

ఓమ్ పరబ్రహ్మణేనమః.

వేదాంతజ్ఞానానా మత్యంతోపకారాయ.

మహాపాక్య రత్న ప్రభావళిః.

అ య మ్.

శ్రీ మ త్పు ర మ హం స

శ్రీ సదానందేంద్ర సరస్వతీస్వామినా

ఆంధ్ర టికా, తాత్పర్య, విరచితః.

బృందావన పురవాసినా

వెంపటిశ్రీధరశాస్త్రీనుమత్యా

చల్లానాగలింగశాస్త్రీపుత్రేణ

లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రీణా

మచిలీపట్టణే స్వకీయ శ్రీ

ఆర్యానంద ముద్రాక్షరశాలానాం

ముద్రాప్యప్రకటికృతం శ్చ.

ద్వితీయ ముద్రాపిత పుస్తకాని 750 ప్రతులు.

దీని వెల రు 1-8-0)

1932

[రిజిస్టర్డ్ కాపీరైట్.]

విన్నవము.

శుభర మోక్షార్హస్థమైరి పడంతగ్రంథము పూర్వోక్తమంబున వెంపటిఅమ్మన్నయను పేర బరగిన బ్రాహ్మణోత్తమునిచే విరచింప బడియె. ధర్మంజేక పాదావళిప్రమై యొప్పారు నిక్కొలంబున లుప్తంబైన త్రిపాదంబుల తపోమహిమచే వెలయంజేసి పాదచతుష్టయ యుక్తంబగు ధర్మదేశతా నిజస్వరూపంబును బొడగాంచి చతురాశ్రమ ధర్మంబుల వర్తింపజేసిన మహానీయుండును. ఈశ్వరుండును భక్తపరిత్యాగముగాను స్వవిలాసాగముగాను కష్టములుగల్పించి ఛత్తల విధించుచుండునని కొందరి యభిమతము. కానివారలు,

శ్లో॥ అనన్యాశ్చింతయన్తోమాం యేజనాఃపర్యపానతే।

తేషాంనిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహోచ్యమామ్ ॥

అను గీతావాక్యార్థమును గమనించి ఆర్యులు వక్కాణించుదురు. అనన్యమనస్కులై ఈశ్వర ప్రణిధానంబున గాలంబు గడుపు వారలకు క్లేశంబులు సంభవింపనను విషయము వీరి చరిత్రవలననే బోధవల్లము. గాన్ధర్వంబున యద్విధమైన కష్టంబు నెరుంగని పుణ్యభురుషుండు. నేత్రంబుల భక్త్యతిశయంబుచే జనియించిన ఆనెండ బాష్ప స్రావమే కాని క్లేశానుభవ జనితంబులైన అశ్రుకణంబుల ప్రకాశింప జేయలేదని తజ్జలకు తెల్లమే. గృహస్థుడుగూడా ప్రకాశ స్థితిని కాలము గడుపవచ్చునని వీరి చర్యతలన లోకంబునకు విదితంబయ్యె ననుట అర్హమొక్కగాను.

శ్లో॥ ప్రియాసీయస్సుచిరిన్ద్రోపితరం న శ్చర్యః।

సుద్భిర్గురేవ హితమిచ్చతి తత్కలత్రనః।

సునిష్ఠత్రమాపాధి సుఖేచనమక్రియంతః।

తేతద్భయం జగతిపుణ్యకృన్తోలభంతే ॥

యను గూర్చవాక్యంబు, వీరి జన్మయందు సార్థకమయ్యె. “వరమేకో గుణీ పున్రో” నచామూర్తతాన్యపి :: యనునటుల శ్రీరామంబోలే గుణియై పితృవాక్య విసాలనా నిరతియంగు సర్వజ్ఞుడైన పుత్రుండును, పతిహితంబు నే గోరుచు లోపా

ముద్రంబోలె భర్తకు జ్ఞానోదయంబును గలుగజేయు గృహిణీకబ్బంబును సార్థకంబు
 జేయు సాధ్యతలకంబగు పత్నియు, బాధవ్యంబునను సాచివ్యంబునను పాణ్డవమధ్య
 మునకు కృష్ణునింబోలె అపర శంకరావతారం డనదగిన శ్రీగారి నాధకాశ్రియగారను
 లోకప్రదీపకుండగు మిత్రశ్రేష్ఠుండును వీరి జన్మావరూపి తాత్కుతుక్తుప్త పుణ్య
 విశేషంబును లోకంబునకు వెల్లడి జేసిరని జెప్పక తప్పదు. గార్హస్థ్యంబు చిన్మా
 ర్గావరోధకంబుగా దలంచుట అసమంజస మని గుర్తెంగి స్వచారిత్రంబువలన లోకం
 బునకు తెల్లముజేసిన పుణ్యపురుషుండు ఐహికంబున శస్త్రలేఖ మెంకనుఖంబున
 సంసార సముద్రంబునడిచి పురుష శ్రేష్ఠుండు. :: మామమంచస్యాధ్యాయ ప్రథమ శేవ
 యను ఉపనిషద్వాక్యము సారముగ ప్రజాతత్త్వ కచేదార్థమును సాధుజనపోష
 జాగమును రాకక్షియోష్యోగమును స్వీకరించునను గృహస్థాశ్రమ ధర్మంబు లేశం
 బును విడనాడక చట్కర్మనిరతిని కాలంబు గడపుచు రాజసేవ స్వధర్మనిర్వర్తనం
 బునకు ప్రతిబంధక హేతువుగాదని లోకంబునకు వెల్లడి జేసిన ఉత్తమపురుషుండు.
 వీరి జన్మగాంచిన కొలది వీరి స్మరణ చేసిన కొలది శృంగవాక్యంబులు యథార్థంబు
 లనిబోధించుట కవతరించిన పుణ్యాత్ముండని స్పష్టమగును. :: సత్యంపరం పరగో
 సత్యమే :: యను వాక్యంబును అనుభవంబున సార్థకంబుగా జేసిన సత్యవ్రతుండు.
 బ్రహ్మచర్యంబున కుపమానా నేషవజార్థము ద్వాపరంబునకు బోవనక్కరలేదు.
 గార్హస్థ్యంబున సామ్యంబు కొరకు త్రేతాయుగంబునకు జన నవసరంబు లేదు.
 తృతీయతరీయాశ్రమనిష్ఠుల గనుటకు ఋషివాటములకును పర్వతస్రాంతములకు
 బోవనిలేదు. భీష్ముని బ్రహ్మచర్యనిష్ఠయు, జనకుని నిర్మోహత్వమును ఋషుల
 ప్రకాంతస్థితియు సనకాదుల వైరాగ్యంబును కలికాలంబున వీరియందే దర్శితము
 లయ్యె. షష్ఠిహాసన పర్వవ్రతము ప్రథమ ద్వితీయాశ్రమంబుల కాలంబుగడపి అనంత
 రము వడ్డవర్షంబులు వానప్రస్థ ధర్మంబుల నిర్వర్తించి :: పరీక్ష్యలోకాన్ కర్మ
 చిత్ బ్రాహ్మణో నిర్వేదమాయాన్నాస్త్యకృతః కృతేన :: యనునటుల కర్మ
 విముఖులై నిర్వేదంబు నొంది బ్రహ్మనిష్ఠులైనను ఆశ్రమగౌరవంబునను దర్శనా
 చేపసాధకః :: యని యుండుట వలన లోకంబుకు పునీతంబుగా నొనర్చుటకును,
 లోకము తరించుటకును తురీయాశ్రమ వేషంబును స్వీకరించి :: కాన్తోమహన్తో
 నివసన్తి సన్తోవసన్తవల్లొక హితంచరన్తః । తీర్ణాస్వయం భీమభవాన్ద్రవం జనాన
 హేతునాన్యానపితారయన్తః॥ యని నటుల దధించి మహామునింబోలె కేవలలోకో

పకారాధ్యమే జీవయాత్రను గడపి అస్తేవాసుల నుత్తీర్ణులగావించిన శ్రీమత్పరమ
హంస శ్రీ సదానందేంద్రసరస్వతీస్వామివారిచే లోకానుగ్రహార్థమే ఈ గ్రంథము విర
చింపబడియె.

శ్లో॥ అవిజ్ఞాతేపరేతత్వే కాస్త్రాధీతిస్తునిష్ఫలా।

విజ్ఞాతేచ పరేతత్వే కాస్త్రాధీతిస్తునిష్ఫలా॥

యనునటుల కేవల కాస్త్రజ్ఞానము నిరర్థకమనియు, అనుభవమే ప్రధానమనియు
వీరిచర్యవలనను వీరి స్వానుభవంబునే నూచించు వాక్యములవలనను ప్రత్యక్షీకరింప
బడుచున్నది. ప్రథమముద్రణకుపూర్వమే వారుసిద్ధినిొందినందున వారి చేబరిష్కరిం
పబడు భాగ్యమును ఈ గ్రంథరాజము నోచుకొనదయ్యె. కాన దీనియందు ప్రమా
దంబు లుండినను ఈ దృశ్యగ్రంథ పఠనాభిలాషులగు విద్యదవతంసులచే దోషంబులు
క్షున్నవ్యంబులు.

శ్రీమద్దండభిసంకత్పర
కార్తికేశుకైకాదశీ జయవాసరము }
విజయవాడ.

జమ్మి వెంకటాగ్రావు.

డిస్ట్రిబ్యుటున్ సిఫ్.

గ్రంథ సమర్పణము.

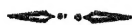

మహావాక్య రత్నోత్పత్తి స్థాననూచికా గ్రంథావసరమును గూర్చి జంధ్యాల గౌరీనాథశాస్త్రిలవారును నేనును వారు లోకాంతర గతులగుటకు సుమారువారముదినములక్రిందటప్రస్తావించితిమిగనుకను వారికి నుపాధిసమూహివ్యవస్థ లేకుండ సంభవమైనది గనుకను ఈగ్రంథము వారికి సమర్పించఁదలచి ఈక్రింది వ్రాయువిధమున వారికి సమర్పణము చేయడమైనది.

కృష్ణయజుశ్శాఖీయులయినట్టియు, వేదాంత శాస్త్రమునందు విద్వాంసులయినట్టియు బెజవాడయను వ్యావహారికనామముగల కృష్ణా తీరవిజయవాడనగరతీర్థవాసులయినట్టియు పరమభాగవతోత్తములయినట్టియు అపరోక్ష జ్ఞానవంతులయి బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునొంది జీవన్ముక్తులయి అనంతరము విదేహముక్తులయినట్టియు పూర్వము హూణ విద్యావిషయమందుగూడ బీ. యె. యను బిరుదాంకమునొందినట్టియు కృష్ణాజిల్లా న్యాయసభాగ్ర గణ్యవాదులలో నొకరైనట్టియు జంధ్యాల గౌరీనాథశాస్త్రిలను వ్యావహారిక నామధేయధారులకు వారియందు నాకుండు యత్యంతకారవశలన్నిసూచకోపహారముగ నాచేరచియింపబడిన ఈ మహావాక్యరత్నప్రభవావళి యను గ్రంథరాజమును అత్యంతరము తో నిందుమూలముగా నివేదించుచుంటిని.

సిద్ధాంతినామసంవత్సర మాఘబహుళ చతుర్దశి బుధవారము మహాశివ రాత్రి (౧౮-౨-౨౦)	}	అత్యంతమిత్రుండును బంధువుడునయిన వెంపటి అమృత్స్వ (దలనంతరం శ్రీ) సదానందేంద్ర సరస్వతీస్వామి
--	---	---

విజ్ఞప్తి

ఈ పుస్తకము నెంత శ్రమపడి ముద్రించినను ప్రమాదవశాంబునఁ గొన్ని స్థావిత్యము లుండవచ్చును కనుక తత్వజ్ఞాన వేదాంత పరిజ్ఞాత లందఱు నీగ్రంథము నవలోకించి ఇందుండు ముద్రణ లోపములను నాకుఁ దెలిపి లేని పునర్ముద్రణము నందుఁ జేర్పించుచున్నాఁడను.

కాబట్టి బుధోత్తములను బాగ్ధిచెదను, ఈద్వితీయ ముద్రణ మునకు సంభవించిన యాలశ్యమును గూర్చి దరఖాస్తుదారు లందఱు తమింతురు గాక - ఈగ్రంథము వలయువారు ఈదిగువ యుద్రసునకు వ్రాసి తెప్పించుకొన గలరు.

బందరు

ఇట్లు

చమ్మనగిరి పేట

వెంపటి శ్రీధర శాస్త్రి

గ్రంథము లుండుస్థలము

(1) వెంపటి శ్రీధర శాస్త్రిగారు — బందరు — చమ్మనగిరి పేట

(2) ఆర్యావంశ ముద్రాక్షరశాలా — బందరు — బచ్చపేట

వలయు వారు ఏ-పీ-టపాలోగాని లేక సోమ్మపంపించిగాని తెప్పించు కొనగలరు.

విషయ సూచికా.

—o—o—o—

ఈ గ్రంథమును గురించి గ్రంథకర్తకు విజ్ఞాపనము.

పుట.

1 ఉపోద్ఘాతము	1
2 సాధాంతిక శబ్దప్రశంస	9
3 మహావాక్యరత్నావళ్యాదేయపీఠిక	10
4 శాంతిప్రకరణము	12
5 ఆత్మేయమంగళా చరణము	26
6 ఏతద్గ్రంథమంగళా చరణము	27
7 అష్టోత్తరశతసిద్ధనామావళి	28
8 మహావాక్య ప్రకరణసూచికా	35
9 విధివాక్య ప్రకరణము	1
10 బంధమోక్ష వాక్యప్రకరణము	23
11 అవిద్యన్నిందావాక్య ప్రకరణము	32
12 జగన్మిథ్యా వాక్యప్రకరణము	38
13 ఉపదేశ వాక్యప్రకరణము	46
14 జీవబ్రహ్మైక్య వాక్యప్రకరణము	60
15 మననవాక్య ప్రకరణము	73
16 జీవన్ముక్తి వాక్యప్రకరణము	82
17 స్వానుభూతి వాక్యప్రకరణము	110
18 సమాధివాక్య ప్రకరణము	137
19 నానాలింగస్వరూపవాక్య ప్రకరణము	152

	పుట.
20 పుంలింగస్వరూపవాక్య ప్రకరణము	159
21 స్త్రీలింగస్వరూపవాక్య ప్రకరణము	170
22 నపుంసకలింగస్వరూపవాక్య ప్రకరణము	173
23 ఆత్మస్వరూపవాక్య ప్రకరణము	188
24 సర్వస్వరూపవాక్య ప్రకరణము	197
25 బ్రహ్మస్వరూపవాక్య ప్రకరణము	205
26 అవశిష్టస్వరూపవాక్య ప్రకరణము	231
27 ఫలవాక్య ప్రకరణము	241
28 విదేహము క్తివాక్య ప్రకరణము	251
29 మహావాక్య కళేబరము	277
30 పారాయణ క్రమము	278
31 గ్రంథస్థసాగకేతికములు	279
32 అకారాద్యను క్రమణిక	281

యక్షర సముదాయచక్రము

విషయములు సమాప్తము.

ఉ పో ధ్ధా త ప్రా రం భః .

అ స్మ స్మి త్సు లా ర !

వేదము ఐహికాముష్మిక సుఖదాయకమును జ్ఞానప్రతిపాదకమును అసమానమును సర్వోత్కృష్టమును సర్వాస్తిక హిందూజనాభిమానమును మనమతమునకు ముఖ్యాధారమునుయై దేదీప్యమానంబై వెలుంగుచున్నదని యందరికుఁ గరతలామలకముగాఁజెలిసినసంగతియై యున్నది, వేదము మంత్రమనియు బ్రాహ్మణమనియు రెండుభాగములుగ నున్నది ..మంత్ర బ్రాహ్మణ యోగ్యేదనామధేయం,, అని యాపస్తంబులవారు చెప్పియున్నారు, యిట్లు శ్రీ విద్యారణ్య స్వాములవారు వేద ప్రకాశిక యను మతి భాష్యములో కాండ ౧ ప్రపాఠకం ౧ క్రింద వ్రాసి యున్నారు, ..మంత్ర బ్రాహ్మణాత్మకో వేద,, యని మాధవాచార్యులవారును వ్రాసియున్నారు, ఉపనిషత్తులు మంత్రభాగములో నైనను బ్రాహ్మణ భాగములో నైనను అంతర్గతములు గాని వేరుభాగముకాదు, యిట్టి సమానరహితమగు వేద మంతయు నొక్కటిగ నేకరాసియై యున్నను కరుణారసపూరిత హృదయులయిన వ్యాస భగవానులు సర్వ జనోపకారముగ నట్టి వేదమును రూప విశేషముచే ఋగ్యజుస్సామలని మూడు శాఖలుగ విభజించి యుండిరి, ..సాదేనార్ధ ర్చేనచోపేతా వృత్తబద్ధా మంత్రాః ఋచః | గీతిరూప మంత్రాస్సామాని | వృత్తగీతి వజ్రకలతేష్విన ప్రశ్లిప్తపతేతా మంత్రాయజుంపి,, యిట్లుపూర్వోక్త వేదప్రకాశికయందే పూర్వోక్త స్థానమందేవ్రాయబడియున్నది, యజుస్సు విషయములో ..యజురిత్యయతాక్షరపాదావసానో మంత్ర విశేషః తిజ్జాతీయ వచనోయజః,, అని శంకరులవారు తైత్తిరీయానంద వల్క్యుపనిషద్భాష్యములో వ్రాసిరి, అధర్వణ వేద మనునది పైన చెప్పిన మూడు రూపములు గాక వేరు రూపముగలది కాదు గాన ..వేదాశ్చత్వరః,, యని వేదములునాలుగు అయినప్పు టికిని రూపమును బట్టి ..త్రయీవిద్యా,, యనియే ప్రయోగములు

గానంబడుచున్నవి అందువలన శ్రయ్యావిద్యా, యనునపుడు అధర్వణ వేదము అందులో చేరినది కాకనిన్ని ఆ ప్రయోగమువలన ఋగ్యజుస్సామ వేదములు మూడింటికే యథామనిన్ని కొంగరు ప్రహుడ వశమున యథాకం జేయుచున్నట్లు కనుబడుచున్నది. అధర్వణవేదీయ యగు పంచ చత్వారింశోత్తమ సీతోపనిషత్తు నందను శిష్యియీ మయం సర్వాథా దర్శనం ఋగ్యజుస్సామ హవభ్యోన్ ప్రయీపరి కీర్తితా । కార్యసిద్ధేన చతుర్థాపరికీర్తితా । ఋచోయజుఃసా మాన్యధర్వాంగిరస్తథా । చతుర్థాశ్శ ప్రధానత్వాత్ లింగాది త్రితయంత్రయీ । అధర్వాంగిరసం హవసామ ఋగ్యజురాత్మకం, యనియున్నది గాన శ్రయ్యావిద్యా, మొదలగు ప్రయోగములలో అధర్వణవేదం కూడ చేరియున్నదిగాని గ్రాహ్యము. అందు యజుర్వేదం శుక్ల కృష్ణ యజుర్వేదంచే రెండుశాఖలుగ ప్రస్తుతం వ్యవహారమందున్నది. అందు ఋగ్వేదం ఋగవది యొక శాఖలుగను యజుర్వేదం చూటతొమ్మిది శాఖలుగను గామవేదం వేణుశాఖలు గను అధర్వణ వేదం ఏబది శాఖలుగను ఆహవ్య (మొత్తమున) వేయీ నూటయెనుబది శాఖలుగ విభజింపబడియున్నది సుక్తోక్క శాఖకు నొక్కొక్క యుపనిషత్తు చొప్పున యుపనిషత్తులును నన్ని రెండున్నవి వానియందు నారతిరమైన నూట రెండుమిది మాత్రం శ్రీరామ చంద్రులవారు శ్రీ హనుమంతులవారికి నుపదేశించిరి ఆకారణంబున నిప్పుడు జగంబుననస్థులైన క్షోపనిషత్తులు మాత్రమే సుప్రసిద్ధములైయున్నవి వానిరామములు శ్లోక రూపముగను ప్రత్యేకంగను మహావాక్య రత్నావళ్యాదేయ పీఠికయను విషయంక్రింద జూపబడియున్నవి. యీ నూటరెండుమిది యుపనిషత్తులలో పది ఋగ్వేద గతిములును పందొమ్మిది శుక్లయజుర్వేద గతిములును ముప్పదిరెండు కృష్ణయజుర్వేద గతిములును పది మూడు సామవేద గతిములును ముప్పది యొకటి అధర్వణవేద గతిములును యయున్నవి. అంతోపనిషత్తైన ముక్తికోపనిషత్తుయందు యీ విషయమంతయును వానివానిశాస్త్రులును విరళముగ వ్రాయబడియున్నవి ముముక్షువులకు ముక్తినిొక్క.

మాండాక్యమే చాలుననియు దానివలన జ్ఞానముగలుగునపుడు దశో
పనిషత్తులును అందువలనను దృఢజ్ఞానము గలుగని యెడల ముప్పది
రెండుపనిషత్తులును కేవల విదేశా ముక్తికి అట్టోత్తర శతోపని షత్తు
లును జనువలయునని మొదలగు సంగతులు అట్టిముక్తి కొపనిషత్తు
యందే వ్రాయబడియున్నవి. ఏదో యపనిషత్తులకు నేయే శాంతిలో
కూడ ఆయపని షత్తుయందే వ్రాయబడి యున్నది, ఏనిలో వేనికి శ్రీ
మచ్చంకరాచార్యుని దోమహా సియలు భాష్యములు వ్యాఖ్యానము
లుజేసిరో పూర్వోక్త రత్నావళి పీఠిక యందే వ్రాయబడి యున్నది
పయిన చెప్పిన ప్రకార ముపదేశింప బడిన యీ ౧౦౮ యపనిషత్తుల
గ్రంథ బాహుళ్యము వలన పూర్ణముగ గ్రహించనశక్తుడయి హను
మంతులవారు యీ సర్వోపని షత్తుల నూడి సారభూతిమైన మహావా
క్యముల నేటిసంపూర్ణ జ్ఞానసిద్ధి కొరకు నుపదేశించ గోరగా శ్రీరా
మచంద్రుల వారు అట్టోత్తర సహస్ర మహా వాక్యముల నేరి వానినొక
హారముగ జేసి మహావాక్య రత్నావళియను వ్యాసహారిక నామముచే
నుప్రసిద్ధ మయిన యట్టి హారమును హనుమంతునకు ధారణార్థ మను
గ్రహించి రనియు (అనగ నుపదేశించిరనియు)ను అందువలననాతడు
దుఃఖ రహితుడై నుహతృప్తినిబొంది మహా జ్ఞానియై శ్రీరామునితో
విక్యమును బొందుట యను బ్రహ్మైక్యము నొందెను- యీ హారము
అనుగ్రహించుటకు సందర్భమెట్లనిన శ్రీరామమూర్తి తన పట్టాభిషేక
సమయమునందు మహా విద్వాంసులకును భక్తులు మొదలగు పరిచార
కులకును పారిశోషకములనిచ్చుచు హనుమంతునకు చూత్ర మేమియు
నియ్య కుండెను అది నీతాదేవి కనిపెట్టి తన పతి యైన శ్రీరాములవా
రిని ఇంతమందికి పారిశోషికము లీయగా వక్క హనుమంతునికి మా
త్రమేమియు నొసంగక పోవుటకు కారణ మేమని యడుగగ నాతడు
కోతియనియు ఏమిచ్చిన ప్రయోజన మేమి యనియు వానర స్వాభా
విక చేష్టలచేత వేనినైన బ్రద్దలుచేయుననియు, గాన నేమియు నవసరం
లేననియును జెప్పెను అందుకు నీతాదేవి యా మాటల సంగీకరించక

తను కత్యంత పీయభక్తుడు గనుక తగిన పారితోషికము నతనికిగూడ నీయవలయునని నిర్బందించగా శ్రీరాములవారు నొక గొప్ప నవరత్న హారమునుదెచ్చి హనుమంతుని మెడ యందు వేసెను హనుమంతుడు ఆ హారమందలి ప్రతిరత్నమునుం దీసి యొక శిలచే బ్రద్దలు గొట్టెను అది శ్రీరాములు జూచి సీతను బిలచి చూచితివా నేనంత డెప్పితి నో యంతయయ్యెను. నీవు గొప్పవిలువగల హారము నిచ్చుదాక నాధించితివి యని యనెను. అప్పుడా దేవి హనుమంతుని చిలచి యేమోయూ మీ యయ్యవారు చెప్పినట్లే చేసితివి నాకు మా టడక్కించక బోశివి నీ నై సర్గిక గుణము మానక పోతివి యని యన్నంతలో హనుమంతుడు అచ్యూతే పూసలోనైన రామరామము గాని మఱి యేపర మాభక్త్యం గాని యుండు సేమో చూచుద మని నొక్కొక్కటియే బ్రద్దలుచేయగా నొక దానియందును అట్టివామంగాని తత్త్వం గాని గానబడదయ్యెను, గాన నవియన్నియు యుపలములు (గులక రాళ్లు) గాని తడవములు గావయ్యెను (సీతా దేవి) యనిప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. న్నామీ నీ చట్టి హారమి స్తివేమి, యని పోని యడుగగా ఆయన మందస్మిత ముఖుడై కొంతసేపు యూరకుండి చతుర్విధ పరిషత్తు హావాక్య రత్నావళియను హారందీసి తిరుగ కంఠాధరణముగ జేయ గా (ఉపదేశించగా) అప్పుడా వానరమూర్ఖు వెనకటియట్లు ఈప్రతి వాక్యరత్నమును తిరుగ భిన్నంచేయగా యీ ప్రతిరత్ని మందును తత్త్వమస్యాది మహావాక్య లక్ష్యుడైన పరమాత్మ తత్త్వమును హార మధ్యమం దచ్చు టచ్చుట రామ నామములును గనుబడగ ఆ రత్ని హారం నప్పుడు ధరించి అనగా పరమాత్మానుసంధానం చేసి సాక్షాత్పర బ్రహ్మ స్వరూపుడై యుండెను అని యొక పురాణగాథ వినుచు న్నాము, కాబట్టి ఈ మహావాక్య రత్నావళియొక్క ప్రథ, మహిమ యిట్టిదని గ్రహించి ముముక్షువులు యీ మహా గ్రంథమును బహు శ్రద్ధాధక్తి విశ్వాశములతో పదేపదే జదివి అనుభవజ్ఞుల పరమా యిత్యాను సంధానముజేసిముక్తులగుటకు బ్రయత్నించెదరని తలచె దను. ఈహారమేహనుమంతుని కుద్దేశించి మొదట సీతకివ్వగాయూమె

రాముని యంగీకారాను సారముగ హనుమంతున కిచ్చినదని గ్రహించియున్నది. మహావాక్యరత్నములు అష్టోత్తర సహస్రముగనుండెను రత్నములలోకి వజ్రమెట్లో యట్లు యీ రత్నములలో వేద మొకటింటికి నొక వజ్రముగా నవి ఋగ్వేదముకు . ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ . అనియు యజుర్వేదముకు . అహం బ్రహ్మస్మి . యనియు, సామవేదముకు . తిత్త్వమసి . యనియు, అధర్వణవేదముకు . అయమాత్మాబ్రహ్మ . యనియు, మహావాక్యములుగ సిరిపడి యుండెను. ఇవియే సాధారణముగ సందర్భకుఁ దెలిసిన మహావాక్యములై యున్నవి యీ నాలుగు మహావాక్యములను పూర్ణముగ యనుసంధానం చేయగా బ్రహ్మ సాత్వాత్కారం గలుగునుగాని యట్టి యనుసంధానముకు ఈయష్టోత్తర సహస్ర రత్నములను చాల సహకారులవును గాన వీనిని పూర్వోక్త సందర్భములతో బాగుగశోధించి జమవగ జమవగ గలుగు జ్ఞానము ప్రస్థానత్రయ శాంతిజేసి వేదాంతశాస్త్రమును అనఁగానూత్రభాష్య గీతా భాష్యోపనిషత్భాష్యములను జనుపుట మూలముగ నవరోక్ష

జ్ఞానసాధనం చేదము అను ఉద్యమంవలనగలుగు జ్ఞానంకంటెనూ సూక్ష్మంలో మోక్ష మతిశయించు నట్లును ననిదలచెదను. సంసారతమస్సును బోగొట్టుట యందీ మహావాక్య విచారము సూర్యబింబము వంటిదగును కర్మభక్తియోగాదులు దీపములవంటి వగును. యిది నా యవకృష్టానుభవంవలన తెలిసికొనిన యంశంగనుక నాబోటి యల్పజ్ఞులకు గూడ వెల్లడించు చున్నాను. ఈ మహావాక్యములలో కొన్ని కొన్నిటికి సంపూర్ణ గ్రహమునకు పూర్వోత్తర సందర్భ శోధనం అత్యవశ్యకమయి యుండును అట్టి శోధనమునకుతగ్గతోత్పత్తి స్థానము దెలిసి కొనుటకుదగిన మార్గమెక్కడను గానరాకుంటిమి నేనిట్టి యభావపీడితు డయిన యాకరముల సాధించవలెనని నావిద్యా దారుఢ్యముకును మించిన యుద్యమం నొకటిని ఉద్ఘాటించివలె మొదట పై బెట్టుకొంటిని కాని కేవలం ఈ శ్వరుని నిర్దేతుక జాయమాన కటాక్షం చేత నెట్లోనట్లు కార్యసిద్ధియై పదియిరువది రత్నములకుదక్క శేషించిన రత్నముల కన్నిటికి నుత్పత్తి స్థానమైన వేదము నున్నూ, ఉపని

పత్తునున్నా, తనంతర్భాగములనున్నా సాధిస్తాని, ఇట్లు సాధించు
టకు యీ యష్టోత్తర శతోపనిషత్తులను అయిదు నూవ్వుత్తులు జరుప
వలసి వచ్చినది అన్ని యావృత్తులకును గ్రంథం సమకూర్చు టకును
సార్థక వషకముకంటె దెక్కువ కాలం బట్టెను ఇట్లు ప్రశంసుముగో
వా స్వోపయోగం కొఱకు మాత్రమేనే నీ ప్రహర్ష ముగోచిను,
యిట్టి యస్వేషణాభాధం అస్మదాదిజన భావనావ్యముకు మాడ గలుగ
చేయుట యుక్తమని తోచి మహావాక్య శత్రుప్రభావం జూపు పర
గ్రంథ రాజమును ప్రకటించి యాదిపాల్లు ప్రయత్నముచేయుండ
నేహితీలు కొంచు భావనావ్య జనులకు అధికభోధకు నిరంగ్రంభావ
సరిం చేకుండ నన్నే మాత్రధాకా తత్త్వర్యములు గూడ సమకూర్చు
నాలు యను శాశి చిరి పట్టి ప్రయోజనముచకు గనిం గ్రంథము రిది
వరకే కొన్నియున్నందుక నింక నే ప్టిప్రయత్నముచేయుట సోపాంత్య
మని ప్రశంసుముచు తలచిను ఈ శత్రు ప్రభావం జూపు చేయుట సోయు
కనున యభిప్రాయంబుచిగి పట్టి ప్రయత్నముచే చేసిని యీప్రయ
త్నము సుప్రసాదకు గల మాత్రధాకా తత్త్వర్యమునే
కొన్ని కొన్ని మహావాక్యములతోను సహజముందు వగమూలనాది రిక్త
స్వప్నంబు హుంకను చాలభాగ ముపయోగ వస్తుకొంటిని యంగలి
పరవిభాగం మాత్రం యనవసరమని గొప్పగ నవలివేస్తెను తత్త్వర్య
మునుకూడ కొన్నిచోట్ల నవవసరము కొట్టి వేస్తాని.

యీ సుప్రభాక్యమునుది బహుశ్రవ్యముగాను చాలభోధ
కము గనుముండి క త్యాజ్యము గలుగ జేసి నామా గ్రంథరచ
నకు చాలసమకారయై యున్నందుకు రిక్తగ్రంథకర్త యగు పులుగు ర్త
వృత్తిహాని నూత్యులవారికి , జపరిమితి కృత్వి స్తేనమః , యను యజు
రాశ్రవ్యాక చతుర్థ ప్రశ్నశ్రుతివాక్యానుభావముగ నవరిమితి సమన్వ
రములు జేయుచున్నను ఈ యనూత్యులవారు అక్షేయ మునున
యష్టోత్తర సుప్రసంఖ్యను విడిచి వాక్యము లన్నిటిని యంతకంటె
చాల తక్కువ సంఖ్యలో నిమిషిరి, వాల్లెందుచేతి నిమిషిరో నేను

గ్రహింప నశక్తుడనయి అర్హేయసంఖ్యను మార్చనాకది కారములే
 దనితోచి ప్రతివాక్యమునకును అది మార్హేయసంఖ్యావలంబనమే చేస్తుని.
 ఇదియు సత్యంతప్రమాసకరమేయై యితర గ్రంథ సహాయముగూడ
 కావలసి వచ్చినది ప్రతివాక్యమునకు క్రిందనుత్పత్తిస్థానమును కనుప
 ర్చడమేగాక అన్ని వాక్యములకునూ ప్రకరణానుసారముగ అకారా
 దిసూచికగా ప్రతీకమును విభ్యాది విదేహముక్త్యంత ప్రకరణమును
 తస్మింఖ్యయు తస్మాదుమును అందలి వాక్య సంఖ్యయును వేదనామ
 మును ఉపవిషత్సంఖ్యయును తస్మాదుమును కొన్నిచోట్ల తదంతిర్భా
 గములును కనుపరుచు నొకసూచిక బహు విపులముగ కూర్చబడి
 గ్రంథాంతమందు చేర్చబడినది. ఇదియే నాప్రధాన ప్రథమోద్దిష్టకా
 ర్యము యీ వాక్యములను శ్రీరామచంద్ర యతీశ్వరులను వారుసా
 రాంజిక మహావాక్యములుగ విభజించి పసుమూడు ప్రకరణములుగ
 విభజించిరి అందొక ప్రకరణం పునరపి అష్టదా విభజింపఁ బడినందున
 మొత్తమున నిగునది ప్రకరణములుగానయ్యెను. నొక్కొక్క వాక్యముకు
 ఆయా వేదమునుబట్టి పఠనా త్పూర్వమున్నూ పఠనానంతర మందున్న
 యథోక్తశాంఖిని పఠించవలెను ఆయాశాంతుల కథకాబాగుగ గ్రహిం
 చిచెప్పట చాల యానంద కరంగ నుండును గాన వాని కథకమును
 తాత్పర్యమును గూడ వ్రాస్తుని. యిట్టి లేఖనం వివిధభాష్య టీకాను
 సారముగ జేయబడినది. వేదంత పారిభాషిక పదములకున్న కొన్నిసం
 కేతిత సంఖ్యాత పదములకున్న మరికొన్ని ముఖ్యమైన విశేష పదముల
 కున్న ఒక యకారాధియనుక్రమణికగూడ చదువరుల సౌలభ్యంకొర
 కును గ్రంథాంత మందు చేర్చబడినది. యీ వాక్యములు దేశ భేదముల
 చేత పాతభేదములై యుండుటవలన నుత్పత్తిస్థానదర్శనంలో గాని సం
 ఖ్యావిషయంలో గాని నింక నేవిషయంలో గాని వ్యత్యాసం యుండిన
 నుండ వచ్చును గాన నివి యవసరము సారంగను తమ బుద్ధ్యను సారం
 గను బుద్ధిమంతులు సవరణ చేసికొన వచ్చును. శ్రీరామచంద్ర యతీ
 శ్వరుల వారి మంగళా చరణమున్న గ్రంథోప సంహారమున్న గూడ

చేర్చబడినది. మహావాక్యరత్నోత్పత్తి స్థానములదర్శించు గ్రంథమొక్కడను యిది వరకు నెవరి వలనను రచియింపబడి యున్నట్లు కనుబడను యిది విద్యజ్ఞనమునకు నొకయభీష్ట వస్త్యభావముగ నున్నట్లు యెంచి ,, కార్యం ప్రాగభావ ప్రతియోగిః, యను తార్కిక వాక్యానుసారముగ తదభీష్ట వస్త్యభావ ప్రతియోగిగ నీ గ్రంథము ప్రకటింపబూని తిని కనుకనున్న యిదిగో ప్రథమ ప్రకటనం గనుకనున్నా యిమ స్థాలిత్యములు అనేకము లుండవచ్చును పెద్ద లట్టి స్థాలిత్యము లను మన్నించి ముందు ముద్రణలో నేను సవరించు కొనునట్లు నాకు విధించి న్ని గ్రంథముయొక్క ఉపయోగాద్యవసరముల నున్న గోమైన సుగుణములున్న యెడల వానిని గ్రహించిన్ని నాకు ప్రోత్సాహము గలుగ చేయుదురని విశేషముగ ప్రార్థించుచున్నాను యీగ్రంథం వ్రాయుటలో సాధారణముగ సంభాషించితే భాషా సరణిగనే వ్రాయడ మునది వ్యాకరణోక్తముగ వ్రాయుటకు విశేషముగ శ్రద్ధ నివ్వచేదు గనుక అంధ్ర పండితులు క్షమించ చ్చార్హితులు.

సిద్ధాధినామ సంవత్సర మాఘ బహుళ చతుర్దశీ బుధవారము మహా శివరాత్రిః (౧౮-౨-౨౦) విద్యజ్ఞన విధేయుడు వెంపటి అమ్మన్న (తదనంతరం శ్రీసదానంద్రదేవ) సరస్వతీస్వామి,

అదర్శ వాక్యములు — యథాజాత్యం ధన్యస్వరూప జ్ఞానం న విద్యతే । తథాగురూపదేశేన వివాకల్ప కోటశితైరపి । తత్త్వజ్ఞానం నజాయతే (౫ మహా నాగాయకోపనిషత్తు) గుశబ్ద స్వంధకార స్సాన్య । ద్రుశబ్దస్తన్నిరోధకః । అంధకార నిరోధిత్వా ద్గురురిత్యభిధియతే (౫౩ అద్వయతార కోపనిషత్తు) యీవాక్యములను పదే పదే స్మరించుచు సత్కుల ప్రసూతుండు సమస్త వేదాంత సిద్ధాంత వేత్తయు, సర్వభూత హితుండును, బ్రహ్మ విదుండును, సర్వదోష రహితుండును నగు సద్గురుని వెళికి ఉపదేశించ బడవలెను,

సార్థాంతిక శబ్ద ప్రశంస.

ఈ మహావాక్య రత్నావళి యను గ్రంథము నందుండు వాక్యములు సామాన్య వాక్యములు గను అర్థాంతిక వాక్యములుగను విభజింపబడి యున్నవి, అందు సామాన్య వాక్యం లనగ నొక ఋక్కుయొక్క గాని శ్లోకం యొక్క గాని భాగం కాకుండ ప్రత్యేకంగ స్వతంత్ర వాక్యమై యున్నది, అదెట్లునిన ,, సర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానితి శాంత ఉపాసీత ,, ఇట్టి వాక్యములు ప్రతి ప్రకరణం లోను ప్రథమములో గొన్నియండి యనంతరము అర్థాంతిక వాక్యములు ప్రారంభమవును. ద్వితీయ వాక్యములును గలియుట చేత సార్థాంతిక మహా వాక్యములను పేరుచే ప్రసిద్ధ మవుచున్నవి, అర్థాంతికము లనగ నొక ఋక్కుయొక్క గాని శ్లోకంయొక్క గాని సగముచే నంతమునుబొందుచున్న వాక్యమని యర్థం, యిట్టియర్థమే కిరణావళి యను మహావాక్య రత్నావళి వ్యాఖ్యానము దిట్లు వ్రాయబడి యున్నది.

.. అర్థాంతికంకిమిత్యత్ర సంహితాకాలే ఋగ్వీరామాణామవసానమితిసంజ్ఞా । తేషామవసానానాంక్రమకాలేసంధ్యభావాదర్థాంతిక మితిసంజ్ఞేతి వేదలక్షణేభిగతం । విధివాదవిచారుస్తులోచనే ద్రష్టవ్యః! అవిధేయబ్రహ్మసాపకవిధి ఛాయాఽపన్నవాక్యాని! తానికానీత్యత్రాచా! సర్వమిత్యాదివా! ,,

ప్రతి ప్రకరణ మందును యెంతవఱకు సామాన్య వాక్యములో యెచ్చటనుండి యర్థాంతిక వాక్య ప్రారంభమో విషయసూచికయందు గనపర్చ బడినను గ్రంథమధ్యమందు వివరించబడియుండ లేదు అట్టి విచక్షణ సామాన్యముగా ననుభవ వేద్యమే, అయితే గొన్ని గ్రంథములయందు మాత్రం యట్టి విభజనముగూడ వ్రాయబడి యున్నది, అర్థాంతిక వాక్యము కుదాహరణము ,, అత్మానంచేద్వి జానీయాదయమస్మీతిపూరుషః! కిమిచ్ఛన్మన్యకామాయ శరీరమనుసంజ్వరేత్! ।

యీ శ్లోకమునందును రెండువాక్యములును రెండధ్యంతికి వాక్యము
లయి యున్నవి.

శ్రీ గురుభ్యో నమః.

శ్రీ మహావాక్య రత్నావళ్యాదేయ పీఠికాదయః.

ఓమ్॥ అథకలుఋశ్వేదాది విభాగేన వేదాః చ త్త్వైతాః సత్త్వై
కవింశతి శాఖాఋచః । నవాధికశతశాఖాయజుః ॥ సహస్రశాఖాస్సా
మ్నః । పంచాశచ్ఛాఖా అధర్వణస్య । ఏకైకస్యా న్యూహా గూ ఏకై
కోపనిషత్ । ఆసాత్యాశీతీ సహితశతాధిక సహస్రసంఖ్యాకా ఉపనిష
దః । తానుశ్రీరామచంద్రదేణ రామదూతాయ సారతీగోపనిషదక్షుతర
శతసంఖ్యాకా ఉపదిష్టాః । తథాచముక్తికోపనిషత్ స్వాత్మీయశ్రవణో
పనిషన్నామ శ్లోకాలిఖ్యంతే॥

యీ శ్లోకకథప్రశ్న ముండనూడూక్యతి త్తిరిః । ఏతే కేయంచ
ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకంకశ ॥ ౧ ॥ బ్రహ్మకై వల్య జాబాలశ్వే
తాశ్లోహంసత్త్వైః । గర్భోనారాయణోహంసో బిందునాశ్చిరశ్శిఖా॥
౨ ॥ మైత్రాయణీకాపితికీబృహ జ్జాబాలతాపనీ । కాల్మాగ్నిసగ్రమై
త్రేయా సుబాలక్షురిమంశ్రీకా ॥ ౩ ॥ సర్వసారంనిరాలంబం రహస్యం
వజ్రనూచికం । తేజోనాదధ్యా నవిద్యాయోగతత్త్వాత్మ గోధకం । ర
పరివ్రాట్రిశిఖ సీతాచూడా నిర్వాణమండలం । దక్షిణాశ్చరభంస్కం
నం మహానారాయణాద్వయం॥ ౪ ॥ రహస్యంరామతపనం వాసుదేవ
చముగ్ధలం । శాండిల్యంపైంగలంభిక్షు మహచ్ఛార్మికంశిఖా॥ ౫ ॥ తురీ
యాతీతసన్యాస పరివ్రాజాక్షుమాలికా । అవ్యక్తాక్షరంపూర్ణా సూర్యా
క్ష్యధ్యాత్మకుండికా॥ ౬ ॥ సావిత్ర్యాత్మేపాశుపతం పరబ్రహ్మచక్షు
తకం । శ్రీపురాతనం దేవీ శ్రీపురాతతభావనా॥ ౭ ॥ స్వాదయంకుండ
లీభస్మ రుద్రాక్షగణనర్మనం । సార తారంమహావాక్యం పంచబ్రహ్మగ్ని
హోత్రీకం ॥ ౮ ॥ గోపాలతపనంకృష్ణం యజ్ఞవల్క్యం వరాహాకం ।
శాట్వాహసినాయగ్రీవం దత్తాత్రేయంచగారుడం॥ ౯ ॥ కలిజాబాలి
సాభాగ్య రహస్యంబుచముక్తిక ॥ ౧౦ ॥ ఇతి (శ్రీవాక్యప్రసంగ శ్లో

పనిషదాంశాఖా భేదందర్శయతి) తత్రదశోపనిషదః ఋగ్వేదగతాః।
 శుక్లకృష్ణభేదేన యజుషఏకపంచాశత్ । తత్రశుక్లయజుష ఏకోసవింశ
 తిః। కృష్ణయజుషోద్వాత్రింశత్ । సామ్నఃషోడశః అధర్యన్వైకత్రింశత్ ।
 ఆచార్యాష్టోత్తరశతం । (అద్వైతాంపూర్వాచార్య ప్రకాశితత్వందశక
 యతి) తత్రగౌడపాదాచార్యై ర్మాంధూకోపనిషద్వ్యాఖ్యాతా । శ్రీ
 మచ్ఛంకర భగవత్పాదాచార్యైః దశోపనిషదః। పంచబుద్రాస్పసింహ
 తాపనిచ శంకరానందైః సదాశివచరణై స్స్వయంప్రకాశా సందాత్యై
 శ్చద్వాత్రింశోపనిషదః । విద్యారణ్యాచార్యై రష్టోత్తర శతోపనిషదో
 వ్యాఖ్యాతాః । (మహావాక్య రత్నావళ్యాఖ్యానికా యాత్రయో
 దశధావిభాగం దశకయతి) ప్రకృతేతు రామచంద్రోపదిష్టే రామ
 దూతాయధీమతే యీశాద్యష్టోత్తర శతోపనిషద్వ్యాసాకవతో విమ
 బ్యాత్ర మహావాక్యరత్నావళిదాహృతా విభావ్యతేవిభాగేన సాత్ర
 యోదశశధాపునః । తత్రాదౌవిధివాక్యాని బంధమోక్షపరాణిచ । అవి
 ద్వద్ధేయవాక్యాని జగన్మిద్యాపరాణిచ । అధోపదేశవాక్యాని జీవేసై
 క్యపరాణిచ । బ్రహ్మవిస్తననాఖ్యాని జీనన్ముక్తిపరాణిచ । బ్రహ్మను
 భూతిరూపాని తత్సమాదిపరాణిచ । అష్టస్వరూపవాక్యాని ఫలవాక్యా
 న్యనంతరం విదేహముక్తివాక్యాని లిఖ్యంతేఽన్విష్య తత్రక్రమాత్ ।
 యస్సాస్త్వ శ్రమాచారద్వితపరివారజితేంద్రియః । సోధికారిమహావా
 క్యరత్నావళ్యానంచాపరః। వాక్పూర్ణా సహనాప్యాయం భద్రంకర్తేభి
 రేవచ । పంచశాంతీః పతిత్వాదావతేద్వాక్యా న్యనంతరం - (వాక్య
 పటంవాంతేపి ఏతన్నంచ శాంతయః పునరపివరసియాః)

తా శ్చ

౧. ఋగ్వేదమహావాక్యానాం.

హరిః- ఓం- వాక్యేనునస్తి ప్రతిష్ఠితా మనోమేవాని ప్రతిష్ఠితా
 విరావీర్మనధి । బేదస్యమ అస్తిప్రస్తుతంమే మాప్రహ సీర సేనాధితే

నాహోరాత్రాస్త్యం దధామ్యుతం వదిష్యామి సత్యం వదిష్యామితస్మా
మవతు తద్వక్తార మవత్యవతు మామవతువక్తారమవతు వక్తారం॥ ఓం
శాంతి శాంతి శాంతిః॥ హరిః-ఓం॥ ఇత్యైత ర్థేయ ద్వితీయారణ్యకే
సప్తమోధ్యాయః॥

దీనిస్వరముకుముంబై దేవనాగరి ప్రాకార ఆరణ్యక శాంతి పాఠ
మును చూడవలెను. యీ శాంతి ఐతరేయోపనిషత్తుతో సంబంధించు
వరకు చతుర్థాధ్యాయముగను ఆత్మపట్క-పప్తఖండముగానున్నది,
యిది యంత్యాధ్యాయముగ నొక్క పర్యాయమును శాంతిగ నొక్క
పర్యాయము మొత్తమున రెండు పర్యాయములు పఠనాంతమున చెప్ప
వలయును. ఐతరేయ శాంతికి నుత్తర శాంతియును గలదు, శేషించి
ఋగ్వేదోపనిషత్తులకు యథాప్రకారం ఆద్యంతముల రెండు పర్యాయ
ములుచు లును. ఉత్తర శాంతియొట్టనిన,

ఉదితిః శ్రుక్రియందధే । తమహమాత్మనిదధే । అనుమామైత్వింద్రి
యం । మయిశ్రీర్మయియశః । సర్వః సప్రాణః సబలః । ఉత్తిష్ఠామ్య
నుమాశ్రీః । ఉత్తిష్ఠ త్వను మాయంతు దేవతాః । అదబ్ధంచతురిషితం
మనః । సూర్యోజ్యోతిషాం శ్రష్టోదీక్షేనూమాహింసీః॥ తచ్చక్షుదేహ
వహితం శుక్రముచ్చరత్ । పశ్యేమశరదః శతంజీవేమశరదశ్శతం । త్వ
మగ్నేవ్రతపాలసిదేవ ఆమర్త్యేష్వా । త్వంయజ్ఞేష్విడ్యః ॥ * మ్యను
శ్రీః ఇతి క్షచిత్పాఠః ।

ఈ క్రిందవ్రాయు ప్రకారము ,, ఆనందాశ్రమ సంస్కృత గ్రంథా
వళిః- గ్రంథాంకః ౧౦. ఐతరేయోపనిషత్తు,, యందున్నది

వాగ్మేమనసీత్యాది పప్తఖండరూప శాంతింస్థానే ఓంభూమిముప
స్థునేదిత్యాదివాగ్రస ఇత్యంతంశాంతేః పఠనేవిశిష్టేన సంప్రదాయః॥

ప్రార్థించబడెను. (హే) ఆవి: - ఓ ఆవిర్భూతమగు బ్రహ్మ చైతన్య
 మా, మే - నాకొరకు, అవిరేధి - నాయవిద్యను బోగొట్టుచుబ్రకట
 మగుము (అవీయని దీర్ఘము కొన్ని పాఠములందున్నది అదిగో క్రమ
 మయిన పాఠమయినయెడల ఛాందసమై యుండును (ఒక ఆవిశ్వబ్దము
 బ్రహ్మవాచకమైన నాచువాచకం. రెండవ ఆవిశ్వబ్దము ఉపసగణము)
 పూర్వోక్తప్రకారము పరస్పరాను కూలములగు ఓ వాప్తివస్సులారా!
 మేనాయొక్క, వేదస్య - బ్రహ్మవిద్యను బ్రతిపాదింపునట్లు నే జదివెడి
 గ్రంథమునకు, అణి - ఆనయన సమర్థములై, స్థ: - ఉండి మే -నా
 యొక్క, శ్రుతం - గ్రంథము అనగా నాచేత వినబడినగ్రంథ తదర్థ
 జాతం, మాప్రిహసీ: - మరువబడినదిగాకపోవుగాక. అనేన - యీ.
 అధీతేన - అధ్యయనం చేయబడిన గ్రంథంచేతను, అహోరాత్రా-
 రాత్రింబగళ్లును, సంసఢామి - సంయుక్తముగా చేయుదును, సోమరి
 తనమును వదలి కాశ్రిం బగళ్ల యందు అధ్యయనమును జేయునునని
 తాత్పర్యం. ఋతం - నేను జదివెడి గ్రంథము పరమార్థమునే, వది
 ష్యామి - చెప్పెను, సత్త్వి - యనార్థమునే. వదిష్యామి - చెప్పె
 నను, ఇచ్చట ఋశస్వీయములకు మానసత్త్వి వాచికత్వియులచేత భేదం
 గాన పునరుక్తి లేదు. మనన్సుచేత వస్తుసూధార్థ్యమును విచారించి
 వాక్కుచేత పురుకుమను అనితాత్పర్యం. తత్ - ఆచెప్పబోవు బ్రహ్మ
 తిత్త్వం. మాం - శిశ్యుడనగునన్ను, అవతు - రక్షించుగాక, తత్ -
 ఆబ్రహ్మతత్త్వం, వక్తారం - బోధకులగు ఆచార్యులను అవతు-రక్షిం
 చుగాక, మాం - శిశ్యుడనగునన్ను, ఆవతు - బ్రహ్మంరక్షించుగాక,
 వక్తారం - నామాచార్యునిన్ని, ఆవతు- రక్షించుగాక మిచ్చటతన్నా
 మవతు తదవక్తార మవతు అనునవి సాధన కాలమందు విద్యోత్పత్తికి
 ప్రతి బంధకములగు విఘ్నముల యొక్క పరిహారమును ప్రార్థించువా
 క్యములు ఆవతుమాం ఆవతువక్తారం అనునవి విద్యోత్పత్తి న్యనంతరం
 నందు ఆసంభావనా విపరీత భావనాజనక విఘ్నముల యొక్క పరిహార
 మును ప్రార్థించువాక్యములు అవతు వక్తారం అను రెండవ పర్యాయం

చెప్పబడిన వాక్యం అధ్యాయ సమాప్తి సూచనకొరకు తెలిసికొన దగినది ఓం శాంతిశాంతిశాంతిః యని ముమ్మారు చెప్పట అధ్యాత్మికాది భౌతికాది దైవిక తాపత్రయ నివారణ కొరకును ఇతరవిఘ్నముల యుపశాంతి కొరకునని తా॥

తా॥ టీకాంతర్గతమయియే యున్నదిగనుక వేరుగ వ్రాయబడ లేదు, (భూమి ముపస్పృశేదిత్యాది పాఠముకును నుత్తర శాంతి పాఠముకును నిచ్చట గ)ంధవిస్తరభీతిచే నర్థం వ్రాయబడలేదు

౨ శుక్ల యజుర్వేద మహావాక్యానాం.

హరిః- ఓం, పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణా తూణాముద చ్యతే॥ పూర్ణాస్య పూర్ణామూదాయ పూర్ణామేవావశిష్యతే॥ ఓం శాంతిశాంతిశాంతిః॥

హరిః- ఓం- ఇతి ౧ బృహదారణ్యకే సప్తమాధ్యాయే ప్రథమం బ్రాహ్మణం [ఇది ౧౨ అవశిష్ట స్వరూప వాక్యములలో 3-౪ వాక్యములు గూడ అగుచున్నది)

౧- టీ॥ అదః=హోక్షముగ నున్నదియు, పూర్ణాం=బ్రహ్మముచే పూర్ణమయినదియు, పూర్ణాత్=పూర్ణముకన్న, (పూర్ణముగానున్నదని యూహింపబడిన జగత్తుకన్న) పూర్ణాం=పరిపూర్ణమయిన బ్రాహ్మణము, ఉదచ్యతే=అతిక్రమించుచున్నది, పూర్ణాస్య=పూర్ణమైన బ్రహ్మయొక్క, పూర్ణాం=పూర్ణమును, [అహం బ్రహ్మాస్మి యను భావం] ఆదాయ=గ్రహించి [పొంది] పూర్ణామేవ=అసంగమైనకూటస్థస్వరూపబ్రహ్మమే, అవశిష్యతే=శేషించుచున్నది

౧. తా॥ సమస్తము పరిపూర్ణమైన బ్రహ్మమే ఒక పాదముననుండి పూర్ణముగనున్నట్లు గనబడు మాయాకార్యమైన జగత్తు నతిక్రమించుచు బ్రహ్మము పూర్ణముగనున్నది, ఉపాధులునశింపగ కూట చైతన్యమే పరిపూర్ణబ్రహ్మమై శేషించుచున్నది.

౨- టీ॥ ఈశాంతి ఏడు, పూర్ణా, యను పదములతోకూర్చబడియున్నది. అదః = తత్పదలక్ష్యధామైన పరబ్రాహ్మ, పూర్ణాం=

దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేద రహితమై సర్వవ్యాపకమయినది, ఇదం=ఈ నామ రూపాత్మకమై కనబడుచు సోపాధికమయి జగము (వ్యవహారావన్నము గనుక) పూర్ణం = తనరూపముచేతనే (పరమాత్మ చేతనే) వ్యాపింపబడినది. పూర్ణం=కార్యాత్మక బ్రహ్మ, పూర్ణాత్ = కారణాత్మక బ్రహ్మవలన, ఉదచ్యతే = అతిశయించుచున్నది [కారణమైన పరమాత్మభావమును విడిచి పెట్టుటలేదు] పూర్ణస్య = కార్యాత్మకమైన బ్రహ్మయొక్క, పూర్ణం=పూర్ణతను ఆదాయ=తీసికొని, (కారణసత్తగల దానినిగా తెలిసి అవిద్యవలన గలిగిన భేదవ్యవహారమును పరిహరించి) (స్థితస్య) జ్ఞానినః=ఉన్న బ్రహ్మజ్ఞానికి, పూర్ణమేవ= ప్రజ్ఞాన ఘనైకరస స్వభావమయిన కేవలబ్రహ్మ మేలవశిష్యతే = మిగిలియున్నది.

౨- తా॥ సకలోకనిషత్ప్రతి పాద్యమైన యీ పూర్ణ పదార్థమే యీ మంత్రం చేత అనువదించ బడుచున్నది. కార్య కారణాత్మకమయిన నామరూపాది వ్యవహారముచే నానా విధములుగా వేరు వేరు ఉపాధులతో కూడికొనిన యీ జగత్తు అవిద్యా కల్పితమయినది గనుక దీని కధిష్ఠాన మయిన పరిపూర్ణ బ్రహ్మ స్వరూపము సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మయను శ్రుతి బలముచేత కార్యమైన జగము కారణ బ్రహ్మకంటె వేరు సత్తగలది కాదని ఆపరిపూర్ణబ్రహ్మనుగా తెలిసికొన్న విద్వాంసుడు, ఆరోపిత దేహోపాధి భ్రాంతి నశించగా తాను పరిపూర్ణబ్రహ్మ మాత్రుడై మిగిలి యుండునని తాత్పర్యం. రజ్జువునందు కల్పితమైన సర్పమును దానివలన గలిగిన భయకంపాదులును రజ్జువును తెలియ గానే యవి యచ్చటనే లయించి రజ్జు మాత్రమే శేషించి అజ్ఞానకల్పిత సర్పభయ కంపాదులు నశించి జ్ఞానా నందములువచ్చినట్లుగా బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము కాగానే అవిద్యకములైన భ్రాంతులు నశించి స్వరూపానంద బ్రహ్మసాక్షాత్కారము నిర్పాదకంగానుండును ముమ్మారు శాంతిని పఠించుట ఆధ్యాత్మికాది భౌతికాధిపై విక తాపత్రయ నివారణము కొరకును యితర విఘ్నముల యుపశాంతి కొరకునని తాత్పర్యము.

3. కృష్ణయజుర్వేద మహావాక్యానాం.

హరిః - ఓం - ప్రహనా¹వవతు । ప్రహనా¹భునక్తు । ప్రహవీ¹ర్వంక
రవావహై । తేజస్వి¹నావధీ¹తమస్తుచా¹విద్విషావహై॥ ఓం శాంతిశాంతి
శాంతిః॥ హరిః - ఓం - కృష్ణయజుర్వేదతై త్రి¹యశాఖోపనిషదానంద

టీ:- నా శిష్యాచార్యులమగుమాయద్దరిని, సహ = కూడ,
అవతు = రక్షించునుగాక, నా = శిష్యా చార్యుల మగుమాయద్దరిని,
సహ = కూడ (బ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము) భునక్తు = అనుభవింపచేయునుగాక,
సహ = కూడ, వీర్వం = సామర్థ్యమును (విద్యానిమిత్తక మైన సామ
ర్థ్యమును) కరవావహై = చేయుదుముగాక, అధీతం = అధ్యయనము
చేయబడినది (మాయద్దరిచేతనుచదువబడినది) నా = మాయద్దరికిని,
తేజస్వి = తేజో వంతమైనది, అస్తు = అగునుగాక (అర్థజ్ఞానయోగ్య
మైనదగునుగాక) (ఆవాం = శిష్యాచార్యుల మగుమేమిద్దరమున్ను)
మావిద్విషావహై = విరోధమును పొందకపోదుముగాక (మాయద్దరి
కినియే దైనను ప్రమాదమువలన ద్వేషముకలిగినేని అది లేకుండా బోవు
నుగాక) శాంతిశాంతిశాంతిః = ఈ శాంతి త్రయము ఆధ్యాత్మికాధి
భౌతికాధిదైవిక తాపత్రయముకొరకును విద్యావిఘ్నముయొక్క శమం
కొరకును యని యెరుగవలయును.

తా:- ముందుపఠించ బోవు పరబ్రహ్మ విద్య శిష్యాచార్యులమగు
మమ్ము నిద్దరిని రక్షించునుగాక - మాయద్దరికిని పరబ్రహ్మనుభవము
కలుగజేయునుగాక - మాయద్దరికిని బ్రహ్మవిద్యానిమిత్తమైన సామ
ర్థ్యముకలుగునుగాక - మాచేత నధ్యయనముచేయబడినది తేజోవంత
మగునుగాక - శిష్యాచార్యులమగు మాయద్దరికిని ప్రమాదమువల్లనై
నను అన్యాయమువల్లనై నను ద్వేషము కలుగకపోవునుగాక - శాంతి
యగునుగాక - ఇట్లు ప్రార్థనాపూర్వకముగా ముందు పఠించబోయేడి
వాక్యముల యొక్క విఘ్ననాశము కొరకు శాంతినిజేసి అవిఘ్నముగా
శిష్యునిచేత బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్తి కొరబడుచున్నది యని తాత్పర్యము.

౪. సామ వేదమాహావాక్యానాం.

ఆప్యాయంతు మమాంగాని వాక్ష్వాణశ్చక్షుశ్రోత్రమథోబల
మింద్రియాణిచ సర్వాణిసర్వంబ్రహ్మోపనిషదం మాహంబ్రహ్మనిరాకు
ర్యాం మామా బ్రహ్మ నిరాకరోద నిరాకరణ మస్తస్మినిరాకరణంమే
అస్తుతదాత్మనినిర తేయ ఉపనిషత్సుధర్మాస్తేమయినంత తేమయినన్తు॥
ఓంశాన్తిశాన్తిశాన్తిః॥ ఇతి ౯ ఛాందోగ్యోపనిషత్సప్తమప్రపాఠకే
పంచదశఖండేద్వితీయంవాక్యం । ఉపనిషదంత్యవాక్యంచ ।

టీ: - మమ = నాయొక్క, అంగాని = అవయములును, వాక్ =
వాక్కును, ప్రాణః = ప్రాణమును, చక్షుః = నేత్రమును, శ్రోత్రం = చెవి
యును, అథోబలం = అథోముఖ వృత్తియందు నామర్థముగల మన
స్సును, సర్వాణి = అన్ని, ఇంద్రియాణిచ = ఇంద్రియములును, ఆప్యా
యంతు = తృప్తిపొందుగాక. ఉపనిషదం = వేదాంత ప్రతిపాద్యమైన,
బ్రహ్మ = బ్రహ్మస్వరూపము, సర్వం = సకలమగును. అహం = నేను.
బ్రహ్మ = పరమాత్మను మానిరాకుర్యాం = నిరాకరించకుండునుగాక.
మాం = నన్ను, బ్రహ్మ = పరమాత్మ, మానిరాకరోత్ = నిరాక
రించక యుండుగాక. అనిరాకరణం = ఆదరము. అస్తు = కలుగుగాక.
మే = నాకు, అనిరాకరణం = విశ్వాసము, (లక్ష్యభావము) అస్తు =
అగుగాక. తిత్ = ఆ, ఆత్మని = బ్రహ్మమందు, నిరతే = ఆశక్తిగల.
మయి = నాయందు, రో = ఏ, ఉపనిషత్ = వేదాంతములందు చెప్ప
బడిన, ధర్మాః = ధర్మముగా, తే = అవి, సంతు = ఉండుగాక.
ద్విరుక్తి ఆదరమును సూచించును) ఓం = ప్రణవస్వరూపమగు పర
బ్రహ్మమా, శాన్తిశాన్తిశాన్తిః = విఘ్నములు పరిహరించుదువుగాక.

తా: - సామ వేదార్థసారభూతిమైన తత్త్వమని మహావాక్యార్థ
నిశ్చయప్రకారము త్వంపద వాచ్యుడైన జీవుని యొక్క అవయవము
లగువాక్కు, ప్రాణము నేత్రములు శ్రోత్రములు మనస్సు మొదలైన
సకలేంద్రియములను విషయాదులందు ప్రవర్తించు నివ్వక త్వంపద
లక్ష్యభూతుడైన పృథ్విగాతోన్ముఖ మానటులజేసి జహదజహల్లక్షణ

చేతప్రత్యగాత్మను తత్పదలక్ష్యమైన బ్రహ్మమందు అసివదముచేత
 నైక్యపరచి సర్వం బ్రహ్మమను ననుభవానందము పొందుటకై పర
 మేశ్వరవిలక్షణముచేత సద్గురుడనియు విలక్షణముచే పరమాత్మయు
 నియు, అధికారియైన ముముక్షువు తనకు గురుబోధయందును ఆబో
 ధకు లక్ష్యమైన పరమాత్మయందును అనిరాకరణము అనగా అలక్ష్యత
 లేకయుండుగాక యనియు సద్గురుడును పరమాత్మయు తన్ను నిరాక
 రించక భ్రాంతిసముదాయములోబడనివ్యక్త ఆదరింతురుగాక యనియు
 బ్రహ్మనుభవమును అపేక్షించిన తనయందు వేదాంత ములయందు
 చెప్పబడిన శమదమాదులు మొదలైన యావద్ధర్మములు కలిగియుండు
 గాక యని ఆచార్యుండు అని శాంతిని యుచ్చరించుట ఆధ్యాత్మిక ఆధి
 భౌతిక ఆధిదైవికములయిన విఘ్నములయొక్క పరిహార నిమిత్తమని
 పెద్దలు చెప్పుచురు. ఆధ్యాత్మిక మనగా శరీరమునాధారముచేసికొని
 పుట్టునట్టి జ్వరము తలనొప్పి వ్రణము మొదలగు వానివలన గలిగిన
 తాపములు అధిభౌతికములనగా దయ్యము రాక్షసుడు పులి సింహము
 మొదలగు భూతముల ద్వారా గలుగు బాధలు. ఆధిదైవికములనగా
 దైవవశముగా పిడుగు మెరుపు మొదలగువానివలన గలుగు తాప
 ములు ఓం అనిశాంతికి పూర్వము స్మరించుట సమస్తక్షేత్ర పరిహార
 మూలకముగా విఘ్నములేక జీవ బ్రహ్మైక్య జ్ఞానోదయ లాభము
 తొరకని తెలియవలెను.

౫. అధర్వణ వేద మహావాక్యానాం.

భద్రంకర్ణేభిశ్శ్రుణుయ్యామదేవాభద్రంపశ్యేచ్ఛాక్షభిర్యజతాః॥
 స్థితైరంగైస్తుష్టువాంస్తస్తనూభిర్వ్యశేమదేవహితంయదాయుః॥ స్వస్తి
 నభింధ్రోవృద్ధశ్రవాః స్వస్తి నః పూషావిశ్వవేదాః । స్వస్తిస్తస్తాన్యోన్య
 అరిష్టనేమిః॥ స్వస్తి నోబృహస్పతిర్ధధాతుః॥ ఓంశాంతిశాంతిశాంతిః॥
 హరిః॥ ఓం॥

ఇతి ఋగ్వేదప్రథమాష్టకే షష్టాధ్యాయే షోడశ వర్గాంతర్గతే ఋచౌ॥ తస్మిన్నే వేదే ప్రథమమండలే ఏకోనవింశతితమనూత్తాంతర్గతే ఋచౌ॥

(ఈ ఋక్కులు మొదటిపక్షము అధర్వణ వేదమందున్నట్లు పఠించ వలెననియు అట్లు అందు లేనియెడల ఆదిమ వేదమైన ఋగ్వేదమందున్నట్లు పఠించవలయుననియు యజుర్వేదారణ్యక శాంతిపఠనము ఇచ్చట వర్తించదనియు నాయభిప్రాయమేగాక ఇప్పుడు మౌలోకగతులయియున్నట్టియు యజుశ్శాఖీయులయినట్టియు వేదాంతశాస్త్రపండితులయినట్టి బెజవాడయను వాడుక పేరుగల విజయవాడ కాపురస్థులయినట్టియు కృష్ణా తీరవాసులైనట్టియు బ్రహ్మశ్రీ జంధ్యాల గౌరీనాథ శాస్త్రుల వారియొక్క యభిప్రాయము యైయున్నది గాన ఋగ్వేదపాఠానుసారముగనే వ్రాయడమయినది పెద్దలెవరైననింక యజుర్వేదపాఠానుసారముగ పఠించ వలెనను యభిప్రాయము లయిన యెడల అట్లే పఠించేది. భద్రం కర్ణభిరితి శాంతిః అని చెప్పట వలన ఆయొక్క ఋక్కు చెప్పవలెనా లేక స్వస్తి ఇందోయన్నదిగూడ చెప్పవలెనా యను సంగతి గూడ విచారణీయమైయున్నది ఋగ్వేదములో, స్వస్తి, యనునది యెముందుగను భద్రం, యనునదియే తరువాతగను వ్రాయబడియున్నది

టీ॥ దేవాః = ఓ దేవతలారా, వయం = గురుశిష్యులముముముక్షువులగుమేము. కర్ణేభిః = కణములచేత, భద్రం = మంగళమును అనగా మంగళకరమైన వాక్యములను, త్రుణ్ముహమ్ = వినుచున్నాము, ఓ దేవతలారా మీ మంగళ వాక్కులను చెవులారా వినుచున్నామని యథాం యజుతాః = పూజ్యులయిన యజ్ఞ దేవతలారా, అక్షుభిః = కన్నులచేత, భద్రం = మంగళమైన మీరూపములను, పశ్యేమ = చూచెదం, అనగా మీ మంగళమయిన రూపములను కన్నులారా చూతుముగాక యని అర్థం) స్థిరైః = దృఢమైనట్టి, అంగైః = అవయవములచేతను, తలాభిః = శరీరములచేతను, తుష్టువాంసః = స్తోత్రమును చేయుచున్న వారమగుచు, యదాయుః = ఏమాజీవితమైన ఆయురాయముగలదో, తదాయుః =

అయ్యాస్సును, దేవహితం = దేవతులకు ప్రియమగునట్లు, వ్యశే
 మ = చేయుచున్నాము. (అనగా మాజీవితకాలమంతయు దేవతులకు
 కృతజ్ఞులముగా నుండుమని భావము.) వృద్ధశ్రవాః = సర్వదిగంతవి
 శ్రాంతమైనకీర్తిగలిగిన, ఇంద్రః = దేవేంద్రుడు, (సకలయోగభోగ
 కర్త) నః = మాకొఱకు, స్వస్తి = శుభమును, దధాతు = ఇచ్చు
 గాక, విశ్వపేదాః = సర్వజ్ఞుడైన, పూషా = సూర్యుడు, స్వస్తి =
 శ్రేయస్సును, దధాతు = ఇచ్చుగాక, అరిష్టనేమిః = శుభములకు
 ఆధారుడైన, తార్క్ష్యః = గరుత్మాంతుడు, నః = మాకొఱకు, స్వస్తి =
 శుభమును, దధాతు = ఇచ్చుగాక, బృహస్పతిః = దేవగురువైన బృ
 హస్పతి, నః = మాకొరకు, స్వస్తి = మంగళములను, దధాతు =
 ఇచ్చుగాక.

తా॥ ఆధ్యాత్మికాది విష్ణుపరిహారమూలకముగాను, సకలదేవ
 తలయొక్క అనుగ్రహము తనకు సిద్ధించుటకును, సాంప్రదాయాభివృ
 ద్ధికొరకును. అధర్వవేద శాఖాగతమైన ఉపనిషత్తులకు భద్రంకర్ణభి
 యనుశాంఠిని జదివి మరియు నుపనిషత్తును చదువుచు దానియర్థమును
 వినిదానిప్రకారమనుసంధానము జేయుట సాంప్రదాయవిదులు రాద్ధాం
 తముజేసిరి. మోక్ష పురుషార్థము ఉపనిషద్విచారజనిత జ్ఞానముచేతనే
 సంభవించును. కర్మాదుల నీశ్వరబుద్ధితోజేసిన సకలపాపతయమును
 జ్ఞానోత్పత్తియను గలిగి ఆజ్ఞానముచే సజ్జానము నశింపగా స్వరూపా
 వస్థానరూపముక్తి తనంతటతానే యావిర్భవించును. ముముక్షువులు
 పలుపురుగావున నిచట శ్రుతియూమాది బహువచనములు చెప్పబడి
 నవి. కర్ణైః అని చెప్పటకు కర్ణభిః అని ఛాందసము గనుక [అదభ్యము]
 అనగ మార్పునొండ దగినదిగాదు. (ఈశాంతుల కర్థములున్నూ తాత్ప
 ర్యములున్నూ ఇక్కడ గ్రంథవిస్తరభీతిచే క్లుప్తముగ వ్రాయబడినవి.
 ఇంకనుద్గ్రంథములనుండియు భాష్యములనుండియు జదివి విశేషముగ
 గ్రహించి యానందించ గలరని కోరుచున్నాను] ఈశాంతులు మహా

వాక్య పఠనమునకు పూర్వమందును పఠమందును జక్కగ నర్థానుభవముతోపఠించుకొనెదను.

సంఖ్యాశాంతిసహిత అష్టోత్తర శతోపనిషన్నామావళీ.

౧. వాచసనేయసంహితోపనిషత్ । (ఈశావాస్య) శుక్లయజుర్వేదీయా । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

౨. తలవకారోపనిషత్ । (కేన) సామ వేదీయా । ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

౩. శతోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః.

౪. ప్రశ్నోపనిషత్ । అధర్వణ వేదీయా । భద్రంక ర్ణేభిరితి శాంతిః.

౫. ముండకోపనిషత్ । అధర్వణ వేదీయా । భద్రంక ర్ణేభిరితి శాంతిః.

౬. మాండూక్యోపనిషత్ । అధర్వణ వేదీయా । భద్రంక ర్ణేభిరితి శాంతిః.

౭. తైత్తిరియోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః.

౮. ఐత రేయోపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాజ్మేయసనీతి శాంతిః.

౯. ఛాందోగ్యోపనిషత్ । సామ వేదీయా । ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

౧౦. బృహదారణ్యకోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా-కాణ్వశాఖయా । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

౧౧. బ్రహ్మోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః.

౧౨. కైవల్యోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః.

౧౩. జాబాలోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా-వాచసనేయినీ । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః. (తిశాంతిః)

౧౪. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః.

౧౫. హంసోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా-వాచసనేయినీ । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

౧౬. ఆనుశికోపనిషత్ । సామ వేదీయా । ఆప్యాయంత్వితి శాంతిః.

౧౭. కరోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః.

౧౮. నారాయణోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః.

౧౯. పఠమహంసోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా-వాచసనేయినీ । పూర్ణమద ఇతి శాంతిః.

౨౦. అమృత బిందూపనిషత్ ।

కృష్ణయజుర్వేదీయా | సహనావవత్వితిశాంతిః || ౨౧ || అమృతనాదో
 పనిషత్ | కృష్ణయజుర్వేదీయా | సహనావ వత్వితిశాంతిః || ౨౨ ||
 అధర్వణికోపనిషత్ | అధర్వణీయా | భద్రంకణేభిరితి
 శాంతిః || ౨౩ || మైత్రాయణ్యుపనిషత్ | సామ వేదీయా | ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః || ౨౪ ||
 కాపీతకబ్రాహ్మణోపనిషత్ | ఋగ్వేదీయా | వాజ్మేమనసీతిశాంతిః ||
 ౨౫ || బృహజ్జాబాలోపనిషత్ | అధర్వణీయా | భద్రంకణేభిరితి
 శాంతిః || ౨౬ || స్వసింహతాపనీయోపనిషత్ | అధర్వణీయా | భద్రం
 కణేభిరితి శాంతిః || ౨౭ || కాలాగ్నిరుద్రోపనిషత్ | కృష్ణయజుర్వే
 దీయా | సహనావవత్వితిశాంతిః || ౨౮ || మైత్రేయోపనిషత్ | సామ
 వేదీయా | ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః || ౨౯ || సుబాలోపనిషత్ | శుక్లయ
 జుర్వేదీయా వాజసనేయినీ | పూణమద ఇతిశాంతిః || ౩౦ || ఝరికో
 పనిషత్ | కృష్ణయజుర్వేదీయా | సహనావవత్వితిశాంతిః || ౩౧ || మంత్రి
 కోపనిషత్ | శుక్లయజుర్వేదీయా వాజసనేయినీ | పూణమద ఇతి
 శాంతిః || ౩౨ || సర్వసాకోపనిషత్ | కృష్ణయజుర్వేదీయా | సహనావ
 వత్వితిశాంతిః || ౩౩ || నిరాలంబోపనిషత్ | శుక్లయజుర్వేదీయా-వాజ
 సనేయినీ | పూణమద ఇతిశాంతిః || ౩౪ || శుకరహస్యోపనిషత్ | కృష్ణ
 యజుర్వేదీయా | సహనావ వత్వితిశాంతిః || ౩౫ || వజ్రసూచికోపని
 షత్ | సామ వేదీయా | ఆప్యాయంత్వితిశాంతిః || ౩౬ || తేజోబిందూ
 పనిషత్ | కృష్ణయజుర్వేదీయా | సహనావవత్వితిశాంతిః || ౩౭ || నాగ
 బిందూపనిషత్ | ఋగ్వేదీయా | వాజ్మేమనసీతిశాంతిః || ౩౮ || ధ్యాన
 బిందూపనిషత్ | కృష్ణయజుర్వేదీయా | సహనావవత్వితిశాంతిః || ౩౯ ||
 బ్రహ్మవిద్యోపనిషత్ | కృష్ణయజుర్వేదీయా | సహనావవత్వితిశాంతిః ||
 ౪౦ || యోగతత్వోపనిషత్ | కృష్ణయజుర్వేదీయా | సహనావవత్వితి
 శాంతిః || ౪౧ || ఆత్మబోధోపనిషత్ | ఋగ్వేదీయా | వాజ్మేమనసీతిశాం
 తిః || ౪౨ || నారదపరివ్రాజకోపనిషత్ | అధర్వణీయా | భద్రంకణే
 భిరితిశాంతిః || ౪౩ || త్రిశిఖిబ్రాహ్మణోపనిషత్ | శుక్లయజుర్వేదీయా-
 వాజసనేయినీ | పూణమద ఇతిశాంతిః || ౪౪ || నీతోపనిషత్ | అధర్వ
 ణీయా | భద్రంకణేభిరితిశాంతిః || ౪౫ || యోగచూడామణ్యు

నివత్ । సామవేదీయా । ఆప్యాయంత్యతిశాంతిః॥ ౪౬॥ నిర్వాణోపని
షత్ । ఋగ్వేదీయా । వాఙ్మేమనసీతిశాంతిః॥ ౪౭॥ మండలబ్రాహ్మ
ణోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా । పూణమదగతిశాంతిః॥ ౪౮॥
దక్షిణ మూర్ధ్యుపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి
శాంతిః॥ ౪౯॥ శరభోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రకణ్ఠేభిరితి
శాంతిః॥ ౫౦॥ స్కందోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవ
త్వితిశాంతిః॥ ౫౧॥ త్రిపాద్విభూతిమహానారాయణోపనిషత్ । అధ
ర్వణీయా । భద్రంకణ్ఠేభిరితిశాంతిః॥ ౫౨॥ అద్వయతారకోపనిషత్ ।
శుక్లయజుర్వేదీయా । పూణమదగతిశాంతిః॥

౫౩॥ రామరహస్యోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకణ్ఠేభిరితి
శాంతిః॥ ౫౪॥ రామతాపనీయోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంక
ణ్ఠేభిరితిశాంతిః॥ ౫౫॥ వాసుదేవోపనిషత్ । సామవేదీయా । ఆప్య
ాయంత్యతిశాంతిః॥ ౫౬॥ ముద్గలోపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాఙ్మే
మనసీతిశాంతిః॥ ౫౭॥ శాండిల్యోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంక
ణ్ఠేభిరితిశాంతిః॥ ౫౮॥ మైంగలోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా ।
పూర్ణమదగతిశాంతిః॥ ౫౯॥ భిక్షుకోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా ।
పూర్ణమదగతిశాంతిః॥ ౬౦॥ మహోపనిషత్ । సామవేదీయా । ఆప్య
ాయంత్యతిశాంతిః॥ ౬౧॥ శారీరకోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా ।
సహనావవత్వితిశాంతిః॥ ౬౨॥ యోగశిఖోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వే
దీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥ ౬౩॥ తురీయ తీతానధూతోపని
షత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా । పూర్ణమదగతి శాంతిః॥ ౬౪॥ సన్న్యా
సోపనిషత్ । సామవేదీయా । ఆప్యాయంత్యతిశాంతిః॥ ౬౫॥ పరమ
హంస పరివ్రాజకోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకణ్ఠేభిరితి శాంతిః॥
౬౬॥ అక్షమాలికోపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాఙ్మేమనసీతిశాంతిః॥
౬౭॥ అవ్యక్తోపనిషత్ । సామవేదీయా । ఆప్యాయంత్యతిశాంతిః॥
౬౮॥ ఏకాక్షరోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి
శాంతిః॥ ౬౯॥ అన్నపూర్ణోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకణ్ఠేభిరితి
శాంతిః॥ ౭౦॥ సూర్యోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకణ్ఠేభిరితి

శాంతిః॥ 20॥ అత్యుపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవ
త్వితిశాంతిః॥ 21॥ అధ్యాత్మోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వేదీయా । వాజ
సనేయనీపూర్ణమద ఇతిశాంతిః॥ 23॥ కుండికోపనిషత్ । నామ వేదీయా ।
ఆప్యాయంత్యితిశాంతిః॥ 24॥ సావిత్రియపనిషత్ । నామ వేదీయా ।
ఆప్యా యంత్యితి శాంతిః॥ 25॥ ఆత్మోపనిషత్ । అధర్వణీయా ।
భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ 26॥ పాశుపతబ్రహ్మోపనిషత్ । అధర్వ
ణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ 27॥ పరబ్రహ్మోపనిషత్ । అధ
ర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥ 28॥ అవధూతోపనిషత్ । కృష్ణ
యజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితి శాంతిః॥ 29॥ త్రిపురాతాపిన్యప
నిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితి శాంతిః॥

౩౦॥ దేవ్యుపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః॥ ౩౧॥
త్రిపురోపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాక్యేమనసీతిశాంతిః॥ ౩౨॥
కరోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితిశాంతిః॥ ౩౩॥
భావనోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః॥ ౩౪॥ రుద్ర
హృదయోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితిశాంతిః॥
౩5॥ యోగకుండల్యుపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవ
త్వితిశాంతిః॥ ౩౬॥ భస్మజాబాలోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రం
కర్ణేభిరితిశాంతిః॥ ౩7॥ రుద్రాక్ష జాబాలోపనిషత్ । నామ వేదీయా ।
ఆప్యాయంత్యితిశాంతిః॥ ౩౮॥ గణపత్యుపనిషత్ । అధర్వణీయా ।
భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః॥ ౩9॥ దర్శనోపనిషత్ । నామ వేదీయా ।
ఆప్యాయంత్యితిశాంతిః॥ ౪౦॥ తారసారోపనిషత్ । శుక్లయజుర్వే
దీయా । పూణమద ఇతిశాంతిః॥ ౪౧॥ మహావాగ్మోపనిషత్ । అధర్వ
ణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః॥ ౪2॥ పంచబ్రహ్మోపనిషత్ ।
కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితిశాంతిః॥ ౪3॥ ప్రాణాగ్నిహో
త్రోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవత్వితిశాంతిః॥ ౪౪॥
గోపాలతపనోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః॥ ౪5॥
కృష్ణోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రంకర్ణేభిరితిశాంతిః॥ ౪౬॥ యాజ్ఞ

వల్క్యపనిపత్ । శుక్ల యజుర్వేదీయా । పూణామన ఇతి శాంతిః ॥
 ౯౭॥ వరాహోపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావవస్విని శాం
 తిః ॥ ౯౮॥ శాట్వామనీయోపనిషత్ । శుక్ల యజుర్వేదీయా । పూర్ణ
 మదక్షిణి శాంతిః ॥ ౯౯॥ హయగ్రీవోపనిషత్ । అధర్వణీయా । భద్రం
 కర్ణేభిరితి శాంతిః ॥ ౧౦౦॥ దత్తాత్రేయోపనిషత్ । అధర్వణీయా ।
 భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః ॥ ౧౦౧॥ గాంధర్వోపనిషత్ । అధర్వణీయా ।
 భద్రం కర్ణేభిరితి శాంతిః ॥ ౧౦౨॥ కలిసంతరహోపనిషత్ । కృష్ణయజు
 ర్వేదీయా । సహనావ వస్విని శాంతిః ॥ ౧౦౩॥ జాతాయుపనిషత్ ।
 సామ వేదీయా । అపూయంస్విని శాంతిః ॥ ౧౦౪॥ సాధాగ్యోపస్మయ
 పనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాస్వేమనీతి శాంతిః ॥ ౧౦౫॥ సరస్వతీ
 తహస్యపనిషత్ । కృష్ణయజుర్వేదీయా । సహనావ వస్విని శాంతిః ॥
 ౧౦౬॥ బుద్ధ్యహోపనిషత్ । ఋగ్వేదీయా । వాస్వేమనీతి శాంతిః ॥
 ౧౦౭॥ అర్జ్యముక్తి కోపనిషత్ । సహనావ వస్విని శాంతిః ॥
 ౧౦౮॥ ముక్తి కోపనిషత్ । శుక్ల యజుర్వేదీయా ॥ పూణామన
 ఇతి శాంతిః ।

ఇన్దియోత్తరశతోపనిషదః.

౧౦౯ సంఖ్యగల ముక్తికోపనిషత్తు ప్రధనాశ్వామమందు
 ఏదో యపనిషత్తులు ఏదో వేదసంబంధములో వానిసంఖ్య యెంత
 యోవానికి శాంతు లేవియో తెలుపబడి యున్నవి. అవసరమైనవంశా
 భాగము చూడవచ్చును.

మహావాక్యగత్నస భావళి,

ఆరేయ మంగళాచరణమ్.

ఓం - శ్రీమద్విశ్వాగ్రాహ పరమహంసాయనమః । యోవిధ్యా
 దవిదేహంతిమహావాక్యార్థవిగ్రహః । శ్రీరామచంద్రపాపయశస్సై
 భూతాత్మ సేవమః ॥ ౧॥ యః శాజ్యోయశిభిస్సర్వధర్మనిరతైర్భాయంతియం
 తాగినోనా త్తందిగమాంతవేద్యమనిశంయస్మై హవిర్దీయతే । యస్మా
 త్కృతసరజంగమం సమభవద్యస్యాంతమాత్రోఽవరో యస్మిన్లీనమిదం
 ప్రణామి సతతం తం వాసుదేవం గురుం ॥ ౨॥ నత్వా శ్రీవాసుదేవేంద్రపాద.

పండ్ల్రుహద్యయం । గ్రథ్యతేనై మహావాక్యాశత్నావళి రియంమ
యా॥3॥ ఇట్లు మంగళాచరణముగీ మత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య
రామచంద్రయతీశ్వరులవారి వలన చెప్పఁబడినది గనుక నదియే విచ్చట
వ్రాయఁబడినది. హరిః - ఓం - తత్సత్.

ఏతస్మింథ మంగళా చరణము.

హరిః - ఓం శ్రీరస్తు.

వాగీశాద్యాస్సుమనసస్సర్వార్థానాము పక్రమే । యన్నత్వా
కృత కృత్యాస్సుస్తన్నమామిగజాననం॥

అభీష్టితార్థస్థిరం పూజితోయస్సరై రపి । సర్వవిఘ్నఛిదేత
స్సైగజాధిపతయోనమః॥

సూరశంభో మహాదేవ విశ్వేశామరవల్లభ । శివశంకరసర్వా
త్మకానిలకంఠనమోస్తుతే॥ రామాయ రామభద్రద్రాయ రామచంద్రద్రాయ
వేదనే । రఘురాధాయ వాఢాయ సీతాయాః పతయోనమః॥ మనోజవం
మానుతతుల్యవేగం జతేంద్రియం బుద్ధిమతాంవరిష్ఠం । వాతాత్మజం
వానరయూధముఖ్యం శ్రీరామదూతం శిరసానమామి॥ నారాయణం
వద్మభువం వసిష్ఠం శక్తిచతుర్వ్రతపరాశరంచ । వ్యాసంశుకంకౌడవ
దం మహాంతం గోవిందయోగీంద్రమథాస్యశిష్యం॥ శ్రీ శంకరాచార్య
మథాస్యపద్మసాదంచ హస్తామలకంచశిష్యం । తంత్రోటకం వార్తక
కారమచ్యూనస్సద్గురూన్సంత తమానతోస్మి॥ ఓంనమో బ్రహ్మదిభ్యో
బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయ కర్తృభ్యోవంశమేభ్యోనమోమహద్భ్యో
నమో గురుభ్యః॥

పూర్వాశ్రమేశ్రీప మేషిహవిర్యాజనే తురీయాశ్రమేశ్రీశిష్యా
నంద సరస్వతీస్వామినే శ్రీమదఖండైకరసాయ శ్రీసద్గురవేనమః॥

శ్రీపరమశివేంద్ర సరస్వతీస్వామి సద్గురవేనమః॥

శ్రీసదాశివేంద్రాదిసమస్త సరస్వతీస్వామిభ్యోనమః॥

శ్రీ మత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీసదానంద సర
స్వతీస్వామిభిః॥ పృథ్వీకటికృత శ్రీచిచ్చిదాత్మాష్టోత్తర శతసిద్ధనామా
వళిః॥ (శ్లోకసంఖ్యాభిస్సహ)

ఈసిద్ధనామములు అధ్యయనార్థముగాని పూజార్థముగాని పురు
షులు స్వార్థము స్వంతముగ పఠనము చేయవచ్చును ఇతరపురుషులకు
అధ్యయనార్థముగాని పూజార్థముగాని స్త్రీలకు పూజార్థముగాని ఇత
రులు పఠనముచేయు నెడల తాముస్వయముగ యత్యుపదేశమును పొంది
గాని లేక యతిసాన్నిధ్యమందుగాని బ్రాహ్మణులు పఠనము చేయవలెను.
పఠనముకుగాని పాఠనముకుగాని యతికి నేవిధమైన నియమమునూ లేదు.
ఇది యంతయు ద్విజవిషయము, ద్విజేతరులకు పూజార్హత యున్నది
గానిపై నచెప్పిన ప్రకారము అధికారవంతులయిన బ్రాహ్మణుల వలన
నేతప్పనన్యథాలేదు, ఈనామములు దశావృత్తిగాని సక్త్యభివమందు
త్రైరావృత్తికి తక్కువగాకుండుగాని సహస్రనామత్యులము, మహా
వాక్య రత్నావళ్య ధ్యయనాధ్యాపక ప్రారంభమందు ప్రథమమున
పూజావిధిగా ఈసిద్ధనామపఠన పాఠనములు ప్రశస్తములు గనుక
ఓంకారాదినమోంతముగను శ్లోకరూపముగను ఇందుప్రకటింపబడెను,
ప్రత్యేకసహస్రనామసిద్ధియగువరకు నిల్లు గ్రాహ్యము. అట్టి సహస్ర
నామసిద్ధియైన తరువాత నవిప్రత్యేకముగ నొక చిన్న గ్రంథరూప
ముగ ముద్రింపించి ప్రకటింపబడును. సిద్ధినామము లనగ శుద్ధనిగూఢాణ
పరబ్రహ్మతత్వపరముగఁ జెప్పిన నామములని యర్థము,

శ్రీ చిచ్చిదాత్మాష్టోత్తరశత సిద్ధనామావళి ప్రారంభః.

ఓం శ్రీ దక్షిణామూర్తిగురవే నమః.

ఓం - శ్రీ చిదంబరప్రభవే నమః.

౧. ఓం - చిచ్చివాయ నమః॥ - ౧ ౨. ఓం - చిష్టనాయనమః, ౧
3. - అచింతాయనమః॥ ౧ - ౪॥ చిదంబర మహాలయాయ
నమః ౧॥ ౫॥ చిదాకార మహాద్వీప మధ్యదేశ సదాలయాయ
నమః॥ ౬॥ చిదంబుధిమధోద్భూత చిత్సారమణి మండలాయమః॥ ౭॥

2|| చిదానందమహాసింధు మధ్యరత్నశిఖామణయేనమః 3|| ౮|| విజ్ఞాన
 కోశవిల సదానందా మృతమండలాయనమః ౪ || ౯|| వాచామగోచ
 రానంతి శుద్ధచైతన్య విగ్రహాయనమః ౫ || ౧౦|| మూలకందస్థచిదేశ
 మహాశాండవ పండితాయనమః || ౧౧|| పట్కణమాగకవిలసత్పర
 మండలసుస్థితాయనమః || ౧౨|| దశారాఖ్య మహాచక్రమధ్యమండల
 చిన్మణయేనమః ౧౩ || ౧౩|| ద్వాదశార మహాపద్మస్థితి చిద్వ్యోమ
 భానురాయనమః ౧౪ || ౧౪|| షోడశారమహాపీఠ స్థితచిచ్ఛక్తి నాయ
 కాయనమః ౧౫ || ౧౫|| దశద్వయ మహాసంధిస్థిత చిద్వహ్నిరంధ్రగా
 యనమః ౧౬ || ౧౬|| బిందుమండల మధ్యస్థచిద్విలాస ప్రకాశకాయ ||
 ౧౭|| దశారాఖ్య మహాచక్రమధ్య స్తంభశిరోమణయే ౮|| ౧౮|| ప్రథ
 మాక్షర నిదిశష్ట పరమార్థార్థ విగ్రహాయ ౯ || ౧౯|| ధృవమండల
 మధ్యస్థమహా చిత్రార్థ సంగ్రహాయ ౧౦ || ౨౦|| ద్విపకూట మహాపీఠ
 మధ్యవ ర్తిమహామణయే ౧౧ || ౨౧|| సదాశివ మహాకాశచక్ర మండల
 మధ్యగాయ ౧౨ || ౨౨|| గ్రధిత్రయ మహాభేద చతురాయనమః ౧౩ ||

౨౩|| శక్తిపాలకాయనమః ౧౪ || ౨౪|| హృదయాంబుజ మధ్యస్థ
 విరాజివ్యోమ నాయకాయనమః ౧౫ || ౨౫|| లలాటమండలాంతస్థమ
 హామాయావిభాసకాయనమః ౧౬ || ౨౬|| కపాలకుహరాంతస్థ విశు
 ద్ధగ్రామ దీప్తితాయనమః || ౨౭|| మహానంద మహాపూర్ణ బోధా
 చల విరాజితాయనమః ౧౮ || ౨౮|| మాయాతీతాయనమః ౧౯ ||
 ౨౯|| మహాదేవాయనమః ౨౦ || ౩౦|| మహానందాయ నమః ౨౧ ||
 ౩౧|| మలాపహాయనమః ౨౨ || ౩౨|| మూలాధారము ఖోశ్చన్న బ్రహ్మ
 రంధ్ర చిదాలయాయనమః ౨౩ || ౩౩|| మధ్యనాడి మహామాగకస్థిత
 మండలమధ్యగాయ ౨౪ || ౩౪|| హంసమాగై కాక నిరతజ్ఞాన మండల
 చిద్రసాయ || ౩౫|| హిరణ్మయ మహాకాశ చివ్యమండల మధ్యగాయ
 నమః ౩౬ || ౩౬|| సదోతిలమహాప్రజ్ఞా ప్రపంచాధార మండలాయ
 ౩౭ || ౩౭|| సహస్రకమలాంతస్థ బిందుకూటమహాగుర వే ౩౮ || ౩౮||
 స్వాత్మన్యాయోపితా శేషజగదాధారవిగ్రహాయ ౩౯ || ౩౯|| సర్వాధి
 ప్తాన చిన్మాతృస్థానమధ్య విరాజితాయ ౪౦ || ౪౦|| సర్వోపనిషదు

నుప్తమహాకీర్తిధరాయ ౧౭॥ ౪౧॥ పరస్మైననుః ౧౭॥ ౪౨॥ స్వాత్మ
 రాజ్యసుఖాసీన స్వతాంజ్యోతి స్వయాపకాయ ౧౮॥ ౪౩॥ సర్వవే
 దాంతసిద్ధాంత మహాసామ్రాజ్య దీక్షితాయ ౧౯॥ ౪౪॥ స్వప్రకాశ
 మహాశైల శృంగరంద్రనివాసకాయ ౨౦॥ ౪౫॥ ఉన్నత్యంతమహాచార్య
 సీమాగ్రాచల మండలాయ ౨౧॥ ౪౬॥ శుద్ధచైతన్య కాంతార
 సిద్ధాయ ౨౨॥ ౪౭॥ సత్యాదిలక్షణాయ ౨౩॥ ౪౮॥ భానుకూట
 ప్రతీకాశ చిచ్ఛిర్వృత శిఖామణయే ౨౪॥ ౪౯॥ భానుభావ కళాతీత
 శూన్యగ్రామ మహేశ్వరాయ ౨౫॥ ౫౦॥ బ్రహ్మవిద్యామయగ్రా
 మచిదాలయ మహాప్రథవే ౨౬॥ ౫౧॥ పరిత్యక్తమహామాన
 గోచరాయ ౨౭॥ ౫౨॥ శుద్ధచిద్రసాయ ౨౮॥ ౫౩॥ అజ్ఞాన
 హృదయ గ్రంథిభేద విద్యావిశారదయ ౫౪॥ ౫౪॥ అనేకకోటిసూర్యా
 భావించు చక్రవిభాసికా ౫౫॥ ౫౫॥ అంగుష్ఠమాత్రదేశస్థబ్రహ్మగాఢై
 కగోచరా ౨౩॥ ౫౬॥ అత్యంతనిర్మలాకాశచైతన్యగిరిమధ్యగా ౨౪॥
 ౫౭॥ అద్వైతవరనానంద చిద్విలాస మహానిధయే ౨౪॥ ౫౮॥
 అనేకకోటిబ్రహ్మాండ ధారిణీ ౨౫॥ ౫౯॥ సర్వాత్మకాయ ౨౫॥
 ౬౦॥ విభవే ౨౫॥ ౬౧॥ ఆదిమధ్యాంతరహిత బ్రహ్మానంద
 నిధయే ౨౫॥ ౬౨॥ ఆధారమాగ్నీమాంత వాసిణీ ౨౬॥
 ౬౩॥ నిత్యవిరంతరాయ ౨౬॥ ౬౪॥ అత్యచ్ఛనిర్మలాకారా ౨౬॥
 ౬౫॥ అత్యాశ్చర్య ౨౬॥ ౬౬॥ అజరాయ ౨౬॥ ౬౭॥ అమ
 రాయ ౨౬॥ ౬౮॥ అనామకులగోత్రా ౨౭॥ ౬౯॥ అప
 మేయమహాగురవే ౨౭॥ ౭౦॥ ఆబ్రహ్మరంధ్రదేశస్థాయ ౨౭॥
 ౭౧॥ నిస్తరంగసుఖార్ణవాయ ౨౭॥ ౭౨॥ అపమేయవరానంద
 ప్రత్యగ్రూప చిదంబుధయే ౨౭॥ ౭౩॥ అవిముక్త మహావీరస్థిచి
 ద్రూప విగ్రహ ౨౮॥ ౭౪॥ అజ్ఞాచక్రనివిష్టాయ ౨౮॥ ౭౫॥
 అతిహర్ష చిదాలయాయ ౨౮॥ ౭౬॥ అమితానంత బోధాంతనా
 దాంతస్థితమండలా ౨౮॥ ౭౭॥ అఖండశుద్ధచైతన్య వంశరస్థమహా
 శుకాయ ౩౦॥ ౭౮॥ ఆగమాంతైకవేద్యా ౩౦॥ ౭౯॥ అమ

మండలసుస్థితా 30|| ౧౦|| అనేక కోటిహృత్పద్మ ప్రకాశకమహార
 వయే 30|| ౧౧|| షడంబురుహచక్రాంత స్ఫూర్తి సౌదామనీప్రభా
 యనమః 30|| ౧౨|| షడ్విద్యై క్యానుసంధాన పరహృత్స్వోమ
 సంస్థితాయ 3౨|| ౧3|| నిస్తైగుణ్యమహామాగః గామినే 3౨||
 ౧౪|| జ్ఞానైకగోచరా 3౨|| ౧5|| నిత్యాశ్చర్యచిదానందనిర్మలా
 ఖండముదా 33|| ౧౬|| నిరాధారమహాదేశస్థిత చిన్మండలా 33||
 ౧7|| నిత్యశుదచివానంద నిరాకాశసుఖాదధయే 3౪|| ౧౮|| నిత్య
 పూర్ణచిదాకాశస్థిత నిర్వాణసుందరాయ 3౪|| ౧౯|| నిర్వికల్పనిరా
 భాస శుద్ధచైతన్యరూపకాయ 35|| ౨౦|| నిరవద్యనిరాధారనిస్సం
 శయ నిరంకుశాయ 35|| ౨౧|| నాదబిందుకళాతీతాయ 3౬|| ౨౨||
 పరాత్పరగ్రహప్రభవే ౪౬|| ౨3|| నిత్యపూతసుఖాకార హృతంక్షుజ
 మనోరమాయ 3౬|| ౨౪|| నిర్వాణైలనిలయమహా చిన్మంటపస్థితా
 3౭|| ౨5|| కోటిసూర్యప్రతీకాశ మహాచిన్మండలస్థితాయ 3౭|| ౨౬||
 కార్యకారణనిర్ముక్తాయ 3౮|| ౨7|| దివ్యనాదాంతభాసురాయ 3౮||
 ౨౮|| పరమండలమధ్యస్థ చిత్కుటాగ్ర విభానకాయ ౪౮|| ౨౯||
 పరాత్పరమహావ్యోమ భాసనూన మహారవయే 3౮|| ౩౦|| ప్రత్య
 గాత్మస్వరూపాయ ౩౯|| ౩౧|| సచ్చిదానంద విగ్రహాయ ౩౯||
 ౩౧|| ప్రాదేశమాత్రీ సంలగ్నపశుపాశ విమోచకాయ ౪౦|| ౩2||
 ప్రాణాపానమహామాగః ధ్యానతత్పర సేవితాయ ౪౦|| ౩౩|| ప్రణ
 వాద్భిమగ్తోత్పన్న జ్ఞానపీయూష విగ్రహాయ ౪౧|| ౩౪|| పరిపూర్ణ
 పరానందప్రజ్ఞానఘనలక్షణాయ ౪౧|| ౩౫|| పూర్ణానందమహాసింధు
 మధ్యస్థిత మహాచలాయ ౪౨|| ౩౬|| అఖండైకరసస్ఫూర్తిప్రవా
 హాశ్రయమండలాయ ౪౧|| ౩౭|| పరిశిష్టపరానందపరాశ్రీగురు వేద౨||

ఓం అఖండైకరసపరమాత్మవినేనమః - ఓం పరబ్రహ్మణేనమః
 ఓం తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు|| హరిః ఓమ్||

ఇతి శ్రీ సచ్చిదాత్మాప్రసాద కరసిద్ధనామావళి
 స్మం పూర్ణా ౩౦

అథ శ్రీ చిచ్ఛిదాత్మాష్టోత్తర శతసిద్ధనామావళి మూలప్రారంభః.

(నామసంఖ్యాభిస్సహ)

ఓం- శ్రీ దక్షిణామూర్తిగుర వేనమః- ఓం-చిదంబరప్రభ వేనమః.

౧॥ ఓం - చిచ్ఛిదాయనమస్తుభ్యం చిద్ధనాయనమోనమః ।

అచింతాయనమస్తేస్తుచిదంబర మహాలయ॥౧ । ౨ । 3 । ౪.

౨॥ చిదాకారమహాద్వీప మధ్యదేశసదాలయః । మదంబుధి
మథోద్భూత చిత్సారమణి మండలః॥౫ - ౬

3॥ చిదానందమహాసింధు మధ్యరత్నశిఖామణిః । విజ్ఞానకోశ
విలసదానందామృతమండలః॥ ౭ ॥ ౮ ॥

౪॥ వాచామగోచరానంత శుద్ధచైతన్యవిగ్రహః । మూలకంద
శ్రుతిదేశమహాతాండవ పండితః॥ ౯ । ౧౦.

౫॥ షట్కోణమాగకవిలసత్పర మండలసుస్థితః । దశారాఖ్య
మహాచక్రమధ్య మండలవిచిన్మణిః॥౧౧। ౧౨

౬॥ ద్వాదశారమహాపద్మస్థిత చిద్వ్యోమభాసురః । షోడశార
మకుటీతస్థితచిచ్ఛక్తినాయకః॥౧3 । ౧౪.

౭॥ దశద్వయమహాసంస్థితచిద్వహ్నిచరంద్రగః । బిందుమండల
మధ్యస్థ చిద్విలాసప్రకాశకః॥౧౫ । ౧౬.

౮॥ దహరాఖ్యమహాచక్రమధ్యస్తంభశిరోమణిః । ప్రథమా
శురనిరిష్టపరమార్ధారవిగ్రహః॥౧౭ । ౧౮.

౯॥ ధృవమండలమధ్యస్థ మహాచిత్సారసంగ్రహః । దీపకూట
మహాపేటీ మధ్యవర్తికమహామణిః॥౧౯ । ౨౦.

౧౦॥ సదాశివమహాకాశ చక్రమండలమధ్యగః । గ్రంధిత్రయ
మహాభేదచతురశ్చక్తిపాలకః॥౨౧ । ౨౨ । ౨3.

౧౧॥ హృదయాంబుజమధ్యస్థ విరజివ్యోమనాయకః । లలాట
మండలాంతస్థ మహామాయాకవిభాసకః॥౧౪ । ౧౫.

౧౨॥ కపాలకుహరాంతస్థ విశుద్ధగ్రామదీక్షితః । మహానంద
మహాపూర్ణబోధాచల విరాజితః॥౨౬ । ౨౭॥

౧౩॥ మాయాతీతమహాదేవ మహానందమలాపహః । మూలా
ధారముఖోత్పన్న బ్రహ్మరంధ్రచిదాలయః॥౨౮॥ ౨౯॥ ౩౦॥ ౩౧॥ ౩౨॥

౧౪॥ మధ్యనాడీమహామార్గ స్థితమండలమధ్యగః । హంసమా
గైశాకనిరత జ్ఞానమండలచిద్రసః॥ ౩౩॥ ౩౪॥

౧౫॥ హిరణ్మయమహాకాశ దివ్యమండల మధ్యగః । సవోదిత
మహాప్రజ్ఞాప్రపంచా ధారమండలః । ౩౫॥ ౩౬॥

౧౬॥ సప్తప్రకమలాంతస్థ బిందుకూటమహాగురుః । స్వాత్మ
న్యారోపితశేష జగదాధారవిగ్రహః॥౩౭॥ ౩౮॥

౧౭॥ సర్వాధిష్ఠానచిత్తాత్ర స్థానమధ్యవిరాజకః । సర్వోప
నిషద్భుష్టమహాకీర్తి ధరఃపరః॥౩౯॥ ౪౦॥ ౪౧॥

౧౮॥ స్వాత్మగాజ్యసుఖాసీన స్వయంజ్యోతిస్స్వరూపకః । సర్వ
వేదాంతసిద్ధాంత మహాసామ్రాజ్య దీప్తితః॥౪౨॥ ౪౩॥

౧౯॥ స్వప్రకాశమహాశైల శృంగరంధ్రనివాసకః । ఉన్మయంత
మహామాగః సీమాగ్రచలమండలః॥ ౪౪॥ ౪౫॥

౨౦॥ శుద్ధచైతన్య కాంతార సిద్ధస్సత్వాదిలక్షణః । భానుకూట
ప్రతీకాశ చిత్పర్వతశిఖామణిః॥ ౪౬॥ ౪౭॥ ౪౮॥

౨౧॥ భావాభావకళాతీత శూన్యగ్రామమహేశ్వరః । బ్రహ్మ
విద్యామయగ్రామ చిదాలయమహాప్రభుః॥౪౯॥ ౫౦॥

౨౨॥ ప్రత్యగ్భూతమహామాన గోచరశ్శుద్ధచిద్రసః । అజ్ఞాన
హృదయగ్రంథి భేదవిద్యావిశారదః॥౫౧॥ ౫౨॥ ౫౩॥

౨౩॥ అనేకకోటిసూర్యాభబిందు చక్రవిభాసకః । అంగుష్ఠమా
త్రదేశస్థ బ్రహ్మనాడ్యైకగోచరః॥౫౪॥ ౫౫॥

౨౪॥ అత్యంతనిర్మలాకాశచైతన్యగిరిమధ్యగః । అద్వైతపర
మానంద చిద్విలాసమహానిధిః॥౫౬॥ ౫౭॥

౨౫॥ అనేకకోటిబ్రహ్మాండధారి సర్వాత్మకోవిభుః । ఆదిమధ్యాం
తరహిత బ్రహ్మానందనిధిస్తథా॥౫౮॥ ౫౯॥ ౬౦॥ ౬౧॥

౨౬॥ ఆధారమాగఃసీమాంత వాసీనిర్వచితరంతరః । అత్యచ్ఛ

నిర్మలాకాశ అత్యాశ్చర్యోఽజహోఽమరః॥ ౬౨౬౩ | ౬౪ | ౬౫ |
౬౬ | ౬౭.

౨౭॥ ఆనామకులగోత్రశ్చ అప్రమేయమహాగురుః॥ అబ్రహ్మరం
ధదేశస్థ నిస్తరంగసుఖార్ణవః॥ ౬౮ | ౬౯ | ౭౦ | ౭౧.

౨౮॥ అప్రమేయపరానంద ప్రత్యగ్భూపచిదంబుధిః॥ అవిముక్త
మహాపీఠ స్థితచిద్రూపవిగ్రహః॥ | ౭౨ | ౭౩ |

౨౯॥ ఆజ్ఞాచక్రనివిభృశ్చ అతిహర్షచిదాలయః॥ అమితానంద
భోధాంతినాదాంతస్థిత మండలః॥ ౭౪ | ౭౫ |

౩౦॥ అఖండశుద్ధచైతన్య పంజరస్థమహాశుకః॥ ఆగమాంజ్ఞైకవే
ద్యశ్చఅమ మండలసుస్థితః॥ ౭౬ | ౭౭ | ౭౮॥

౩౧॥ అనేకకోటి హృత్పద్మప్రకాశక మహారవిః॥ షడంబురుహ
చక్రాంతస్ఫూర్తిపాదామినీప్రభః॥ ౮౦ | ౮౧ |

౩౨॥ షడ్విధైక్యామసంధానవరహృద్యోమసంస్థితః॥ నిస్తై
స్తైగుణ్యమహమాగత గామీజ్ఞానైక గోచరః॥ ౮౨ | ౮౩ | ౮౪.

౩౩॥ నిత్యాశ్చర్యచిదానంద నిర్మలాఖండమండలః॥ నిరాధార
మహాదేవ స్థితచిన్మండలస్తథా॥ ౮౫ | ౮౬.

౩౪॥ నిత్యశుద్ధచిదానంద నిరాకాంసుభోదధిః॥ నిత్యపూర్ణచిదా
కాశ స్థితనిర్వాణసుండరిః॥ ౮౭ | ౮౮.

౩౫॥ నిర్వికల్పవిరాభాన శుద్ధచైతన్యహవకః॥ నిరవన్యనిరాధా
రనిస్సంశయ నిరంకుశః॥ ౮౯ | ౯౦.

౩౬॥ నాదబిందుకళాతీతః పరాత్పరగ్రహప్రభుః॥ నిత్యపూరి
సుఖాకార హృత్పంకజ మనోరమః॥ ౯౧ | ౯౨ | ౯౩.

౩౭ నిర్వాణశైలనిలయమహాచిన్మండపస్థితః॥ కోటిహార్యప్రతీ
కాశ మహాచిన్మండలస్థితః॥ ౯౪ | ౯౫.

౩౮॥ కార్యకారణ నిర్మూలోద్భవ్యనాదాంతభాసురః॥ పరమండల
మధ్యస్థ చిత్కుటాగ్రవిభాసకః॥ ౯౬ | ౯౭ | ౯౮.

౩౯॥ పరాత్పరమహావ్యోమ భానమానమహారవిః॥ ప్రత్యగాత్మ
స్వరూపశ్చ సచ్చిదానంద విగ్రహః॥ ౯౯ | ౧౦౦ | ౧౦౧.

రం॥ ప్రాదేశమాత్ర సగలగ్నపశుపాశవిమోచకః । ప్రాణాపాన
మహామార్గః ధ్యానతత్పరసేవితః॥ ౧౦౧ । ౧౦౩॥

ర౧॥ ప్రణవాబ్ధిమథోత్పన్నజ్ఞాన పీయ్యమవిగ్రహః । పరిపూర్ణ
పరానంద ప్రజ్ఞానఘనలక్షణః॥ ౧౦౪ । ౧౦౫॥

ర౨॥ పూర్ణానంద మహాసింధుమధ్యస్థితమహాచలః । అఖండైక
రసస్ఫూర్తి ప్రవాహశ్రేయ మండలః॥ ౧౦౬ । ౧౦౭॥

ర౩॥ పరిశిష్టపరానంద పరాశ్రీ గురవేనమః॥ ౧౦౮॥

ఓం - అఖండైకరస పరమాత్మనేనమః॥ పరబ్రహ్మజేనమః॥

ఓం - తత్సద్బ్రహ్మర్షణమస్తు॥

ఇతి శ్రీ చిచ్ఛిదాత్మాష్టోత్తరశత స్థనామావళి

మూలం సంపూర్ణం॥

మ హా వా క్య ప్ర క రణ సూ చి కా

సాధాంతిక మహా వాక్యములు.	సామాన్య మహా వాక్యములు	అధాంతికమహా వాక్యములు
౧. విధివాక్యములు ౯౬ =	౧౪ ...	౫౨
౨. బంధమోక్షవాక్యములు ౧౩ =	౬ ...	౨౨
౩. ఆవిద్యన్నిందావాక్యములు ౨౧ =	౩ ...	౧౮
౪. జగన్మిథ్యావాక్యములు ౩౩ =	౮ ...	౨౫
౫. ఉపదేశవాక్యములు ౫౪ =	౪ ...	౫౦
౬. జీవబ్రహ్మైక్యవాక్యములు ౩౮ =	౩ ...	౩౧
౭. మవనవాక్యములు ౩౬ =	౪ ...	౩౫
౮. జీవన్ముక్తివాక్యములు ౧౧౬ =	౧౧ ...	౧౦౮
౯. స్వానుభూతివాక్యములు ౧౧౮	౧౦ ...	౧౦౮

సార్థాంతికమహా వాక్యములు	సామాన్యమహా వాక్యములు	ఆర్థాంతికమహా వాక్యములు
౧౦॥ సమాధివాక్యములు ౫౦ =	౬ ...	౪౪
౧౧॥ ఆప్తవిధస్వరూపవాక్యములు ౩౨౨ అందునానా లింగస్వరూపవాక్యములు } ౩౨ =	౫ ...	౨౬
౧౨॥ పులింగస్వరూపవాక్యములు ౩౦ =	౧౩ ...	౧౩
౧౩॥ స్త్రీలింగస్వరూపవాక్యములు ౧౨ =	౨ ...	౧౯
౧౪॥ నపుంసక లింగస్వరూపవాక్యములు. } ౩౬ =	౨ ...	౧౦
౧౫॥ అత్యస్వరూపవాక్యములు ౪౦ =	౧౦ ...	౩౦
౧౬॥ సర్వరూపవాక్యములు ౪౦ =	౧౦ ...	౩౦
౧౭॥ బ్రహ్మస్వరూపవాక్యములు ౯౩ =	౩౬ ...	౬౪
౧౮॥ అవశిష్టస్వరూపవాక్యములు ౩౬ =	౨ ...	౩౪
౧౯॥ ఫలవాక్యములు ౪౦ =	౧౦ ...	౩౦
౨౦॥ విదేహమక్తివాక్యములు ౭౪ =	౮ ...	౬౬
ఆహార్య ౧౦౦౮ =	౧౮౫ ...	౮౨౩

ఇవి నిజముగా ౧౩ ప్రకరణములే ౧౧ వప్రకరణము ౮ వభాగములుగ నుండుటచే అట్టి భాగములను వేరు వేరుగ లెక్కించినంతప్రకరణములు సౌలభ్యము కొరకు ఈసంఖ్యనే నేనవలంబించినాను బొంబయిదేవ నాగరీ ప్రతులలో నొక దానియందు ప్రకరణమును నామమున ఈసంఖ్యయే యవలంబించబడి యున్నందున ఆ ప్రమాణమును బట్టి ఇచ్చటయును అట్లే యవలంబించ బడినది.

ఒకానొక వ్రాతగ్రంథమందీ క్రిందవ్రాయుప్రకారము వ్రాయఁబడియున్నది కనుక నదిసర్వజనోపయోగము కొరకు నిచ్చట వ్రాయఁచున్నాను.

“ ఇతి శ్రీ మత్సరమహాంస పరివ్రాజకాచార్య శ్రీ వాసుదేవేంద్ర సరస్వతీ చరణకములముకరందత్పై ప్రస్థాంతరామచంద్రేంద్రగ్రథితాయామీశాద్యష్టోత్తరశతో పవిత్రాస్సరసంగ్రహధూతాయాంకుహావాక్యైరత్నావళ్యాంపంచత్రింశదధికసప్తశత పంచసహస్రవాక్యైర్మితీకాయాం సారతరభూతాష్టోత్తర సహస్రమహావాక్యైరత్నావళ్యాం సంపూర్ణా. ”

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణేనమః.

సద్గురవేనమః.

మహావాక్యరత్నప్రభవావళి.

౧. విధివాక్య ప్రకరణము.

“సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానితి శాంతఉపాసీత” ౧
(సామ ౯. ఛాందోగ్య ౩-౧౪)

టీ. ఇదం సర్వం = ఈ జగమంతయును; బ్రహ్మఖలు = బ్రహ్మమే; తజ్జలాని = తజ్జలాని; ఇతి = అని; శాంతః = మనోవికారము లేనివాడై; ఉపాసీత = ఉపాసించవలయును.

తా|| పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచ కర్మేంద్రియములు, మనస్సు అను పదునొకం డింద్రియములచేతను, యుక్తిచేతను, శాస్త్రము చేతను తెలియబడు యావత్తు దృశ్యమయిన జగత్తున్నూ ఇదం శబ్దము చేత చెప్పియున్నారు. ఈ జగత్తు బ్రహ్మమని చెప్పగా బ్రహ్మముగాని జగత్తు బ్రహ్మమెట్లుగునని శంకకలుగును. సద్వస్తువైన బ్రహ్మమున భ్రాంతిచే గల్పింపబడిన జగత్తు భ్రాంతినాశమున మిథ్యగాగా భ్రాంతితోనున్నప్పుడు జగత్తుని యూహింపబడినది ఇప్పుడు బ్రహ్మమగు చున్నదని నిశ్చయింపవలెను. తామిది యది తామిదికొనక దానిని మరియొకటియయిన పాముగా (అనగా “రజ్జుసర్ప” న్యాయముగా) దలచి భీతితోనొంది పిదప వస్తువిచారమున పాము కాదని యెఱిగి భ్రాంతితో జూచిన యా పామంతయును తామిదిని నిశ్చయించి నటుల సమస్త జగమును బ్రహ్మమని యీవాక్యమున జెప్పబడెను. ఆరోపింపబడిన పామునకు తామిది లాభారమయ్యెనో భ్రాంతి యెట్లుకారణమయ్యెనో, యటులే కార్యమయిన జగత్తునకు

మాయాకారణమై బ్రహ్మమధిష్ఠానమై యున్నది. ఇట్లు కారణములేని కార్యమును అధిష్ఠానములేని భ్రాంతియు నుండదని యూహింపవలెను. మార్పునొందక బ్రహ్మము జగద్రూపముగాఁ గోచుచున్నందున నది బ్రహ్మముయొక్క వివర్తమనఁబడును. ఇటుల జగద్రూపము నిశ్చయించుట వివర్తవాద మనఁబడును. మాయయే లేనిదిగాన మాయాకార్యమయిన జగత్తును లేనిదానిగ నింద్రజాలమువలె సూహింపవలయును. వస్తువిచారమున భ్రాంతియును భ్రాంతికార్యమైన సర్వమును మిథ్యలయినటులను త్రాడు శేషించి నట్లును జ్ఞానమును మాయయు మాయాకార్యమైన జగత్తును మిథ్యగాగా నధిష్ఠానమైన పరిపూర్ణ బ్రహ్మమే శేషించును. కాన జగత్తు బ్రహ్మమనఁబడెను—“తజ్జలాని:—తజ్జత్వాత్ = దానివలన వుట్టినది అగుట వల్ల నుండి, తల్లత్వాత్ = దానియందు లయించునది అగుటవల్ల నుండి, తన్నిష్ఠత్వాత్ = దానియందు నిష్ఠ (స్థితి) గలిగియుండుటవల్ల నుండి (అనఁగా) బ్రహ్మమువలనఁ గలిగి, బ్రహ్మమునందు లీనమై, ఆబ్రహ్మమందే నిష్ఠఁగలదికావున “తజ్జలాని” యనఁబడును. (దృశ్యము) బుద్బదములు సముద్రమందుబుట్టి సముద్రమందు లీనమై సముద్రమందు స్థితిగలిగియున్న చందమున దృశ్యమైన యీజగమంతయు బ్రహ్మమందుపుట్టి బ్రహ్మమందులీనమై బ్రహ్మమందే నిష్ఠఁగలదియై యుంచున్నది. బ్రహ్మముకన్న నితరమెద్దియును లేదని శాంతుడై అనఁగ మనోవికారములేనివాడై బ్రహ్మనిశ్చయము చేయవలెను.

“తజ్జలాని” యను దానికి తజ్జలాన్ అని థాంప్సోగ్యోపనిషద్భంకర భాష్యమునందు వ్రాయఁబడి యందుకర్తృమ్యువ్రాయఁబడెను, అదియును జూడవలెను.

“ఆత్మానమేవ వేదాహంబ్రహ్మస్మీతి,,

— ౨

టీ. ఆహం = నేను; బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును; ఆస్మి = అగుచున్నాను; ఇతి = ఈతీరున; ఆత్మానమేవ = తననే; వేద = తెలిసికొనుచున్నాఁడు.

తా॥ బ్రహ్మమే బుద్ధివృత్తులకు సాక్షియై సంవిద్యాపమున ప్రతి
దేహమునందునున్నది. ఆసంవిత్తే (తెలివి) నేనను శబ్దమునకు వాచక
మైయున్నది. కావున బ్రహ్మమనఁగా నెక్కడనోయుండునని యూ
హింపక తానే బ్రహ్మమని తననే గురూపదేశమునఁ దెలిసికొనవలెను.

“ఆత్మావాఅరే ద్రష్టవ్యశ్శోతవ్యోమంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః”3
(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౪; బా ౪; అ ౬; బా ౫.)

టీ. ~~అత్మ~~ = బ్రహ్మేత్రేయా; ఆత్మావా = ఆత్మయే; ద్రష్టవ్యః = (మిథ్యా
రూప జగన్నిరసనపూర్వకమగు జ్ఞానదృష్టిచే) చూడఁదగినది; శోతవ్యః = (వేదాంత
వాక్యములచే) వినఁదగినది; మంతవ్యః = (యుక్తులచే) మననము చేయఁదగినది.
నిదిధ్యాసితవ్యః = ధ్యానముచే బొందఁదగినది.

తా॥ ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు వేదాంత శ్రవణ మనన నిది
ధ్యానసములు చేయవలయుననియు ఇతర వృత్తిని విడువవలయునని
యుఁ దెలియునది.

“మహత్పదం జ్ఞాత్వా వృక్షమూలే వసేత్” ౪
(శు-య; 3౦ సుబాల; ఖం 3,)

టీ. మహత్పదం = “మహద్భిర్భృత్పద్యతే తస్మహత్పదం” మహాత్ములగు
బ్రహ్మవిదులచే నేదిబొందఁబడుచున్నదో యది మహత్పదము; అట్టి మహత్పదమును;
జ్ఞాత్వా = తెలిసి; వృక్షమూలే = చెట్టుమొదట; వసేత్ = నివసించవలెను.

తా॥ ఇచట “వృక్షమూలే” అనియున్నందున వనమందనిగాని
బ్రహ్మమందనిగాని అర్థముచెప్పఁదగియున్నది. “వనమందు” అని
చెప్పినప్పుడు వృక్షమునకు ఉపలక్షణముచేత (అఖండాఢ్యరేఖండు; ఖండా
రేఖండు = యావత్తుకు నొక భాగము నొకభాగమునకు యావత్తును)
వనమని చెప్పఁదగియున్నది. లేక సంసారవృక్షము నెక్కడదానికి
మూలమైన బ్రహ్మమందేయనియు నర్థము చెప్పఁదగియున్నది. కాబట్టి
బ్రహ్మము నెఱిగిన పిదప గృహదులం దాసక్తిలేక సన్యాసియై
యేకాకియై వనమందుండవలయును అని గాని లేక బ్రహ్మము నెఱిగిన

ఆమమకారము నిత్యానిత్యవస్తు విచారమువలన నశించును గాని మఱియొక దానివలన నశింపదు.

„మనవీచమనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః” ౧౦

„బంధాయవిషయాసక్తం ముక్త్యైనిర్విషయంస్మృతం” ౧౧

(శు-య; ౯౯ శాట్వాదనీయ; అధర్మం త్రిపురాతాపని)
(సామ ౨౪ మైత్రీయణీ; కృ-య; ౨౦ అమృతబిందు)

టీ. మనుష్యాణాం = మనుష్యులకు, మనవీచ = మనస్సే, బంధమో
బంధమోక్షములకు, కారణం = హేతువగును, విషయాసక్తం = విషయాసక్తిగల
మనస్సు, బంధాయ = బంధమునకనియు, నిర్విషయం = విషయాసక్తిలేనిమనస్సు
ముక్తై = ముక్తికినియు, స్మృతం = చెప్పబడెను.

తా॥ మనుష్యులకు మనస్సే బంధమోక్షములకు హేతువగు
చున్నది. కాని ఇతరులెవ్వరుకారు. విషయములందు దగిలిన మనస్సు
బంధమునిచ్చును. విషయములందు దగులని మనసు మోక్షమునగు
హేతువగును. కావున ఇతరులెవరైనను తనకు మోక్షము నిత్తురని
విషయాసక్తితోనుండుట మూర్ఖత్వము.

„మమేతిబద్ధతేజంతు నిర్మమేతి విముచ్యతే,, ౧౨

„మమత్వేన భవేజ్జీవో నిర్మమత్వేన కేవలః,, ౧౩

.(సామ; ౬౧ మహా; ౮౪ కృ-య; ౬౮ వరాహ)

(శు-య; ౧౯ పైంగల ౮౪ సామ; ౪౬ యోగచూడామణి)

టీ. జంతుః = మనుష్యుడు; మమేతి = నాదియని, బద్ధతే = బంధింపబడు
చున్నాడు, నిర్మమేతి = నాదికాదని; విముచ్యతే = బంధమునుండి విడువబడు
చున్నాడు; మమత్వేన = మమకారముచే, జీవః = జీవుడు, భవేత్ = అగును, నిర్మ
మత్వేన = మమకారము లేకపోవుటచేత, కేవలః = అద్వితీయమైన పరమాత్మయగును.

తా॥ తనకంటె నితరవస్తువున్నదని దలంచుట మమకారమునకు
హేతువగును. ఆమమకారముచే జీవత్వముగలుగుచున్నది. అద్వితీయ

నపుడు స్మృతికి వచ్చుచున్నది. అనుభవించని విషయము స్మృతికే
రాదు. అనుభవించబడినదే స్మృతికివచ్చును. గాన సుషుప్తియం
దజ్ఞానము సంవిత్తుచే నెఱుంగబడుట నిక్కము. అక్కడ సంవిత్తు
మాత్ర మేకరూపముగ భేదింపబడకయున్నది. ఇటు లొకయవస్థయం
దున్నటుల మఱియొరెండవస్థయందుండక దృశ్యములు బాధింపబడుట
వలన నసత్యములగుచున్నవి. అవస్థాత్రయమందును బాధింపబడక
సంవిత్తున్నందున ఇది సత్యమగును. కావున నది సత్తనబడును. విష
యములు తెలియబడునవి. తెలిసికొనునవికానందున నవి జడము
లనబడును. ఇతరసహాయములేక తనంతట ప్రకాశించుచు సర్వము
నెఱుంగుచున్నందున సంవిత్తుజ్ఞానమనబడును. కావున నది చిత్తన
బడును. ఉపాధియందుండి నేనను శబ్దమునకు వాచ్యమై నాకెప్పుడును
నాశము లేకుండుఁగాఁకయని ప్రేమస్వరూపముగ నున్నందున నానంద
మనబడును. ఇట్లే గతాగమ్యములైన మాసాబ్ద యుగకల్పములందును
సంవిద్రూపమగు నాత్మ యుత్పత్తినాశములులేక స్వయంప్రకాశమాన
మైయున్నది. పరబ్రహ్మము నిట్టిదే గావున ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మలకు
వేదాంతమునం దైక్యము బోధింపబడుచున్నది. ఆకాశమంతమైనను
ఘటాద్యుపాధులనుండుటచే సాంతముగా గనబడునటు ప్రత్యగాత్మ
సాంతముగాఁ గనబడుచున్నట్లున్న ననంతమైనదే. ఇట్లు సత్యజ్ఞానా
నందమైన యాత్మ యాలక్షణములేగల బ్రహ్మముకన్న వేఱుకాదు
కావున నద్వితీయమని చెప్పబడును. ఇట్లనుభవమునఁ దెలిసికొనుట
యపరోక్షజ్ఞానము. తానే బ్రహ్మమను నీజ్ఞానమునా బ్రహ్మమగు
చున్నాడు.

,, అహంబ్రహ్మస్మిత్వను సంధానం కుర్యాత్,,

(శు-య; ౧౬ పైంగల; అ ౩).

టీ. అహం= నేను, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, అస్మి= అగుచున్నాను, ఇతి=
అని, అనుసంధానం= యోజనము, కుర్యాత్= చేయవలెను.

తా॥ బుద్ధివృత్తులకు సాక్షియై బ్రహ్మమే యహంశబ్దవాచ్యమై యున్నందున నేననగా జీవుడనిగాని, దేహమనిగాని, యంతఃకరణమనిగాని యనుకోనక బ్రహ్మమేయనియెల్ల వృద్ధును యోజింపవలయును

„సత్త్వోబాలోన్మత్త పిశాచవజ్జడవృత్త్యాలోక మాచరేత్,, 2

(సామ ౮౨; మండలబ్రాహ్మణ బ్రా ౫)

టీ. నాచరూపాత్మకమైన సృష్టికి పూర్వము సద్బ్రహ్మమైన బ్రహ్మము కలదో యాబ్రహ్మమే యిప్పుడు (సృష్టియైనతరువాత) తత్ అను పదముచాక్షిప్తంబగుచున్నది. దాని నెఱిగినవాడు, తత్త్వంబు, సత్త్వంబు = ఆబ్రహ్మజ్ఞాని; బాలోన్మత్తపిశాచవత్ = బాలుడు, వెట్టివాడు, పిచాచము, వీనివలె; జడవృత్త్యా = జడవృత్తిచే; లోకం అచరేత్ = లోకమందు సంచరించవలెను.

తా॥ జ్ఞాని సర్వజనులు సత్యంతాదరణీయములని యత్యాతురతతోఁజూచు విషయములందు నిస్పృహగలవాడై లోకులు తనను జడుడనునట్లు లాచరింపవలెను. సర్వజ్ఞుడయ్యును బాలోన్మత్తపిశాచముల చందమున సంచరించును,

„బ్రాహ్మణస్సమాహితో భూత్వా తత్త్వంపదై క్యమేవనదాకుర్యాత్,,

(శుయ; ౫౯ పైంగల ౮)

టీ. బ్రాహ్మణః = బ్రహ్మజ్ఞాని; సమాహితః = స్వస్థ చిత్తముగలవాడు; భూత్వా = అయి; తత్త్వంపదై క్యమేవ, తత్త్వంపద = తత్త్వదవాచ్యుడగు నీశ్వరునకు; తత్త్వంపద వాచ్యుడగు జీవునకు; ఐక్యమేవ = ఏకత్వమునే; నదా = ఎల్లప్పుడు; కుర్యాత్ = చేయవలెను.

తా॥ బ్రహ్మమును గురుముఖమున నొలుగువాడు శాస్త్రజ్ఞుడు బ్రహ్మము నెఱిగిన యోగి యెల్ల వృద్ధు జీవేశ్వరై క్యాను సంధానమును చేయుచుండవలెనుగాని వాడు గొప్పవాడు వీడు లెక్కనవాడను భేదబుద్ధితో నుండరాదు.

„సర్వత్యాగైవతబ్రహ్మబుద్ధిం కుర్యాత్,,

టీ. సర్వత్ర = అంతటను; అదైత్యబ్రహ్మబుద్ధి = అద్వితీయమైన బ్రహ్మ
విశ్చయమును; కుర్యాత్ = చేయవలయును.

తా॥ అంతటను బ్రహ్మముండక్క ఇతరమెద్దియును లేదని దృఢ
విశ్చయమతో నుండవలయును.

„ఆశాంబరోన నమస్కారోన స్వాహాకారోన స్వధాకారోన
నిందాస్తుతిర్యా దృచ్ఛికోభవేత్,, ౧౦

(శే-య; ౧౬ పరమహంసః)

టీ. ఆశాంబరః = దిగంబరుడును (మానాభి మానములు లేనివాడును)
నమస్కారః = నమస్కారము లేనివాడును (ఒకడు తనకు నమస్కరింపవల
యునను కోరికలేనివాడును) నస్వాహాకారః = స్వాహాకారము లేనివాడును,
నస్వధాకారః = స్వధాకారములేనివాడును (స్వాహాస్వధావషట్కార గోచర
మైన వైదికకర్మను విధ్యుక్తముగ నభ్యసించనివాడును) ననిందాస్తుతిః = నిందా
స్తుతులు లేనివాడును, (లోకులు తన్నుస్తుతించినను నిందించినను వానియందలక్ష్య
ముగలవాడై) యాదృచ్ఛికః = యదృచ్ఛాపరుడును (చొరికినదానితో కుప్పిసొం
నువాడును) భవేత్ = కావలయును.

తా॥ జ్ఞాని బట్టలు మొదలైనవి కావలయునను భోగాపేక్షలేని
వాడై, తనకోకడు నమస్కరింపవలయునను కోరిక లేనివాడై విధ్యు
క్తముగ వైదికకర్మమును విడిచినవాడై, లోకనిందాస్తుతులందు
లక్ష్యములేనివాడై యదృచ్ఛాలాభ సంతుష్టుడై యుండవలయును,
కాని వ్యామోహముకలవాడై యుండరాదు.

„సర్వతస్వరూపమేవ పశ్యన్ జీవన్ముక్తి మవాప్యప్రార్థ
ప్రతిభాసనాశపర్యంతం స్వరూపాను సంధానేనవసేత్,, ౧౧

(అధర్వ; ౪౩ సారదపరివ్రాజకః)

టీ. సర్వతః = అంతటను; స్వరూపమేవ = పరమాత్మ రూపమునే; పశ్యన్ =
చూచుచు, ప్రార్థ ప్రతిభాసనాశ పర్యంతం = ప్రార్థ ప్రతిభాసము నాశమగు
వాక (స్థూలశరీరము నశించుట ప్రార్థనయును) స్వరూపాను సంధానేన =

బ్రహ్మను సంధానముచే; జీవస్మక్తిం = జీవస్మక్తిని; ఆవాప్య = పొంది; వసేత్ = నివసించవలయును.

తా॥ తానే బ్రహ్మమని జగత్తుమిధ్యయని భేదమోదముల నొందక జీవించి స్థూలశరీరముతో నుండుట జీవస్మక్తి. జ్ఞానికిప్రారబ్ధమున్నటుల పరులు తలచెదరుకాని జ్ఞానితలపడు. ఆత్మజ్ఞానమున కర్మమేనశించును కావున జ్ఞానికి ప్రారబ్ధము ప్రతిభాసమనబడును ప్రతిభాసమనగా లేనిదియున్నటుల కనబడుట.

,,స్వరూపాను సంధానం వినాన్యధాచార పరోనభవేత్,, ౧౧.
(అధర్వ రక నారదపరివ్రాజక.)

టీ. స్వరూపాను సంధానం = పరమాత్మాను సంధానము (తాను పరమాత్మయేయని యోచించుట) వినా = విడిచి; అన్యధా = మఱియొక తీర్మాన; ఆచార = ఆచారమందు; పరః = ఆసక్తుడు; నభవేత్ = కాగూడదు.

తా॥ తాను పరమాత్మయని అను సంధానమును చేయుటను మాని యితర దేవతల నుపాసించగూడదని యభిప్రాయము.

,,వేదాంతశ్రవణం కుర్వన్యోగం సమారభేత్,, ౧౩
(అధర్వ; గౌ శాండిల్య)

టీ. వేదాంత = ఉపనిషత్తులయొక్క; శ్రవణం = వాక్యార్థాను సంధానమును; కుర్వన్ = చేయుచు, యోగం = అస్పర్శయోగమను పేరుగల నిర్వికల్ప సమాధిని; సమారభేత్ = ఆరంభింపవలయును

తా॥ వేదాంత వాక్యార్థమును వినుచు, సమరకుండక నిర్వికల్ప సమాధి సిద్ధింప ప్రయత్నింపవలయును. యోగమనగా నిర్వికల్ప సమాధియైన అస్పర్శయోగమనుటకు,, అస్పర్శయోగోనామైష ముద్ధృష్టస్సర్వయోగిభిః,, అని శాడపాదవాక్యముగలను.

,,ఆకుంచనేనకుండలీన్యా కవాటముఘ్నాట్య మోక్షద్వారం విభేదయేత్,, ౧౪
(అధర్వ; గౌ శాండిల్య; అ ౧)

టీ. ఆకుంచనేన = గుడస్థానమందలి యపానమును పైకిలాగుటచేతను; కుండలిన్యా = కుండలినిశక్తిచే; కవాటం = బ్రహ్మనాడియైన సుషుమ్నా కవాటమును; ఉద్భాట్య = తెలుచి; మోక్షద్వారం = మోక్షద్వారమైన బ్రహ్మరంధ్రమును విభేదయేత్ = భేదింపవలెను.

తా॥ రహస్యప్రదేశమున ముక్తాసనమున గూర్చుండి రేచక పూరకములుమాని గుడస్థానమందలి యపానమును లాగవలయును. అట్లులాగి కుంభించుచుచే నాభికి తిర్యగ్భాగముగ నధోముఖముగ నుండు కుండలిని శక్తి మేల్కొనును. కుండలిని శక్తి మేల్కొనిన కుంభక స్థితినుండిగా వాయువు బహిఃప్రచారముమాని విశుద్ధచక్రముదాటి నెనుకకుతిరిగి సుషుమ్నానాడిని తెలుచి, యందునంచరించును. అప్పుడు మనఃప్రచారమణిగియుండును. పిదప బ్రహ్మరంధ్రమును భేదించి వాయువుతోగూడి మనస్సు చిదాకాశమున లీనమగును. గురుకటాక్షమునఁగాని యిదిసంప్రాప్తించదు.

..యచ్చేద్వాజ్ఞానసి ప్రాజ్ఞస్తద్యచ్చేద్వాన ఆత్మని,, ౧౫
 ..జ్ఞానమాత్మని మహతీనియచ్చేత్తద్యచ్చేచ్ఛాస్త ఆత్మని'' ౧౬
 (కృ-య; 3 కఠ; అ ౧; వ 3)

టీ. ప్రాజ్ఞః = బ్రహ్మత్వైక్యమున గలిగిన చిత్తైకాగ్రత ప్రజ్ఞ యనఁబడును. ఆప్రజ్ఞఁగలవాఁడు ప్రాజ్ఞఁడు; అనఁగా బ్రహ్మజ్ఞాని; వాక్ = వాగాదీంద్రియములను; మనసి = మనసునందు, యచ్చేత్ = నియమింపవలయును; తత్ = ఆమనసును; జ్ఞానఆత్మని = నిశ్చయాత్మకయైన బుద్ధియందు; యచ్చేత్ = నియమింపవలయును; జ్ఞానం = ఆబుద్ధిని; మహతీ = గొప్పయైన; ఆత్మని = ప్రత్యగాత్మయందు; *నియచ్చేత్ = నియమింపవలయును; తత్ = ఆప్రత్యగాత్మను; కాంత ఆత్మని = నిర్వికారమైన పరబ్రహ్మమును; నియచ్చేత్ = నియమింపవలెను.

తా॥ ఇంద్రియములను విషయములందు దగుల నీయక వానిని వానికధికారియైన మనసునం దేయించవలయును. సంకల్పరూపమైన మనస్సును నిశ్చయరూపము గలుగుటకై నిశ్చయూత్మకయైనబుద్ధియందు గూర్చవలయును. ఇతరనిశ్చయములు గలుగనిక “అహంబ్రహ్మస్మి”

అను నిశ్చయము గలుగుటకై యాబుద్ధిని ప్రత్యగాత్మయందు గూర్చు వలయును. అట్లు సూక్ష్మ ప్రత్యగాత్మయే పరబ్రహ్మమని తెలిసి నిరీకారముగా నిర్వికల్పముగా నుండవలయును.

„ఆత్మానంచే ద్విజానీయా నయమస్మిశ్చిహ్నః“ ౧౭

„కిమిచ్ఛన్-స్య కామాయ శరీరమనుసంజ్వయేత్“ ౧౮

(శు-య; ౬౬ శాఖ్యానీయ; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬)

టీ. పూరుషః = పురుషుడు; ఆయం = ఈయాత్మ; ఆత్మానంచే = ఆనాచే; ద్విజానీయా = తెలిసికొను నేని; కిమిచ్ఛన్ = ఏభోగమునుకోరుదు; కస్య = ఏభోగ్యులకు; నామాయ = కలికలికలు; శరీరం = దేహముచుగూర్చి; అనుసంజ్వయేత్ = తపించవలయును.

తా॥ పురుషుడు స్వయంప్రకాశ స్వరూపుడగున గూర్చుకొని తానని మెఱిగిన పిమ్మట నెవరి నిమిత్తము దేనికొకటి పరితపించును పరమార్థదశయందు భోగ్యభోక్త స్వరూపమైన ద్వైతము మిథ్య యగును గాన నాత్మస్వరూపుడగు తాను నిరతిశయత్వ ప్తిచే దేనిని గూర్చియు పరితపించడు,

„తనువధీరో విజ్ఞాయప్రజ్ఞాం కుర్వీతబ్రాహ్మణః“ ౧౯

„నానుభ్యామేష్వహూమ్ శ్చద్వాన్ వాచో విగ్లాపనంహితే“ ౨౦

(కృ-య ౬౮ వరాహ; అ ౪; శు-య, ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬

(అధర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౪)

టీ. కీరః = ఇంద్రియనిగ్రహము గలిగిన; బ్రాహ్మణః = బ్రహ్మజేత; తపోన = ఆయాత్మనే; విజ్ఞాయ = తెలిసికొని; ప్రజ్ఞాం = చిత్తైకాగ్రతను; కుర్వీత = సంపాదించవలయును; బహూమ్ = అనేకములయును; శ్చద్వాన్ = శబ్దములను; నానుభ్యామేత్ = పఠింపఁగూడదు; తత్ = ఆపతనము; వాచః = వాగింద్రియమునకు; విగ్లాపనం = శ్రమమగును; హి = నిశ్చయము.

తా. ఆత్మస్వరూపమెఱిగినవాడు నిర్వికల్పసమాధి సిద్ధిప బ్రయ త్నింపవలయునుగాని యాత్మస్వరూపము నెఱిగించు శాస్త్రములను

జదివిన లాభములేదు. అనుభవములేక యటు చదువుట నోటికి శ్రమమేగాని పేటుగాదు.

„యతోనిర్విషయస్యాస్య మనసోముక్తిరిష్యతే ౨౧

„అతోనిర్విషయనిత్యం మనఃకార్యంముముక్షుణా,, ౨౨

(కృ-య; ౨౧ ఆవృత్తబిందు; అధర్వనం, త్రిపురాతాపినీ)

టీ. యతః = ఏకారణమున; నిర్విషయస్య = నిర్విషయమైన (విషయాస్తక్తి లేని) ఆశక్తి = ఈమనస్సునకు; ముక్తిః = మోక్షము; ఇష్యతే = ఇచ్ఛయింపబడుచున్నది; అతః = ఆకారణమున; ముముక్షుణా = మోక్షేచ్ఛ గలవానిచే; నిత్యం = ఎల్లప్పుడు, మనః = మనస్సు, నిర్విషయం = నిర్విషయమునగానే, కార్యం = చేయదగినది.

తా॥ నిర్విషయమైన మనసుకు మోక్షము కలుగుచున్నది. కావున మోక్షమందు కోరికగలవాడు మనసును విషయములందుఁ దగుల నీకయుండ వలయును.

„చిత్తమేవహిసంసార స్తత్ప్రయత్నేన శోధయేత్” ౨౩

(శు-య; ౬౬ శాట్వాదనీయ-కృ-య; ౯౮ వరాహ

సామ; ౨౪ మేతా

„దృశ్యంహ్యదృశ్యతానీత్వా బ్రహ్మకారేణచింతయేత్” ౨౪

(కృయ; 32 తేజోబిందు)

టీ. చిత్తమేవహి = చిత్తమేనిశ్చయముగ, సంసారః = సంసారము, తత్ = దానిని (ఆచిత్తమును) ప్రయత్నేన ప్రయత్నమున, శోధయేత్ = శోధించవలయును, దృశ్యంహి = చూడబడువిషయమును, అదృశ్యతాం = దృశ్యముకానిదానిని నీత్వా = గడపి (నిశ్చయించి, బ్రహ్మకారేణ = బ్రహ్మస్వరూపమున, చింతయేత్ = చింతింపవలయును.

తా॥ చిత్తమే సంసారము. ఆచిత్తమును వృత్తులులేనిదానిగ ప్రయత్నమున చేయవలయును. దృశ్యమును దాని కధిష్ఠానమయిన బ్రహ్మముగానెంచి దృశ్యముగా నెంచకుండవలయును.

..నూనూకార్యమిదం భేదమస్తిచే బ్రహ్మభావనం,, ౨౫

..దేహానూనమితి దుఃఖిచేబ్రహ్మసామితినిశ్చిను,, ౨౬

(కృ-య; 32 శ్లోబిందు)

టీ. నూనూకార్యం = మాయచే కల్పింపబడిన, ఇదం భేదం = ఈదృశ్యభేదము, అస్తిచేత్ = ఉన్నదేని, బ్రహ్మభావనం = అన్ని బ్రహ్మమని తలచినవలెను, అహం = నేను, దేహాఇతిచేత్ = దేహమనితలచునేని, దుఃఖి = దుఃఖించువలెను, అహం = నేను బ్రహ్మితి = బ్రహ్మమని, నిశ్చిను = నిశ్చయింపుము,

తా|| ఈదృశ్యభేదము నూనూకార్యముగాన నిర్వచ్యమగుచున్నది ఆభేదము కనుపడెనేని దానిని బ్రహ్మముగా గూహింపవలయును. దేహమేతానని తలచినయెడల నాదేహధర్మముల తనయందాహరించుకొని దుఃఖివంతుడగును. కావున తానే బ్రహ్మమని యెఱుంగవలెను, తాను బ్రహ్మమని యెఱిగిన సమస్తదుఃఖి నివృత్తియగును.

..హృదయగ్రంథిస్తిశ్చే భేదనేబ్రహ్మచక్రకం,, ౨౭

..సంశయో సమనుపాప్తి బ్రహ్మనిశ్చయసూప్నయాత్,, ౨౮

(కృ-య; 32 శ్లోబిందు)

టీ. హృదయగ్రంథిః = హృదయమున ముడివంటి యజ్ఞానము; అస్తిత్వే = ఉండగా; భేదనే = దానిని భేదించుటయగు; బ్రహ్మచక్రకం = బ్రహ్మచక్రము నియోగించవలయును; సంశయే = సందేహము; సమనుపాప్తి = సంపాదించుచుండగా; బ్రహ్మనిశ్చయం = బ్రహ్మమనునిశ్చయమును; అన్నయాత్ = సాందవలెను.

తా|| హృదయముననున్న ముడివంటి యజ్ఞానమును భేదించుటకు బ్రహ్మజ్ఞానచక్రమును ప్రయోగింపవలెను. బ్రహ్మసూచకత్వాయను సందేహము గలుగునప్పుడు బ్రహ్మమని నిశ్చయించవలయును.

..విశ్లేయోఽక్షరతన్మాత్రో జీవితంచాతిచంచలం,, ౨౯

..విహాయ శాస్త్రజాలాని యత్సత్యంతదుపాస్యతాం,, 30

(శు-య; ౫౯ పైంగల. అ. 3)

టీ. అక్షరతన్మాత్రః = అక్షరస్వభావుడయిన కూటస్థుడు (ప్రకృత్యాత్మ) విజ్ఞేయః = తెలిసికొనఁదగినవాడు; జీవితంచ = ఆయుష్కాలమును; అతిచంచలం = మిక్కిలిచంచలమయినది; శాస్త్రజాలాని = శాస్త్రసమాహములను; విహాయ = విడిచి; యత్ = ఏది; సత్యం = సత్యమో; తత్ = అది; ఉపాధ్యతాం = ఉపాసించబడుగాక.

తా॥ ఆయుష్కాలము మిక్కిలి అస్థిరమయినది నాశములేని కూటస్థుడే తెలియఁగినవాడు కావున శాస్త్రప్రవచనమాని సత్యమైన కూటస్థుని యెఱిగి యుపాసన చేయవలయును.

ఈవిషయములో నుత్తరగీతలో శ్రీకృష్ణులవారుచెప్పిన „అనంత శాస్త్రం,, అను శ్లోకమును చూడవలెను.

„యస్యస్త్రీ తస్యభోగేచ్ఛానిస్త్రీ కస్యక్వభోగభూః” ౩౧

„స్త్రీయంత్యక్వా జగత్త్యక్తం జగత్త్యక్వా సుఖభవేత్” ౩౨

(సామ; ౬౧ మహా; ౩ అధ్యాయం. శు-య; యాజ్ఞవల్క్య)

టీ. యస్య = ఎవనికి; స్త్రీ = స్త్రీయందునో; తస్య = వానికి; భోగేచ్ఛా = భోగాభిలాషయందును; నిస్త్రీకస్య = స్త్రీలేనివానికి; భోగభూః = భోగానుభవ ఫలము; క్వ = ఎక్కడిది? స్త్రీయం = స్త్రీని; త్యక్వా = విడిచి; జగత్ = జగత్తు; త్యక్తం = విడువబడినది; జగత్ = జగత్తును; త్యక్వా = విడిచి, సుఖీ = సుఖవంతుడు; భవేత్ = అగుచున్నాడు.

తా॥ స్త్రీవాంఛ యెవనికుండునో వానికి భోగమును భోగకార్యమయిన దుఃఖమును గలుగును; స్త్రీవాంఛలేనివానికి భోగము దాని ఫలమయిన దుఃఖము నెఱుఁబడును? ఉండవు; స్త్రీని జయించిన వానిచే జగత్తు జయింపబడును. జగత్తుజయించినవాడే సుఖవంతుడు మనస్సే జగత్తుగాన మనసును జయింపవలెను.

„చిత్తంకారణమరానాం తస్మిన్నతి జగత్త్రయం” ౩౩

„తస్మిన్తీర్ణేజగత్తీర్ణం తచ్చికిత్స్యం ప్రయత్నతః” ౩౪

(సామ; ౬౧ మహా; అ ౩. కృ-య; ౬౩ యోగశిఖా)

టీ. చిత్తం = చిత్తము; అర్థానాం = పదార్థములను; కారణం = సాధకుడును, తస్మిన్నతి = అచిత్తమండగా, జగత్త్రయం = మూడుభాగములున్నది,

తస్మిన్ క్షీణే = ఆచిత్తము క్షీణించుచుండగా, జగత్క్షీణం = జగత్తుక్షీణించినది
యగును, ప్రయత్నతః = ప్రయత్నముచే; తత్ = ఆచిత్తము; చిత్తస్యం = బాగు
చేయవలసినది.

తా॥ చిత్తమే సమస్తపదార్థములకు హేతువగును. చిత్తమే
మూడులోకములుగాన చిత్తముండిన జగత్తుండును. చిత్తము నశిం
చిన జగత్తు నశించును. కరిగించబడినరాగి మనయంపూర్ణిచ్చి దాని
యాకారమును బొందునటులు చిత్తము రూపాద్వివిషయములంపూ
వ్యాపించి వానిరూపమునుబొందును. మూషాస్థిక్తం యథా
తన్నిభంజాయతేతథా! రూపాదీన్యాన్నవచ్చిత్తం తన్నిభం దృశ్యతే
ధృవం, అనిశంకరాచార్యులవారు చెప్పియున్నారు. కావునచిత్తమును
నశింపజేసిన జగత్తు లేనివాడగును. జగత్తు లేమిచే సుఖవంతుడగును.

సుప్తేరుతాయ సుప్త్యంతం బ్రహ్మైకం పరిచిన్వృతాం, ౩౫

(కృ-య ౯౨ వరాహ)

టీ. సుప్తేః = నిద్రనుండి, ఉతాయ = లేచి, సుప్త్యంతం = నిద్రపోవు
వరకు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, ఏకం = ఒక్కటియే, పరిచిన్వృతాం = చింతింప
బడవలయును.

తా॥ నిద్రనుండిలేచి నిద్రపోవువరకు గల కాలమున నితరాస్త్రీ
లేక యాకాలమును వ్యర్థపుచ్చక బ్రహ్మమునే ధ్యానింపవలయును.

గచ్ఛంస్త్రిష్ఠన్నపవిశం శ్చయానోవాన్యధాపివా, ౩౬

యథేచ్ఛయావసేద్విద్వా నాత్మారామస్సరామునిః, ౩౭

(సామ: ౭౪ కంఠిస్య చివరవాక్యం)

టీ. విద్వాన్ = బ్రహ్మవేత్తయగు పురుషుడు, గచ్ఛన్ = నడుచుచున్నను,
త్రిష్ఠన్ = నిలుచున్నను, ఉపవిశన్ = కూర్చున్నను, శయానోవా = పడుకొని
యున్నవాడయినను, అన్యధాపివా = మరియొకరితిగా నున్నవాడైనను, సదా =
ఎల్లప్పుడు, మునిః = మునియై, ఆత్మారామః = ఆత్మయందే రమించువాడై,
యథేచ్ఛయా = చిత్తము వచ్చినటుల, వసేత్ = ఉంచవలయును.

„జ్యోతిర్లింగం భువోర్మధ్యే నిత్యంధ్యాయేత్సదాయతిః” 3౮
కృ-య. ౮౦ (బ్రహ్మవిద్యా.)

టీ. సదా = ఎల్లప్పుడు, యతిః = యతి, భువోర్మధ్యే = భూమధ్యమందు
జ్యోతిర్లింగం = ప్రకాశలక్షణమైన, నిత్యం = నిత్యమైన యాత్యను, ధ్యాయేత్ =
ధ్యానింపవలయును.

తా॥ భూమధ్యమందు దృష్టినిలిపిన చిత్తము స్థిరముగానుండును
మణ్ముఖచేగాని, శాంభవిచేగాని సీవారశూకమువలె ప్రకాశస్వరూప
~~మైనది~~ మిథ్యవలెనున్న కలాగ్రమందు శుద్ధస్ఫటికసంకాశమగు నాత్మ
ధ్యానించదగినది.

„ఆత్మానమాత్మనాసాక్షాద్ర్భూ బుద్ధ్యానునిశ్చలం,, 3౯

„దేహజాత్యాదిసంబంధాన్ వర్ణాశ్రమసమన్వితాన్” ౪౦

„వేదశాస్త్రపురాణాని పదపాంసుమిత్యజేత్” ౪౧

(కృ-య॥ ౮౦ (బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. ఆత్మనా = నిశ్చయాత్మికయగుబుద్ధిచే, ఆత్మానం = తనను, సాక్షాత్ =
ప్రత్యక్షముగ, బ్రహ్మ = బ్రహ్మముగ, సునిశ్చలం = ధృఢముగ, బుద్ధ్యా = తెలుసు
కొని, దేహజాత్యాదిసంబంధాన్ = దేహముజాతిమొదలైన సంబంధములైన, వర్ణా
శ్రమసమన్వితాన్ = వర్ణాశ్రమములతో గూడిన, వేదశాస్త్రపురాణాని = వేదశా
స్త్రపురాణములను, పదపాంసుమిత = పాదఘాలివలెనే, త్యజేత్ = విడువవలయును.

తా॥ తాను బ్రహ్మమని యెరిగిన పిదప తక్కినవానితో ప్రయో
జనములేదుగావున; వర్ణాశ్రమాదులను; వేదశాస్త్రపురాణాదులను
పాదఘాలివలె విడువవలయును. బ్రహ్మము నెరుగకుండిన వేదశాస్త్ర
ములవలన ప్రయోజనములేదు. బ్రహ్మము నెరిగిన పిదపను వేదశాస్త్ర
ములవలన ప్రయోజనములేదు బ్రహ్మము నెరుగుటకు వేదశాస్త్రము
లను చదువుకొనవలయును బ్రహ్మము నెరుగకుండినను ఎరిగినపిదపను
వేదశాస్త్రముల వలన ప్రయోజనములేదని „అవిజ్ఞాతే పరేత త్వే
శాస్త్రాధీతిస్తునిష్ఫలా విజ్ఞాతేఽపి పరేత త్వే శాస్త్రాధీతిస్తునిష్ఫలా,,

అను వాక్యములచేత శంకరాచార్యులవారు చెప్పియున్నాను. వివేక చూడామణి శ్లో. ౬౦

శాస్త్రనిష్ఠులత్వమును గురించి శ్రీకృష్ణులవాని ఉత్తర గీతల యందు కొన్ని శ్లోకములను చెప్పిరి. అని చూడవలెను.

.. ఏకాకీనిస్సప్రసాద్ధిప్తేన్న హికేనసహజపేత్.,, ౪౩

.. దద్యాన్నారాయణేత్యేవం ప్రతివాక్యంసదాయసి.,, ౪౩
(అథర్వ రక నారదపరివ్రాజక)

టీ. యతిః = సన్యాసి, సదా = ఎల్లప్పుడు, ఏకాకీ = ఒంటిగనుండువాడై, నిస్సప్రసాః = దేయందు కోరికలేనివాడై, తప్తేన్ = ఉండవలెను, సహజః = ఎవనితోను, నాలపేత్ = మాటలాడగూడదు, నారాయణేతి = నారాయణుని, ఏవం = ఈరీతుగ, ప్రతివాక్యం = మారుమాటను, దద్యాత్ = ఇచ్చవలెను.

తా|| యతి సంగము నపేక్షించక నిష్కాముడై మిత్రోన్ము మాటలాడక యుండవలయును. ఎవ్వరేమియిచ్చెను నారాయణుని ప్రత్యుత్తరముగ చెప్పవలయును గాని పాటతో వ్యర్థముగ మాటలాడగూడదు.

.. మునిః కౌపీనవాసాస్స్యాన్నగ్నోవాఢ్యాన తత్పరః.,, ౪౪
(అథర్వ రక నారదపరివ్రాజక)

టీ. ధ్యానతత్పరః = ధ్యానానర్థుడైన, మునిః = ముని, కౌపీనవాసా = గోచిపెట్టినవాడైనను, నగ్నోవా = దిగుబట్టినను, స్యాత్ = అగును.

తా|| ధ్యానమందే యీసత్తగల యింకా మునిగనర్హునిగాని గోరిక గోచినిబాని యుండవలయును.

.. అధ్యాత్మరతిరాసీనో నిరపేక్షః సుఖిన్.,, ౪౫

.. ఆత్మనై వసహయోన సుఖగీవిచ రదిన్.,, ౪౫

(అథర్వ రక నారదపరివ్రాజక)

టీ. సుఖాన్ = అఖండబ్రహ్మసుఖమును గోరువాని, అధ్యాత్మరతిః = ఆత్మ యుదాసత్తగలవాడును, ఆసీనః = నిరపేక్ష సుఖాననము గలవాడును, నిర

పేక్షః = విషయములం దపేక్ష లేనివాడును, నిరాశిషః ఆశీర్వచనము లేనివాడును,
 ఆత్మనా = ఆత్మరూపమైన, సహాయేనైవ = సహాయముచేతనే (ఆత్మసహాయము
 చేతనే) ఇహ = ఈలోకముందు, విచరేత్ = సంచరించవలయును.

తా॥ అఖండ బ్రహ్మసుఖమునుగోరు యోగి విషయ సుఖమును
 గోరక నారాయణయనుమాటచక్క నాశీర్వచనములేనివాడై తన
 దేహసహాయముదక్క నితరసహాయములేక ఈలోకమున చరింపవల
 యును. సంగము నుపేక్షించరాదు.

సందిగ్ధ సర్వభూతానాం వర్ణాశ్రమవివర్జితః,, ర2
 ,,అంధవజ్జడవచ్చాపి మూకవచ్చ మహించరేత్,, ర౩
 (అధర్వ-ర3 నారద పరివ్రాజక.)

టీ. వర్ణాశ్రమవివర్జితః = వర్ణాశ్రమముల విడిచినయోగి, సర్వభూతానాం =
 సర్వభూతములకు, సందిగ్ధః = సందిగ్ధముగలుగు వేషముగలవాడై, అంధవచ్చు =
 గుడ్డివానివలెను, జడవచ్చాపి = జడనివలెను, మూకవచ్చు - మూగవానివలెను,
 మహించరేత్ = భూమియందు, చరేత్ = చరింపవలెను.

తా. ఇతడెట్టివాడోయని సర్వజనులకు సందేహము గలిగించు
 వేషముగలవాడై విషయములను జూచియు జూడక గుడ్డివానివలెను,
 ఎవ్వరేమి యనినను మాటలాడక మూగవానివలెను. దేనియందు
 స్పృహ లేక జడనివలెను ప్రవర్తింపవలెను.

,,యద్యత్ప్రశ్యతిచక్షుర్భ్యాం తత్తదాత్మేతిభావయేత్,, ర౪
 ,,యద్యచ్ఛృణోతి కర్ణాభ్యాం తత్తదాత్మేతిభావయేత్,, ౫౦
 కృ-య ర౧ యోగతత్త్వ.)

టీ. యద్యత్ = ఏయేపదార్థమును, చక్షుర్భ్యాం = నేత్రములచేత, ప్రశ్యతి =
 చూచుచున్నాడో, తత్తత్ = ఆయాపదార్థమునే, ఆత్మేతి = ఆత్మ, భావయేత్ =
 భావింపవలెను; యద్యత్ = ఏయేపదార్థమును, కర్ణాభ్యాం = యని, కర్ణములచే
 శృణోతి = వినుచున్నాడో, తత్తత్ = ఆయాపదార్థమునే, ఆత్మేతి = ఆత్మయని,
 భావయేత్ = భావింపవలెను, సమస్తవిషయములను వానికధిష్ఠానమైన బ్రహ్మ
 ముగా భావింపవలయును.

తా॥ నేత్రములతో దేనిని చూచుచున్నాడో చెవులతో దేనిని వినుచున్నాడో దానినంతయు నాత్మకంటె నితరమెద్దియును లేదని ఆత్మగానే భావింపవలయును.

„లభతే నాసయాయద్యత్త తదాత్మేతిభావయేత్,, ౧౧
 „జిహ్వాయద్రసంహృత్తి తత్తదాత్మేతిభావయేత్,, ౧౨
 (కృ-య; ౪౧ యోగతత్త్వ.)

టీ. నాసయా = ముక్కుచే, యద్యత్ = యేయేగంధమున, లభతే = పొందుచున్నాడో, తత్తత్ = ఆయాగంధమునే, ఆత్మేతి = ఆత్మయని, భావయేత్ = భావింపవలెను, జిహ్వయా = నాలుకచేత, యత్ = ఏ, రసం = రసమును, హి = నిశ్చయముగా, అత్తి = పొందుచున్నాడో, తత్తత్ = ఆమూరసమును, ఆత్మేతి = ఆత్మయని, భావయేత్ = భావింపవలెను.

తా॥ స్పృష్టము.

„త్వచాయద్యత్సృష్టేద్యోగీ తత్తదాత్మేతిభావయేత్,, ౧౩
 (కృ-య; ౪౧ యోగతత్త్వ.)

టీ. యోగీ = ఆత్మానుసంధానము చేయువాడు, త్వచా = చర్మముచేత, యద్యత్ = ఏయేస్పర్శమును, సృష్టేత్ = ముట్టునో, తత్తత్ = ఆయాస్పర్శమునే, ఆత్మేతి = ఆత్మయని, భావయేత్ = భావింపవలయును.

తా॥ సమస్త విషయములను వాని కధిష్ఠానమైన బ్రహ్మముగా భావింపవలయుననియు ఏప్రజ్ఞానముచే విషయముల నెరుగుచున్నాడో దానిని ఆత్మయనియు భావింపవలయును. పైనఁ జెప్పిన చక్షురాదులు అయిదును ప్రత్యాహారములు.

(౧౨ శాంఖ్యోపనిషత్ - అ ౧ చివరచూడవలయును.)

„దృష్టింజ్ఞానమయీంకృత్వా పశ్యేద్బ్రహ్మమయంజగత్,, ౧౪
 (కృ-య; 32 తేజోబిందు)

టీ. దృష్టిం = దృష్టిని (బుద్ధిని) జ్ఞానమయీం = జ్ఞానమయమైన దానినిగా, కృత్వా = చేసి, జగత్ = జగత్తును, బ్రహ్మమయం = బ్రహ్మమయమైనదానినిగా, పశ్యేత్ = చూడవలెను.

తా॥ బుద్ధి నిభేదములేనిదానినిగజేసి జగత్తును బ్రహ్మయొక్క వివర్తముగా సూహింపవలయును.

“ద్రష్టుదర్శనదృశ్యానాం విరామోయత్రవాభవేత్” ౫౧

“దృష్టిస్తత్రైవకర్తవ్యా ననాసాగ్రావలోకినీ” ౫౨

(కృ-య; 32 తేజోబిందు)

టీ. ద్రష్టుదర్శనదృశ్యానాం = చూచువాడు, చూచుట, చూడబడునది, జ్ఞయొక్క; విరామః = నాశము; యత్రవా = ఎక్కడ; భవేత్ = అగునో; దృష్టిః = దృష్టి; తత్రైవ = అక్కడనే = కర్తవ్యా = చేయదగినది; నాసాగ్రావ లోకినీ = ముక్కుకొననుచూచుదానిగ; న = చేయదగదు.

తా॥ అభేదమైన బ్రహ్మమునందు; ద్రష్ట; దర్శనము; దృశ్యము నను శ్రీపుటియుండదు. అట్టిబ్రహ్మమునందే దృష్టియుండవలయును. గాని నాసాగ్రముందు దృష్టినిలువరాదు. బ్రహ్మము నుద్దేశింపక కేవలము నాసాగ్రమున దృష్టినిలిపిన ప్రయోజనములేదు.

“దేవాగ్న్యగారే తరుమూలేగుహాయాం వసేదసంగోల

క్షిత శీలవృత్తః,,

౫౩

(శు-య; ౯౯ శాట్వాయనీయ)

టీ. ఆసంగః = సంగములేనట్టి; అలక్షితశీలవృత్తః = పరులకు తెలియబడని స్వభావము నడవడియుగల యోగి; దేవాగ్న్యగారే = దేవాగ్నిగృహములందును; తరుమూలే = వృక్షమూలమునందును; గుహాయాం = గుహయందును; వసేత్ = నివసింపవలయును.

తా॥ యోగి సంగమునుగోరక నితరులకు తెలియబడని స్వభావ ప్రవర్తనముగలవాడై, వృక్షమూలముపై నను, గుహయందైనను, దేవాలయమందైన నుండవలయును.

“నిరింధనజ్యోతిరివోపశాంతో నచోద్విత్తే దుద్విజేడ్యత్రకుత్ర,, ౫౪

(శు-య; ౯౯ శాట్వాయనీయ)

టీ. యత్రకుత్ర = స్వాతిరిక్తమైతోచెడు జగత్తున నెక్కడనైనను; ఉద్విజేత్ = భయపడవలయును; నిరింధనజ్యోతిరివ = కట్టి యలేనియగ్నిజ్వాలవలె; ఉపశాంతః = శాంతుడై; నోద్విజేత్ = భయపడరాదు.

తా॥ జగత్తునత్యమనిన భయపడవలెను, తనకంటె నన్యములేదని కట్టిలేని యగ్నివలె శాంతుడై భయాభినివేశము విడువవలయును.

..శాంతోదాంత ఉపరత స్తిం తిడుర్యో-నూచానోహ్యభిజ్ఞోఽ-

సౌసమానః”

౧౯

(శు-య; ౯౯ శాంత్యాయనీయః-)

టీ. శాంతః = అంతరిందియనిగ్రహము గలవాఁడును; దాన్తః = బాహ్యోందియనిగ్రహము గలవాఁడును, ఉపరతః = యథావిధిగ కర్మసన్యాసముచేసినవాఁడును, తితిక్షుః = శీతాతపవాతశ్లేశములకు నప్రతీకారపూర్వకముగ చింతింపక యోర్పువాఁడును; అనూచానః = వేదశాస్త్రములను సరిపూర్ణముగ చెలిసినవాఁడును యః = ఎవ్వఁడో; ఆసౌ = ఈపురుషుఁడు; సమానః = సర్వత్రసముడై; ప్రత్యగభిన్నుడై; అభిజ్ఞః = సర్వజ్ఞుఁడగును, హి = నిశ్చయము.

తా॥ ఆత్మజ్ఞుని మొట్టమొదట శమదమాదులుగల యధికారి కావలయునని యీశ్వరీయభిప్రాయము.

..త్యక్తేషణోహ్యన్యస్తం విదిత్వా మానీవసేదాశ్రమేయత్రకుత్ర”

౨౦

టీ. త్యక్తేషణః = ఈషణత్రయము లేనివాడై అన్యః = ఋణములేనివాడై; తం = యాత్మను; విదిత్వా = తెలిసికొని; మానీ = ఇతరసంకల్పము లేనివాడై; యత్రకుత్రాశ్రమే = ఏయాశ్రమమందైనను; వసేత్ = నివసింపవలయును.

తా॥ భార్యకావలెనను కోరిక దారేషణ, పుత్రుడుకావలెనను కోరిక పుత్రేషణ, ధనముకావలయుననుకోరిక ధనేషణ, యీషణములు కోరికలు సీషణత్రయమనబడును. అన్నదానాది యజ్ఞముచేసినచేన ఋణముతీరును, పుత్రునిగాంచిన పితౄణములేదు, వేదాధ్యయనము వలనగాని తీర్థయాత్రలవలనగాని ఋషిఋణము తీరును. ఈమూడు ఋణములు లేనివాడనన్యఁడు, యోగి యీషణత్రయమును త్యజిం

చినవాడై, ఋణత్రయము లేనివాడై, యాత్మను తెసిసికొని, యితర సంకల్పములులేక యేమాత్రమమునందైనను నివసింపవలయును.

“యమైశ్వనియమైశ్వై చ వ ధ్యానైశ్చై చ వసుసంయుతః” ౬౧
 “నాడీశుద్ధించకృత్వాదా పాణాయామంసమాచరేత్” ౬౨
 (శు-య; ౪౪ త్రిశిఖిబ్రాహ్మణ)

టీ. యమైశ్వ = యమములతోడను; నియమైశ్వై చ వ = నియమములతోడను; ధ్యానైశ్చై చ వ = ధ్యానములతోడను; వసుసంయుతః = లెస్సగుగూడినయోగి; ఆదా = మొదట; నాడీశుద్ధించ = నాడీశుద్ధిని, కృత్వా = చేసి; పాణాయామం = పాణాయామ యోగమును, సమాచరేత్ = ఆచరింపవలెను.

తా॥ యమనియమధ్యానములతో గూడిన యోగి మొదటను నాడీశుద్ధినిజేసి పిదప పాణాయామమును జేయవలయును. యమనియమధ్యానములు లేనివాడు పాణాయామము జేయరాదు. చేసిన గారిడీవానివలెనగును. అహింస, అస్తేయము, బ్రహ్మచర్యము, సత్యము, అపరిగ్రహము, ఇవి యమములు. శౌచము, సంతోషము, తపస్సు, స్వాధ్యాయము, ఈశ్వరప్రశంసానము, ఇవి నియమములు. మంత్రాదులచే ధ్యానించుట ధ్యానము (ధ్యేయముదక్క ఇతరము గోచరముకాక యుండుట ధ్యానము) ఏజంతువునైనను హింసింపక, ఇతరులు హింసించుచుండ సహింపకయుండుట అహింస, పరద్రవ్యము నపహరింపక యుండుటయు, నన్యాయముగ గ్రహింపకయుండుటయు, నస్తేయము. యథార్థముజెప్పట సత్యము. స్త్రీవాంఛలేక యూర్ధ్వరేతస్కుండై యుండుట బ్రహ్మచర్యము. దానాదులను ప్రతిగ్రహింపక భక్తిపూర్వకముగ శిష్యాదులిచ్చు విత్తమును గ్రహించుట యపరిగ్రహము. స్నానాదులచే దేహమును శుద్ధిచేయుచు మనసును దుర్వృత్తులజారనీయకయుండుటశౌచము. ఏది దొరికిన దానితో దృష్టిని నొందుచు నాశలేకయుండుట సంతోషము. ఉపవాస చాంద్రాయణ వ్రతాదులచే దేహమును శుష్కింపజేయుట తపస్సు. వేదాధ్యయనము మంత్రధ్యానాదులజేయుట స్వాధ్యాయము. కర్మములందు కర్మత్వ

భోక్తృత్వాది ధర్మములుగల యభిమానమును విడిచి యీశ్వరార్పణముచేయుట యీశ్వరప్రణిధానము, పాణిణియామము రేచక, పూరక, కుంభక సాధ్యమైనది, వాయువును విడచుట రేచకము, పూరించుట పూరకము, రేచకపూరకములులేక వాయువును నిలుపుట కుంభకము దీనివిధము గురుముఖమున నెఱిగి యభ్యసించవలయును.

“సర్వచింతాపరిత్యజ్య సావధానేన చేతసా” ౬౩
(కృ-య; ౯౭ వరాహ అ ౨)

“నిర్వికల్పః ప్రసన్నాత్మా పాణిణియామంసమాచరేత్” ౬౪
(కృ-య; ౯౮ వరాహ అ ౩)

టీ. సర్వచింతా = సర్వచింతను. పరిత్యజ్య = విడిచి, సావధానేన = వృత్తులులేక లెఱపిగలిగిన, చేతసా = చిత్తముతో, నిర్వికల్పః = వికల్పములేని ప్రసన్నాత్మా = ప్రత్యక్షమైన యాత్మస్వరూపముగలయోగి, పాణిణియామం = పాణిణియామమును, సమాచరేత్ = ఆచరింపవలయును.

తా|| చింతలులేని స్థిరచిత్తముతో, నాత్మజ్ఞుడైన యోగి పాణిణియామమును చేయవలయునుగాని యితరులు చేయగూడదు.

“మరుదభ్యసనంసర్వం మనోయుక్తంసమభ్యసేత్” ౬౫

“ఇతరత్రనకర్తవ్యా మనోవృత్తిర్మనీషిణా,, ౬౬

(అధర్వ; ౫౮ శాండిల్య అ ౧)

టీ. సర్వం = సమస్తమైన, మరుదభ్యసనం = కుంభకరూపమైన వాయు భారణను, మనోయుక్తం = సంకల్పరహితమగు మనోయుక్తముగ, సమభ్యసేత్ = అభ్యసించవలయును, మనోవృత్తిః = మనోవ్యాపారము, ఇతరత్ర = బ్రహ్మవ్యతిరిక్తమైన విషయమందు, మనీషిణా = యోగిచేత, నకర్తవ్యా = ప్రకరింపచేయఁబడినదికాదు.

తా|| వాయుభారణను మనోయుక్తముగ సభ్యసించవలయును. మనస్సు స్థిరముగా నుండుటకే యభ్యసించవలయును. ఆమనస్సును

బ్రహ్మమున దక్క ఇతరవిషయమున నిలుపరాదు. అప్పుడు కుంభకమున బ్రహ్మమునస్థిరముగ నుండును.

ఇతి సాధాంతిక విధివాక్యానిష్పత్తిః.

ఇట్లు సాధాంతిక విధివాక్యములు అరువదియారు.

ఇట్లు ప్రథమ ప్రకరణం సమాప్తము.

ఓమ్.

స ధ ర వే న మః.

౨. బంధమోక్ష వాక్యప్రకరణము.

„దేహాదీనాత్మ త్వేనాభిమన్యతే సోభిమానాత్మనోబంధః,, ౧
(కృ-య; 33 సర్వసార)

టీ. దేహాదీన్ = దేహము మొదలయినవానిని, ఆత్మత్వేన = ఆత్మత్వముచేత (తానేమని) అభిమన్యతే = తలచబడుచున్నదో, సః = ఆ, అభిమానః = దేహాద్యభిమానము, ఆత్మనః = తనకు, బంధము.

తా॥ స్వప్నము.

„తన్నివృత్తిగోక్షః,, ౨

(కృ-య; 33 సర్వసార)

టీ. తన్నివృత్తిః = ఆత్మభిమానముపోవుట; మోక్షః = మోక్షము.

తా॥ స్పష్టము.

“కర్తృత్వాద్యహంకార సంకల్పబంధః,”

3

(శు-య; 3ర నిరాలంబ)

టీ. కర్తృత్వాది = కర్తృత్వభోక్తృత్వాది కర్మములందు; అహంకార సంకల్పః = నేను నేనని చేయు సంకల్పమే; బంధః = బంధము.

తా॥ సర్వకర్మములను నేను చేయుచున్నాను. నే ననుభవించుచున్నానను భావముతో గూడిన సంకల్పమే బంధము.

“అణిమాద్యష్టైశ్చర్యా శాసిద్ధసంకల్పబంధః”

(శు-య; 3ర నిరాలంబ)

టీ. అణిమాద్యష్టైశ్చర్యా శాసిద్ధసంకల్పః, అణిమాది = అణిమమొదలగు అష్టైశ్చర్య = అష్టైశ్చర్యములందు, ఆశాసిద్ధ = కోరికవలన గలిగిన, సంకల్పః = సంకల్పము, బంధః = బంధమును.

తా. అణిమాద్యష్టసిద్ధులు తనకు గావలయుననికోరుటయే బంధము. అణిమ, మహిమ, లహిమ, గరిమ, పాప్తి, పాకామ్యము, ఈశత్వము వశిత్వము ఇవి యష్టసిద్ధులు.

“యమాద్యష్టాంగయోగ సంకల్పబంధః”

గ

(శు-య; 3ర నిరాలంబ)

టీ. యమాది = యమము మొదలయిన, అష్టాంగ = ఎనిమిది అంగములతో గూడిన, యోగసంకల్పః = యోగవిషయమైన తలంపు, బంధః = బంధము.

తా॥ యమము, నియమము, అసనము, పాణిశామము, ప్రత్యాహారము, ధ్యానము, ధారణ, సమాధి ఇవి అష్టాంగయోగములు. ఇట్టియోగములు సిద్ధింపవలయునను తలంపే బంధము.

“దేవమనుష్యాద్యుపాసనా సంకల్పబంధః”

ఁ

(శు-య; 3ర నిరాలంబ)

టీ. దేవమనుష్యాది = దేవతలు, మనుష్యులు మొదలగువారియొక్క, ఉపాసనా = ఉపాసనా విషయమైన, కామసంకల్పః = కోరికతోగూడిన తలంపు, బంధః = బంధము.

తా॥ తానుబ్రహ్మమని తెలియక దేవతామనుష్యాదుల నుపా-
సించుటయే బంధము.

.. కేవలమోక్షాపేక్ష సంకల్పోబంధః,,

౭

(శు-య; 3౪ నిరాలంబ)

టీ. కేవలమోక్షాపేక్ష సంకల్పః, కేవల = భేదత్రయరహితమైన, మోక్ష =
మోక్షమందిలి అపేక్ష = అశతోగూడిన, సంకల్పః = తలంపు, బంధః = బంధము.

తా. స్వతస్సిద్ధముగా తాను ము క్తస్వరూపుడై యున్నందున,
క్షము కావలయునని యజ్ఞానముతో తలచుటే బంధము.

.. సంకల్పమాత్ర సంభవోబంధః,,

౮

(శు-య; 3౪ నిరాలంబ)

టీ. సంకల్పమాత్ర సంభవః:- సంకల్పమాత్ర = ఒక్క సంకల్పముయొక్క
సంభవః = ఉదయము, బంధః = బంధము.

తా॥ కేవలము సంకల్పము కలుగుటయే బంధము.

.. నిత్యానిత్య వస్తువిచారా దనిత్యసంసార సుఖదుఃఖవిషయ
సమస్తక్షేత్రమమతా బంధక్షయోమోక్షః,,

౯

(శు-య; 3౪ నిరాలంబ)

టీ. నిత్యానిత్య వస్తువిచారాత్ = నిత్యానిత్య వస్తువిచారమువలన, అనిత్య
సంసార సుఖదుఃఖవిషయ సమస్తక్షేత్రమమతా బంధక్షయః, అనిత్య = అకాశ్వత
మైన, సంసార = సంసారమున, సుఖదుఃఖవిషయ = సుఖదుఃఖముల నిచ్చువిషయ
ములైన, సమస్తక్షేత్ర = సమస్తక్షేత్రములందుగల, మమతాబంధక్షయః = మమ
కారమున బంధముయొక్క క్షయము (నాశము) మోక్షః = మోక్షము.

తా॥ బ్రహ్మము సత్యము, జగత్తు మిథ్యయనివిచారింపుట నిత్యా
నిత్య వస్తువిచారిము. జగత్తు మిథ్య గావున; సంసారమున సుఖదుఃఖ
ముల నిచ్చు విషయములైన పుత్రకళత్ర జేత్యాదులందు మమ
కారము నశించుటయే మోక్షము. ఈవస్తువు నాదియని అభిమానిం
చుటే మమకారము, అదియే బంధము, అదినశించుటయే మోక్షము.

ఆమమకారము నిత్యానిత్యవస్తు విచారమువలన నశించును గాని మఱియొక దానివలన నశింపదు.

„మనవీచమనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః” ౧౦

„బంధాయవిషయాసక్తం ముక్త్యైనిర్విషయంస్మృతం” ౧౧

(శు-య; ౯౯ శాట్వాదనీయ; అధర్మం త్రిపురాతాపని)
(సామ ౨౪ మైత్రీయణీ; కృ-య; ౨౦ అమృతబిందు)

టీ. మనుష్యాణాం = మనుష్యులకు, మనవీచ = మనస్సే, బంధమో
బంధమోక్షములకు, కారణం = హేతువగును, విషయాసక్తం = విషయాసక్తిగల
మనస్సు, బంధాయ = బంధమునకనియు, నిర్విషయం = విషయాసక్తిలేనిమనస్సు
ముక్తై = ముక్తికినియు, స్మృతం = చెప్పబడెను.

తా॥ మనుష్యులకు మనస్సే బంధమోక్షములకు హేతువగు
చున్నది. కాని ఇతరులెవ్వరుకారు. విషయములందు దగిలిన మనస్సు
బంధమునిచ్చును. విషయములందు దగులని మనసు మోక్షమునగు
హేతువగును. కావున ఇతరులెవరైనను తనకు మోక్షము నిత్తురని
విషయాసక్తితోనుండుట మూర్ఖత్వము.

„మమేతిబద్ధతేజంతు నిర్మమేతి విముచ్యతే,, ౧౨

„మమత్వేన భవేజ్జీవో నిర్మమత్వేన కేవలః,, ౧౩

.(సామ; ౬౧ మహా; ౮౪ కృ-య; ౬౮ వరాహ)

(శు-య; ౧౯ పైంగల ౮౪ సామ; ౪౬ యోగచూడామణి)

టీ. జంతుః = మనుష్యుడు; మమేతి = నాదియని, బద్ధతే = బంధింపబడు
చున్నాడు, నిర్మమేతి = నాదికాదని; విముచ్యతే = బంధమునుండి విడువబడు
చున్నాడు; మమత్వేన = మమకారముచే, జీవః = జీవుడు, భవేత్ = అగును, నిర్మ
మత్వేన = మమకారము లేకపోవుటచేత, కేవలః = అద్వితీయమైన పరమాత్మయగును.

తా॥ తనకంటె నితరవస్తువున్నదని దలంచుట మమకారమునకు
హేతువగును. ఆమమకారముచే జీవత్వముగలుగుచున్నది. అద్వితీయ

బ్రహ్మమైన తనకంటె నితరములేదని తలచుట నిర్మమత్వమునకు హేతువగును. దానిచే తాను బ్రహ్మమగును.

„స్వసంకల్పవశాద్భద్ధో నిస్సంకల్పాద్విముచ్యతే,, ౧౪
(సామ; ౬౧ మహా; అ ౨)

టీ. స్వసంకల్పవశాత్ = తనసంకల్పమువలన, భద్ధః = బద్ధుడగుచున్నాడు. నిస్సంకల్పాత్ = సంకల్పించక పోవుటవలన, విముచ్యతే = బంధముక్తుడగుచున్నాడు.

తా॥ స్వప్రము.

„ద్రష్టాదృశ్యవశాద్భద్ధో దృశ్యాభావేవిముచ్యతే,, ౧౫
(సామ; ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. ద్రష్టా = చూచువాడు, దృశ్యవశాత్ = దృశ్యవశుడగుటవలన, భద్ధః = బద్ధుడగుచున్నాడు, దృశ్యాభావే = దృశ్యములేనప్పుడు, విముచ్యతే = ముక్తుడగుచున్నాడు.

తా॥ చూడబడు పదార్థమునకు వశుడైయున్నందున చూచువాడు బద్ధుడగుచున్నాడు. చూడబడు వస్తువులేనపు డభినివేశము లేనివాడై ముక్తుడగును, కావున తనకంటె నన్యమైన దృశ్యము లేదనియు సమస్తము బ్రహ్మముయొక్క వివర్తమనియు నిశ్చయింపవలయును,

„ఇచ్ఛామాత్రమవిద్యేయం తన్నాశోమోక్షఉచ్యతే,, ౧౬
(సామ; ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. ఇయమవిద్యా = ఈయవిద్య; ఇచ్ఛామాత్రం = ఇచ్ఛారూపమైనది; తన్నాశః = ఇచ్ఛామాత్రమైన యీయవిద్యానాశమే; మోక్షః = మోక్షమని; ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ ఇచ్ఛామాత్రమైనది(రాగాత్మకమైనది)యవిద్యయనబడును ఈయవిద్యచేతనే తానుబద్ధుడగుచున్నాడు, అవిద్యానాశమున తాను బ్రహ్మమేయగుచున్నాడు.

“భోగేచ్ఛామాత్రకోబంధః తత్త్వాగోమోక్షఉచ్యతే,, ౧౭
(సామ; ౬౧ మహా; ౮ ౫)

టీ. భోగేచ్ఛామాత్రకః = భోగము కావలయునను నిచ్ఛయే, బంధః = బంధము, తత్త్వాగః = ఆభోగేచ్ఛను విడుచుటయే, మోక్షః = మోక్షమని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా|| సహజములైన యాహార నిద్రాదుష్టునుగాక భోగమును గోరుట బంధము. భోగములనుగోరక యదృచ్ఛలక్షణ సంతృప్తిఁ దగుట మోక్షము.

“చిచ్చైత్యకలితోబంధః తస్మక్తిస్మక్తిరుచ్యతే,, ౧౮
(సామ; ౬౧ మహా; ౮ ౬)

టీ. చిత్ = జీవునకు, చైత్య = చిత్తవృత్తులతో, కలిత = కూడుకొనుట, బంధః = బంధమగును, తస్మక్తిః = దానినుండి గలిగిన ముక్తి, ముక్తిః = ముక్తి యని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా|| స్పష్టము.

“అనానైవహినిర్వాణం దుఃఖమాస్థాపరిగ్రహః,, ౧౯
(సామ; ౬౧ మహా; ౮ ౭)

టీ. అనానైవహి = సంకల్పము లేకపోవుటయే, నిర్వాణం = మోక్షము, ఆస్థాపరిగ్రహః = సంకల్పించుటయే, దుఃఖం = దుఃఖము.

తా|| స్పష్టము.

“కర్మణాబధ్యతే జంతుర్విద్యయాచ విముచ్యతే” ౨౦
(శు-య; ౩౪ సన్యాస; ౮ ౨)

టీ. జంతుః = మనుష్యుఁడు, కర్మణా = కర్మముచేత, బధ్యతే = బంధింపబడుచున్నాఁడు, విద్యయా = జ్ఞానముచేత, విముచ్యతే = ముక్తుఁడగుచున్నాఁడు.

తా|| స్పష్టము.

“స్వరూపావస్థితిర్ముక్తి స్తద్రభంశోహంఽత్యవేదనం” ౨౧
(సామ; ౬౧ మహా; ౮ ౫)

టీ. స్వరూప = బరమాత్మరూపమున; అవస్థితిః = ఉండుట, ము-
మోక్షము, అహంత్య = అహంతయొక్క, (నేనను) వేదనం = జ్ఞానము, తద్భంశః
ఆముక్తిభంగము.

తా|| తానే పరమాత్మ; ఏని నిశ్చయించుట మోక్షము. నేనను
భేదబుద్ధిగలిగి యుండుట ముక్తికి భంగమై బంధహేతువగును.

చి తేచలతిసంసారో నిశ్చలేమోక్షఉచితే. ౨౨

(కృ-య; ౬౩ యోగశిఖ; అ ౬)

చిత్తే = చిత్తము; చలతి = చలించుచుండగా; సంసారః = సంసార
మగును; నిశ్చలే = నిశ్చలమగుచుండగా; మోక్షః = మోక్షమని, ఉచ్యతే =
చెప్పబడుచున్నది.

తా. స్పష్టము.

‘బంధోహివాసనాబంధో మోక్షస్సాన్యద్వాసనాక్షయః’ ౨౩

(శు-య; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨)

టీ. వాసనాబంధః = వాసనాబంధమే, బంధోహి = బంధము నిశ్చయము,
వాసనాక్షయః = వాసనలు క్షీణించుటయే, మోక్షః = మోక్షము, స్యాత్ = ఆగును.

తా|| చిత్తవృత్తికి హేతువై బీజరూపముననుండు సంస్కారమే
వాసనయనబడును. బీజము వృక్షమగునటుల వాసనయే వృత్తిరూప
మున బరిణమించును. కావున వాసనా సముదాయమే బంధహేతు
వగును. వాసనాక్షయమే మోక్షహేతువగును.

‘పదార్థభావనాదార్థ్యం బంధవిత్త్యభిధీయతే,’ ౨౪

(సామ; ౬౧ మహా; అ ౨)

టీ. పదార్థ భావనాదార్థ్యం = విషయచింతాది దృఢత్వమే; బంధవిత్తి =
బంధమని; అభిధీయతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా|| దృఢముగా విషయములను చింతించుటయగు మనోరాజ్య
మే బంధహేతువగును.

‘వాసనాతానవం బ్రహ్మన్ మోక్షవిత్త్యభిధీయతే,’ ౨౫

(సామ; ౬౧ మహా;)

టీ. బ్రహ్మక = ఓబ్రహ్మమా; వాసనాతానవం = వాసనలు కృశించుట
యే; మోక్షఇతి = మోక్షమని; అభిధీయతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ వాసనలు క్షీణించుటయే మోక్షము, లోకవాసన, దేహ
వాసన, శాస్త్రవాసన యని వాసన మూడువిధములు. లోకమున
తనకు సర్వవిధములైన గౌరవము గలుగవలయునని దంభమునగాని
మఱియెట్లుగాని చింతించును ప్రవర్తించుట లోకవాసన. సర్వవిధ
ముల తనదేహము మంచిస్థితిలో నుండవలయుననియు, తనయంత
సౌందర్యము గలవాఁడు లేడనుటయును దేహవాసన, శాస్త్రమునందు
తనపాటివాఁడు లేడనియు సమస్త శాస్త్రములు తనకు తెలి
యుననియు కోరుట శాస్త్రవాసన యనబడును.

..నమోక్షోనభసః పృష్ఠేనపాతాలేనభూతలే,, ౨౬

..సర్వాశాసంక్షయేచేతః క్షయోమోక్షఃకీర్త్యతే,, ౨౭

(అధర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

మోక్షః = మోక్షము, నభసః = ఆకాశముయొక్క, పృష్ఠే వెనుక
భాగమున, న = లేదు, పాతాలే = పాతాలమందు, న = లేదు, భూతలే = భూలోక
మున, న = లేదు, సర్వాశాసంక్షయే = సమస్తాశలు క్షీణించు సమయమున, చేతః
క్షయః = చిత్తనాశము గలుగుట, మోక్షఇతి = మోక్షమని, కీర్త్యతే = చెప్ప
బడుచున్నది.

తా॥ వృత్తులతోగూడిన చిత్తము నశించుటయే మోక్షముగాని
మోక్షమనఁగా నాకాశము వెనుకగాని పాతాలమునగాని భూలోక
మునగానియుండు స్థానవిశేషముగాదు స్థానవిశేషమనుటయవివేకము.

..మోక్షోమేఽస్త్వితిచింతాంతరాతా చేదుత్థితంమనః" ౨౮

..మననోత్థేమనస్యేషబంధస్సాంసారికోమతః" ౨౯

(అధర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

టీ. మోక్షః = మోక్షము; మే = నాకు; అస్తు = అగుగాక; (ఇతిచింతా = అను
చింత); అంతః = లోపల, జాతాచేత్ = పుట్టినేని; మనః = మనస్సు, ఉత్థితం =

పుట్టి నదగును; మనసి = మనస్సు; మనసోత్థే = మననమువలన విజృంభించుచుండగా,
ఏమః = ఈమనోజృంభణము, సంసారికః = సంసారరూపమైన; బంధః = బంధము;
మతః = ఇష్టము.

తా॥ మోక్షము నాకస్మాదావలెనని కోరుటచే మనస్సు పుట్టును.
అమనస్సుపుట్టి రూపమైన బంధమగును. తాను ముక్తుఁ
డైన పరమాత్మయని తలఁపక మోక్షము కావలయునని కోరుటయే
సంసారరూపమైన బంధము.

“తదమార్జనమాత్రంహి మహాసంసారతాంగతం” 30

“తత్ప్రమార్జనమాత్రంతు మోక్షఇత్యభిధీయతే,, 30

(అధర్వ; 20 అన్నపూర్ణ; అ ర)

టీ. తదమార్జనమాత్రంహి, తత్ = ఆమనోజృంభణముయొక్క; ఆమార్జన
మాత్రంహి = తొలగించకపోవుటయే; మహాసంసారతాం = మహాసంసారత్వమును;
గతం = పొందినది; తత్ప్రమార్జనమాత్రంతు, తత్ = ఆమనోజృంభణముయొక్క;
ప్రమార్జనమాత్రంతు = తొలగించుటయే; మోక్షఇతి = మోక్షమని; అభిధీయతే =
చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ వృత్తులతోగూడిన చిత్తమే సంసారము. వృత్తులతో
గూడిన చిత్తము నశించుటయే మోక్షము.

ఇతి సార్థాంతిక బంధమోక్షవాక్యా;

ఇట్లు సార్థాంతిక బంధమోక్షవాక్యములు ముప్పదియొకటి

ఇతి ద్వితీయ ప్రకరణం సమాప్తము.

ఓమ్.

స స్థ ర వే న మః.

3. అవిద్యన్నిందావాక్యప్రకరణము.

అథ యోగన్యాం దేవతాముపాసతే యోగసావన్తో... స్మృతి
నసవేద యథాపశుః”

(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ 3; బా)

టీ. ఆసా = పీడు, అన్యః = నాకంటె పరుడనియు, అహం = నేను,
అన్యః = పరుడననియు, యః = ఎవడు, అన్యాం = ఇతరమైన, దేవతాం = దేవ
తను, ఉపాసతే = ఉపాసించుచున్నాడో, సః = వాడు, యథాపశుః = పశువు
వలెనే, నవేద = తెలిసినవాడుకాదు.

తా॥ తాను బ్రహ్మమని తెలియక వాడిశ్వరుడు, గొప్పవాడు,
నేను జీవుడను తక్కువవాడనని, ఎవఁ డన్యదేవత నుపాసించు
చున్నాడో వాడు తత్వజ్ఞుడుకాదు. వాడే పశువు.

“అత్ర భిదామివ మన్యమానః శతధా సహస్రధా భిన్నో మృత్యోః
స్సమృత్యుమాప్నోతి.

(అధర్వణ; ౨౭ సృసింహోత్తరతాపనీ; ఖం ౫)

టీ. అత్ర = భేదత్రయములేని యీ బ్రహ్మమందు, భిదామివ = భేదమున్నట్లు;
మన్యమానః = తలచుచున్న, సః = వాడు, మృత్యోః = మృత్యుదేవతలన,
శతధా = నూరురీతులుగను, సహస్రధా = వేయిరీతులుగను, భిన్నః = పగిలినవాడై,
మృత్యుం = నాశమును, ఆప్నోతి = పొందును.

తా॥ స్వజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములులేని బ్రహ్మమున
నెవఁడు జగజ్జీవేశ్వరాది భేదమును తలచుచున్నాడో వాడు నూరు
వేయిరీతులుగ భిన్నుడై సళించునుగాన భేదమును. తలచరాదు.

“కర్తృత్వాద్యహంకార భావనారూఢో మూఢః”

3

(శు-య; 3౪ నిరాలంబ)

టీ. కర్తృత్వాద్యహంకార భావనారూఢః, కర్తృత్వాది = చేయుట
మొదలగు పనులందు, అహంకారభావనా = నేనను వృత్తిపైని, ఆరూఢః = ఎక్కి
నివాడు, హంధః = హంధుడు.

తా॥ కర్తృత్వ భోక్తృత్వాదులందు అహంకార భావము గల
వాడు మూఢుడు. తత్త్విజుడుకాడు.

‘మృత్యోస్సమృత్యుమాప్నోతియ ఇహనానేవపశ్యతి’ ర
(శ్లో-య; 3 కఠ; అ ౨) (ఋ; ౪౨ ఆత్మభోధ)
(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬; బౌ ౪)

టీ. యః = ఎవడు, ఇహ = ఈ బ్రహ్మమందు, నానేవ = నానత్వమున్నట్లు
పశ్యతి = చూచుచున్నాడో, సః = వాడు, మృత్యోః = మృత్యువువలన,
మృత్యుం = నాశమున, ఆప్నోతి = పొందుచున్నాడు.

తా॥ అద్వితీయమైన బ్రహ్మమున నెవడు నానాత్వమున్నట్లు
చూచునో, వాడు సంసారరూపమైన మృత్యువున నశించును.

‘అనుభూతిం వినామూఢో వృథాబ్రహ్మణిమోదతే,’ ౫

‘ప్రతిబింబితశాఖాగ్ర ఫలాస్వాదనమోదవత్,’ ౬

(సామ; ౨౯ మైత్రేయ; అ ౨)

టీ. ప్రతిబింబిత శాఖాగ్రఫలాస్వాదన మోదవత్ :- ప్రతిబింబిత = నీటి
యందు ప్రతిఫలించిన, శాఖాగ్ర = కొమ్మకొనలందుండు, ఫలాస్వాదనమోదవత్ :-
ఫల = ఫలముయొక్క, ఆస్వాదన = అనుభవించుటచేసిన, మోదవత్ = సంతోష
ముగలవాడు వలెను, అనుభూతింవినా = బ్రహ్మనుభవములేక, బ్రహ్మణి = వేదాంత
శాస్త్రమందు, మూఢః = మూఢుడు, వృథా = వ్యర్థముగా, మోదతే = సంతో
షించుచున్నాడు.

తా॥ నీటియందు ప్రతిఫలించిన ఫలమును జూచి సంతోషించిన
వానివలె అనుభవములేక వేదాంతశాస్త్రమును చదివినంతమాత్ర
మున మూఢుడు తాను కృతకృత్యుడగుచున్నాడు. అందువలన
ప్రయోజనములేదు. వేదాంతశాస్త్రమెట్లు ప్రవర్తించమని చెప్పినో
యట్లు ప్రవర్తించుటకు శాస్త్రమును జదువవలయును. అట్లువర్తింపవలెను

“అష్టాంగంచ చతుష్పాదం త్రిస్థానం పంచదైవతం,, ౭

“ఓంకారంయోనజానాతి బ్రాహ్మణోనభవేత్తుసః” ౮

(కృ-య; ౩౯ ధ్యానబిందు.)

టీ. అష్టాంగంచ = ఎనిమిదియంగములు, చతుష్పాదం = నాలుగుపాదములు, త్రిస్థాన మూడుస్థానములు, పంచదైవతం = పంచదేవతలును, స్వరూపముగాగల, ఓంకారం = ఓంకారమును, యః = ఎవఁడు, నజానాతి = ఎఱుగఁజో, సః = వాఁడు, బ్రాహ్మణః = బ్రహ్మవేత్త, నభవేత్తు = కలవకాదు.

తా॥ విశ్వతైజసప్రాజ్ఞ విరాడ్ధిరణ్యగర్భాస్త్ర్యామికూట్క మాత్మలను నెనిమిది అంగములును, “అకారోకార మకారార్థమాత్ర లు,, అను నాలుగుపాదములును, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులను మూడు స్థానములును, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరగుద్ర సదాశివులను పంచదైవతములను స్వరూపముగా గలది “ఓం” కారము. అట్టి ఓంకారమును జపించనివాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కాఁడు, సమస్తము నోంకారముగా భావింపవలెను.

“అతివర్ణాశ్రమంరూపం సచ్చిదానందలక్షణం” ౯

“యోనజానాతిసోఽవిద్వాన్ కదాముక్తోభవిష్యతి” ౧౦

(కృ-య; ౯౮ వరాహ; అ ౨)

టీ. అతివర్ణాశ్రమంరూపం = వర్ణాశ్రమరూపముల నతిక్రమించినదియు, సచ్చిదానందలక్షణం = సత్త్విజ్ఞానానంద = స్వరూపమునైన యాత్మను, యః = ఎవఁడు, నజానాతి = తెలిసికొనఁజో; సః = ఆ; అవిద్వాన్ = మూఁఁడు, కదా = ఎప్పుడు; ముక్తః = ముక్తుఁడు; భవిష్యతి = కాగలఁడు, (అనఁగా కాదు)

తా॥ స్పష్టము.

“కుశలబ్రహ్మవార్తాయాం వృత్తిహీనాస్సురాగిణః,, ౧౧

“తేష్వజ్ఞానతేయానూనం పునరాయాన్తియాన్తిచ” ౧౨

(కృ-య; ౩౭ తేజోబిందు; అ ౧)

టీ. సురాగిణః = విషయములందు గాఢానురాగముగలవారును; వృత్తిహీనాః = బ్రహ్మనుభవములేనివారును; బ్రహ్మవార్తాయాం = వేదాంతకాత్తముందు;

కుశలాఅపి = సముద్ధలై నను, తే = వారు; అజ్ఞానతయా = తెలియమిచే, పునః = మఱి; ఆయాన్తి = వచ్చుచున్నారు; యన్తి = పోవుచున్నారు.

తా॥ వేదాంతశాస్త్రమందు ప్రాప్త్యాము గలవారై నను విషయములందు రాగముగలవారైని వారుజననమరణములను బొందుచుందురు గాని మోక్షము బొందరు. వేదాంతశాస్త్రము లెస్సంగ నెఱిగి యట్లు నడువనలయును. కేవల శాస్త్రజ్ఞానమున ప్రయోజనములేదు.

..కాష్ఠదంధోధృతోయేన సర్వాశీజ్ఞానవర్జితః' ౧౩
-య; ౧౯ పరమహంస) (అధర్వణ; ౪౩ నారదపరివ్రాజక)

..స్వాయత్తమేకాంతహితం స్వేప్సితం త్యాగవేదనం'' ౧౪
..యస్యదుష్కరతాం యాతంధిక్తం పురుషకీటకం,, ౧౫
(సామ; ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. యేన = ఎవనిచే, కాష్ఠదండః = కట్టితోచేయబడిన దండము, ధృతః = ధరింపబడునో, సర్వాశీ = అన్నిటిని తినువాడును, జ్ఞానవర్జితః = అత్యజ్ఞానము లేనివాడును, స్వాయత్తం = తనయధినమున నున్నదానిని, ఏకాంతహితం = జగద్విషయమై తనకు మిక్కిలి హితమునిచ్చునదియు, స్వేప్సితం = తనచే గోరబడినది యునగు వస్తువును, త్యాగవేదనం = విడుచుటకు జ్ఞానము, యస్య = ఏమనుష్యునకు, దుష్కరతాయాతం = దుష్కరమగునో, పురుషకీటకం = పురుషాకృతిని చాల్చిన పురుగువంటి, తం = వానిని, ధిక్ = నిందింపవలయును.

తా॥ సన్యాసలక్షణమైన దండమునుధరించి యెవఁడు భిక్షులకు మాత్రము తిరుగునో ధనము నిమిత్తముపడేశించునో గృహస్థులకంటె నెక్కుడు శయ్యాదిభోగములను గోరునో యేసన్యాసి తనకష్టమైన విషయమును విడువఁజో యాసన్యాసి మేకవన్నెపులి. వాఁడు పురుగు వంటివాఁడు పూజ్యుఁడుకాఁడు కావున వానిని విడువవలయును. ఆదరింపఁగూడదు.

..అద్వితీయంబ్రహ్మతత్త్వం నజానంతియదాతదా,, ౧౬
..భ్రాన్తావవాఖిలాస్తేషాం క్వముక్తిః క్వేహవాసుఖం'' ౧౭
(కృ-య; ౯౦ వరాహ; అ ౨)

టీ. అద్వితీయం = తనకంటె రెండవదిలేనిదైన; బ్రహ్మతత్త్వం = బ్రహ్మ స్వరూపమును; యదా = ఎప్పుడు; నజానంతి = ఎఱుగరో; తదా = అప్పుడు; అఖిలాః (అపి) = అందఱును; భ్రాంతాః ఏవ = భ్రాంతిగలవారే; తేషాం = ఆభ్రాంతి గలవారికి; క్వయక్తిః = ముక్తిఎక్కడిది? ఇహవా = ఈలోకమందైనను; సుఖం క్వ = ఎక్కడనుఖము.

తా॥ బ్రహ్మస్వరూప మెఱుంగనంతవరకు నందఱును భ్రాంతులే. ఆయజ్ఞానులకు మోక్షమెక్కడిది? మోక్షములేకున్నను సంసారమందైనను వారికి సుఖములేదు. కావున స్థిరచిత్తముగలవారై యుండవలయును. స్థిరచిత్తములేనివారికి గడియగడియకు భ్రాంతియేగలుగుచుండును. ఆభ్రాంతిగలవారి కెవరేమిచెప్పినదానియందు విశ్వాసముండదు. అట్టివారికి మోక్షముగలుగదు. సంసారమునను సుఖముగలుగదు.

‘అజ్ఞానోపహతో బాల్యే యావనేవనితాహతః’ ౧౮

‘శేషేకళత్రచింతార్తః కింకరోతి నరాధమః,’ ౧౯

(సామ- ౬౧ మహా అ ౬)

టీ. బాల్యే = బాల్యముందు; అజ్ఞాన = అజ్ఞానముచేత; ఉపహతః = కొట్టబడినవాడు; యావనే = యావనకాలముందు; నితాహతః = స్త్రీలచేజయింపబడినవాడు; శేషే = మిగిలిన ముసలితనముందు; కళత్రచింతార్తః = భార్యావిషయమైన చింతచే పీడింపబడినవాడు; నరాధమః = అట్టి నరాధముడు; కింకరోతి = ఏమిచేయువాడు?

తా॥ బాల్యమున నజ్ఞానముతోనుండును. యావనమున స్త్రీలోలుండై యుండును. ముసలితనమున పుత్రకళత్రాదుల విషయమై పాటుపడుచు చింతించుచుండును. ఇట్లుండుట యధమునిలక్షణము. అట్టి నరాధముడు బ్రహ్మధ్యానమెట్లుచేయుగలడు? బ్రహ్మస్వరూప మెఱుంగుటకు ముఖ్యముగ యావనమును తరువాత ముసలితనమును తగిన కాలములు. అట్టికాలమందు తత్త్వవిచారణను చేయుటను మాని భార్యాపుత్రులనిమిత్తమై ఏడ్చుచుండు నరాధముడు ముక్తిని జొందలేడు.

ఈవిషయములో శ్రీకృష్ణులవారు ఉత్తరగీతలలో చెప్పిన కొన్ని శ్లోకములను చూడవలెను.

“ఇచ్ఛాద్వేషసముత్థేన ద్వంద్వమోహేనజంతవః,, ౨౦

“ధరావివరమగ్నానాం కీటానాం సమతాంగతాః” ౨౧

(సామ; ౬౫ సన్న్యాస)

టీ. ఇచ్ఛా = 'రిక (రాగము) చేతను, ద్వేష = ద్వేషముచేతను, సముత్థేన = పుట్టిన, ద్వంద్వమోహేన = సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వమోహముచేతను, జంతవః = మూఢులగు మనుష్యులు, ధరా = భూమియందలి, వివర = రంధ్రములందు, మగ్నానాం = దిగబడియున్న, కీటానాం = పురుగులయొక్క, సమతాం = సమత్వమును, గతాః = పొందినవారగుచున్నారు.

తా|| రాగద్వేషములచే గలుగు సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములందు గల మోహముచే జనులు భూమికన్నములలో నుండు పురుగులవంటి వారై యథోగతిని పొందుదురు. కావున మోహము విడిచి తత్త్వ విచారము చేయవలయును. ఇచ్ఛాద్వేషములు సుఖదుఃఖములు కలివిలములు పుణ్యాపాపములు ఇత్యాదులు ద్వంద్వములనబడును. ఇవి రాగద్వేషములవలనగలుగును. సుఖానుశయారాగః; దుఃఖానుశయారాగః; అని రాగద్వేషముల లక్షణములు పతంజలిచే జెప్పబడెను.

ఇతిసార్థాంతికా విద్యన్నిందావాక్యాన్వేషక వింతతిః.

ఇట్లు సార్థాంతికా విద్యన్నిందావాక్యము లిటువదియొకటి.

ఇతి తృతీయ ప్రకరణం సమాప్తము.

౪. జగన్విధ్యావాక్య స్రవణము.

,,నాన్యత్కించనమిషత్,,

(ఋ; ౮ ఐతరేయ)

టీ. అన్యత్ = బ్రహ్మమునకన్న నితరమైనది; కించన = ఏమియు; లేదు; మిషత్ = వ్యాజయగును.

తా॥ బ్రహ్మమొక్కటియేగాని బ్రహ్మమునకన్న వ్యతిరేకమైనది మఱియొకటిలేదు. మఱియొకటియున్నట్లు కనబడునేని యది మృగ తృష్ణలోని జలమువలె మిథ్యయైనది.

,,వాచారంభణం వికారోనామధేయం,,

(సామ; ఛాందోగ్య; ప్ర ౬; ఖ ౧)

టీ. వాచారంభణం = వాక్ప్రారంభమును (నామము) వికారః = పరిణామాదివికారమును (రూపము) నామధేయం = పేరుమాత్రము.

తా॥ వస్తువున నామరూపములు కల్పింపబడినవి యదార్థములు కావు. మన్నువంటి కారణమైన బ్రహ్మ నామరూపములుగలిగి కుండవంటి కార్యమైన జగత్తుకల్పింపబడెను. కార్యమునశించును. దానితో నామరూపములును నశించును. పిదప వస్తుధర్మములైన అస్తిభాతి ప్రియములేయుండును. అస్తిభాతి ప్రియస్వరూపమైన బ్రహ్మము నిత్యమనియు, నామరూపాత్మకమై దానియందు కల్పింపబడిన జగత్తు మిథ్యయనియును, తత్వజ్ఞానమున దెలియవలయును. ఈశ్వరత్వము పంచదశి ౧౩ వ ప్రకరణమైన అదైతానందములో ౩౮, ౩౯ శ్లోకములయందు చెప్పబడియున్నది. ,,ఎట్లనిన వాగ్విషాద్యం నామమాత్రం వికారోనాన్యసత్తతా,, చిత్రదీపము, ౧౮౫ శ్లోకము గూడ భూషణవలయును.

“అతోన్యదార్తం,,

3

(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; ఆ ౫ బా) ౪; ౫)

టీ. అతః = ఈకారణమువలన, అన్యత్ = ఇతరమైనది; మార్తం = మట్టి సంబంధమైనది.

తా|| నామరూపములు మిథ్యలు. సమస్తము నామరూపములతో గూడినదే గావున నామరూపములులేని బ్రహ్మమునకన్న నితరమైన దంతయును నశించును. జగత్తునశించునది ‘మిథ్య’ యనగా నున్నట్లు కనుచునది వాస్తవమునలేనిది.

పాఠాంతరము; “అతోన్యదార్తం” ఈపాఠమందు “ఆర్త” శబ్దమునకు “నశించునది” యనునర్థము.)

“నతుద్వితీయమస్తి”

౪

(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; ఆ ౬; బా) 3)

టీ. ద్వితీయం = బ్రహ్మమునకన్న రెండవది, నతుస్తి = లేనేలేదు.

తా|| బ్రహ్మమునకన్న సజాతీయమైన రెండవవస్తువుకాని విజాతీయమైన రెండవ వస్తువుకాని స్వగతమైన రెండవవస్తువుగాని నిజముగలేదు.

“నాత్రకాచనభిదాస్తి”

౫

(అధర్వ; ౨౭ నృసింహాత్తరతాపిని; ఖం ౮)

టీ. అత్ర = ఇక్కడ (నామరూపాత్మకమైన జగత్తు తనయందు కల్పింపబడఁగా నాజగత్తున బ్రవేశించిన ప్రత్యగాత్మస్వరూపుడైన తనయందు) భిదా = భేదము కాచన = ఒకింతయైనను, నాస్తి = లేదు.

తా|| ఉపాధు లనేకములుగా నున్నందున వానియందు ప్రత్యగాత్మ వేఱువేఱుగా నున్నటుల కనబడుచున్నను నానాఘటములందుండు అకాశమువలె నొకటియేగాని వేఱుఁగాదు. కావుననిక్కడభేదములేదు.

“నైవత్రకాచనభిదాస్తి”

౬

(అధర్వణ; ౨౭ నృసింహాత్తరతాపిని; ఖం ౮; ౨)

టీ. తత్ర = అక్కడను (నామరూపాత్మకమైన జగత్తుతోఁచక ముందున్న బ్రహ్మమందు) కాచన = ఒకింతయును; భిదా = భేదము; నాస్త్వేవ = లేనేలేదు.

తా॥ సృష్టికిముందు బ్రహ్మము సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములులేక యుండెను. సృష్టియైన తరువాతను నట్లేయున్నది. తనయందవయవాదులచే గలుగు భేదము స్వగతభేదమనఁబడును. తనవంటిది మరియొకటియుండ సజాతీయ భేదమగును. తనకంటె నన్యమైనది మఱియొకటియుండ విజాతీయభేదమనఁబడును. బ్రహ్మముభేదములేనిదిగాన జగత్తు మిథ్యయగును.

“సర్వం వికారజాతం మాయామాత్రం”

టీ. వికారజాతం = నామరూపవికారములు కలిగియున్నవింఁచినది, సర్వం = సమస్తమును, మాయామాత్రం = మాయాస్వరూపమైనది. (లేనిదే)

తా॥ బ్రహ్మము భేదత్రయములేనిది. కావున దానికి వ్యతిరిక్తమైన నామరూప వికారముతో గూడిన జగత్తంతయు నింద్రజాలమువంటిది గాని వాస్తవముకాదు. యా, మా, సా—మాయా, ఏదిలేనిదోయది, ‘నూయ’ యని మాయాశబ్దార్థము.

“సర్వత్రనవ్యాప్తిదైవ్యతస్థిర్నాస్తిదైవ్యతం కుతోమర్త్యం”
(అధర్వణ; ౨౭ సృసింహో త్రతాపిసి; ఖం-౮)
(శు-య; 3౦ సుబాల; ఖం ౫)

టీ. సర్వత్ర = సర్వవ్యాపకమైన (అనంతమైన) బ్రహ్మమందు; దైవ్యతస్థిః = దైవ్యమైన ప్రపంచోత్పత్తి; నాస్తిహి = నిశ్చయముగాలేదు; దైవ్యతం = ప్రపంచము; నాస్తి = లేదు; మర్త్యం = మనుష్యాదిభేదము, కుతః = ఎట్లుండును.

తా॥ ప్రపంచము బ్రహ్మమునలేదు. ప్రపంచమే మిథ్యయగునపుడందలి యవాంతరభేదమైన మనుష్యాదిక మెట్లు నిజమగును.

“ప్రపంచోయదివిద్యేత నివర్తేత నసంశయః”

“మాయామాత్రమిదందైవ్యత మదైవ్యతంపరమార్థతః”
(అధర్వణ; ౬ మాండుక్య; శ్రీగౌడపాదీయకారికాంతర్గతం).

టీ. ప్రపంచః = ప్రపంచము; విశ్వేతయది = ఉన్నదేని, నివర్తేత = నివర్తించును; నసంశయః = సంశయములేదు; ఇదం ద్వైతం = ద్వైతమైన యీజగత్తు; మాయామాత్రం = మాయాస్వరూపమైనది; పరమార్థతః = వాస్తవముగ; అద్వైతం = అద్వితీయమైన బ్రహ్మమే నిత్యమైనది.

తా|| ఈప్రపంచము లేదు. ఉన్నట్లు గనుపడునేని నిత్యానిత్య వస్తు విచారమున నివర్తించును. ద్వైతము మాయాకార్యము. వాస్తవమున నద్వైతమైన బ్రహ్మమే నిత్యము.

“వికల్పవినివర్తేత కల్పితోయది కేన చిత్” ౧౧
ఉపదేశాయం వాదోజ్ఞాతే ద్వైతం న విద్యతే” ౧౨
(అధర్వణ; ౬ మాండుక్య; గౌడపాదీయోపనిషత్కారి కాంతర్గతం)

టీ. కేన చిత్ = ఒకానొకనిచేతను; వికల్పః = ఒకప్పుడుతోచి మఱియుకప్పుడు కనుపడని ప్రపంచము; కల్పితోయది = కల్పింపబడినదగు నేని; నివర్తేత = నివర్తించును; ఉపదేశాత్ = తత్వోపదేశమువలన; ఆయం వాదః = ఈ కార్య కారణ విచారరూపమైన వాదము; జ్ఞాతే = తెలియబడుచుండగా; ద్వైతం = జగత్తు; న విద్యతే = ఉండదు.

తా|| నిర్వికల్పమైన బ్రహ్మమందు వికల్పమైన జగత్తైవనిచేగల్పింపబడినను, నిత్యానిత్య వస్తువిచారమున నాజగత్తు నివర్తించును. మఱియును గురూపదేశమున కార్యకారణవిచారము తెలియబడుచుండగా ద్వైతమైన జగత్తు మిథ్యయని తోచును.

“ద్వితీయకారణాభావా దనుత్పన్నమిదం జగత్” ౧౩

“యధైవహినభశ్శూన్యం జగచ్ఛూన్యం తద్దైవహి,, ౧౪
(సామ; ౬౧ మహా; అ ౫)

టీ. ద్వితీయకారణాభావాత్ = రెండవ కారణము లేమివలన, ఇదం జగత్ = ఈజగత్తు, అనుత్పన్నం = పుట్టినదే, నభః = ఆకాశము, యధైవ = ఏతరున, శూన్యం = శూన్యమే, తద్దైవ = అతిగానే, జగత్ = జగత్తు, శూన్యం హి = శూన్యమేకదా.

తా|| ఉపాదాన నిమిత్తములను రెండు కారణములు లేనిది, కార్మముకలుగదు. బ్రహ్మముకన్న సజాతీయ కారణముగాని, విజాతీయ

కారణముగాని రెండవది లేనందునను స్వగతభేదమైనను బ్రహ్మము నకు లేనందునను జగత్తు పుట్టలేదు. ఆకాశము నీలిరంగుగా నున్నట్లు గనబడుచున్నను శూన్యమైనటులు జగత్తు కనబడుచున్నను మిథ్యయే.

„ఇదంప్రపంచం యత్కించిద్య ద్యస్యగతివీక్ష్యతే” ౧౫

„దృశ్యరూపంచదృగ్గాఢం సర్వంశశవిషాణవత్, ౧౬

(కృ-య; 32 తేజోబిందు)

టీ. జగతి = జగత్తునందు, యత్కించిత్ = ఏకొంచొనను, ఇదంప్రపంచం = పాంచభౌతికమైనది, యద్యత్ = ఏదియైనను, వీక్ష్యతే = చూడబడునది, దృశ్యరూపంచ = దృశ్యరూపమైనదియును, దృగ్గాఢం = చూచునదియును సర్వం = సమస్తమును, శశవిషాణవత్ = కుండేటికొమ్మువంటిది.

తా॥ తెలియబడునది యంతయును దృశ్యము చూచుచున్నది డెలిసికొనుచున్నది జీవుడు దృగ్గాఢము, జగత్తును జీవుడును సర్వము కుండేటికొమ్మునలనే శూన్యమైనది.

„అయంప్రపంచో నా స్త్యేవనోత్పన్నంనోతితంజగత్, ౧౭

„చిత్తంప్రపంచఇత్యాహుర్నాస్తి నా స్త్యేవసర్వదా, ౧౮

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. అయం = ప్రపంచః = ఈప్రపంచము, నాస్త్యేవ = లేనేలేదు, జగత్ = జగత్తు, నోత్పన్నం = పుట్టినదికాదు, నోతితం = విజృంభణముగాదు, చిత్తం = చిత్తమే, ప్రపంచఇతి = ప్రపంచమని, ఆహుః = చెప్పెదరు, నాస్తి = లేదు, సర్వదా = ఎల్లప్పుడు నాస్త్యేవ = నిశ్చయముగాలేదు.

తా॥ నిర్వికారమైన బ్రహ్మమున జగత్తు పుట్టలేదు. చిత్తమే జగత్తుగాని, చిత్తముకన్న వేఱుగాదు. చిత్తమింద్రజాలమువంటిది. వాస్తవముకాదు.

„మాయాకార్యమిదంనాస్తి మాయానాస్తిభయంనహి, ౧౯

„మరంబ్రహ్మహమస్మితి స్మరణస్యమనోనహి” ౨౦

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

టి. మాయాకార్యం=మాయచే కల్పించబడిన, ఇదం= ఈజగత్తు, నాస్తి= లేదు, మాయా= మాయయును, నాస్తి= లేదు, భయం= భయము, నహి=లేదు, అహం= నేను; పరబ్రహ్మ= పరబ్రహ్మము; అస్మితి= అగుచున్నానని; స్మరణస్య= తలచుటకు; మనః= మనస్సు; నహి=లేదు.

తా॥ మాయయునక్కో లేదనియర్థముగావున మాయలేనిదే ఇక దానిచే గల్పించబడిన జగత్తైటులుండును? జగత్తులేనిదేగావున భయములేదు. నేను బ్రహ్మమని తలచుటకు మనస్సునులేదు. పరమార్థమున తానే బ్రహ్మము. అన్యములేనేలేదు.

‘వంధ్యాకుమారవచనే భీతిశ్చేద స్త్విదంజగత్’, ౨౦

‘శశశృంగేణనా గేంద్రో మృతశ్చేద స్త్విదంజగత్’ ౨౧

(కృ-య; 32 తేజోవిందు; అ ౬)

టి. వంధ్యాకుమారవచనే= గొడ్డాలిపుత్తునిమాటయుండు; భీతిశ్చేత్= భయముండునేని; ఇదంజగత్= ఈజగత్తు; అస్తు= ఉండుగాక; శశశృంగేణ= కుందేటికొమ్ముచేత; నాగేంద్రః= మత్తగజము, మృతశ్చేత్= చచ్చినదగునేని; ఇదంజగత్= ఈజగత్తు; అస్తు= ఉండుగాక.

తా॥ గొడ్డాలికొడుకును, వానిమాటయు దానియందు భయమును, కుందేటికొమ్మును, దానిచే మదపుటేనుగు చచ్చుటయు నెంత నిజమో జగత్తుండుటయు నంతనిజమే. జగత్తు మధ్యయైనది.

‘మృగతృష్ణాజలంపీత్యా తృప్తశ్చేద స్త్విదంజగత్’ ౨3

‘గంధర్వనగ రేసత్యే జగద్భవతీసర్వదా’ ౨౪

(కృ-య; 32 తేజోవిందు; అ ౬)

టి. మృగతృష్ణాజలం= ఎండమావులం దాలోపింపబడిన జలమును; పీత్యా= త్రాగి; తృప్తశ్చేత్= తృప్తుడగునేని; ఇదంజగత్= ఈజగత్తు; అస్తు= ఉండుగాక; గంధర్వనగరే= ఇంద్రజాలనిర్మితమైన పట్టణము; సత్యే= సత్యమగుచుండగా; జగత్= జగత్తు; సర్వదా= ఎల్లప్పుడు, భవతీ= నిజమగుచున్నది.

తా॥ ఎండమావులందు నీరును ఆనీటిని త్రాగుటవలన తృప్తి

యును గంధర్వనగరము నెఱుఁగ సత్యములుగావో యటుల జగత్తును సత్యముగాదు.

గగ నేనీలిమాస త్వే జగత్సత్యం భవిష్యతి ॥ ౨౧

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

“నూనాత్పూర్వం మృతోమర్త్యహ్యతశ్చే జ్జగద్భవేత్”, ౨౨

టీ గగ నే = ఆకాశమందు, నీలిమాస త్వే = నీలిమయొక్క యునికి గలుగు చుండగా, జగత్ = జగత్తు, సత్యం = కాలత్రయమందు బాధింపబడనిది, భవిష్యతి = కాగలదు, మానాత్పూర్వం = నెలదినములకుముందు, మృతః = చచ్చిన, మర్త్యః = మనుష్యుడు, ఆగతశ్చేత్ = వచ్చినవాడగు నేని, జగత్ = జగత్తు, సత్యం = కాలత్రయమందు బాధింపబడనిది, భవేత్ = అగును. (అనగా:—జగత్తు “మిథ్య”యనుట)

తా॥ స్పష్టము,

“గోస్తనాదుద్భవం క్షీరంపునరారోపణేజగత్”, ౨౩

“బ్వాలాగ్నిమండలే పద్మవృద్ధిశ్చే జ్జగదస్త్విదం”, ౨౪

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. గోస్తనాత్ = ఆవుపాదుగునుండి; ఉద్భవం = పుట్టిన; క్షీరం = పాలు; పునః = మఱి; ఆరోపణే = పాదుగున నింపుటకు శక్యమేని; జగత్ = జగత్తు; అస్తు = ఉండుగాక; బ్వాలాగ్నిమండలే = బ్వాలలతోగూడిన యగ్నిమండలమున; పద్మవృద్ధి శ్చేత్ = పద్మవృద్ధియగు నేని; ఇదంజగత్ = ఈజగత్తు; అస్తు = ఉండుగాక.

తా॥ ఆవుపాలు మఱిల నావు పాదుగున నుంచుట యెంతయనా ధ్యమో యగ్నిమండలమున బద్మవృద్ధిగలుగుట యెట్లునంభవమో జగత్తు సత్యముగనుండుట యంత యసంభవము.

“జ్ఞానినోహృదయం మూఢైర్జ్ఞాతం చేదస్త్విదం జగత్”, ౨౫

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. జ్ఞానినః = జ్ఞానియొక్క; హృదయం = హృదయము; మూఢైః = అజ్ఞానులచే; జ్ఞాతంచేత్ = తెలియబడినదగు నేని; ఇదంజగత్ = ఈజగత్తు; అస్తు = ఉండుగాక.

తా॥ జ్ఞాని మనస్సు మూఢునిచే నెఱుంగఁబడుట యెట్లనత్యమో
యల్లే జగత్తుండుట యసత్యము. జ్ఞానియొక్క సుగుణములను దుర్మా
ర్గుడైన మూఢుఁడు విపరీతభావనచే దుర్గుణములుగాఁదలఁచును. కాని
జ్ఞానియొక్క యభిప్రాయమును ఎన్నఁటికిని తెలిసికొనఁజాలఁడు.

„అజకుక్షజగన్నస్తి హ్యేత్మకుక్షజగన్నహి” 30

„సర్వదాభేదకలనం ద్వైతాద్వైతంనవిద్యతే” 31

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. అజకుక్ష = బ్రహ్మకుక్షీయందు; జగత్ = జగత్తు; నాస్తిహి = లేదు,
యము; అత్మకుక్ష = అత్మకుక్షీయందు, జగత్ = జగత్తు; నహి = నిశ్చయముగ
లేదు; సర్వదా = ఎప్పుడును, భేదకలనం = భేదవ్యవహారమైన, ద్వైతాద్వైతం =
ద్వైతాద్వైతవిధము, నవిద్యతే = లేదు.

తా॥ జగత్తు బ్రహ్మదేవుని యదరమునలేదు. అత్మ కుక్షీయం
దును లేదు. ద్వైతము „అద్వైతము” అను భేదమునులేదు. బోధా
ర్థమద్వైతమని చెప్పఁబడెనుగాని వాస్తవమున నామరూపములులేవు.

„నాస్తినాస్తిజగత్సర్వం గురుశిష్యాదికం నహి” 32

„సచ్చిదానందమాత్రోహ మనుత్పన్నమిదంజగత్” 33

(కృ-య; తేజోబిందు; అ ౭)

టీ. జగత్సర్వం = జగత్తుంతయును; నాస్తి = లేదు; నాస్తి = లేదు; గురుశిష్యా
దికం = గురుశిష్యాదిభేదమును; నహి = నిశ్చయముగ లేదు; అహం = నేను; సచ్చిదా
నందమాత్రః = సత్కణ్ఠానానంద స్వరూపుఁడను; ఇదంజగత్ = ఈజగత్తు; అను
త్పన్నం = పుట్టి నిది.

తా॥ గురుశిష్యాదిభేదమంతయును వ్యావహారికముగాని పారమా
ర్థికముకాదు. పరమార్థమున సత్విజ్ఞానానందమైన బ్రహ్మముఁడక్క
మఱియొకటిలేదు. పారమార్థికదశ జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులకంటె వేరై
నది. సుషుప్తియందే సర్వము నశించుచుండఁగా నిక తురీయమందు
చెప్పవలసినదేమున్నది. ఇట్లు బుద్ధిమంతులు చక్కఁగ బుద్ధిచేనూహించు
పవలయును. ఇతి సార్థాంతిక జగన్నిధ్యావాక్యాని త్రయస్త్రింశత్

ఇట్లు సార్థాంతిక జగన్నిధ్యావాక్యములు ముప్పదిమూడు.

ఇతి చతుర్థ ప్రకరణం సమాప్తము.

౪. ఉపదేశ వాక్య ప్రకరణము.

“సయవఘోణిమైతదాత్మ్యమిదం సర్వతత్త్వత్వం”

స ఆత్మాత త్వమసి శ్వేత కేతోః”

(సామ; ౯ ఛాందోగ్య; ప్ర ౬ ఖర; ౯; ౧౦; ౧౧; ౧౨; ౧౩; ౧౪; ౧౫)

టీ. యః = ఎవడు; ఏవోణిమా = ఈయణుస్వరూపుడో; (అణుధర్మము, అణిమ = జగత్తునకు కారణస్వరూపుడే యాయణురూపుడైన యాత్మ) సః = వాడే; సద్రూపమైన బ్రహ్మము; ఇదంసర్వం = ఈప్రపంచముంతయును; ఐతదాత్మ్యం = ఈఆత్మస్వరూపమే; తత్ = ఆబ్రహ్మము; సత్త్వం = కాలత్రయమందు బాధింపబడనిది; సః = ఆబ్రహ్మమే; ఆత్మా = ప్రత్యగాత్మ; శ్వేతకేతో = శ్వేత కేతువా!; తత్ = ఆబ్రహ్మము; త్వం = నీవు; అసి = అగుచున్నావు.

తా|| జగత్తున కణురూపమువలన కారణుడైనవాడైవడోవాడే సద్రూపమైన బ్రహ్మము. జగమంతయు నైతదాత్మ్యమైనది. (ఈజగత్తు దానిసంబంధమై దానినేయాత్మగాగలది) ఆబ్రహ్మము సత్త్వమైనది. అదియే ప్రత్యగాత్మయై సర్వభూతములనున్నది, కావున నోశ్వేత కేతువా! యాబ్రహ్మమే నీవు; బ్రహ్మమే యుపాధులఁ బ్రవేశించి “యాత్మ” యనబడుచున్నది. ‘ఆత్మ’ యనఁగాబ్రత్యగాత్మయనియే తెలియవలెను. ఉపాధులలోనున్న యాప్రత్యగాత్మయే, నేను, నీవు, వాడు, అని చెప్పబడుచున్నది. ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మములకు భేదము లేదు. నీవు ప్రత్యగాత్ముడవు గావున నోశ్వేత కేతువా! నీవేబ్రహ్మపు జహదజహల్లక్షణచే నుపాధులను విడువఁగా బ్రహ్మమే శేషించును. కావున నేను బ్రహ్మను, నీవు బ్రహ్మవని చెప్పవచ్చును.

“అభయంవై జనక ప్రిప్రాసి”

(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬ బా ౧)

టీ. జఃక = ఓజనకమహారాజా; అభయం = నిర్భయమైన బ్రహ్మమును,
 పా' = పొందినవాడవగుచున్నావు.

తా|| బ్రహ్మము మూడు శరీరములు లేని యభయస్వరూపము
 అదియేనీవు.

‘బ్రహ్మచర్యమహింసాంచ సత్యంచాపరిగ్రహం
 యత్నేన హేరక్షత హే రక్షత హేరక్ష తేతి’

(సామ; ౧౬ గూఢారుణిక)

టీ. బ్రహ్మచర్యం = బ్రహ్మచర్యమును; అహింసాంచ = అహింసను,
 స్త్రాంచ = సత్యమును, అపరిగ్రహం = అపరిగ్రహమును, యత్నేన = ప్రయత్నము
 చేత, హేరక్షత = రక్షించుకొనుడు, హేరక్షత = రక్షించుకొనుడు, హేరక్షత =
 రక్షించుకొనుడు, ఇతి = అని.

తా|| యమములైన యహింసా సత్యబ్రహ్మచర్యా పరిగ్రహముల
 నొకప్పుడైనను విడువక ప్రయత్నమున రక్షించుకొనుడు. అహింసా
 వ్రతము సిద్ధించినవాని సన్నిధియందు, పులి, ఆవు, ఇట్టి వరస్పర
 విరోధములుగల జంతువులును, మైత్రి గలిగియుండును. (అహింసా
 ప్రతిష్ఠాయాం తత్సన్నిధౌవైరత్యాగః) అని, అపరిగ్రహము సిద్ధించిన
 పూర్వజన్మజ్ఞానముగలుగును, (అపరిగ్రహస్థైర్యజన్మకథంతానంబో
 ధః) అని, బ్రహ్మచర్యముగలవానికి తేజస్సు నృద్ధియగును. (బ్రహ్మ
 చర్య ప్రతిష్ఠాయాం వీర్యలాభః) అని, సత్యవ్రతమునకు సత్కర్మచేయక
 పోయినను తత్ఫలము గలుగును. (సత్యప్రతిష్ఠాయాం క్రియాఫలాశ్ర
 యత్వం) అని, అస్తేయ వ్రతముగలవానికి ప్రయత్నములేకయే సమస్త
 రత్నములు పొందెను (అస్తేయప్రతిష్ఠాయాం సర్వరత్నోపసానం)
 అని, వతంజలిచే యోగశాస్త్రమందు చెప్పబడెను గావున సహింసా
 సత్యాస్తేయ బ్రహ్మచర్యా పరిగ్రహముల నేమిటక జాగరూకులై
 కాపాడుకొనవలయును.

‘తత్త్వమసిత్వంతదసి’

(శు-య; ౧౯ పెంగల; ఆ 3)

టీ. తత్ = ఆపరబ్రహ్మము, త్వం = నీవు, అసి = అగుచున్నావు, త్వం = నీవు, తత్ = ఆపరబ్రహ్మము, అసి = అగుచున్నావు.

తా॥ ఆబ్రహ్మమే నీవు, నీవే ఆబ్రహ్మముగాని యన్యమెదియును లేదు. తత్పదలక్ష్యము బ్రహ్మము, తత్పదార్థాచ్యుత డిశ్వరుడు. త్వం పదలక్ష్యము ప్రత్యగాత్మ, త్వంపదవాచ్యుడు జీవుడు, బ్రహ్మమే మాయోపాధిని గ్రహించుటచే నీశ్వరుడనియును, మామాభేదమైన యవిద్యను గ్రహించుటచే జీవుడనియు, చెప్పబడుచున్నది. భాగలక్షణచే నుపాధులైన మాయావిద్యలను విడువగా, బ్రహ్మమొకటై, జీవేశ్వరులు మిథ్యాభూతులగుచున్నారు. జహల్లక్షణ, యజహల్లక్షణ, భాగలక్షణ యని లక్షణావృత్తి మూడువిధములు. గంగా యాంఘోషః, గంగయందు గొల్లపల్లి, ఇక్కడ గంగను విడచి గంగాతీరముననున్న గొల్లపల్లియని యర్థము చెప్పవలయును ఇది జహల్లక్షణ కుదాహరణము. జహల్లక్షణమనగా స్వార్థమును విడిచి భరార్థమును చెప్పనది, ఈలక్షణముచే తత్త్వమసియను వాక్యమున కర్థమును చెప్పరాదు. తత్పదలక్ష్యమైన బ్రహ్మము పరిపూర్ణముగావున దానిని విడువ నవకాశములేదు. మంచాఃకోశంతి, మంచములు మొఱజెట్టుచున్నవి. మంచములను విడువక మంచములపై నున్న మనుష్యు లేడ్చుచున్నారని యర్థము జెప్పవలెను, ఇది 'యజహల్లక్షణ' కుదాహరణము. 'అజహల్లక్షణ' యనగా స్వార్థమును విడువని లక్షణ ఈలక్షణచే తత్త్వమసి' యను వాక్యమున కర్థము చెప్పరాదు. (త్వం) పదముచే జెప్పబడుచున్నది తత్పదముచే జెప్పబడు దానికి భిన్నమైనయెడల, 'ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ' యను శృతికి బాధకమువచ్చును. 'సోఽయం దేవతత్త్వః ఆ దేవదత్తుడే యీ దేవదత్తుడు. కలింగదేశమున సార్వభౌముడైన దేవదత్తుడే కర్ణాటదేశమున భిక్షుకుడుగా గనబడుచున్నాడనిన, నాదేశము నాసార్వభౌమత్వము, నీదేశము నీభిక్షుకత్వమును విడిచిన నక్కడ నిక్కడ నొక్కడైన దేవదత్తుడే గ్రహింపబడుచున్నాడు. ఇది భాగలక్షణ

కుదాహరణము. వికర్ణభాగములను విడిచి సామాన్యమును గ్రహించుటయే. (ఐక్యమును గ్రహించుటయే) భాగలక్షణావృత్తి యనబడును. దీనినే కొండలు, జహాద జహల్ల ఊణ, మని చెప్పుదురు.

ఇట్లే మా మాభేదస్థలై స యుపాధులను, నాయుపాధులవలన గలిగిన సర్వజ్ఞత్వ కించిజ్ఞత్వాది ధర్మములను విమవంగా, జీవేశ్వరాది భేదములేక, కేవలబ్రహ్మమే పరిపూర్ణమైయుండును. ఉపాధుల సత్తులుగావున, విమవత్త్వస్సను. ఈలక్షణచే, తే త్వమసి, యను వాక్య కరము చెప్పవలయును.

..యన్మనసానమను తేయే నాహుర్మనోమతం' ౫

..తదేవబ్రహ్మత్వం విద్ధినేదం యదిదముపాసతే' ౬
(సామ; కేన; ఖం ౧)

టీ. యత్ = ఏది, మనసా = మనస్సుచే, నమనుతే = తెలియబడదో, యేన = దేనిచేత, మనః = మనస్సు, మతం = తెలిసికొనబడునని, అహుః = చెప్పుదురో. తదేన = అదియే, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమని, త్వం = నీవు, విద్ధి = తెలిసికొనుము, యత్ నామయాపములగ బ్రహ్మవిష్ణుదియాపముగల యేవస్తువును, ఇదం = ఈబ్రహ్మమని, ఉపాసతే = ఉపాసించుచున్నాడో, ఇదం = ఈబ్రహ్మము, న = కొదు.

తా॥ ఏది మనస్సును తెలిసికొనుచున్నదో, దేనిని మనస్సు తెలిసికొనలేదో, యదియే బ్రహ్మమని తెలిసికొనుము. అజ్ఞానిచే బ్రహ్మమని నామరూపములుగలిగి పూజింపబడుచున్న బ్రహ్మవిష్ణాది స్వరూపము మనస్సుచే దెలియబడక మనస్సును తెలిసికొను నీబ్రహ్మముకాదు.

..యత్పరంబ్రహ్మసర్వాత్మా విశ్వస్యాయతనంమహత్, ౭
(కృ-య, ౧౨ కైవల్య)

టీ. యత్ = ఏది, సర్వాత్మా = సమస్తభూతములకు నాత్మమైయున్నదో, విశ్వస్య = సమస్తమునకు, మహత్ = గొప్పదియైన, ఆయతనం = ఆధార (గృహము) మై యున్నదియో యది, పరంబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము.

తా॥ సర్వమునకు నాత్మమై విశ్వాధారమైనదే పరబ్రహ్మము.

సూక్ష్మస్మృత్యంతరనిత్యం తత్త్వమేవత్వమేవతత్, ౧
(కృ-య; ౧౨ కైవల్య)

టీ. సూక్ష్మత్ = సూక్ష్మమైన యణువు కన్నను, సూక్ష్మతరం = మిక్కిలి సూక్ష్మమైనది, నిత్యం = వాశములేనిదియునగు, తత్త్వ = అబ్రహ్మము; త్వమేవ = నీవే, త్వమేవ = నీవే, తత్ = అబ్రహ్మము.

తా॥ నిత్యమైన యాబ్రహ్మమే నీవు నీవే యాబ్రహ్మము.

„అంతఃపూర్ణోబహిఃపూర్ణః పూర్ణకుంభఇహంబుధా”

„అంతశ్శూన్యో బహిఃశూన్య శూన్యకుంభఇహంబరే

(సామ; ౨౯ మైత్రీయ; అ ౨) — (కృ-య; ౨౨ వరాహ; అ ౪)

టీ. అంబుధా = సముద్రముడు, పూర్ణకుంభ ఇవ = నిండుకుండవలె, అంతః పూర్ణః = లోపలనిండియున్నది, బహిఃపూర్ణః = పైని నిండియున్నది, అంబరే ఆకాశమందు, శూన్యకుంభఇవ = శూన్యఘటమువలె, అంతశ్శూన్యః = లోపలశూన్యమైనది, బహిఃశూన్యః = పైని నేమియును లేనిది, బ్రహ్మమంతర్బాహ్యములందు తానే నిండియున్నది. అబ్రహ్మ మంతర్బాహ్యములందు తాను గాక తనకన్న వితరమైన జగత్తును లేనిది.

తా॥ స్పష్టము.

„మాభవగ్రాహ్యభావాత్మా గ్రాహకాత్మాచమాభవ ౧౧

„భావనామఖిలాంత్యత్వాయచ్ఛేషం తన్మయోభవ” ౧౨

(సామ; ౨౯ మైత్రీయ; అ ౨) — (కృ-య; ౨౨ వరాహ; అ ౪)
(అధర్వణ; ౭౦ అన్నపూర్ణ)

టీ. గ్రాహ్యభావాత్మా = గ్రహింపబడువాడవు, మాభవ = కామము, గ్రాహకాత్మా = గ్రహించువాడవు, మాభ = కామము అఖిలాం = సమస్తమైన, భావనాం = చింతన, త్యక్త్వా = విడిచి, యత్ = ఏది, శేషం = మిగులునని యగునో, తన్మయః = ఆహుడవు, భవ = అగుము.

తా॥ మనస్సుచే గోరబడు పశుధాన్యాది విషయములు గ్రాహ్యములనబడును. ఆపశుధాన్యములను గోరమనస్సు గ్రాహకమన

బడును. నీవు విషయ స్వరూపుడవు మన స్వరూపుడవు కాకుము. నమస్తచింతలను విడువఁగా నేది శేషించునో, అట్టి స్వరూపముగల వాడవగుము. మనస్సు బ్రహ్మము నెఱుంగలేదు. కావున మనోవృత్తులు నశింపజేసిన బ్రహ్మమే స్థిరించును. అదియే నీవు.

„ద్రష్టుదర్శనదృశ్యాని త్యక్త్వావాసనయాసహ“ ౧౩

„దర్శనప్రథమాభాసమాత్మానం కేవలంభజ“ ౧౪

(సామ; ౬౧ మహా; అ ౬-౨౯ మైత్రేయ అ ౨)

(కృ-య; ౯౦ వరాహ; అ ౪)

టీ. ద్రష్టుదర్శనదృశ్యాని చూచువాడు, చూచుట, చూడబడునది, యిమాటిని, వాసనయాసహ = వాసనతోగూడా, త్యక్త్వా = విడిచి, దర్శన = జ్ఞానమనకు, ప్రథమాభాసం = అభాసుడైన జీవుని కల్పించుటకు ప్రథమచిహ్నపుడైన, ఆత్మానం = ప్రత్యగత్మరూపుడైన, కేవలం = అన్నితీయ బ్రహ్మమున భజ = పొందుము.

తా॥ ద్రష్టయనఁగా చూచువాడు, చిదాభాసుడైన జీవుడు. దర్శనమనఁగా ఘటాదివిషయజ్ఞానము. దృశ్యమునఁగా ఘటాదివిషయము. ఆత్మయొక్క చిదంశయు, బుద్ధియొక్క వృత్తియగుండి నందున నేను తెలిసికొనుచున్నానను జ్ఞానముగల జీవాత్మము గలుగుచున్నది. ఈజీవుడు చిచ్ఛాయయు నాభాసుడనని చెప్పబడును. ఈతని గలిగించు నాత్మ ప్రథమ చిహ్నమనఁబడును. నీవు చిదాభాసదర్శన దృశ్యములను విడిచి చిదాభాసను కల్పించు కేవలాత్మను పొందుము.

„చిత్తాకాశం చిదాకాశం ఆకాశంచ తృతీయకం“ ౧౫

‘ద్వాభ్యామూన్యతరంవిద్ధి చిదాకాశంమహామునే’ ౧౬

(సామ; ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. మహామునే = ఓచునీంద్రుడా, చిత్తాకాశం = చిత్తాకాశమును, చిదాకాశం = చిదాకాశమును, తృతీయకం = మూడవదియైన, ఆకాశం = భూతాకాశ

మును గలవు, ద్వాభ్యాం = ఆకాశచిత్తాకాశములకన్న, చిదాకాశం = చిదాకాశమును, కూన్యతరం = ఎక్కువకూన్యమైనదానిగా, విద్ధి = తెలిసికొనుము.

తా॥ శబ్దగుణప్రధానమైన యాకాశము భూతాకాశమనబడును. వృత్తులతోగూడినది చిత్తాకాశమనబడును. ఇవి జడములు. ఇట్టి వికారములు లేనిది చిదాకాశము, ఒక సంకల్పమును విడిచి మనస్సు మఱియొక సంకల్పమునకుఁ బోవునపుడా రెండు సంకల్పముల నడుమ నారెంటిని డెలిసికొనుచు నేది యఖండాకారమై యున్నదో యదియే చిదాకాశము అట్టిచిదాకాశమున నితర సంకల్పములులేక యుండవలయును.

„ధ్యానతో హృదయాకాశే చితిచిచ్ఛక్రధారయా” ౧౭

„మనోమాయనిశ్చంకంత్యాం ప్రబద్ధైనివారయః” ౧౮

(సామ; ౬౧ మహా; అ ర)

టీ. చితి = చిన్మయమైన, హృదయాకాశే = హృదయాకాశమందు, ధ్యానతః = ‘అహంబ్రహ్మాస్మి’ అను ధ్యానమున, చిచ్ఛక్రధారయా = జ్ఞానమును చక్రధారచే, నిశ్చంకం = సంఘటన నశించునట్లు, మనః = మనస్సునా, మారయః = కొట్టుము, త్యాం = నిన్ను, అరయః = కామది శత్రువులు, నప్రబద్ధంతి = బంధింపలేనివారగుచున్నారు.

తా॥ జ్ఞానమయమైన హృదయమున బ్రహ్మధ్యానము సేయుచు బ్రహ్మచక్రమున మనస్సును వధింపుము. అప్పుడు మనఃపరివారమైన కామక్రోధలోభ మోహమదమాత్సర్యలను విశ్రుతివు! లాస్వరమునిన్నేమియుజేయక తొలఁగుదురు.

„భోగై కవాసనాంత్యక్త్వా త్యజత్వంభేదవాసనామ్” ౧౯

„భావాభావా తత స్త్యక్త్వా నిర్వికల్పస్థిరోభవ” ౨౦

(సామ; ౬౧ మహా; అ ర)

టీ. భోగై కవాసనాం, భోగ = భోగమును, ఏక = ముఖ్యమైన, వాసనాం = వాసనను, త్యక్త్వా = విడిచి, త్వం = నీవు, భేదవాసనాం = భేదవాసనను, త్యజ =

విడువుము, తతః=తరువాత, భావాభావ = విషయావిషయములను, త్యక్త్వా= విడిచి, నిర్వికల్పస్థిరః= నిర్వికల్ప బ్రహ్మస్వరూపమున స్థిరుడవు, భవ=అగుము.

తా॥ మొదట భోగములునుమాని గురుపదేశమున బ్రహ్మము కన్న నితరమైనది లేదని, గజ్జివేశ్వరాది భేదవాసనను విడువుము. పిదప విషయా విషయములను విడిచి యపరోక్షానుభవమున నేనే బ్రహ్మమని నిర్వికల్పుడవై యుండుము. ఒకప్పుడుండి మఱియొకప్పుడు లేకయుండుట, ఏకల్ప మనబడును.

‘త్యజధర్మమధర్మంచ ఉభేసత్యాన్మతేత్యజ, ౨౦

‘ఉభేసత్యాన్మతేత్యక్త్వా యేనత్యజసిత త్యజ, ౨౧

(సామ; ౬గి సన్యాస; అ ౨)

టీ. ధర్మం= శృతిసిద్ధమైన ధర్మమును, అధర్మంచ=శృతినిషిద్ధమైన యధర్మమును, త్యజ= విడువుము, సత్యాన్మతే=సత్య = బాహ్యేంద్రియ గోచరమైన జాగ్రత్ప్రపంచమును, అన్మతే = అంతరింద్రియగోచరమైన స్వప్నప్రపంచమును, ఉభే= అనునీరెంటిని, త్యజ=విడువుము, ఉభేసత్యాన్మతే=రెండైన యాబాహ్యంతః ప్రపంచములను, త్యక్త్వా= విడిచి, యేన=ఏజ్ఞానముచే, త్యజసి = ఆప్రపంచములను విడుచుచున్నావో, తత్= ఆజ్ఞానమును, త్యజ= విడువుము.

తా॥ వ్యావహారిక యోగ్యములగు ధర్మాధర్మములం దభిమానము లేనివాడవై గుగుముఖమున, ‘బ్రహ్మము సత్యము, జగత్తు మిధ్య, యని యెఱిగి యంతర్భావ్య జగత్తును విడువుము. ‘బ్రహ్మ సత్య, మను జ్ఞానమును విడిచి వృత్తి శూన్యుడవై బ్రహ్మమగుము.

‘ఆత్మస్యతీతే సర్వస్మాత్సర్వరూపేఽధవాతతే” ౨౩

‘కోబంధఃకశ్చవామోక్షో నిర్మూలమననంకురు” ౨౪

(అధర్వణ; 2౦ అన్నపూర్ణ)

టీ. సర్వస్మాత్= సర్వముకన్న, అతీతే=అతీతమైనట్టి యు, సర్వరూపే= సర్వరూపమైనట్టియు, అధవా=లేక, తతే= సర్వవ్యాపకమైనట్టియు, ఆత్మని= ఆత్మయందు, బంధః= బంధము, కః=ఏమి? మోక్షః=మోక్షము, కశ్చవా=ఏమి? యని, నిర్మూలమననం= గాఢమైనమననమును, కురు=చేయుమా.

తా|| బ్రహ్మము సర్వవ్యాపకమైనది. సర్వరూపమైనది. భేదశ్రయము లేనిది, అద్వితీయమైనది. అట్టి యాత్మాయందు బంధమేమి? మోక్షమేమి? యెవనికి బంధమోక్షములు? అంతయును మాయ. యథార్థముగాదని గాఢమననముఁ జేయవలె.

“ఆశాంతాంతనిరాశత్వమభావం యాతుభావనా” ౨౫

“అమనస్త్యంమనోయాతు తవాసంగేనచితతః” ౨౬

(అధర్వణ; 2౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. అసంగేన = సంకమలేమిచే, జీవతః = జీవించుచున్న, తవ = నీయొక్క
ఆశా = ఆశ, నిరాశత్వం = ఆశాభంగమును, యాతు = పొందుఁగాక, భావనా =
వృత్తి, అభావం = నిర్విషయస్థితిని, యాతు = పొందుఁగాక, మనః = మనస్సు.
అమనస్త్యం = అమనస్కుస్థితిని, యాతు = పొందుఁగాక.

తా|| ఇతరాపేక్షలేక బ్రహ్మస్వరూపముననున్న, నీయాశ నిరాశయగును. విషయములఁ జింతింపని నీభావన నిర్విషయస్థితినిఁ జెందును. సంకల్పముగల నీమనస్సు నిస్సంకల్పమై యమనస్కమగును.

‘ఏకమాద్యంతరహితం చిన్మాత్రిమమలంతతం’ ౨౭

‘ఖాదవ్యతితరాంసూక్ష్మం తద్భ్రహ్మసినసంశయః’ ౨౮

(అధర్వణ; 2౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. ఏకం = ఒక్కటియు, ఆద్యంతరహితం = మొదలు తుదలేనిదియు, చిన్మాత్రిత్రం = జ్ఞానమాత్రమైనదియు, అమలం = స్వచ్ఛమైనదియు, తతం = సర్వవ్యాపకమైనదియు, ఖాదపి = ఆకాశముకన్నను, అతితరాం = మిక్కిలి; సూక్ష్మం = సూక్ష్మమైనదియునగు, తద్భ్రహ్మ = అబ్రహ్మము, అసి = అగుచున్నావు, నసంశయః = సంశయములేదు.

తా|| సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమును నిర్వికారము బరిశుద్ధమునైన బ్రహ్మమే నీవు. సంశయములేదు.

‘రక్షకోవిష్టురిత్యాది బ్రహ్మస్మప్తేస్తుకారణం’ ౨౯

‘సంహారేదుద్రాధిత్యేనం సర్వంమిధ్యేతినిశ్చిన’ 3౦

(కృ-య; 32 తేజోసందు; అ ౫)

టీ. రక్షకః = రక్షించువాఁడు, విష్ణురితి = విష్ణువనియు, బ్రహ్మ = చతుర్ముఖుఁడు, సృష్టేః = సృష్టికి, 'కారణం = కారణమనియు, సంహారే = సంహరించుటయందు, రుద్రః = రుద్రుడనియు, ఇతి = ఇట్టి భేదవ్యవహారము, ఏవం = వేదాంత కాస్త్రప్రకారమున, మిథ్యేతి = 'మిథ్య' అని, నిశ్చిను = నిశ్చయింపుము.

తా॥ పరమార్థమున బ్రహ్మమొకటియే సత్యము, తక్కినదంతయు నింగ్రజాలమువలె మిథ్య. ఇది వేదాంతసిద్ధాంతము. ఈసిద్ధాంత ప్రకారము విష్ణువు రక్షకుడగుటయు, బ్రహ్మ సృష్టికర్తయగుటయు, రుద్రుఁడు సంహారకర్తయగుటయు, 'మిథ్య' యని నిశ్చయింపుము.

మత్త్యక్తం నాస్తికించిద్వా మత్త్యక్తా పృథివీతువా, 30

మయాతిరిక్తయద్యద్వా తత్తన్నాస్తీనిశ్చిను' 31

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. మత్త్యక్తం = నాకంటెనువేరై విడువఁబడినది, కించిద్వా = కొంచెమైనను, నాస్తి = లేదు మత్త్యక్తా = నాకంటెనువేరై విడువఁబడినది, పృథివీతువా = పృథివియైనను, (లేదు) మయాతిరిక్తం = నాచే విడువఁబడి వ్యతిరిక్తమైనది, యద్యద్వా = ఏదైనను, తత్తత్ = ఆయది, నాస్తీతి = లేదని, నిశ్చిను = నిశ్చయింపుము.

తా॥ సమస్తము నేనేగావున నాకు వ్యతిరిక్తమైన దెద్దియును లేదని నిశ్చయింపుము.

అనాత్మేతి ప్రసంగోవా అనాత్మేతి మనోపివా 32

అనాత్మేతి జగద్వాపి నాస్త్యనాత్మేతినిశ్చిను' 33

(కృ-య; తేజోబిందు 32)

టీ. అనాత్మేతి ప్రసంగోవా అత్మవత్ కమైన ప్రసంగమును, అనాత్మేతి మనోపివా = అత్మవ్యతిరిక్తమైన మనస్సును, అనాత్మేతి జగద్వాపి = అత్మవ్యతిరిక్తమైన జగత్తును, అనాత్మ = అత్మ వ్యతిరిక్తమైనదేదియు, నాస్తీతి = లేదని, నిశ్చిను = నిశ్చయింపుము.

తా॥ ఆత్మకన్నను వ్యతిరిక్తమైనది లేదని నిశ్చయింపుము. ఆత్మకంటెనికంటె మైన దించుకంతయును లేదు ఆత్మయేయున్నది ఇతరము లేదు.

అదిమధ్యావసానేషు దుఃఖంసర్వమిదంయతః, 37

అతస్సర్వం పరిత్యజ్య తత్త్వనిష్ఠోభవానఘ, 38

(కృ-య; 20 అక్షి.)

టీ. అనఘ=ఓపాపరహితుఁడా! యతః=గౌరవమువలన, ఇదంసర్వం= ఇదియంతయును, అదిమధ్యావసానేషు= అదిమధ్యాహ్నములందు, దుఃఖం = దుఃఖ మైయున్నదో, అతః= ఆకారణమువలన, సర్వం= యీసర్వవిషయ స్వరూపమును పరిత్యజ్య= విడిచి, తత్త్వనిష్ఠః= బ్రహ్మనిష్ఠుఁడవు, భవ= జ్ఞుము.

తా॥ విషయము లెప్పుడును దుఃఖము నిచ్చునవి. కావున విషయములను విడిచి బ్రహ్మనిష్ఠుఁడవగుము. పరిణామ దుఃఖమనియును, తాపదుఃఖమనియును సంస్కారదుఃఖమనియు దుఃఖము మూడువిధములు. తాననుభవించినది ముగియుటవలనను, దానిని సంపాదించుటకు మొదట బ్రయత్నించుట వలనను గలుగు దుఃఖము పరిణామ దుఃఖము. ఇది యాద్యంతములందు గలుగును. అనుభవించుచుండగా నది ముగియునో, యని దుఃఖించుట తాపదుఃఖము. అనుభవించుచున్న దానికి ప్రతిబంధము రాగూడదు. ప్రతిబంధముపోలేదు, అని దుఃఖించుట సంస్కారదుఃఖము. ఈరెండు సనుభవ మధ్యకాలమున గలుగుగావున వివేకులకు సర్వవిషయానుభవమును దుఃఖమే. పరిణామతాప సంస్కార దుఃఖైర్గుణవృత్తి విరోధాచ్చ దుఃఖమేవ సర్వంవివేకినః, అని యోగశ్చాస్త్రమందు పతంజలిచే జెప్పబడియెను. కావున నన్మతదుఃఖ జడరూపమైన విషయానుభవము విడిచి సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైన బ్రహ్మనుభవముఁ బొందుము.

నిద్రాయాలోకవార్తాయా శ్శబ్దాదేరాత్మవిస్మృతేః, 39

శ్వచిన్నావసరంగత్వా చింతయాత్మానమాత్మని, 39

(శు-య; 23 అధ్యాయ)

టీ. నిద్రాయాః= నిద్రకును, లోకవార్తాయాః=లోకసంబంధమైన ప్రసంగమునకును, శబ్దాదేః= శబ్దాది విషయములకును, ఆత్మవిస్మృతేః= ఆత్మను వఱచి పించు నజ్ఞానమునకును, శ్వచిత్= ఒకప్పుడును, అవసరం = అవకాశమును, నదత్వా=ఇయ్యక, ఆత్మని=ఆత్మయందే, ఆత్మానం=ఆత్మను, చింతయ=చింతింపుము.

తా|| నిద్రచేతను, లాకిక ప్రసంగములచేతను, విషయానుభవము చేతను, సజ్జానముచేతను, కాలమును వ్యర్థముచేయక యాత్మనే ధ్యానించుచుండుము.

సర్వవ్యాపారముశ్చైత్య అహంబ్రహ్మేతిభావయ, ౩౯
అహంబ్రహ్మేతినిశ్చిత్య త్వహంభావపరిత్యజ' ౪౦
(శ్మ-య; 32 తేజోవిందు)

టీ. సర్వవ్యాపారం = సర్వేంద్రియ వ్యాపారమును, ఉత్పన్నజ్య = విడిచి, అహంబ్రహ్మేతి = నేనే 'బ్రహ్మమ'ని, భావయ = భావింపుము, అహంబ్రహ్మేతి = నేనే 'బ్రహ్మమ'ని, నిశ్చిత్య = నిశ్చయించి, అహంభావం = నేనను భావమును, పరిత్యజ = విడుపుము.

తా|| ఇంద్రియ వృత్తులను విడిచి నేనే 'బ్రహ్మ' మని భావింపుము. నేనే 'బ్రహ్మమ'నిభావించి యా నేనను జ్ఞానమునుకూడ విడుపుము అట్లహంకార నిరసనము గలుగగానే బ్రహ్మమగు నీవు బ్రహ్మమే యగుదువు.

ఘటాకాశంమహాకాశే ద్రవాత్మానం పరాత్మని, ౪౧
విలాప్యాఖండభావేన తూష్ణింభవసదామునే, ౪౨
(శు-య; 23 అధ్యాత్మ)

టీ. మునే = మునీంద్రుఁడా; ఘటాకాశం = ఘటాకాశమును; మహాకాశే ఇవ = మహాకాశమందు కలుపునటులు; ద్రవాత్మానం = ఉపాధియందున్న ప్రత్య గాత్మను; పరమాత్మని = పరబ్రహ్మయందు; అఖండభావేన = భేదములేనిజ్ఞానమున; విలాప్య = కలిపి; సదా = ఎల్లప్పుడు; తూష్ణింభవ = నిర్వాసనా మానము గల వాడవు గమ్ము.

తా|| స్పష్టము.

చిదిహస్తీతి చిర్మాత్ర మిదంచిన్నయమేవచ, ౪౩
చిత్త్వంచిదహమేతేచ లోకాశ్చిదితిభావయ, ౪౪
(శ్మ-య; ౯౦ వరాహ; అ ౨) — (శు-య; ౯౭ యాజ్ఞవల్క్య)

టీ. ఇహ=ఇక్కడ; చిదస్తీతి=చిత్తున్నదనియును; చిన్మాత్రం=శేవల
చిత్తేయనియును; ఇదం=ఈజగత్తు; చిన్మయమేవచ=చిన్మయమేయనియును;
త్వం=నీవు; చిత్=చిత్తనియును; అహం=నేనును; చిత్=చిత్తేయనియును;
ఏతేలోకాశ్చ=యీలోకములును; చిదితి=చిత్తేయనియును; భావయ=భావింపుము.

తా॥ సమస్తము జిహ్వాపమని భావింపుము.

సత్యచిత్త సమఖండమన్వయం సర్వదృశ్యరహితం నిరామయం, ౪౧
యత్ప్రేక్ష్యం విమలమన్వయం శనంతస్పదాహమితమకానమూత్రయ, ౪౨
(కృ-య; ౯౦ వరాహ; అ 3)

టీ. సత్యచిత్తం=సత్యజ్ఞానములు తక్కు చెండవదిలేనిది; అఖండం=ఖండ
ముగానిది; అద్వితీయం=అద్వితీయమైనది; సర్వదృశ్యరహితం=సమస్త దృశ్య
ములులేనిది. నిరామయం=లోకములేనిది; విమలం=స్వచ్ఛమైనది; అన్వయం=
చెండవదిలేనిది; శివం=మంగళస్వరూపమైనది; యత్ప్రదం=ఏప్రదానము; తత్=
అపదమే; అహమితి=నేనని; సదా=ఎల్లప్పుడు; చానం=నిర్వాసనా చాన
మును; ఆశ్రయ=ఆశ్రయింపుము.

తా॥ వడగండ్లు ఘనీభవించిన నీటిని తక్కు నితరముఁ గలిగియుం
డక జలఘనమని చెప్పబడునట్లు, సత్యజ్ఞానములు దక్క నితరమునుఁ
గలుగనిది. సత్యజ్ఞానఘన మనఁబడును, అట్టిబ్రహ్మమే నేనని నిర్వా
సనా మానమునుఁ బూనుము. అన్నింటియందు సహంకారమును
విడిచి బ్రహ్మకారముగ నుండవలయును.

జన్మమృత్యుసుఖదుఃఖవర్జితం జాతినీతికులగోత్ర దూరగం' ౪౩
చిద్వివర్తజగతోఽన్యకారణం తత్ప్రదాహమితి మానమాశ్రయ'రం
(కృ-య; ౯౦ వరాహ; అ 3)

టీ. జన్మమృత్యు సుఖదుఃఖ వర్జితం=పుట్టువు చావు సుఖము దుఃఖము
లేనిది; జాతినీతికులగోత్ర దూరగం=జాతినీతికులగోత్రములకు దూరమైనది; అన్య=
ఈ, చిద్వివర్తజగతః, చిద్వివర్త=చిద్వివర్తరూపమైన; జగతః=జగత్తునకు;
కారణం=కారణమైనదియునగు; తత్=అబ్రహ్మము; అహమితి=నేనని; సదా=
ఎల్లప్పుడు; చానం=నిర్వాసనామానమును; ఆశ్రయ=ఆశ్రయింపుము.

తా॥ అద్వితీయమగు బ్రహ్మము నేనేయని నిశ్చయించుకొని
మానముగా నుండవలెను.

‘పూర్ణమద్వయ మఖండచేతనం విశ్వభేదకలనాది వర్జితం’ ౪౯
‘అద్వితీయపరసం విదత్తీకంతత్సదాహమితి మానమాశ్రయ” ౫౦
(కృ-య; ౯౮; వరాహ; అ 3)

టీ. పూర్ణం = అంతటను నిండియున్నదియును; అద్వయం = రెండవదిలేనిది
యును; అఖండచేతనం = అఖండచైతన్య స్వరూపమైనదియును; విశ్వభేదకలనాది
వర్జితం = జగజ్జీవేశ్వరాది భేదములేనిదియును; అద్వితీయం = రెండవదిలేని; పరసం
విదంశకం = ఉత్కృష్టమైన జ్ఞానమేయంశముగా గలదియునగు; తత్ = ఆబ్రహ్మము
అహమితి = నేనేయని; సదా = ఎల్లప్పుడు; మానం = నిర్వాసనా మానమును; ఆశ్ర
య = ఆశ్రయింపుము.

తా॥ అద్వితీయ పరిపూర్ణమైన బ్రహ్మమేనేనని సంకల్పములేక
యచలుడవై యుండుము.

‘స్వాత్మనోఽన్యతయాభాతం చరాచరమిదంజగత్’ ౫౧
‘స్వాత్మమాత్రతయా బుధ్వాత్తదస్మీతి విభావయ’ ౫౨
(కృ-య; ౯౮ వరాహ; అ ౨)

టీ. స్వాత్మనః = స్వాత్మకంటె; అన్యతయా = అన్యత్వముచే; భాతం =
తోచుచున్న; చరాచరం = చరాచరస్వరూపమైన; ఇదంజగత్ = ఈజగత్తును;
స్వాత్మమాత్రతయా = స్వాత్మ మాత్రత్వముచేతనే; బుధ్వా = తెలిసి; తత్ =
ఆయాత్మ; అస్మీతి = అగుచున్నానని; విభావయ = భాగుగ భావింపుము.

తా॥ ఆత్మకంటె వేఱుగఁదోచుచున్న జగత్తు నాత్మగానే (యాత్మ
కంటె వేఱుగాదని) యెఱిగి, యా యాత్మ నేనేయని యోచింపుము.

‘విలాప్యవికృతింకృత్సాం సంభవవ్యత్యయక్రమాత్’ ౫౩
‘పరిశిష్టంచచిన్మాత్రం చిదానందంవిచిన్తయ’ ౫౪
(శు-య; ౧౦౮ ముక్తిక)

టీ. కృత్సాం = పరిపూర్ణమైన; వికృతిం = జగద్వికారమును; సంభవ
వ్యత్యయక్రమాత్ = ఉత్పత్తిలయక్రమము; విలాప్యకలిపి; పరిశిష్టంచ = మిగిలి

యున్న; చిన్మాత్రం = జ్ఞానమాత్రమున; చిదానందం = జ్ఞానానందస్వరూపమునగు బ్రహ్మమున; విచిత్తయ = చింతింపుము.

తా॥ ప్రకృతి వికారములైన పంచభూతములలో నేభూతమున నేభూతముప్రస్తుతున్నది, సూక్ష్మాతమున దానియందు కలిపి యునగా, భూమిని నీటియందు, నీటియన్నియందు, నన్నిని వాయువందు, వాయువు నాకాశమందు కలిపి, దానిని మహాత్తత్వమునను, దానినవ్యక్తమునను, దానిని ప్రకృత్యయందును జేర్చి, ప్రకృతిని బ్రహ్మమునఁ గూర్చి, యాబ్రహ్మస్వరూపమున సచలుడవై యుండుము.

ఇతి సార్థాంతి కోపదేశవాక్యానిచతుః పంచాశత్

ఇన్లు సార్థాంతికోపదేశవాక్యము లేబదినాలుగు.

ఇతి పంచమ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

౬. జీవబ్రహ్మైక్య వాక్యప్రకరణము.

.నయశ్చాయంపుగుషే,

౧

.యశ్చాసావాదిత్యేతే,

౨

.సవకః,

౩

(కృ-య; ౨ తైత్తిరీయ; ఆనందవల్లి)

టీ. పురుషే = పురుషునియందు; సాయం = ఉన్నవాడు; యశ్చ = ఎవఁడో; ఆదిత్యే = సూర్యునియందున్నవాడు; యశ్చ = ఎవఁడో; సః = వాడు; ఏకః = ఒకఁడే.

తా॥ పురుషునియందు నీవారశూకమువలె నన్నిశిఖగానుండు బరమాత్మయే సూర్యమండలమున దేవోరాశిగనున్నది. ఉపాధినిబట్టి వేఱువేఱు రూపములుగానున్నను, నొక్కటియేగాని భిన్నములుకావు.

సత్యమాత్మాబ్రహ్మైవ బ్రహ్మత్వైవాత్రనవిచిత్స్యం, ౪
(అధర్వణ; నృసింహోత్తరతాపిని; ౯౪ ఖ)

టీ. ఆత్మా = ప్రత్యగాత్మస్వరూపము; బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే; సత్యం = నిక్కము; బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, ఆత్మైవ = ప్రత్యగాత్మయే; అత్ర = ఇక్కడ; నవిచిత్స్యం = సందేహింపఁగూడదు.

తా॥ ఘటాకాశ మహాకాశములవలె ప్రత్యగాత్మయును, బ్రహ్మము నొక్కటియే నీ వేఱుఁగావు, సందేహింపఁబనిలేదు.

‘త్వంబ్రహ్మసి’ ౫
(అధర్వ; ౫౨ మహానారాయణ; అ ౬)

టీ. త్వం = నీవు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అసి = అగుచున్నావు.

తా॥ స్వప్నము.

‘అహంబ్రహ్మస్మి’ ౬
(శు-య; బృహదారణ్యక; అ 3;—అధర్వణ; ౫౨ మహానారాయణ; అ ౬)

టీ. అహం = నేను, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ స్వప్నము.

‘అవయోరంతరం విద్యతేత్వమే వాహమహమేవత్వం, ౭
(అధర్వణ; ౫౨ మహానారాయణ; అ ౬)

టీ. అవయోః = మనయిద్దఱికిని, అంతరం = భేదము, నవిద్యతే = లేదు, త్వమేవ = నీవే, అహం = నేను, అహమేవ = నేనే, త్వం = నీవు.

తా॥ ఉపాధిభేదముల చేతను నేను నీవు వాడను భేదము లాత్మకు గలుగుచున్నవి. ఉపాధులు విడిచిన సంతయును బ్రహ్మమే.

గతాఃకలాఃపంచదశ ప్రతిసాదేవాశ్చ సర్వేప్రతి దేవతాసు, ౮
కర్మాణివిజ్ఞానమయశ్చ అత్మాపరేఽవ్యయో సర్వవశీభవన్తి, ౯
(అధర్వ; ౫ ముండక ముం 3; ఖం ౧;)

టి. పంచదశకలాః = పదునేనుకళలును, గతాః = పోయినవి; ప్రతిష్ఠాః = కళలకథిస్తానమైన స్వరూపముగల, దేవాశ్చ = దేవతలును, సర్వే = అందఱును, ప్రతిదేవతాసుః = ప్రతిదేవతలందును, గతాః = పొందినవారైరి, కర్మాణి = కర్మములును; విజ్ఞానమయశ్చ = జీవుఁడును, ఆత్మా = ఆత్మమును, సర్వే = అందఱును, అవ్యయే = నాశములేని, పరే = పరమాత్మయందును, ఏకీభవంతి = వికృతముగనుచున్నారు.

తా॥ జ్ఞానేంద్రియములును కర్మేంద్రియములును పంచప్రాణములును అంతరింద్రియములను నివి పదునారుకళలు. బ్రహ్మవేత్తయైన పురుషునకీ కళలునశించును; దేహమందలి యింద్రియాధిష్ఠాన దేవతలా దేవతలందు గలియుదురు. శ్రోత్రమునకు దిక్కు అధిదేవత; ఆదిక్కుదిక్కులందు కలియును నేత్రేంద్రియాధిదేవతయైన సూర్యుఁడు సూర్యునియందు గలియును. ఇట్లే అన్నియునూహింపవలయును. కర్మములు జీవుఁడు సర్వమును బరమాత్మయందు దైక్యమగును.

‘యేనేక్షతేశ్వరోతీదం జఘ్రితివ్యాకరోతిచ’

౧౦

‘స్వాద్వస్వాదూవిజానాతి తత్రజ్ఞానముదీరితం’

౧౧

(కృ-య; 3:1 శుకరహస్య)

టి. ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మయశు మహావాక్యమనందలి ప్రజ్ఞానమును శబ్దమునకు ఈవాక్యముచే నర్థము చెప్పబడుచున్నది. ఇది ఋగ్వేదమందలి ఐతరేయోపనిషత్తులో చివరనున్నది. యేన = నేత్రేంద్రియముల ద్వారా వ్యాపించిన యంతఃకరణ వృత్తులతో గూడిన యేచైతన్యముచేత, ఈక్షలే = రూపమునుచూచుచున్నాఁడో, ఇదిం = ఈశబ్దమును, శృణోతి = శ్రవణేంద్రియముద్వారా వ్యాపించిన యంతఃకరణ వృత్తులతో గూడిన యేచైతన్యముచేత వినుచున్నాఁడో, జిఘ్రతి = వాసన చూచుచున్నాఁడో, స్వాద్వస్వాదూ = మధురరసమును మధురేతరరసమును (రుచిని అరుచిని) విజానాతి = ఎఱుగుచున్నాఁడో, వ్యాకరోతిచ = వాగింద్రియముచే వ్యవహరించుచున్నాఁడో, తత్ = ఆచైతన్యము, ప్రజ్ఞానం = ప్రజ్ఞానమని, ఉదీరితం = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ సంవిద్యూప్యమైన చైతన్యమే యంతఃకరణ వృత్తులతో గూడి బాహ్యేంద్రియములద్వారా వ్యాపించి యాయావిషయముల దెలిసికొను చున్నది.

అ తెలివియే ప్రజ్ఞాన మనబడును.

చతుర్ముఖేంద్రదేవేషు మనుష్యాశ్వగవాదిషు, ౧౨

చైతన్యమేకంబ్రహ్మతః ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మమయ్యపి, ౧౩

(కృ-య; ౩గి శుకరహస్య)

టీ. చతుర్ముఖేంద్రదేవేషు = చతుర్ముఖేంద్రాది దేవతలందును, మనుష్యాశ్వ
గవాదిషు = మనుష్యులందును గోహయాది సర్వజంతువులందును నున్న, చైతన్యం =
చైతన్యము, ఏకం = ఒక్కటి, బ్రహ్మ = అదియే బ్రహ్మము, అతః = అకారణమున,
మయ్యపి, నాయందునుగల, ప్రజ్ఞానం = ప్రజ్ఞానము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మనుగును.

తా॥ సమస్త భూతములందును చైతన్య మొక్కటియైయున్నది.
సమస్త భూతములందున్న యాచైతన్యమే బ్రహ్మము. అకారణమున
బ్రహ్మానమని చెప్పబడు నాయందున్న చైతన్యము బ్రహ్మమేయగును.
కాని వేఱుగదా.

పరిపూర్ణః పరాత్మాస్మిన్ దేహేవిద్యాధి కారిణి' ౧౪

బుద్ధేస్సాక్షీతయాస్థిత్యా స్ఫురనహమితీర్యతే, ౧౫

(కృ-య; ౩గి శుకరహస్య)

టీ. 'అహంబ్రహ్మస్మి' యను మహావాక్యమందలి 'యహం' శబ్దమున కర్థము
చెప్పబడుచున్నది. ఈమహావాక్యము శుక్లయజుర్వేదమందలి బృహదారణ్యకమున
నున్నది. పరిపూర్ణః = అంతటను నిండియున్న, పరాత్మా = పరబ్రహ్మము
విద్యాధికారిణి = జ్ఞానసంపాదనమునకు దగిన, అస్మిన్ దేహే = ఈదేహమందు,
బుద్ధేః = బుద్ధికి, సాక్షీతయా = సాక్షిభావముచేత, స్థిత్యా = ఉండి, స్ఫురన్ =
ప్రకాశించుచు, అహమితి = నేనని, ఈర్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ అంతటను నిండియున్న బ్రహ్మమే యీదేహమందు బుద్ధి
వృత్తులకు సాక్షియై వాని నెఱుంగుచు, బ్రకాశించుచుండి, నేనను పద
ముచే చెప్పబడుచున్నది. నేననగా నాబ్రహ్మమేకాని దేహదులు
కావని యెఱుంగవలయును.

ద్వితఃపూర్ణః పరాత్మాత్ర బ్రహ్మశబ్దేనవర్ణితః'

౧౬

‘అస్మిత్వైక పరామర్శస్తేన బ్రహ్మభవామ్యహం’ ౧౮
(కృ-య; 37 శుకరహస్య)

టీ. ‘అహంబ్రహ్మస్మి’ యను మహావాక్యమందలి బ్రహ్మశబ్దమునకును, అస్మి యను శబ్దమునకును ఈమహావాక్యముచే నర్థము చెప్పబడుచున్నది. స్వతః=స్వాభావికముగ, పూర్వః= అంతిమమునందున్న, పరాత్మా - పరబ్రహ్మము, అత్ర= ఈవాక్యమందు, బ్రహ్మశబ్దేన= ‘బ్రహ్మ’ యనుపదముచే; వర్జితః= చెప్పబడెను, అస్మిత్వి= ‘అగుచున్నా’నను పదము, వికృతపరామర్శః= ఏకత్వముఁ బెంచినది యగును. లేన= అహేతువుచే, అహం=నేను, బ్రహ్మ= బ్రహ్మము, భవామి= అగుచున్నాను.

తా॥ ఒక దేహమందుండుటచే నాబ్రహ్మము నేనని చెప్పబడుచున్నది. బ్రహ్మమనఁగా స్వాభావికముగ సర్వపరిపూర్ణమైనది. అహేతువుచే నేనేబ్రహ్మము.

‘ఏకమేవాద్వితీయం నన్నామరూపవివర్జితం’ ౧౯

‘సృష్టేఃపురాధునాభ్యస్య తాదృక్త్వంత దితీర్యతే’ ౧౯

(కృ-య; 37 శుకరహస్య)

టీ. ‘తత్త్వమసి’ యను మహావాక్యమందలి ‘తత్’ అను పదమున కర్థము చెప్పబడుచున్నది. ఈమహావాక్యము సామవేదమందలి ఛాందోగ్యమందున్నది. సృష్టేః= సృష్టికి, పురా= పూర్వమందు, నామరూపవివర్జితం = నామరూపము లేనిదియు, ఏకమేవ= ఒక్కటియే యైనదియు, అద్వితీయం = తనకంటెను రెండవది లేనిదియునగు, తత్ - ఏనద్వస్తువుకలదో, అస్య = ఈనద్వస్తువునకు, అథునా= ఇప్పుడును (సృష్టియైన తరువాత) తాదృక్త్వం= అట్టి భర్తృమును, తత్త్వి= ‘తత్’ అనుపదముచే, ఈర్యతే= చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ నామరూపములు నజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములు లేని యేనద్వస్తువు సృష్టికిముందున్నదో, యానద్వస్తువే నామరూపములును, భేదత్రయముగలిగిన సృష్టియైన తరువాత గూడ ‘తత్’, అను పదముచే చెప్పబడుచున్నది.

‘శ్రోతృద్దేహేంద్రియాతీతం వ స్వతీర్థం పదేతం, ౨౦

ఏకతాగ్రాహ్యతేసీతి తదైక్యమనుభూయతాం,

౨౦

(కృ-య; 37 శుకరహస్య)

టీ. 'తత్త్వమసి' యను మహావాక్యమందలి 'త్వం' పదముననుసరించి 'అసి' యను పదముననుసరించి అర్థము చెప్పబడుచున్నది. శ్రోతః = వినువానియొక్క (ముముక్షువైన శిష్యునియొక్క) దేహేంద్రియాతీతం = దేహేంద్రియముల కతీతమైన వానికి సాక్షిగానుండు చైతన్యమును, వస్తు = వస్తువు, త్వంపదం = త్వం అనుపదముచే, ఈరితం = చెప్పబడుచున్నది. ఏకతా = ఏకత్వము, అత్ర = ఈవాక్యముందు, అసీతి = 'అసి' యను పదముచే గ్రాహ్యతే = గ్రహింపబడుచున్నది, తదైక్యం = ఆయైక్యము, అనుభూయతాం = అనుభవించబడుగాక.

తా. సృష్టికి పూర్వమందున్న సద్వస్తువే తనయందు గల్పించబడిన యుపాధులందు బ్రవేశించి (త్వం) అనుపదముచే చెప్పబడుచున్నది. భాగలక్షణచే నుపాధుల బరిత్యజింపగా బ్రహ్మయొక్కటి యెగావున (తత్త్వమసి) యని చెప్పబడెను. ఇది యుపదేశవాక్యము.

స్వప్రకాశం పరోక్షత్వమయ మిత్యుక్తితోమతం,

౨౧

అహంకారాదిదేహంతా బ్రహ్మగాత్మేతిగీయతే,

౨౨

(కృ-య; 37 శుకరహస్య)

టీ. 'అయమాత్మాబ్రహ్మ' యను మహావాక్యమందలి 'అయమాత్మా' యను పదముల కర్థము చెప్పబడుచున్నది. ఈమహావాక్య మధర్మణవేదమందలి మాంధూక్యముననున్నది. అయమితి = అయం అను, ఉక్తిః = చూటవలన, స్వప్రకాశపరోక్షత్వం = స్వప్రకాశమును, ప్రత్యక్షత్వమును, మతం = అంగీకరింపబడును, అహంకారాదిదేహంతా = అహంకారమాదియును దేహమంతముగాగల ప్రపంచములోనుండుటవలన, అత్మేతి = 'బ్రహ్మగాత్మ' యని, గీయతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా. బ్రహ్మమే యహంకారాది దేహాంతమైన ప్రపంచములోనుండుటచే, బ్రహ్మగాత్మ. యనియు, నాత్మ, యనియు చెప్పబడుచును, అయ, మను విశేషణముస్వప్రకాశమును; బ్రహ్మగాత్మమును తెలియజేయుచున్నది. మనకెదుట స్పష్టముగ గనుపడువస్తువు నీవస్తువని చెప్పుదుము కదా.

దృశ్యమానస్య సర్వస్య జగతస్తత్త్వమిార్యతే, ౨౪
 బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్మరూపకం, ౨౫

(కృ-య; 3౫ శుకరహస్య)

టీ. ఆయామాత్మాబ్రహ్మ యను మహావాక్యమందలి 'బ్రహ్మ' శబ్దమున కర్థము చెప్పబడుచున్నది. దృశ్యమానస్య = కనబడుచున్న, సర్వస్య = సమస్తమైన, జగతః = జగత్తునకు, తత్త్వం = అధిష్ఠానమైన వస్తువు, బ్రహ్మశబ్దేన = 'బ్రహ్మ' యను శబ్దముచే, ఈర్యతే = చెప్పబడుచున్నది. తత్ బ్రహ్మ = ఆ బ్రహ్మము, స్వప్రకాశాత్మరూపకం = ప్రకాశాపరోక్షములుగల ప్రత్యగాత్మయే.

తా॥ జగత్తునకధిష్ఠానమైనది బ్రహ్మము. అదియే దనయందారోపింపబడిన జగత్తుతో బ్రవేశించి, ప్రత్యగాత్మ, యనబడెను. ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మబ్రాహ్మణ్యమే వేరుగావు.

మాయావిద్యేవిహాయైవ ముపాధీపరజీవయోః, ౨౬

అఖండంసచ్చిదానందం పరబ్రహ్మైవలక్ష్మ్యతే, ౨౭

(శు-య; 23 అధ్యాత్మ)

టీ. ఏకం = భాగలక్షణావృత్తిచే; పరజీవయోః = పరమాత్మజీవాత్మలకు; ఉపాధీ = ఉపాధులైన; మాయావిద్యే = మాయావిద్యలను; విహాయః = విడిచి (విడువగ); అఖండం = ఖండముగాక పరిపూర్ణమైనదియు; సచ్చిదానందం = సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమునైన; పరబ్రహ్మైవ = పరబ్రహ్మమొక్కటియే; లక్ష్మ్యతే = కనబడుచున్నది.

తా॥ బ్రహ్మమేమాయోపాధిని గ్రహించి యీశ్వరుడనియు, నవిద్యోపాధినిగ్రహించి జీవుడనియు, జెప్పబడుచున్నందున భాగలక్షణమే, సుపాధులైన మాయావిద్యలను విడువగా జీవేశ్వరాది భేదములేక బ్రహ్మమొక్కటియేయుండును. సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైనది బ్రహ్మము. బ్రహ్మ ప్రతిబింబముతోఁ గూడినదియును సత్వరజస్తమోగుణముల సామాన్యవస్థయైనదియు బ్రకృతి, యనబడును. ఈప్రకృతి బ్రహ్మమువలె సత్యమైనది కాదు. మాయాస్వరూపమైనది అత్యజ్ఞానముచే నశించును గావున సత్తుగాదు. ఉన్నట్లు తోచుచుం

డుటచే నసత్తుగాదు. జడమైనది. అనిర్వచనీయము. సత్త్వగుణ ముద్రే
కించునపుడు శుద్ధసత్త్వమనియును, మాయయనియుఁ జెప్పబడును.
రజోగుణ ముద్రేకించునపుడు మలినసత్త్వమనియు, నవిద్యయనియుఁ
జెప్పబడును. తమోగుణ ముద్రేకించునపుడు తమఃప్రధానమనఁబడు
ను. ప్రకాశ నిర్మలత్వములు గలది సత్త్వము. రాగాత్మకమైనది రజో
గుణము. మాఙ్గ్యమైనది తమోగుణము మాయయందు ప్రతిబింబించి
యా మాయను స్యాదీనము చేసికొనిన బ్రహ్మమే యీశ్వరుడన
బడును. ఆయాశక్తి రుడు సర్వజ్ఞత్వ సర్వశక్తి స్వాదులు కలవాడు.
అతఁడే సమస్తమును సృజించెను. అతఁడే 'యంతర్యామి' యనియు
నవ్యాకృతుడనియుఁ జెప్పబడును. అవిద్యయందు ప్రతిబింబించి
దానికి వశమైన బ్రహ్మమే జీవుడనఁబడును. అజీవుడు కించితోజ్జత్వా
దులుగలవాడు. ఈశ్వర మాయామోహితుడై యీశ్వరుఁజేసృజం
పఁబడిన జగత్తును భోగ్యముగాఁజూచుచున్నాడు. అజీవుడు ప్రాణి
డను పేర నొప్పును. ఆ యవిద్యయే కారణశరీరము. దానికి సుషుప్తి
యవస్థ. ఆ యవిద్యవై చిత్ర్యమున నాజీవులనేకవిధములుగ నున్నా
రు. అజీవుల భోగమునకు నీశ్వరుడు తమఃప్రధానమైన ప్రకృతినిఁజేసి
యాకాశవాయు తేజోజల వృధువులను నపంచీకృత సూక్ష్మభూతముల
బుట్టించెను. ఈశ్వరుడు (మాయాప్రతిబింబిత బ్రహ్మమే) జగత్తునకు
నిమిత్తకారణమును, తమఃప్రధానప్రకృతి (అందు ప్రతిబింబించిన
బ్రహ్మమే) యుపాదాన కారణమును జీవుడు (అవిద్యా ప్రతిబింబిత
బ్రహ్మము) భోక్తయు నగుచున్నాడని తెలియవలయును. కావున
బ్రహ్మమే మాయాభేదమున భోజ్యము భోక్తయునగుచున్నది. ఆయ
పంచీకృతభూతములయందును సర్వరజస్తమోగుణములుగలవి. అందా
కాశసత్త్వమున శ్రోత్రమును, వాయుసత్త్వమున 'త్వక్కు' అగ్నిసత్త్వ
మున నేత్రము, జలసత్త్వమున జిహ్వ, వృధివీనత్వమున ఘ్రాణము,
ననుజ్ఞానేంద్రియములై దునుఁ గలిగెను. పంచభూతములయొక్క సమ
ష్టిసత్త్వ గుణమువలన సంతరింద్రియము గలిగెను, అదియే వృత్తిభేద
మున మనస్సనియును బుద్ధియనియును రెండు విధములుగనున్నది.

మనస్సు విమర్శరూపమైనది. బుద్ధినిశ్చయార్థకమైనది. మనస్సుయొక్క
యంశమే చిత్తము. బుద్ధియొక్కయంశమే యహంకారము. ఆకాశ
రజోగుణమువలన వాక్కును, వాయురజోంశమువలనఁ బాణియును,
వహ్నిరజోంశమువలన బాదమును, జలరజోగుణమువలనఁ బాయువును
భూరజోంశమువలన నుపస్థయనను కర్మేంద్రియములైదును గలిగెను.
పంచభూతములయొక్క సమష్టి రజోగుణమున ప్రాణముపుట్టెను.
వృత్తిభేదమున నది ప్రాణము. అపానము, వ్యాసము, ఉదానము,
సమానమునని యైదువిధములాయెను. ఇవియే పంచప్రాణము లనఁ
బడును. జ్ఞానేంద్రియములైన శ్రోత్ర త్వక్ష్మ ద్విహృస్థాగ్రాణములకు
గ్రహముగా, శబ్దస్పర్శరూప రసగంధములు విషయములగును, విషయ
ములఁ దెలిసికొనుటకు సాధనములుగావున జ్ఞానేంద్రియములనఁబడును
కర్మేంద్రియములైన వాక్పాణి పాదపాయూపస్థలకు గ్రహముగా, నచ
నాదానగమన విసర్గానందములు విషయములగును, కర్మముచేయు
టకు సాధనములుగావున కర్మేంద్రియములనఁబడును. రజోగుణము
వలన గర్మమును సత్త్వమువలన జ్ఞానమును గలుగునని దీనినిబట్టి తెలి
యవలయును. జ్ఞానేంద్రియములు కర్మేంద్రియములు పంచప్రాణ
ములు మనోబుద్ధులు అను, పదియేడవయవములు గలది సూక్ష్మశరీర
మనఁబడును. అవియే లింగశరీరమని చెప్పబడెను. ఈలింగశరీరము
జీవునకు భోగసాధనమైయున్నది. ఆలింగశరీరములు నానావిధములుగ
గలిగెను. ఆలింగశరీరమున సభిమానముగలిగిన యీశ్వరుఁడుహిరణ్య
గర్భుఁడను పేరనొప్పచున్నాఁడు అతఁడే సూత్రాత్మ ఆలింగశరీరమున
సభిమానముబూని ప్రాజ్ఞుఁడను జీవుఁడు తైజసుఁడనుపేర నొప్పచు
న్నాఁడు. లింగశరీరమున కవస్థఁ న్వత్సము. ఈశ్వరునకు జీవులనందరిని
నెఱుఁగు సర్వజ్ఞత్వమున సమష్టి లింగశరీరాభిమానము గలదని తెలి
యవలయును. కావున హిరణ్యగర్భుఁడొక్కడేగాని యనేకులుకారు.
ప్రాజ్ఞుఁడను జీవునకు కించిత్ జ్ఞత్వమువలన వ్యష్టిలింగశరీరమున సభి
మానముగలదని తెలియవలయును. కావున తైజసులనేకులున్నారు.
వ్యష్టి ఒక వృక్షమువంటిది. సమష్టి తోటవంటిది. ఆజీవుల భోగము

కొఱ కీర్త్యుఁడ యపంచీకృత తమోగుణప్రధానములైన పంచభూతములను పంచీకృతములు చేసెను ఒక్కొక్కభూతము రెండు భాగములై రెండు భాగములలో మొదటిది నాలుగుభాగములై యానాలుగు నాలుగు భాగములు తమకంటె నితరమైన నాలుగు భూతములయొక్క రెండవభాగములో గూడినందున ప్రతిభూతమును పంచీకృతమాను. అనఁగా నొక భూతమున నైదుభూతగుణములును నుండెనేని తెలియవలయును. ఆభూతములవలన భవనములును భోగధామములై సస్థుల శరీరములును, భోగ్యములైన యన్నాదులును, గలిగెను ఆస్థులశరీరములు రక్తాస్థి మాంసమయములు. సమష్టి స్థులశరీరమున నభిమానముగల యీశ్వరుఁడు హిరణ్యగర్భుఁడు విరాట్పనియును వైశ్వానరుఁడనియుఁ జెప్పఁబడును. తైజస శీఘ్రాలశరీరముల నభిమానముగల వారై విశ్వులను నామములను బొందిరి. వారు దేవమానవ తిర్యగాది భేదముల నొప్పుచుందురు. ఈస్థులశరీరమునకు జాగ్రదవస్థయగును. ఇందు స్థులశరీరమన్న మయకోశ మనఁబడును. లింగశరీరము ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయములను మూడు కోశము లనబడును కారణ శరీరమందలి సత్త్వమానంద మయకోశ మనఁబడును ప్రియమోద ప్రమోదములను మూడువృత్తులచే నానందమయకోశ మొప్పును లింగశరీరమునందు బంచప్రాణములు గర్భేంద్రియములుగూడి ప్రాణమయకోశమయ్యెను మనస్సును జ్ఞానేంద్రియములునుగూడి విజ్ఞానకోశమయ్యెను ఇట్లు మాయావిద్యాద్యుపాధులఁబట్టి యొక్క బ్రహ్మమే విరాడ్ధిరణ్యగర్భాద్యా కృతులను నీశ్వరులుగను విశ్వతైజస ప్రాజ్ఞులను జీవులుగను, వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. భాగలక్షణచే నీయూపాధులను విడువఁగా సత్యజ్ఞానానందమైన బ్రహ్మమొక్కటియే శేషించును ఆపేతువుచే జీవబ్రహ్మైక్యముఁజెలుపు 'తత్త్వమసి' యను వాక్యమును వేదాంతము లుపదేశించుచున్నవి. 'శ్లో॥ జగతోయదుపాదానం మాయామాదాయతామసీం॥ నిమిత్తశుద్ధసత్త్వాంతాంఉచ్యతేబ్రహ్మతద్గిరా' ఏబ్రహ్మము మాయనుపాధిగాగైకొని యీశ్వరుఁడనుపేర జగత్తునకు నిమిత్తకారణమును, తమఃప్రధానప్రకృతి నుపాధి

గాగైకొని యుపాదానకారణమగుచున్నదో యాబ్రహ్మ మీవాక్యమున 'తత్' అను పదముచే జెప్పబడుచున్నది. మన్నుకండై నట్లు కారణమైన తాను కార్యరూపముగ బరిణమించినను దాను నశింపక యుండునది యుపాదానకారణము. కార్యము నశించిన నుపాదానకారణము నశింపదు. కార్యమును చేయువాడు (కుండకు కుమ్మరియై నట్లు) నిమిత్తకారణము (యదామలినత్యాంతాం కామకన్యాదిరూపితాం, అదత్తేతత్పరంబ్రహ్మ త్వంపదేనతదోచ్యతేఏవ) బ్రహ్మమెప్పుడు మలినసత్వమైన యవిధ్య నుపాధిగా గ్రహించి జీవుడనుపేర భోక్తృత్వా ద్యభిమానమును బూనెనో యప్పుడా బ్రహ్మము తంపదముచే జెప్పబడుచున్నది. అసిపదము తత్త్వంపదవాచ్యులైన బ్రహ్మజీవులకై క్యముజేయుచున్నది. లక్షణావృత్తిచే నామాయావిద్యలను విడువగా బ్రహ్మమొక్కటియే శేషించును. ప్రకృతి సదసద్విలక్షణముగావున దాని భేదములైన మాయావిద్యలను విడువవచ్చును.

సకారః ఖేచరీప్రోక్తః త్వం పదంచేతినిశ్చితం' ౨౮

హకారః పరమేశస్సాత్ తత్పదంచేతినిశ్చితం' ౨౯

(సామ; ర౬ యోగచూడామణి)

టీ. ఖేచరీప్రోక్తః = ఖేచరీబీజమని చెప్పబడుచున్నదయాకాశమున బట్టి పర దిగుగునని చెప్పబడు సకారః = సకారము (జీవుడు) త్వంపదంచేతి = త్వం పదమని, నిశ్చితం = నిశ్చయింపబడినది. హకారః = హకారము; పరమేశః = బ్రహ్మము; సాత్ = అగును; తత్పదంచేతి = తత్పదమని; నిశ్చితం = (హకారము) నిశ్చయింపబడినది.

తా॥ సకారముజీవుడు 'త్వం' పదవాచ్యుడు. హకారము బ్రహ్మముతత్పదవాచ్యము. తదుభయములకు నై క్యముగలుగఁజేసియు పదముబిందువనియును బుద్ధియనియు జెప్పబడును. ఇట్లుహంసమంత్రము ప్రతిభూతహృదయమునుండి వెడలుచు జీవబ్రహ్మైక్యమును బోధించుచున్నది. సద్గురు కటాక్షమున దానిరహస్యము నెఱిగి బ్రహ్మనుసంధానము జేయుచుండవలయును.

..సకారోధ్యాయతేజం తుర్వాకారోహిభవేద్భవం” 30
(సామ; ౪౬ యోగచూడామణి)

టీ. సకారః = సకారవాచ్యుడైన, జంతుః = జీవుడు, ధ్యాయతే = ధ్యానించుచున్నాడు, హి = ఆహేతువుచేత, హకారః = హకారవాచ్యమైన బ్రహ్మము, భవేద్భవం = నిశ్చయముగ నగుచున్నాడు.

తా॥ కీటకము భ్రమరము చేయుచున్న ధ్వనిని వినుచు తదేకధ్యానమున భ్రమరమగుచున్నది. ఇదియే భ్రమర కీటకన్యాయము. ఇట్లే జీవుడు నోంకార స్వరూపమైన బ్రహ్మమును ధ్యానింపఁగా బ్రహ్మమే యగుచున్నాడు.

..అథోరాతత్పదార్థస్యాన్యకారస్త్వం పదార్థవాక్” 3౧

..తయోస్సంయోజన మసీత్యర్థే తత్త్వవిదోవిదుః” 3౨

(అధర్వ-గీర రామరహస్య; అ ౫)

టీ. రా = రాయను అక్షరము, తత్పదార్థస్యాత్ = తత్పదార్థమగును, మకారః = మకారము, త్వంపదార్థవాక్ = త్వంపదార్థముగలది, తయోః = ఆరెండక్షరములయొక్క, సంయోజనం = కూర్చుట, అసీ = అసి' పదార్థమగును, ఇత్యర్థే = 'అసి' యను పదార్థమందు సంయోజనమును, తత్త్వవిదః = తత్త్వవేత్తలు, విదుః = తెలియుచున్నారు.

తా॥ రాయను అక్షరము తత్త్వదవాచ్యమైన బ్రహ్మము. మకారము త్వంపదవాచ్యుడైన జీవుడు. రామయని కూర్చుటే యసిపదార్థమగును. ఇట్లు తత్త్వవేత్తలు 'తత్త్వమసి' యను వాక్యమువలనఁ గల యర్థమునే రామయను శబ్దమందును దెలిసికొందురు.

..నమ స్త్వమర్థోవిజ్ఞేయో రామ స్తత్త్వదముచ్యతే” 33

..అసీత్యర్థేచతుర్థిస్యార్థో ఏవంమంత్రేషుయోజయేత్” 3౪

(అధర్వ; గీర రామరహస్య; అ ౫)

టీ. నమః = నమశ్శబ్దము; త్వమర్థః = 'త్వం' పదార్థముగలదియై; విజ్ఞేయః = తెలియదగినది; రామః = రామశబ్దము; తత్త్వదం = తత్పదార్థమని; ఉచ్యతే = చెప్పఁబడుచున్నది; అసీత్యర్థే = 'అసి' పదార్థమన; చతుర్థిస్యార్థో = చతుర్థి విధక్రియగఱుక.

ఏవం = ఈప్రకారము; మంత్రేషు = సమస్తమంత్రములందు; యోజయేత్ = కూర్చవలెను.

తా|| 'సమోరామాయ' యను మంత్రమున, సమశ్చబ్దమునకు 'త్వం' పదార్థమగును. రామశబ్దమునకు 'తత్త్వ'దార్థమగును. చతుర్థి విధక్తి యని పదార్థమును దెలియఁజేయునదిగఁగలఁపవలయును. ఇట్లే సమః శబ్దమునకు 'సమ' శబ్దార్థమును, రామపదమునకు 'బ్రహ్మ' శబ్దార్థమును, చతుర్థి విధక్తి 'కస్మి' శబ్దార్థము నుపయోగింపవలయును. ఇట్లే సమస్తమంత్రములకు నుపయోగింపవలయును. ఏమంత్రమునైనను శిష్యులకువదేశించునప్పుడు 'తిత్త్వమసి' యనియు దాను జపించునపుడు 'అహంబ్రహ్మాస్మి' యనియును యోజింపవలెను. అట్లు యోజించినదా నేది యుపదేశించినను, బ్రహ్మాపదేశమగును. తానేది జపించినను బ్రహ్మనుసంధానమగును.

„క్షీరంక్షీరేయధాక్షీప్తం తైలంతైలేజలంజలే” 371

„సంయుక్తమేకతాయాతి తథాత్మ్యాత్మవిన్మునిః” 372

(అధర్వ; 2౬ ఆత్మ)

టీ. క్షీరే = పాలయందు; క్షీప్తం = ఉంచబడిన, క్షీరం = పాలును; తైలే = తైలమందు; క్షీప్తం = ఉంచబడిన; తైలం = నూనెయు; జలే = జలమందు; సంయుక్తం = కూడిన; జలం = నీరును; ఏకతాం = ఏకత్వమును; యాతి = ఏలాగునఁబొందునో; తథా = అట్లే; ఆత్మవిత్ = ఆత్మజ్ఞునియైన; మునిః = మునియును; ఆత్మని = ఆత్మయందై క్యమును జెందును.

తా|| జలము జలమందును, తైలము తైలమందును క్షీరము క్షీరమందును, గలిసి యెట్లు లేకత్వమొందునో యట్లే యాత్మజ్ఞుని యాత్మయందై క్యమొందును.

„ఘటేనఘ్నేయధావ్యోమ వ్యోమైవభవతిస్వయం” 373

„తద్దైవోపాధివిలయే బ్రహ్మైవబ్రహ్మవిత్స్వయం” 374

(అధర్వ; 2౬ ఆత్మ)

టీ. ఘటే = పండ; నఘ్నే = నష్టమగుచుండగా; వ్యోమ = ఘటాకాశము; యధా = ఏప్రకారము; వ్యోమైవ = మహాకాశమే; స్వయం = తాను; భవతి = అగు

చున్నదో; తదైవ = అప్రకారమే; ఉపాధివిలయే = స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరములు మాదును నశింపఁగ; బ్రహ్మవిత్ = బ్రహ్మనినుఁడు; స్వయం = తాను; బ్రహ్మైవ = పరబ్రహ్మమేయగును.

తా॥ అవిద్యాప్రతిబింబిత బ్రహ్మచైతన్యమే జీవుఁడు. అజీవుఁడై లింగశరీరమున తైజసుఁడనియు, స్థూలశరీరమున విశ్వుఁడనియు, జెష్టుఁబడును గావున, అవిశ్మయైక కారణనాటికము నశింపగా దాని కార్యములైన స్థూలసూక్ష్మములు నశింపను. అప్పుడు ఘటమునశింప నందలి యాకాశము హహాకాశం ప్లింగనో యస్లే ప్రకృత్యాత్మ స్వరూపుఁడగు తాను పరబ్రహ్మయగును.

ఇతి సాధాంతిక జీవబ్రహ్మైక్య వాక్యన్యప్రశ్నింతే.

ఇట్లు సాధాంతిక జీవబ్రహ్మైక్య వాక్యములు ముప్పదియైనిమిది.

ఇతి పఠ్యంప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

2. మననవాక్య ప్రకరణము.

‘అహమన్న మహమన్న మహమన్నః’

౧

‘అహమన్నాదోహ మన్నాదోహమన్నాదః’

౨

(కృ-య; ౧ తైత్తిరీయ- భృగువల్లి)

టీ. అహం=నేను; అన్నం = భోజ్యస్వరూపమైన యన్నమును; అహం=నేను; అన్నం= భోజ్యస్వరూపమైన యన్నమును; అహం=నేను; అన్నాదః=అన్నమును భక్షించువాఁడను.

తా॥ భోజ్యమును నేనే, భోక్తను నేనే, తమఃప్రధానమైన ప్రకృతినిగూడి బ్రహ్మమే భోగ్యపదార్థములయ్యెను; మరియు సత్త్వప్రధాన

మైన యవిద్యనుగూడి నీవహూపమున భోక్తయయ్యెను. అనగా బ్రహ్మ
మేభోజ్యము, భోక్తయునని యొకగవలయును.

అహమ్మను రభనంసూర్యశ్చ' 3

(సూ-య; ౧౦ బృహదారణ్యక- అ 3 బా) ౬)

అహమేవేదం సర్వమశ్నామి' ౪

(సూ-య; ౧౦ బృహదారణ్యక- అ ౩ బా) 3)

టీ. అహం = నేను; మనుః = మనువును; సూర్యశ్చ = సూర్యుడను; అభనం-
అయితిని; అహమేన = నేనే; ఇదంసర్వం = భోగ్యహూపమైన దీనిసంతను;
అశ్నామి = తినుచున్నాను.

తా|| బ్రహ్మమే మను సూర్యనంద్రీ దేవేంద్రాదులయ్యెను,
బ్రహ్మమే సమస్తభోక్త

యథా శేనతరంగాది సముద్రాదుదితింపునః ౫

సముద్రేరీయతే తద్వజగన్మయ్యనురీయతే" ౬

(సామ- ౯౦ దశ ౯ న- ఖం- ౧౦)

టీ. యథా = ఏప్రకారము; సముద్రాత్ = సముద్రమునుండి; ఉత్థితం =
పుట్టి న, శేనతరంగాది = నదుగుళెరటుము మొదలైనవి, పునః = మరల, సముద్రే =
సముద్రమునందు, రీయతే = లయించుచున్నదో, తద్వత్ = అట్లే, జగత్ = (నాయం
దుపుట్టి న) జగత్తు, మయి = నాయందు, అనురీయతే = లయించుచున్నది.

తా|| శేనతరంగబుద్బుదాదులు సముద్రమందుబుట్టి సముద్రమున
లయించునట్లు జగత్తు బ్రహ్మమునదోచి బ్రహ్మమునందే లయించు
చుండును.

అనాత్మదృష్టిరవివేకనిద్రామహం మమస్వప్నగతింగతోహం' ౭

(కృ-య; 3౫ శుకరహస్య)

టీ. అహం = నేను, అనాత్మదృష్టిః = ఆత్మజ్ఞానము లేనివాడనై అవివేక
నిద్రాం = అవివేకమున నిద్రను, గతిః = పొందినవాడనై తిని, మమ = నాయొక్క
స్వప్నగతిం = స్వప్నావస్థను, అహం = నేను, (గతిః = పొందినవాడనై తిని.)

తా|| అవిద్యావశమున మొదట నన్ను నే నెరుగక యుంటిని. అది

యే యవి వేకమను- సుషు ప్తి. పిదప మరియొకడ ననుకుని వివర్య
యజ్ఞానమున స్వప్నమును జెందితిని. అదియే సంసారము. ఇందు
మొదటిది యవిద్యయొక్క యావృతి. రెండవది యవిద్యయొక్క
విక్షేపశక్తి ఆవృతి విక్షేపరూపముగు నవిద్య జ్ఞానముననే నశించును,
గాని కర్మాదుల నశింపదు. తన స్వప్నము తనజాగ్రదవస్థవలన నశిం
చునట్లే యవిద్య యాత్మజ్ఞానముననే నశించును.

‘స్వరూపసూర్యేభ్యదితే స్ఫుటోక్తైర్గురోర్మహావాక్య

పదైఃప్రబుద్ధః’

౮

(కృ-య-37 శుకరహస్య)

టీ. స్వరూపసూర్యే = పరమాత్మయను సూర్యుడు, అభ్యదితే = హృద
యాకాశమున నుదయించుచుండగా, గురోః = స్థరునియొక్క, స్ఫుటోక్తైః =
సంశయములను, బోగొట్టు స్పష్ట వాక్యములు అను, మహావాక్యపదైః- మహావాక్య
ములచేత, ప్రబుద్ధః = మేల్కొనినవాడనైతిని.

తా॥ గురుబోధమున పరమాత్మయను సూర్యుడుదయించుచుండ
గా నావృతి విక్షేపాత్మకమైన యవిద్యయను చీకటి నశింపగా మేల్కొని
నన్ను నే నెరిగినవాడనైతిని.

‘ప్రాణాశ్చలంతుతద్ధర్మైః కామైర్వాహస్యతామనః’

౯

‘ఆనందబుద్ధిపూర్ణస్య మమదుఃఖంకథంభ వేత్’

౧౦

(ఋ-౪౨ ఆత్మబోధ)

టీ. ప్రాణాః = పంచప్రాణములు, తద్ధర్మైః = వానిస్వభావ ధర్మముల
తో, చలంతు = చలించును- కామైర్వాహస్యతామనః నై నను, మనః = మనస్సు,
హస్యతాం = కొట్టిబడనిమ్ము, ఆనందబుద్ధి పూర్ణస్య = ఆనందబుద్ధి పూర్ణుడనగు,
మమ = నాకు, దుఃఖం = దుఃఖము, కథంభ వేత్ = ఎట్లుగును.

తా॥ అహంకార శూన్యుడనై యానంద పూర్ణుడనై యున్నందున
ప్రాణస్వాభావిక ధర్మములు, మనోధర్మములు, నాకంటపు కావున
దుఃఖమెట్లు నాకుగలుగును, నావారు కారనుకొనినవారికి కష్టమువచ్చి

సను నేను నిశ్చింతగా న్నెఱుందునో యట్లే దేహేంద్రియములపై నభి
మానములేని నాకు చాని సంబంధమైన భుజిముండను.

‘నమేబంధోనమేముక్తిః సమేశాస్త్రంసమేగురుః’ ౧౧
‘మాయూమాత్రవికాసత్వస్మాయూతీతోహమవ్యయః ౧౨
(ఋ-౪౨ ఆత్మబోధ)

టీ. ఆహం = నేను, మాయాతీతం = మాయ నటక్రమించినవాడను, అవ్య
యః = నాశములేనివాడను, మే = నాకు, బంధః = బంధము, స = లేదు, సే =
నాకు, ముక్తిః = ముక్తి, న = లేదు, మే = నాకు, శాస్త్రం = శాస్త్రము, న - లేదు,
మాయామాత్రవికాసత్వం = (గురుశాస్త్రబంధమోక్షజగదావేశమంతయు) మాయా
విజృంభణమగుటవలన, మే = నాకు, నగురు = గురువులేదు.

తా|| స్వస్థమును నూయచే గల్పించబడినది, మాయూవిజృంభణ
మే - నేను మాయూతీతుడను, నాశములేనివాడనుగుఱువు నాకు బంధ
మోక్షములులేవు, శాస్త్రములేని, గురువులేదు, నేనెఱుగా బ్రహ్మ
మని తెలియవలెను.

‘కర్తృత్వమపిమేనప్తం కర్తవ్యంవాపినక్వచిత్’ ౧౩
‘ఆత్మానమంజసావేద్ధి క్వాప్యజ్ఞానంపలాయితం’ ౧౪
(ఋ-౪౨ ఆత్మబోధ)

టీ. మే = నాకు, కర్తృత్వమపి = చేయుటయు, (అహంకారము) నప్తం =
నాశమైనది, కర్తవ్యంవాపి = చేయవలసినవియు, క్వచిత్ = ఒకప్పుడైనను, న =
లేదు, ఆత్మానం = అర్థము, అజసా = విప్రుముగ, వేద్ధి = తెలుసుకొనుచున్నాను,
అజ్ఞానం = అజ్ఞానము, క్వాపి = ఎక్కడికో, పలాయితం = తొలగిపోయినది.

తా|| సూర్యోదయము గలుగగా చీకటి యెక్కడికో పోయినట్లు
కర్తృజ్ఞానము గలుగగా కర్తృత్వ మెక్కడికో పోయినది. నిర్వికల్పబ్రహ్మ
స్వరూపుడగు నాకు కర్తృత్వములేదు. కర్తవ్యమునులేదు.

‘బ్రాహ్మణ్యంకులగోత్రేచ నామసౌందర్యజాతయః’ ౧౫
‘నూలదేహగతావతే స్థూలాద్భిన్నస్థమేనహి’ ౧౬
(ఋ-౪౨ ఆత్మబోధ)

టీ. బ్రాహ్మణ్యం = బ్రాహ్మణత్వము, కులగోత్రేచ = కులగోత్రములును,
నామసౌందర్యజాతయః = పేరు సౌందర్యముజాతియు, స్థూలదేహగతాః = స్థూల
దేహమును పొందినవి, ఏతే = ఈసౌందర్యాదులు; స్థూలాత్ = స్థూలదేహముకన్న;
భిన్నస్య = వేరై ఆత్మస్వరూపుడనైన, మే = నాకు, సహి = విచ్ఛయముగాలేవు.

తా॥ స్పష్టము.

‘క్షుత్పిపాసాంధ్యబాధిర్య కామక్రోధాదయోఖిలాః’ ౧౭
‘లింగదేహాదేహానతే హ్యలింగస్యనవిద్యతే’ ౧౮
(ఋ-౪-౨ ఆత్మబోధ)

టీ. క్షుత్పిపాసాంధ్యబాధిర్య కామక్రోధాదయః, క్షుత్ = అకలియును;
పిపాసా = ద్విపికయును; ఆంధ్య = గుడ్డితనమును, బాధిర్య = చెవుడును, కామ =
కారికయును, క్రోధః = క్రోధమును, ఆదయః = ఈమొదలైనవి, లింగదేహ
గతాః = లింగదేహమును పొందినవి, అలింగస్య = ఆత్మస్వరూపుడనైన లింగదేహ
మునుగాని సహ; ఏతే = ఈకామక్రోధాదులు; నవిన్యతేహి = నిచ్ఛయముగాలేవు.

తా॥ స్పష్టము.

‘జడత్వప్రియమోదత్వధర్మాకారణదేహగాః’ ౧౯
‘నసంతి మమనిత్యస్య నిర్వికారస్వరూపిణః’ ౨౦
(ఋ-౪-౨ ఆత్మబోధ)

టీ. జడత్వప్రియమోదత్వధర్మాకారణదేహగాః = జడత్వ = జాడ్యమును, ప్రియ = ప్రియ
మును, మోదత్వ = మోదమును, అయ, ధర్మాః = ధర్మములు, కారణదేహగాః =
కారణశరీరమును బొందినవి, నిత్యస్య = నిత్యుడనైనట్టియు, నిర్వికారస్వరూపిణః =
వికారములేని స్వరూపముగలిగినట్టియు, మమ = నాకు, నసంతి = లేవు.

తా॥ ఆత్మస్వరూపుడగు నేను కారణ శరీరముకన్న భిన్నుడను
గాన కారణశరీర ధర్మములైన జాడ్యప్రియమోద ప్రమోదములు
నాకులేవు, ఆత్మ మూడుశరీరములుకానిది. మూడుశరీరములకు సాక్షి
యైనది. కావున శరీరత్రయధర్మములు ఆత్మకులేవు. ప్రియమనగా
తనకిష్టమైన వస్తువును జూడగాగలుగు సుఖము. ఆయిష్టమైన వస్తువు
తనకు లభింపగా గలుగు సుఖము మోదమనబడును ఆయిష్టమైన

వస్తువు ననుభవింపఁగా గలుగు సుఖము ప్రమోదము జాడ్యమనగా తెలియకుండుట, ఇవి ఆనందమయికోశముగల కారణశరీరలక్షణములు ఆత్మకేవలసత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైనది. నేననఁగా నాయాత్మయని తెలియవలెను.

‘చిద్రూపత్వాన్ని మేజాడ్యం సత్యత్వాన్ని సృతంమమ, ౨౧

‘ఆనందత్వాన్ని మేదుఃఖ మజ్ఞానాద్భాతీసత్యవత్’ ౨౨

(బీర-౨ ఆత్మభోధ)

టీ. చిద్రూపత్వాత్ = జ్ఞానస్వరూపము కలిగి యుండుటవలన, మే = నాకు, జాడ్యం = జడత్వము, న = లేదు, సత్యత్వాత్ = సద్రూపముకలిగియుండుట వలన, మమ = నాకు, అసృతం = అసత్యము, న = లేదు, ఆనందత్వాత్ = ఆనంద రూపము కలిగియుండుటవలన, మే = నాకు, దుఃఖం = దుఃఖము, న = లేదు, అజ్ఞానాత్ = అజ్ఞానమువలన, సత్యవత్ = ఉన్నట్లు, భాతి = ఆద్యుఃఖాదీకముతో చుచున్నది.

తా॥ నేను సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుడను, అట్టి నాయుండు జడ దుఃఖాసృతత్వము లున్నట్లు అజ్ఞానమున తోచుచున్నది గాని వాస్తవమునలేదు. సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమైన బ్రహ్మమందు ససృతదుఃఖ స్వరూపమైన జగత్తు మాయచేకల్పించబడినది గాని నిజముగాదు.

‘నాహం దేహా జన్మమృత్యు కుతోమేనాహంప్రాణః

క్షుత్తిపాసేకుతోమే” ౨౩

‘నాహంచేతశ్శోకమోహచా కుతోమేనాహంకర్తాబంధమో

క్షౌ కుతోమే” ౨౪

(కృ-య; 33 సర్వసార)

టీ. అహం = నేను, దేహః = స్థూలదేహమును, న = కాను, జన్మమృత్యు = జననమరణములు, మే = నాకు, కుతః = ఎక్కడివి, నాహం ప్రాణః = నేను ప్రాణమునుగాను, క్షుత్తిపాసే = ఆకలిదప్పలు, మే = నాకు, కుతః = ఎక్కడివి, నాహం చేతః = నేను మనస్సునుగాను, శోకమోహచా = శోకమోహములు, మే = నాకు, కుతః = ఎక్కడివి, అహం = నేను, కర్తా = విజ్ఞానమయమైన బుద్ధిని, న = కాను, బంధమోక్షౌ = బంధమోక్షములు, మే = నాకు, కుతః = ఎక్కడివి.

తా॥ స్థూలదేహధర్మములు జననమరణములు; పాప్రీణధర్మములు త్సుప్తిపాసలు; మనోధర్మములు, శోకమోహములు, విజ్ఞానమయ కోశమైనబుద్ధి ధర్మములు, బంధమోక్షములు దేహపాప్రీణ మనోబుద్ధులుగాని, యాత్మస్వరూపుడనగు నాకా ధర్మములులేవు. జననమరణములు, త్సుప్తిపాసలు, శోకమోహములును వడూర్ములనిచెప్పబడును. ఆనందమంతర్నిజమాశ్రయంతం ఆశాపిశాచీమనమానయంతం ౨౧ ఆలోకయంతం జగద్రజాలమాపత్కథంమాం ప్రవిశేదసంగం ౨౨ (సామ- ౨౭ మైత్రేయ; అ ౧)

టీ. నిజం = స్వకీయమైన, అంతరానందం = లోనున్న యానందమును, ఆశ్రయంతం = ఆశ్రయించినట్టియు, ఆశాపిశాచీం = అశయను పిశాచిని, అవమానయంతం = తొలగించుటచే నవమానించినట్టియు, ఇంద్రజాలం = ఇంద్రజాలముగ, జగత్ = జగత్తును, ఆలోకయంతం = చూచుచుండునట్టియు, అసంగం = సంగములేనట్టియు, మాం = నన్ను, ఆపత్ = అపత్తు, కథం = ఎట్లు, ప్రవిశేత్ = పొందును.

తా॥ స్పష్టము.

దేవార్చనస్నానకౌచ భిక్షాదావర్తతాంవపుః ౨౭

తారంజపతువాక్తద్వత్ పతత్వామ్నాయమస్తకం, ౨౮
(కృ- య; ౭౮ అవధూత)

టీ. వపుః = శరీరము, దేవార్చనస్నానకౌచభిక్షాదా, దేవార్చన = దేవార్చనము, స్నాన = స్నానము, కౌచ = కౌచము, భిక్ష = భిక్ష, ఆదా = ఈమొదలైనవానియందు, వర్తతాం = వర్తింపనిమ్ము, వాక్ = వాగ్గీంద్రియము, తారం = ఓంకారమును, జపతు = జపింపనిమ్ము, తద్వత్ = అట్లే, అమ్నాయమస్తకం = ఉపనిషత్తును, పతతు = పఠింపనిమ్ము.

తా॥ దేవార్చన స్నానకౌచములు శరీరసాత్త్వికధర్మములు. వానియందు శరీరము వర్తించిన వర్తించనిమ్ము. ప్రణవజపము నుపనిషత్తులు చదువుట ఇవి వాగ్గీంద్రియ సాత్త్విక వ్యాపారములు. వానియందు వాక్కువర్తించిన వర్తించనిమ్ము.

విష్ణుంధ్యాయతుధీర్యద్వా బ్రహ్మనందేవిలీయతాం, ౨౯

సాత్త్విహంకి చిదవ్యత్ర సకుర్వేనాపికారయే,

3c

(కృ-య; 2F అవధూతి)

టీ. ధీ=బుద్ధి, విష్ణుం=విష్ణువును, ధ్యాయతు=ధ్యానించుగాక, యద్వా=లేక, బ్రహ్మసందే=బ్రహ్మసందేహమున, విలీయతాం=లయుచువుగాక, అత్ర=ఈచెప్పిన వ్యాపారాదికమున, ఆహం=నేను, సాక్షి=సాక్షిని, కించిదిపి=కొంచమును, సపర్యే=చేయుచున్నవాడనుగాను, నాపికారయే=చేయుచువాడనుగాను.

తా|| విష్ణుభ్యాసము మొనరుచునవి బుద్ధియొక్క సాత్త్వికవ్యాపారములు. వానిని బుద్ధిచేసిన చేయనిమ్ము. వానికన్నిటికి నేను సాక్షిని. వానివలన నాకేమియు ప్రయోజనములేదు. నావలన నేమియు చేయబడలేదు. నేనేమియు చేయువాడనుగాను. నేనేమియు చేయుచు వాడనుగాను. ఉత్క్లిష్టమైన సాత్త్విక కర్మమును చేసినను అత్మజ్ఞానముకు తక్కువయనియు, అత్మనానక వానిని చేసినను ప్రయోజనము లేదనియు తాత్పర్యము.

జ్ఞాతంజ్ఞాతవ్యమధునా దృష్టంద్రష్టవ్యమస్మతం,

3d

విశ్రాంతోస్మిచిరంశ్రాంతః చిన్మాత్రాన్నాస్తికించన,

3e

(సామ-౬౧ మహా; అ ౫)

టీ. అధునా=ఇప్పుడు, జ్ఞాతవ్యం=తెలియతగినది, జ్ఞాతం=తెలియబడెను, ద్రష్టవ్యం=చూడతగినది, దృష్టం=చూడబడెను, అద్భుతం=అశ్చర్యము, చిరంశ్రాంతః=చిరకాలమునుండి శ్రమపడుచున్న నేను, విశ్రాంతోఽస్మి=బడలిక వీరినవాడనగుచున్నాను. చిన్మాత్రాత్=చిన్మాత్రమైన బ్రహ్మముకన్న, కించన=ఏమియును, నాస్తి=లేదు.

తా|| తెలియతగిన బ్రహ్మ తెలియబడెను. దానినిగూర్చి మిక్కిలి నేను శ్రమపడితిని. నాశ్రమము గట్టెక్కెను. ఇక విశ్రమించెను, చిన్మాత్రమైన బ్రహ్మముకన్న నితరమేమియునులేదు. నేనే యాబ్రహ్మమును. ఆహా యేమి యాశ్చర్యమైనసంగతి. ఇవిబ్రహ్మనుభవతృప్తిచే గలిగిన యుత్సాహవాక్యములు.

సభూతంసభవిష్యచ్చ చింతయామికదాచన,

33

నస్తామినచనిందామిహ్యో త్యనోన్యంనహిక్వచిత్, 30
(అధర్వ; 20 అన్నపూర్ణ అ 9)

టీ. భూతం = జరిగినదానిని, ధివిన్యస్య = కాబోవుదానిని, నచింతయామి = చింతించువాడనుగాను, గాన, కదాచన = ఒక్కప్పుడైనను, నస్తామి = స్తుతించువాడనుగాను, నచనిందామి = నిందింపఁడు, హి = నిచ్చుము, ఆత్యనః = ఆత్మకన్న, అన్యం = ఇతరమైనది, క్వచిత్ = ఎక్కడఁబడినది, నహి = లేదు.

తా॥ స్పష్టము.

అలేహకోహమజరోవిరాగ శ్యాంసాననః, 31
(అధర్వ- 20 అన్నపూర్ణ అ 9)

టీ. అహం = ఆత్మస్వరూపుడగు నెను, అలేహకః = నిరంజనుడను, అజరః = మదిమిలేనివాడను, విరాగః = రాగము లేనిచిదు, శాంతచాననః = శాంతమనోందిన వాననలు గలవాడను.

తా॥ స్పష్టము.

స్వపూర్ణాత్మాతిరేకేణ జగజ్జీవేశ్వరాదయః, 32

నసంతి నాస్తిమాయాచ తేభ్యశ్చాహంవిలక్షణః, 32
(కృ-య; ౯౮ వరాహ అ ౨)

టీ. స్వ = తనరూపముచే, పూర్ణ = అంతటనిండియున్న, ఆత్మాతిరేకేణ = ఆత్మకంటె భిన్నముగా, జగజ్జీవేశ్వరాదయః = జగత్తు జీవుడు ఈశ్వరుడు మొదలగునవి, నసంతి = లేవు, మాయాచ = మాయయును, నాస్తి = లేదు. తేభ్యః = ఆజగజ్జీవేశ్వరులకంటె, అహం = నేను, విలక్షణః = వేరైనవాడను.

తా॥ పరిపూర్ణమైన పరమాత్మకంటె నన్యములేదు. గావున మాయా జగజ్జీవేశ్వరులులేరు. పానికి నేను విలక్షణమైన పరమాత్మను. జగజ్జీవేశ్వరులుండుట ప్రతీతిమాత్రమేగాని వాస్తవముగానేరదు.

కింకరోమిక్వగచ్ఛామి కింగృహ్ణామిత్యజామికిం, 3౩

యస్మయాపూరితంవిశ్వం మహాకల్పాంబునాయథా, 3౪

(కృ-య; ౯౮ వరాహ)

టీ. మహాకల్పాంబునాయధా = మహాకల్పాంతమున సముద్రముచే పూరితమైనట్లు, మయా = పరిపూర్ణాత్మ స్వయాపుండనగు నాచే, యస్మిన్వం = ఏవిశ్వమున పూరితం = పూరితమైయున్నదో ఆహేతువుచే కింకనామి = ఏమిచేయుచున్నాను. క్షగచ్ఛామి = ఎక్కడికివెళ్లుచున్నాను, కింగృహ్ణామి = ఏమిగ్రహించుచున్నాను, త్యజామికిం = ఏమి విడుచుచున్నాను

తా|| పరిపూర్ణ స్వరూపుండనగు నేను లేనిచోలేను. గావున నాకు చేయుటకు కార్యములేదు. పోవుటకు స్థలములేదు. గ్రహించుటకు వస్తువును అవయవములును లేవు. విడుచుట మియును లేదు. అని తాత్పర్యము.

ఇతి సార్థాంతిక మసనవాక్యాన్వేకో నచ త్వారంతో.

ఇట్లు సార్థాంతిక మసన వాక్యములు ముప్పది ఐదు.

ఇతి సప్తమ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓం.

౮. జీవన్ముక్తి వాక్యప్రకరణము.

సతత్రప్రద్యేతి జత్కీర్షకీడకరమనూనః స్త్రీభిర్వాఙ్మానిభిర్వా
వయస్యైర్వావయస్యైర్వానోపజనం స్మరిన్నిరంశరీరం ౧
(సామ; ౯ ఛాందోగ్య. ప్ర ౮, ౪౦౦౨)

టీ. త్ర=అక్కడ, (అపరోక్షజ్ఞానవశయంను) సః = ఆజీవన్ముక్తుడు, స్త్రీ
భిర్వా = స్త్రీలతోనైనను, జ్ఞానిభిర్వా = జ్ఞానులతోనైనను, వయస్యైర్వా = ఈడైన
వారితోనైనను, అవయస్యైర్వా = ఈడుకానివారలతోనైనను, రమనూనః =
సంతోషించుచున్నవాడై, కీర్షకీ = విహరించుచున్నను, జత్కీ = భజించుచు
న్నను, ఉపజనం = జనులసమాపమందున్నను, ఇదంశరీరం = ఈశరీరమును, వస్మ
రక = స్మరింపక, పశ్యతి = పర్యవర్తించుచున్నాడు.

తా॥ స్త్రీపురుషాదులతోగూడి విహరించుచున్నను, భక్షించుచున్నను, వ్యామోహమును జెందక, దేహాభిమానములేక కర్మత్వభోక్తృత్వాద్యభిమానములేక సుఖదుఃఖముల నెంచక జీవన్ముక్తుడు ప్రవర్తించును.

సవావినవపంచశ్యన్నేవం మన్వానకావపం విజాసన్నాత్మరతి
రాత్మకీడలత్మమిధున ఆత్మానందస్వరాడ్భవతి' ౨
(సామ; ౯ ఛాందోగ్య, ప్ర 2, ఖం ౨౫)

టీ. సవపః = ఇట్లున్న యజీవస్మత్ప్రభు, ఏవంపశ్యన్ = సర్వము నాత్మగాచూచుచు, మన్వానః = (జగజ్జీవేశ్వరాదిభేదము ప్రతీతిమాత్రమేగాని వాస్తవముగాదని) తలచుచున్నవాడై, ఏవంవిజానన్ = ప్రపంచము మిథ్యయని విచారించుచు, ఆత్మరతిః = ఆత్మయందాసక్తిగలవాడౌచును, ఆత్మకీడః = ఆత్మయందు కీడగలవాడౌచును, ఆత్మమిధునః = ఆత్మయందు ద్వంద్వముగలవాడౌచును, ఆత్మానందః = ఆత్మానందము గలవాడౌచునై, స్వరాడ్భవతి = స్వయంప్రకాశమానుడగును.

తా॥ జీవన్ముక్తుడు సమస్తము నాత్మగజూచుచు జగజ్జీవేశ్వరాది భేదము ప్రతీతిమాత్రమని తలచుచు జగత్తు మిథ్యయని యెరుగుచు నాత్మయందే సమస్తక్రియలు గలవాడై స్వయంప్రకాశమానుడగును.

..తేదేవాఃపుత్రేషణాయాశ్చ విత్రేషణాయాశ్చలోకేష
ణాయాశ్చససాధనేభ్యో ప్యుత్థాయనిరగారానిష్పరిగ్రహః
అశిఖాలయజ్ఞోపవీతా అంధాఃబధిరాఃముగ్ధా
క్షీణామూకాఃస్మృతా ఇనపరివర్తమానాఃశాన్తాదా
న్తాడపరతాస్తితిక్షివః సమాహితా ఆత్మరతయశ్చాత్మకీడా
ఆత్మమిధునా ఆత్మానందాః ప్రణవమేవ పరంబ్రహ్మప్రకాశం
శూన్యంవిజానంతః తత్రైవపరిసమాప్తాః' 3

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిని- ఖం ౬)

టీ. తేదేవాః = అప్రజాపతి శిష్యులయిన దేవతలు, పుత్రేషణాయాః = పుత్రేషణముండి, విత్రేషణాయాః = ధనేషణముండి, లోకేషణాయాః = లోకేషణముండి, ససాధనేభ్యః = అప్రతీధనలోకములకు సాధనములైన భార్యాకృషివాణిజ్యవర్ణా

శ్రమాదులనుండి, వ్యుత్థాయ = లేచి, (అవృత్తులను విడిచి) నిరగారాః = ఇంట్లు లేనివారును, నిష్పరిగ్రహః = ప్రతిగ్రహములేనివారును, అభిభాః = శిఖరులేని వారును, అయ్యోపవీతాః = యజ్ఞోపవీతము లేనివారును, అంధాఞః = గ్రుడ్డివారివలె, బంధింఞః = చెవిటివారివలె, ముగ్ధాఞః = తెలియనివారివలె, స్తీబాఞః = నపుంసకులవలె, మూకాఞః = మూగవారివలె, పరివర్తమానాః = తిరుగుచున్నవారై శాంతాః = అంతరింద్రియ నిగ్రహముగలవారై, దాంతాః = బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము గలవారై, ఉపరతాః = కర్మసన్యాస మొనర్చినవారై, తిష్ఠతః = తీర్థోష్ఠ సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వోష్ణశమలను ప్రతిక్రియలేక సహించువారై, సమాహితాః = స్వస్థ చిత్తముగలవారై, ఆత్మరతయః = ఆత్మయందాసక్తిగలవారై, ఆత్మక్రియాః = ఆత్మయందు క్రిడలవారై, ఆత్మమిధునాః = ఆత్మయే మిధునముగాగలవారై, ఆత్మానందాః = ఆత్మానందము గలవారునై, ప్రణవమేవ = ఓంకారమునే, రం = ఉత్కృష్టమైనదిగను. బ్రహ్మస్రవకాశం = బ్రహ్మప్రకాశము గలదిగను, సంస్థాం = నిర్వికారమైనదిగను, విజానంతః = ఎరిగినవారై, తత్రైవ = ఆఓంకారరూప పర బ్రహ్మమందే పరిసమాప్తాః = సిద్ధి బొందినవారై.

తా|| ప్రజాపతి శిష్యులవలె ముముక్షువుల్లు మొదటవర్ణాశ్రమాచారవిధుల ననుసరించి పిదప వైరాగ్యమునుబూని గృహదులనువిడిచి నేదాంతవిచారమునుచేసి శమదమాపరతితి తీక్షణుగలవారై బాలోన్మత్త పిశాచములవలె తిరుగుచు బ్రహ్మస్వరూపమైన యోంకారము నెరిగి దానిని బొందవలయును.

శుచేలోఽనహాయ ఏకాకేనమాధిస్థ ఆత్మకామ అప్తకామో నిష్కామో జీర్ణకామోహస్తిని సింహేదంశేమశకేనకులేనర్ప రాక్షసగంధర్వమృత్యో రూపాశివిదితస్త్వచిభేత్తిగుత్సనేతిర
(శు-య- 30 సుఖాల- అ 3)

టీ. శుచేలః = కుత్సిరవస్త్రము గలవాడును (బట్టమాసినది దీనిని కుభ్రపర్ప వలయు, కుభ్రవస్త్రముగావలెనని కోరికలేనివాడు), అనహాయః = దండము మొదలగువాని తోడులేనివాడును, ఏకాకీ = ఒక్కడును, (సంగములేనివాడును) సమాధిస్థః = జీవబ్రహ్మైక్యమును యోగమున నుండువాడును, అత్మకామః = ఆత్మయందు కోరికగలవాడును, అప్తకామః = తీరినకోరికగలవాడును; నిష్కామః = కోరికలేని

౧ జీవన్ముక్తి వాక్యప్రకరణము.

వాడును, జీర్ణకామః = నశించిన కోరికగలవాడునునై, హస్తీని = ఏనుగునందును, సింహే = సింహమందును, దంశే = అడవియొగయందును, మశకే = దోమయందును, సకులే = ముంగియందును, సర్పరాక్షస గంధర్వే- సర్పరాక్షస పితౄచమలమందును మృత్యోః = మృత్యువుయొక్క, రూపాణి = రూపములను, విదిత్వా = తెలిసి, కుతశ్చన = దేనివలనను, నభిభేతి = భయపడడు.

తా॥ జీవన్ముక్తుఁడు భగవద్దేనివాడై శరీరమున నభిమానము లేక ఇక్కడ వసింపని వీరుచంపుదురు. ఇక్కడ వసించిన దుష్టజంతువు వలన మరణము గలుగునను భయములేనివాడై సమస్తము బ్రహ్మమని నిశ్చయించి నిత్యముతోషియై ప్రవర్తించును, అట్లుండుటయే జీవన్ముక్తి యనబడును.

సర్వధర్మాన్పరిత్యజ్య నిర్వహేనిరహంకారోభూత్వా బ్రహ్మ నిష్ఠంశరణముపగమ్యత త్వమసి సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ సేహనా నాస్తికించ నేతి మహావాక్యార్థానుభవజ్ఞానాత్ బ్రహ్మైవాహమస్మిన్నిశ్చిత్తనిర్వికల్ప సమాధినాయస్వతంత్రశ్చరతిసన్నాత్ సేనముక్తః సపూజ్యః సయోగీసపరమహంసః సోవధూతః సబ్రాహ్మణ్యః ఇతి

(శు-య- 3౪ నిరాలంబ)

టీ. సర్వధర్మాః = సమస్తధర్మములను, పరిత్యజ్య = విడిచి, (విధినిషేధ ములందభిమానము లేనివాడై) నిర్మమః = మమకారములేనివాడై, నిరహంకారః = అహంకారములేనివాడును, భూత్వా = అయి, బ్రహ్మనిష్ఠం = బ్రహ్మనిష్ఠుడగు సద్గురుని, శరణం = శరణమును, ఉపగమ్య = పొంది, తత్త్వమసి = సర్వంఖల్విదంబ్రహ్మ, సేహనానాస్తికించనేతి, మహావాక్యార్థానుభవజ్ఞానాత్ = సద్గురూపదిష్టతత్త్వసాక్షాది మహావాక్యార్థానుభవజ్ఞానమున, బ్రహ్మైవాహం = బ్రహ్మమేనేను, అస్మీతి = అగుచున్నానని, నిర్వికల్పసమాధినా = నిర్వికల్పసమాధిచే, యః = ఎవడు, స్వతంత్రః = పరాధీనుడుగాక స్వతంత్రుడై, చరతి = తిరుగుచున్నాడో, సః = వాడే, సన్యాసి = సన్యాసి, సముక్తః = వాడేముక్తుడు, సపూజ్యః = వాడేపూజ్యుడు, సయోగీ = వాడేయోగి, సపరమహంసః = వాడే పరమహంస సన్యాసి, సోవధూతః = వాడే యవధూత, సబ్రాహ్మణ్యః = వాడేబ్రాహ్మణుడు, ఇతి = అని.

తా॥ లోకవ్యవహార యోగ్యములగు ధర్మాధర్మములయం దభి
మానములేనివాడై యహంకార మమకారములులేక సద్గురువునాశ్ర
యించి యతనియపదేశమున తత్త్వముస్వాది వాక్యాధానుభవజ్ఞాన
మున తానే బ్రహ్మమని నిశ్చయించి స్వతింత్రుడై ఎవడు తిరుగునో
వాడే సన్యాసి వాడే యోగి వాడే యనఘాత వాడే పూజ్యుడు వాడే
బ్రాహ్మణుడు వాడే ముక్తుడు వాడే పరమహంస.

జీవఃపంచవింశతికః స్వకల్పితచతుర్వింశతి తత్త్వపరిత్యజ్య
షడ్వింశతకః పరమాత్మాహమితినిశ్చయా జీవన్ముక్తోభవతి. ౬
(సామ-౪౦ మండల బ్రాహ్మ-బ్రా ౧)

టీ. జీవః = జీవుడు, పంచవింశతికః = ఇరువదియైదవవాడు, స్వకల్పితః = తు
ర్వింశత తత్త్వం, స్వకల్పిత = పరమాత్మచే కల్పింపబడిన, చతుర్వింశత తత్త్వం = ఇరు
వదినాలుగు తత్త్వములతోగూడిన దేహముచు, పరిత్యజ్య = విడిచి, షడ్వింశతకః =
ఇరువదియారవవాడగు, పరమాత్మా = పరమాత్మయే, అహమితి = నేనను, నిశ్చ
యాత్ = నిశ్చయజ్ఞానమున, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడు, భవేత్ = అగుచున్నాడు.

తా॥ చిదాభాసుడైన జీవుడు ఇరువదియైదవ వాడనియు పరమా
త్మచే నిరువది నాలుగు తత్త్వములుగల దేహము సృజించబడెననియు
తానే పరమాత్మయనియు నిశ్చయించువాడు జీవన్ముక్తుడు, పంచ
భూతదేహేంద్రియ పంచప్రాణాంతః కరణచతుష్టయములు చతుర్విం
శతి త తలములు.

తురీయమక్షరమిజ్జాత్వా జాగరితే సుషుప్త్యవస్థాపన్న ఇవ
యద్యచ్ఛుతం యద్యద్దృష్టంతత్సర్వమిజ్జాలేమివయోవనేత్
తస్యస్వప్నావస్థాయా మపితాదృగవస్థాభవతినజీవన్ముక్తోభవతి
(అధర్వ- ౪౩ నారదపరివ్రాజక)

టీ. తురీయం = నాలుగవవానిని (జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తలుగాక వాని విల
క్షణమైన యాత్మను) అక్షరమితి = (మాడవస్థలయందు మరెప్పుడును) నశించని
దానినిగ, జ్ఞాత్వా = ఎరిగి, జాగరితే = జాగ్రదవస్థయందు, సుషుప్త్యవస్థాపన్న ఇవ-
నిద్రావస్థను పొందినవానివలె, యద్యచ్ఛుతం = ఏదీదీవినబడెనో, యద్యద్దృష్టం =

ఏదేదికవబడెనో, తత్సర్వం = ఆదంతయు, అవిజ్ఞాతమివ = తెలియబడనట్లు, యః = ఎవడు, వసేత్ = వసించునో, తస్య = వానికి, స్వస్థావస్థాయావపి = కలయందును, తాదృగవస్థాభవతి = 'తాదృశ'స్థితియే గలుగుచున్నదో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడు, భవతి = అగుచున్నాడు.

తా॥ జాగ్రదవస్థయందే నిద్రావస్థను బొందినవానివలె విషయములను తెలియక యాత్మయందే దృష్టిగలవాడై స్వప్నమందునట్లే యెవడుండునోవాడు జీవన్ముక్తుడు.

సకృద్విభాతః సదానందైకగోచరో బ్రహ్మవిత్తద్వాన్ చక్షురాదిబాహ్యప్రపంచోపరతస్సర్వం జగదాత్మత్వే నపశ్యన్నాత్మేతి విభావముః కృతకృత్యోభవతి

(సామ ర౮ మండలబ్రాహ్మణ- బ్రా- ౨-౩)

టీ. సకృద్విభాతః = (సద్వృత్తి, అసద్వృత్తి, సదసద్వృత్తియను త్రివృత్తులులేక) యొక్కమారుగ ప్రకాశించువాడును, సదానందైకగోచరః, సదానంద = నిరంతరానందముచే, ఏక = ముఖ్యముగ, గోచరః = కనబడువాడును, బ్రహ్మబిత్ = బ్రహ్మముగలదని యెరిగినవాడును, తద్వాన్ = ఆబ్రాహ్మముకలవాడును, (తానే యని యెరిగినవాడును) చక్షురాదిబాహ్యప్రపంచోపరతః = నేత్రేంద్రియాదిబాహ్యప్రపంచమునుండి విముక్తుడై (నేత్రేంద్రియాదికము బాహ్యమునకు ప్రసరించుగాన వది బాహ్యప్రపంచమనబడును. మనస్సంతః ప్రపంచమనబడును) సర్వంజగత్ = సమస్త జగత్తును, ఆత్మత్వేన = ఆత్మరూపమున, పశ్యన్ = చూచుచు, ఆత్మేతి = సమస్తము ఆత్మయని, భావ. చన్ = భావించుచు, కృతకృత్యోభవతి = సిద్ధించిన కృత్యముగలవాడగును జీవన్ముక్తుడగునని భావము.

తా॥ స్వప్నము.

నిర్ద్వంద్వః సదాచంచలగాత్రీః పరమశాంతింస్వీకృత్య నిత్యశుద్ధః పరమాత్మాహమేవేత్య ఖండానందపూర్ణః కృతార్థః పరిపూర్ణః పరమాకాశమగ్నమనః పాప్తోన్మనస్తవస్థః సన్న్యస్త సర్వేంద్రియ వర్గోనేకజన్మార్జిత పుణ్యపుంజపకవైవల్యఫలో ఖండానందనిర్స్త సర్వకేశకశ్మలో బ్రహ్మహమస్మీతి కృతకృత్యోభవతి

(సామ- ౪౦ మండలబ్రాహ్మణ, బా) 3- ఇది కొంచెంపొచ్చు
తగ్గుగా సరిపోతుంది)

టీ. నిర్వృద్ధ్యః = శీతోష్ణాదిద్వంద్వములేనివాడును, సదా = యెల్లప్పుడును, అచంచలగాత్రః = కదలనిశరీరము గలవాడై, పరః శాంతిః = ఉత్కృష్టమైనశాంతిని, స్వీకృత్యః = పూని, నిత్యమధ్యః = కాలత్రయమును భ్రమణైన, పరమాత్మా = పరమాత్మ, ఆహమేవేతి = నేనేయని, అఖండానందపూర్వః = అఖండానందముచే నిండియున్నవాడును, కృతార్థః = చేయలేని సమస్తకార్యములు చేసినవాడును, పరిపూర్ణః = ఆంతటనిండి యుండువాడును, పరమాత్మాశయగ్గుమనాః = చిదాత్మాశయమ దగ్గరిన మనస్సుగలవాడును, పాప్రాన్తన్యవస్థా పాప్రాన్త = పొందబడిన, ఉన్యన్యవస్థః = ఉన్యన్యవస్థగలవాడు, సన్యస్తసర్వేంద్రియవర్జః, సన్యస్త = విడువబడిన, సర్వేంద్రియవర్జః = సమస్తేంద్రియ సమూహముగలవాడును, అనేకజన్మార్జిత పుణ్యపుంజపక్వ కైవల్యఫలః, అనేకజన్మార్జిత = బహుజన్మములచే నార్జింపబడిన, పుణ్యపుంజ = పుణ్యసమూహముచే, పక్వః = పండిన, కైవల్యఫలః = మోక్షమును ఫలముగిలవాడును, అఖండానంద నిరస్తసర్వక్షేత్రకశ్యపః, అఖండానంద = బ్రహ్మనందముచే, నిరస్తః = కొట్టబడిన (జయించబడిన), సర్వక్షేత్రకశ్యపః = సమస్తదుఃఖములను మాలిన్యముగలవాడునై, బ్రహ్మహమస్మీతి = బ్రహ్మమేనేనని, కృతకృత్యోభవతి = కృతార్థుడగుచున్నాడు, సంకల్పములేని యవస్థయు న్యన్యవస్థయునబడును.

తా॥ స్పష్టము.

‘బ్రహ్మైవాహమస్మీత్య నవరతం బ్రహ్మప్రణవాను సంధానేన
కృతకృత్యోభవతి సపరమహంసపరివ్రాట్’

౧౦

(అధర్వ- ౬౬ పరమహంస పరివ్రాజక)

టీ. బ్రహ్మైవాహమస్మీతి = బ్రహ్మమేనుచున్నానని; అనవరతం = ఎల్లప్పుడు; బ్రహ్మప్రణవానుసంధానేన; బ్రహ్మప్రణవ = బ్రహ్మమైన ఓంకారము యొక్క; అనుసంధానేన = యొజించుటచే (ధ్యానముచే) యః = ఎఱుక; కృతకృత్యః = చేయబడిన కార్యములుగలవాడు; భవతి = అగుచున్నాడో; సః = వాడు; పరమహంస పరివ్రాట్ = పరమహంసుడను సన్యాసి.

తా॥ స్పష్టము.

‘భావాభావకళావినిర్ముక్త స్సర్వసంశయధ్వంసకః పూర్ణాహం
భావః కృతకృత్యోభవతి’

౧౧

టీ. భావాభావకళావినిర్మూలకః = భావాభావకళలు లేనివాడును; సర్వసంశయధ్వంసకః = సమస్తసంశయములను నాశనముచేయువాడును; పూర్ణాహంభావః = పూర్ణమైనబ్రహ్మమే నేనను భావముగలవాడును; కృతకృత్యోభవతః = (కైవల్యము నొందుటచే) కృతార్థుడగుచున్నాడు. జ్ఞానేంద్రియగ్రాహ్యములగు విషయములు భావకళలు అభావకళలు అనగా నంతఃకరణవృత్తులు.

తా॥ స్పష్టము.

ప్రాణోష్ఠాప్రవిభాతి సర్వభూతైర్విజానన్ విద్వాన్భవతే
నాతివాదీ, ౧౨

(అధర్వ-గీ ముండక ముం-3 ఖం-౨)

టీ. ఏషప్రాణః = ఈనూత్రాత్మ (హిరణ్యగర్భుడు) సర్వభూతైః = సమస్తభూతరూపముచే, (సమష్టిరూపముచే) విభాతిహి = ప్రకాశించుచున్నాడు, (అని) విద్వాన్ = విద్వాంసుడు, విజానన్ = జ్ఞానముచే నెరుగుచు, నాతివాదీ = మానముగలవాడు, భవతే = అగుచున్నాడు.

తా॥ తనయందున్న సూత్రాత్మయే సర్వభూతము లందున్నాడని సమస్తమును సమబుద్ధిచే చూచుచు మానమును బూనియుండును. (మితముగ మాటలాడును.)

ఆత్మకీడతత్కరతిః క్రియావానేషబ్రహ్మవిదాంపరిష్ఠః, ౧౩

(అధర్వ-గీ ముండక; ముం-3 ఖం-౨)

టీ. ఆత్మకీడః = ఆత్మయందే కీడగలవాడును, తత్కరతిః = ఆత్మయందే అసక్తిగలవాడును, క్రియావాన్ = క్రియావంతుడగు, ఏషః = ఈపురుషుడు, బ్రహ్మవిదాం = బ్రహ్మవేత్తలలో, పరిష్ఠః = శ్రేష్ఠుడు.

తా॥ క్రియావంతుడైనను (సంసారమునందు మెలగుచున్నను) ఆత్మయందే అసక్తిగలవాడు బ్రహ్మవేత్తలలో శ్రేష్ఠుడు.

నిమిషార్థంసతిష్ఠంతి పృథ్వింబ్రహ్మమయీంవిహ, ౧౪

యథాతిష్ఠంతి బ్రహ్మద్యాస్సనకాద్యాశ్చకాదయః, ౧౫

(కృ-య; 32 తేజోబిందు అ ౧)

టీ. బ్రహ్మద్యాః = బ్రహ్మదులును, సనకాద్యాః = సనకాదులును, శుకాదయః = శుకాదులును, యథా = ఏప్రకారము, నతివృంతి = బ్రహ్మవృత్తిని విడిచి నిమిషార్థమైననుండకో, యత్లే, బ్రహ్మమయీం = బ్రహ్మమయమైన, వృత్తిం = వృత్తిని, వినా = విడిచి, నిమిషార్థం = నిమిషార్థమైనను, నతివృంతి = జీవన్ముక్తులుండరు.

తా|| బ్రహ్మదులెల్లు బ్రహ్మవృత్తిని విడువకుందురో యత్లే జీవన్ముక్తులు బ్రహ్మవృత్తిని విడిచియుండరు.

అధ్యాత్మరతిరాసీనో నిరపేక్షో నిరాశిషః, ౧౬

సర్వద్వంద్వైర్వినిర్ముక్తో బ్రహ్మజ్యేవాత్మితే, ౧౭
(అధర్వ- ర3 నారదపరివ్రాజక)

టీ. ఆధ్యాత్మరతిః = ఇతరసంకల్పములులేక ఆత్మయందాసక్తి గలవాడును, ఆసీనః = సుఖాసనముగలవాడును, నిరపేక్షః = అన్యపేక్షలేనివాడును, నిరాశిషః = ఆశీర్వాచనము లేనివాడును, సర్వద్వంద్వైః = సమస్తద్వంద్వములచేతను, వినిర్ముక్తః = విడువబడినవాడునునై, బ్రహ్మజ్యేవ = బ్రహ్మమందే, అవత్మితే = ఉంచున్నాడు.

తా|| స్వప్రము.

కపాలంవృక్షమూలాని కుచేలాన్యసహాయతా, ౧౮

సమతాచైవసర్వస్మిన్నే తన్మృక్తస్థలక్షణం, ౧౯
(అధర్వ- ర3 నారదపరివ్రాజక)

టీ. కపాలం = పుర్రెయును, వృక్షమూలాని = వృక్షమూలప్రదేశములును, కుచేలాని = మలినవస్త్రములును, అసహాయతా = ఏకాకిత్వమును, సర్వస్మిన్ = సమస్తభూతసముదాయమందు, సమతాచైవ = సమత్వమున, ఏకత్ = ఇట్టి వ్యాపారము, ముక్తస్థం = ముక్తనియొక్క, లక్షణం = లక్షణము.

తా|| భోగాసక్తిలేక సమస్తభూతములయందు సమబుద్ధి గలిగి యుండుటయే ముక్తిని లక్షణము.

స్వప్నేఽపియోహీయ క్తస్సన్య జ్ఞాగ, ౨౦

ఈదృశేష్టస్మృతశ్రేష్ఠో వరిష్ఠో బ్రహ్మవాదినాం, ౨౧
(అధర్వ- ర3 నారదపరివ్రాజక)

టీ. జాగ్రత్తీవ= జాగ్రదవస్థయందువలెనే, విశేషతః విశేషజ్ఞానముచే, స్వప్నేషి= స్వప్నమందును, యః= ఎవడు, హి=నిశ్చయముగ, యుక్తస్సాన్యోత్— యుక్తుడగునో, ఈర్ష్యేష్టః= ఇట్టిక్రియగలవాడు, శ్రేష్ఠః= శ్రేష్ఠుడనియు, బ్రహ్మ వాదీనాం= బ్రహ్మవాదులలో, వరిష్ఠః= ఉత్తముడనియు, స్మృతః= చెప్పబడున తా॥ జాగ్రదవస్థయందెట్లు యుక్తముగ వ్యవహరించునో యట్లే యెవడు స్వప్నమందును వ్యవహరించునో, వాడే శ్రేష్ఠుడు. బ్రహ్మ వాదులలో ఉత్తముడు.

నిర్మాణశాస్త్రమున హంకారో నిర్వృంద్యశిష్టసంశయః, ౨౨

‘ఆత్మార్థాత్మరతిః ఆత్మవాన్ సమదర్శనః’ ౨౩

(అధ్య- ౪౩ నారదపరివ్రాజక-ఉగ్)

టీ. నిర్మాణః = మానములేనివాడును, అనంతకారః = అనంతకారములేని
వాడును, నిర్ద్వంద్వః = ద్వంద్వములులేనివాడును, చిన్నసంఖయః = జరించిన సంఖ
యములు గలవాడును, ఆత్మక్రీడః = ఆత్మయందు క్రీడగలవాడును, ఆత్మరతిః = ఆత్మ
యందాసక్తిగలవాడును, ఆత్మవాన్ = ఆత్మవంతుడును, సమదర్శనః = సమబుద్ధి
గలవాడు నగును.

తా॥ జీవన్ముక్తుడు మానములేనివాడును, అహంకారము లేని
వాడును, సంశయములులేనివాడును, అత్మస్వరూపుడునై యుండును.

స్వత్వాస్పృష్ట్యాచభక్త్యాచ దృష్ట్యాజ్ఞాత్వాశుభాశుభం, ౨౪

సహస్రతిగ్రాయతియః సశాంతతీతకథ్యతే, ౨౫

(సామ-౬౧ మహా- అ ర)

టీ. శుభాశుభం = శుభాశుభరూప కర్మఫలమును, స్మృత్యా = స్మరించియు, స్మృప్త్యా = ముట్టుకొనియు, భుక్త్యా = ఆనుభవించియు, దృష్ట్యా = చూచియు, జ్ఞాత్యా = ఎరిగియు, యః = ఎవడు, నహృష్యతి = సంకోపింపడో, (న) గ్లాయతి = దుఃఖపడడో, సః = వాడు, శాంతిభవ = శాంతుడని, కథ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా. స్వప్నము.

‘అపా’ పంహిపరిత్యజ్య సంపా’ప్తేనమతాంగతః’ ౨౬

‘అదృష్టభేదాభేదోయస్య సంతృప్త్యతికథ్యతే, ౨౭

(సామ-కం మహా అంశ)

టీ. ఆపాప్తం = లభించనిదానిని, పరిత్యజ్యహి = విడిచియు, సంపాప్తే = లభించనిదానియందు, సమతాం = సమత్వమును, గతః = పొందినవాడును, అదృష్టభేదాభేదః = కనబడని దుఃఖాదుఃఖములు గలవాడును, యః = ఎవడో, సః = వాడు, సంతుష్ట ఇతి = సంతుష్టుడని, కథ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ లభించనిదానిని గూర్చి చింతింపక పాప్తించిన దానికి తొందరపడక భేదమోదములు లేనివాడు సంతుష్టుడనబడును.

నాకృతేనకృతేనార్థోన శ్రుతిస్మృతివిభవైః ౨౮
నిర్మంధరఇవాంభోధి స్సతిష్ఠతియథాస్థితః, ౨౯
(సామ- ౬౦ మహా అ ౪)

టీ. ఆకృతేన = చేయబడినదానిచేతను, కృతేన = చేయబడినదానిచేతను, శ్రుతిస్మృతివిభవైః = శ్రుతిస్మృతులను భ్రమలచేతను, నార్థః = ప్రయోజనము లేనివాడగునో, సః = వాడు, నిర్మంధరః = మధించబడిని, (నిశ్చలమగు) అంభోధిర = సముద్రమువలె, యథాస్థితః = ఏప్రకారముగనున్నవాడో యట్లే, తిష్ఠతి = ఉంచున్నాడు.

తా॥ వేదశాస్త్రములచేతను, ప్రయోజనములేనివాడై నిరంతరాత్మాను సంధానముగల పురుషుడు అడ్డులేని సముద్రమువలె తానే ప్రకారముగనుండునో యట్లే నిరంతరమునుండు జీవన్ముక్తుడు.

సమ్యక్ జ్ఞానాపరోధేన నిత్యమేకసమాధినా 3౦
సాంఖ్యవీవాపబుద్ధాయతేవై సాంఖ్యాయనాఃస్మృతాః 3౧
(అధర్వ- 2౦ అన్నపూర్ణ- అ ౫)

టీ. నిత్యం = ఎల్లప్పుడును, సమ్యక్జ్ఞానాపరోధేన = దృఢజ్ఞానముచే కట్టబడిన, ఏక = ముఖ్యమైన, సమాధినా = సమాధిచేత, యే = ఎవరు, సాంఖ్యవీవా = సాంఖ్యముందే, అపబుద్ధాః = తెలిసికొన్నవారో, తేవై = వారే, సాంఖ్యాయనాః = సాంఖ్యాయశులని, స్మృతాః = చెప్పబడిరి.

తా॥ దృఢజ్ఞానమున ప్రకృతినెరింగి తాను పురుషుడనని దానిని సాంఖ్యములప్రకారమున నిరసించివిడిచిరో, వారే సాంఖ్యాయనులని

చెప్పబడుచున్నారని యభిప్రాయము. (ఇచ్చడ పురుషుడనగా జీవుడని అర్థముగాని మానవస్త్రి భిన్నజాతీయుడని యర్థముకాదు.

‘పాప్రణాద్యనిలసంశాంతౌ యుక్తాయేషనమాగతాః’ 32

‘అనామయమనాద్యంతం తేస్మృతాయోగయోగినః’ 33

(అధర్వ- 20 అన్నపూర్ణ- అ ౧)

టీ. పాప్రణాద్యనిలసంశాంతౌ = పాప్రణాదివాయువులు నిలిచినకాలమందు అనామయం = రోగప్రీతిమైనదియు, అనాద్యంతం = ఆద్యంతములు లేనిదియునగు, షదం = మహాస్థానమును, యే = ఎవరు, అగతాః = పొందినవారో, తే = వారు, యోగయోగినః = యోగము నవలంబించిన యోగులు, యుక్తాః = ఆరూఢులు అనగ బ్రహ్మజ్ఞానులయిన ఋషులు.

తా|| ఎవరు వాయుధారణచే వాయువు నిల్చియుండగా చిదాకాశమున చిత్తము జేర్చెదరో వారే యుక్తులు, యోగమతస్థులు అని యభిప్రాయము.

‘సుఖదుఃఖదశాధీరం సామ్యాన్నప్రోద్ధరంతియం’ 34

‘నిశ్వాసాశ్వాసైః లేద్రం చిత్తంతస్యమృతంవిదుః’ 35

(అధర్వ-20 అన్నపూర్ణ అ ౪)

టీ. సామ్యాత్ = సమస్తమున, సమబుద్ధి యుండుటవలన, యంధీరం = ఏదీ రుని, సుఖదుఃఖదశాః = సుఖదుఃఖసమయములు, లేద్రం = మేరుపర్వతమును, నిశ్వాసాశ్వాస = నిశ్వాసవాయువులువలె, నప్రోద్ధరంతి = హరింపజాలవో, తస్య = అధీరునియొక్క, చిత్తం = చిత్తము, మృతం = చచ్చినదానిగ, విదుః = తెలియుదురు.

తా|| నిశ్వాసవాయువులు మేరుపర్వతమును హరింపనట్లు, సుఖదుఃఖదశలు సర్వత్రసమబుద్ధిగలిగిన యేదీరుని చిత్తము హరింపజాలవో అతని చిత్తము నశించిన దానిగ బుధులు తెలియుచున్నారని యభిప్రాయము.

‘వాచామతీతవిషయో విషయాశాదశోఽస్థితః’ 36

‘పరానందరసాత్కుభో రమతేస్వాత్మనాత్మని’ 37

(అధర్వ- 20 అన్నపూర్ణ)

దీ. వాచామతీతవిషయః = వాగ్విద్యయుల కగోచరమైన బ్రహ్మమును
జూచినవాడును, విషయాకాదశోష్ఠితః = శబ్దాదివిషయాకావ్యసే, విషువబడిన
వాడును, పరానందరసాత్ = బ్రహ్మనందరసమువలన, అత్పృథ్విః = త్తోభించనివా
డునునై, ఆత్మని = ఆత్మయందు, స్వాత్మనా = తనయాత్మచే, రమతే = రమించు
చున్నాడు.

తా॥ విషయాశను విడిచి బ్రహ్మనందర సానుభవమున తనయందు
తానే జీవన్ముక్తుడు క్రోడించుచుండును

నిర్బంధిత్వాంతరం దేహా జీవన్ముక్తి నః 35

అనిర్వాచ్యోపనిర్వాణ శ్చిత్రదీపవృత్తితః 3౯

(కృ)-య 29 లక్షి)

టీ. నిర్గ్రంథిః = అజ్ఞానమును ముడిలేనివాడును, శాంతసందేహః = సశంకన
సందేహములు గలవాడును, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడును (జీవించియుండగా ముక్తిని
పొందినవాడును) విభావనః = వృత్తులు లేనివాడును, అనిర్వాణోపి = నాశము లేని
వాడైనను, నిర్వాణః = నాశమునొందినవాడునునై, చిత్రదీపభవ = చిత్రపటము
నందలి దీపమువలె, స్థితః = ఉన్నవాడగును.

తా॥ స్వప్నము.

నిర్దేశింపదాతుష్టోవ్య సహాయోమహాబలిః, ౪౦

నిత్యతృప్తిప్య భుంజానోప్య సమస్సమదర్శనః, ౪౧

(అధ్య- 2౬ ఆత్మ)

టీ. నిర్ధనోపి = ధనములేనివాడైనను, సదా = ఎల్లప్పుడును, తుష్టిః-తృప్తి
గలవాడగును, అపహాయోపి = జనసాహాయ్యము లేనివాడైనను, మహాబలః = మహా
బలవంతుడగును. అభింజానోపి = భోజనము చేయనివాడయ్యును, నిత్యతృప్తః =
నిత్యతృప్తుడగును, అసమోపి = ప్రపంచమున కసముడయ్యును, సమదర్శనః = సము
సమును సమదృష్టిచే చూచువాడగును.

తా॥ బ్రహ్మనుసంధానపరుడైన జీవన్ముక్తుడు ధనహీనుడైనను,
 శుభోపియైనను, అసహాయుడైనను, మహాబలవంతుడును, భుజింప

కున్నను తృప్తికలవాడును అసముదైనను సమస్తమును సమదృష్టిచే చూచువాడును నగునని తాత్పర్యము.

‘కుర్వన్నపినకుర్వాణశ్చ భోక్తాఫలభోగ్యపి’ ౪౨

‘శరీరవ్యవశరీర్యేష పరిచ్ఛిన్నోపి సర్వగః’ ౪౩

(అధర్వ- 2౬ ఆత్మ)

టీ. ఏషః = ఈజీవన్ముక్తుడు కుర్వన్నపి = కర్మమును చేయుచున్నను, సకుర్వాణః = (కర్మఫలము గోరనివాడగుటచే) చేయునివాడును, ఫలభోగ్యపి = కర్మ ఫలమును అనుభవించుచున్నవాడైనప్పటికి, ఆభోక్తా = (భోక్తృత్వాభిమానము లేమి) భుజింపనివాడును, శరీర్యపి = శరీరముగలవాడైనను, ఆశరీరీ = (దేహాభిమాన ములేమిచే) శరీరములేనివాడును, పరిచ్ఛిన్నోపి = శరీరముచే తేర్పర్చబడినను, సర్వ గః = ఆత్మరూపమున సంతులనండువాడును, జీవన్ముక్తుడు.

తా॥ పరుల దృష్టికి కర్మముచేయువాడైనను. చేయునివాడే, శరీరముకలవాడైనను, లేనివాడే కర్మఫలము ననుభవించినవాడైనను అనుభవించనివాడే, కర్తృత్వాదికము లేనివాడు వేరుశరీరము గలవాడైనను అన్నిశరీరములయందున్నవాడు.

‘అధ్యాత్మరతిరాసీనో పూర్ణః పావనమానసః,’ ౪౪

(సామ-౬౧ మహా- అ ౨)

‘నైష్కర్మ్యేణనతస్యార్థ స్తస్యాథోస్తికకర్మభిః’ ౪౫

(శు-య; ౧౦౮ ముక్తిక-అ౨)

టీ. అధ్యాత్మరతిః = ఆత్మాసక్తిగలవాడును, ఆసీనః = బ్రహ్మమందున్న బుద్ధిగలవాడును, పూర్ణః = సమబుద్ధిచే పరిపూర్ణమైనవాడును, పావనమానసః = పవిత్రమైన మనస్సుగలవాడును అగు, తస్య = ఆజీవన్ముక్తునకు, నైష్కర్మ్యేణ = కర్మముచేయుకపోవుటచేతను, కర్మభిః = కర్మలచేతనైనను, వార్థః = ప్రయోజనములేదు.

తా॥ జీవన్ముక్తుడైన బ్రహ్మజ్ఞానికి కర్మముచేసినను చేయుకున్నను ప్రయోజనములేదు. అని తాత్పర్యము.

‘నసమాధానజాప్యభ్యాం అస్యనిర్వాసనంమనః’ ౪౬

(శు-య; ౧౦౯ ముక్తిక- అ ౨)

టి. అన్యః ఈజీవన్ముక్తునకు, మనః మనస్సు, నిర్వాణసం = వాసనలు లేనిదిగావున, సమాధానజాప్యభ్యాం = సమాధానజాప్యములచేతను, న = ప్రయోజనములేదు.

తా॥ జీవన్ముక్తునకు మనస్సు వాసనలులేనిదిగావున నతనికి సమాధాన జపాదులవలన ప్రయోజనములేదు.

జగజ్జీవాదిరూపేణ పశ్యన్నపిపరాత్మవితో, ౪౭
నతత్పశ్యతిచిద్రూపం బ్రహ్మవస్త్యేవపశ్యతి, ౪౮
(అధర్వ- ౭౭ పాశుపతబ్రహ్మ)

టి. పరాత్మవితో = ఆత్మజ్ఞాని అయిన జీవన్ముక్తుడు, జగజ్జీవాదిరూపేణ = జగత్తుజీవుడునను భేదబుద్ధితో, పశ్యన్నపి = (ఇతరతనకొనునట్లు) చూచుచున్నను, నతత్పశ్యతి = అట్లుభేదబుద్ధి చే జూడడు, చిద్రూపం = జ్ఞానస్వరూపమైన, బ్రహ్మవస్త్యేవ = బ్రహ్మమనే, పశ్యతి = చూచుచున్నాడు.

తా॥ జనులు తామెట్లు భేదబుద్ధితో జగజ్జీవాదులను చూచుచుండురో, అట్లే జీవన్ముక్తుడు అగు జ్ఞానియు చూచుచున్నాడని తలచెదరు గాని యతడట్లు నిజముగాచూడడు. సమస్తముబ్రహ్మమనియేచూచును

అహమన్నంసదాన్నాద ఇతిహిబ్రహ్మవేదనం ౪౯
(అధర్వ- ౭౭ పాశుపతబ్రహ్మ)

టి. సదా = ఎల్లప్పుడు, అహం = నేనే, అన్నం = భోజ్యమైన యన్నమనియు, అన్నాదః = నేనేయన్నమును తిను భోక్తవనియు, ఇతి = ఇట్లు నిశ్చయించుట, బ్రహ్మవేదనం = బ్రహ్మజ్ఞానము, హి - నిశ్చయము.

తా॥ భోజ్యభోక్తృస్వరూపము బ్రహ్మమేయని తెలియుట బ్రహ్మజ్ఞానము. బ్రహ్మమే యవిద్యోపాధిని గ్రహించి భోక్తయును తామనే ప్రకృతిని గ్రహించి భోజ్యమునయ్యెను.

బ్రహ్మవిద్గ్రాసతిజ్ఞానా త్సర్వంబ్రహ్మత్మవైవతత్, ౫౦
(అధర్వ- ౭౭ పాశుపతబ్రహ్మ)

సమాధిమధకర్మాణి మాకరోతుకరోతువా, ౫౧
(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక)

టి. సమాధిం = సమాధినిగాని, అధకర్మాణి = కర్మలనుగాని, మాకహోతు = చేయకపోవుగాక, కహోతువా = చేయుగాక, బ్రహ్మవిత్ = బ్రహ్మవిదుడైన జీవన్ముక్తుడు, బ్రహ్మత్మనా = బ్రహ్మత్మబుద్ధిచే గలిగిన, జ్ఞానాదేవ = జ్ఞానమువల్లనే, తత్సర్వం = సమస్తభేదములను; గ్రసతి = మింగుచున్నాడు.

తా|| సమస్తము బ్రహ్మమను జ్ఞానమున సర్వభేదములను జీవన్ముక్తుడు పరిహరించుచున్నాడు.

హృదయేత్యక్తసర్వే హోముక్తవోత్తమాశయః, ౧౭
(శు-య; ౧౦౮ ముక్తిక)

టి. హృదయే = హృదయమునందు, త్యక్త = విడువబడిన, సర్వ = సమస్తమైన, ఈహః = ఇచ్చలుగలవాడును, ఉత్తమాశయః = ఉత్తమయిన, బ్రహ్మబుద్ధిగలవాడును, ముక్తవః = ముక్తుడే.

తా|| స్వప్నము.

అక్షరత్వాద్వరేణ్యత్వాద్ధూతసంసారబంధనాత్, ౧౮

తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యత్వాదవధూతఇతీర్యతే, ౧౯

(కృ-య; ౭౯ అవధూత)

టి. అక్షరత్వాత్ = నాశములేని ప్రత్యేకత్వస్వరూపమగుటవలననున్న, వరేణ్యత్వాత్ = శ్రేష్ఠమైనదాటవల్ల నున్న, ధూతసంసారబంధనాత్ = ఎగరగొట్టి బడిన సంసారబంధము గలిగియుండుటవల్ల నున్న, తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యత్వాత్ = తత్త్వమస్యాదివాక్యములను లక్ష్యమైనవాడగుటవల్ల నున్న; అవధూతఇతి = అవధూతయని, ఈర్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా|| అవధూతలక్షణము ఆపదము ననుగల అక్షరములచే నీవాక్యమున చెప్పబడెను. అక్షరుడు వరేణ్యుడు ధూతసంసారబంధనుడు తత్త్వమస్యాదిలక్ష్యుడు అవధూత.

యోవిలంఘ్యశ్రమాన్వర్ణా నాత్మన్యేవస్థితఃపుమాన్, ౨౦

అతివర్ణాశ్రమియోగీ అవధూతస్సకధ్యతే, ౨౧

(కృ-య; ౭౬ అవధూత)

టి. యః = ఏ; పుమాన్ = పురుషుడు; అశ్రమాన్ = అశ్రమములను; వర్ణాన్ = బ్రాహ్మణాదివర్ణములను; విలంఘ్య = దాటి; అత్మన్యేవ = అత్మయందే;

స్థితః = ఉన్నవాడనో; అతివర్ణాశ్రమి = వర్ణాశ్రమముల నతిక్రమించి; యోగీ = యోగియైన; సః = వాడు; అవధూతః = అవధూతయని; కథ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఎవడు వర్ణాశ్రమాభిమానమును, విడిచి బ్రహ్మమునందే ఉన్నవాడై స్వతంత్రముగ విహరించునో వాడే యవధూత. (౧౭)

యథారవిస్సర్వరసాన్వభుంక్తే హుతాశనశ్చాపిహిసర్వభక్షః,
తతైవయోగీవిషయాన్వభుంక్తేనలిప్యతేపుణ్యపాపైశ్చశుద్ధః, ౧౮
(కృష్ణ; ౭౯ అవధూత)

టీ. యథా = ఏప్రకారము; రవిః = సూర్యుడు; సర్వరసాన్ = సమస్త రసములను; ప్రభుంక్తే = ఆనుభవించుచున్నాడో; హుతాశనః = అగ్నిహోత్రుడు; సర్వభక్షః = సర్వభక్షకుడగుచున్నాడో; తతైవ = అట్లే; యోగీ = యోగియును; విషయాన్ = విషయములను; ప్రభుంక్తే = ఆనుభవించుచున్నాడు; పుణ్యపాపైశ్చ = పుణ్యపాపములచేత, నలిప్యతే = అంటబడడు; శుద్ధః = పరిశుద్ధుడగుండును.

తా॥ కర్తృత్వ భోక్తృత్వాద్యభిమానములు లేనివాడగుటచే రసముల ననుభవించు సూర్యునివలెను సర్వమును భక్షించు అగ్ని హోత్రునివలెను. పరిశుద్ధుడై యుండునుగాని యేపాప పుణ్యములచేత నంటబడడు.

‘కేవలంసుసమస్వచ్ఛో మహానీముదితమానసః’ ౧౯
(సామ-౬౧ మహా అ ౨)

టీ. కేవలం = ముఖ్యముగ, సుసమః = సమబుద్ధిగలవాడును, స్వచ్ఛః = పరి శుద్ధాంతఃకరణముగలవాడును, మహానీ = సంకల్పములేనివాడును, ముదితమానసః = సంతోషముతోగూడిన మనస్సుగలవాడును.

తా॥ జీవన్ముక్తుడు నిర్మలాంతఃకరణముగలవాడును సమబుద్ధిగల వాడును నిత్యశాంతియు నగును.

‘సంతోషామృతపానేన యేశాంతాస్తృప్తిమాగతాః’ ౨౦

‘అత్యారామామహాత్మానస్తే మహాపదమాగతాః’ ౨౧

(సామ-౬౧ మహా)

టీ. యేశానైః = ఏకాంతులు, సంతోషమృతపానేన = సంతోషమును నమృతమును త్రాగుటచే, తృప్తిం = సంతృప్తిని, ఆగతాః = పొందినవారో, తే = వారు, ఆత్మారామాః = ఆత్మయందు రమించుచున్నవారు, మహాత్మానః = మహాత్ములు, మహాపదం = మహాస్థానమైన బ్రహ్మమును, ఆగతాః = పొందినవారు.

తా॥ శాంతమును సంతోషమును గలవారే, యాత్మారాములు మహాత్ములు కై పల్యమొందినవారు.

‘హర్షామర్షభయకోఽధ కామకార్యణ్యదృష్టిభిః’ ౬౨

‘సహృష్యతి నగ్లపతి సజీవకా ముక్తఉచ్యతే” ౬౩

(సామ-౬౧ మహా- అ ౨)

టీ. హర్షామర్షభయకోఽధ కామకార్యణ్యదృష్టిభిః = హర్ష = సంతోషము, అమర్ష = అగహనము, భయ = భయము, కోఽధ = కోపము, కామ = కోరిక, కార్యణ్య = కృపణత్వము, వీనియొక్క, దృష్టిభిః = బుద్ధులచేత, నహృష్యతి = ఎవడు సంతోషింపడో, నగ్లపతి = ఎవడు భేదమునొందడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ స్పష్టము.

‘మానవాన్నిరహంభావో నిర్మూర్తైముక్తమత్సరః’ ౬౪

‘యఃకరోతిగతోద్వేగ ససేవన్ముక్తఉచ్యతే” ౬౫

(సామ- ౬౧ మహా అ ౨)

టీ. మానవాక్ = నిస్సంకల్పుడును, నిరహంభావః = అహంకారములేనివాడును, నిర్మూర్తః = సంసారబంధ వినిర్మూర్తుడును, ముక్తమత్సరః = పోయిన మత్సరము గలవాడును, గతోద్వేగః = సంభ్రమములేనివాడునునై, యః = ఎవడు, కరోతి = కర్మమును జేయుచున్నాడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ స్పష్టము.

‘అహంకారమయీంత్యక్త్వా వాసనాంలీలయైవయః” ౬౬

‘తిష్ఠతిధ్యేయసంత్యాగీ సజీవకా ముక్తఉచ్యతే, ౬౭

(సామ-౬౧ మహా అ ౨-౬)

టి. లీలయైవ = లీలచేతనే, అహంకారమయ్యాం = అహంకారప్రచురమైన
వాసనాం = వాసనను, త్యక్త్వా = విడిచి, ధ్యేయసంత్యాగీ = ధ్యేయమును విడిచిన
వాడై, యః = ఎవడు, తివ్రతి = ఉంచున్నాడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవ
న్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ నిరాయాసముగా నహంకారమును విడిచి, ధ్యేయము (లేక
ధ్యేయరూపమైన బ్రహ్మస్వరూపము) నొందుచున్నాడో వాడు జీవ
న్ముక్తుడు ధ్యేయమనగా ధ్యానింపబడునది. ధ్యాతాసానతుతత్త్వ
విత్ అనుటచే ఈజీవన్ముక్తుడు ధ్యేయస్వరూపమైన బ్రహ్మము నొం
దినవాడుగాని ధ్యాతగాడు. కావున ధ్యేయసంత్యాగి యనబడును.

, యావత్తీదృశ్య కలహాసకలేయం విలోక్యతే, ౬౮

, సాయోనసుష్టుసంత్యక్తా సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౬౯

(సామ- ౬౧ మహా ౨ ౨)

టి. యావత్ = ఎంతవరకుమైన, ఇయం = ఈ, దృశ్యకలనా = దృశ్యవ్యవ
హారము, సకలా = సమస్తము, విలోక్యతే = చూచబడుచున్నదో, సా = ఆదృశ్య
భేదవ్యవహారము, యేన = ఎవనిచేత, సుష్టు = లెస్సగ, సంత్యక్తా = విడువబడిన
దగునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ భేదబుద్ధి యెవనిచే సంపూర్తిగ విడువబడుచున్నదో వాడే
జీవన్ముక్తుడు.

, ఉద్వేగానందరహితః సమయాస్వచ్ఛయాధియా, ౭౦

, నశోచతేనచోదేతి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౭౧

(సామ- ౬౧ మహా ౨ ౨)

టి. ఉద్వేగానందరహితః = సంభ్రమము సంతోషములు లేనివాడై సమ
యా = సమమైనట్టి యు, స్వచ్ఛయా = నిర్మలమైనట్టి యు, ధియా = బుద్ధిచేత,
నశోచతే = శోకింపడో, నచోదేతి = చార్చమును బొందడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః =
జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ జననమరణములందును నిర్మలమైన సమబుద్ధిగలవాడై తొం
డరలేక మోదభేదంబుల నొందనివాడు జీవన్ముక్తుడు,

‘సర్వాశాస్త్రకలాశ్శంకా స్వర్వేహాస్వర్వనిశ్చయాః’ 2౨

‘ధియా యేన పరిత్యక్తా స్వజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, 23

(సామ-౬౦ మహా)

టీ. సర్వాశాః = సమస్తాశలును. సకలాశ్శంకాః = సమస్తసందేహములును, స్వర్వేహాః = ఇచ్చలన్నియును, సర్వనిశ్చయాః = సమస్తనిశ్చయములును, ధియా = విశ్చయమైన సమబుద్ధిచే, యేన = ఎవనిచేత, పరిత్యక్తాః = విడువబడినవగునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ బ్రహ్మమునందు గలిగిన బుద్ధిచే నెవడు సకలాశలు సందేహములు కోరికలు అది వరకుగల జగజ్జీవేశ్వరాది భేదనిశ్చయములు విడుచునో వాడే జీవన్ముక్తుడగునని చెప్పబడుచున్నాడు.

‘జన్మస్థితివినాశేష సోదయాస్తమయేషుచ’ 2౪

‘సమమేవమనోయస్య సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, 25

(సామ- ౬౦ మహా- ౨౨)

టీ. జన్మస్థితివినాశేష = జననవృద్ధి మరణములందును, సోదయాస్తమయేషుచ = లాభనష్టములందును, యస్య = ఎవనియొక్క, మనః = మనస్సు, సమమేవ = సమత్వమునే గలిగియుండునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ స్వప్రము.

‘సర్వాధిష్ఠానచిన్మాతే’ నిర్వికల్పేచిదాత్మని, 2౬

(అధర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; ౨౨)

‘యోజీవతిగతన్నేహః సజీవన్ముక్త ఉచ్యతే, 22

(సామ- ౬౦ మహా ౨౨)

టీ. సర్వాధిష్ఠానచిన్మాతే = సకలమునకు నధిష్ఠానజ్ఞానస్వరూపమును, నిర్వికల్పే = వికల్పములేని స్వరూపమునైన, చిదాత్మని = చిద్రూపమైన బ్రహ్మమునందు, గతన్నేహః = జగత్తునంతను రాగములేనివాడై, యః = ఎవడు, జీవతి = జీవించుచున్నాడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా|| జగత్తున మోహములేక ఎవడుబ్రహ్మను సంధానముచేయు
నుండునో వాడు జీవన్ముక్తుడు.

క్రియానాశాద్యవేచ్చింతా నాశోస్మాద్వాసనాక్షయః ౨౮

వాసనాప్రక్షయోమోక్షః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౨౯

(శు- య; 23 అధ్యాయ)

టీ. క్రియానాశాత్ = కర్మనాశమువలన, చింతానాశః = చింతానాశము,
భవేత్ = ఆగును, ఆస్మాత్ = ఈచింతానాశమువలన, వాక్యనాక్షయః = వాసనా
క్షయమగును, వాసనాప్రక్షయః = వాసనాక్షయమే, మోక్షః = మోక్షము, సః =
ఆ వాసనాక్షయముగలవాడే, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడు
చున్నాడు.

తా|| కర్మఫలాపేక్షలేకుండిన కర్మము నశించును. అందువలన
కర్మలనుగూర్చి చేయు చింతయునుండదు. ఆచింత నశించిన వాసన
నశించును. వాసన నశించిన మోక్షము గలుగును. వాసనాక్షయము
గలవాడే జీవన్ముక్తుడని చెప్పబడుచున్నాడు.

నిర్వికల్పాచిన్మాతా వృత్తిఃప్రజ్ఞేతికథ్యతే, ౩౦

సానర్వదాభవేద్యస్య సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౩౧

(శు- య; 23 అధ్యాయ)

టీ. నిర్వికల్పా = వికల్పములు లేనిదియు, (ఎడతెగనిదియు) చిన్మాతా =
శేవల చిద్రూపమైనదియునగు, వృత్తిః = చిత్తవృత్తి, ప్రజ్ఞేతి = ప్రజ్ఞయని, కథ్య
తే = చెప్పబడుచున్నది, సా = ఆప్రజ్ఞ, సర్వదా = ఎల్లప్పుడును, యస్య = ఎవనికి,
భవేత్ = కలిగియుండునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే =
చెప్పబడుచున్నాడు.

తా|| స్వప్నము.

దేహేంద్రియేష్వహంభావః ఇదంభావస్తదన్యకే. ౩౨

యస్యనోభవతఃకావశి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౩౩

(శు- య; 23 అధ్యాయ)

టీ. దేహేంద్రియేషు = దేహేంద్రియములందు, అహంభావః = అహంవృత్తి
యును, (నెననువృత్తియును) తదన్యకే = దేహేంద్రియములుకాని ఇతరవిషయము

అందు, ఇదంతా = ఇదంతవృత్తియును, (ఇదియనువృత్తియును) యశ్య = ఎవనికి, క్వాపి = ఎచ్చటను, నోభవతః = ఆరెండువృత్తులుండవో, సః = వాడు, జీవన్ముక్త ఉచ్యతే = జీవన్ముక్తుడని చెప్పబడును.

తా॥ అంతఃకరణవృత్తుల హంవృత్తియనియు, ఇదంతవృత్తియనియు, రెండువిధములు. అహంవృత్తియే బుద్ధియనియు. సహంకార మనియు, చెప్పబడును. ఇదంతవృత్తియే మనస్సనియు, మమకారమనియు, చెప్పబడును. బుద్ధివృత్తి దేహేంద్రియములను తానని వ్యాపిం చేయును. మనోవృత్తి నాదియని ఇతరవృత్తులను వ్యాపించును. అహం వృత్తి రిదంతవృత్తిరిత్యంతఃకరణం ద్విధావిజ్ఞానంస్యాదహం వృత్తిరిదం వృత్తిర్మనోభవేత్, అని చెప్పబడియున్నది. ఈయహంకారమమకార ములు లేనివాడే జీవన్ముక్తుడగుచున్నాడు.

‘సప్రత్యగ్భ్రూహ్మణోభేదం కదాపిబ్రహ్మసరయోః’ ౮౪

‘ప్రజ్ఞయాయోవిజానాతి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౮౫

(శు-య; 23 అధ్యాయ)

టీ. కదాపి ఒకప్పుడైనను, సప్రత్యగ్భ్రూహ్మణో = ప్రత్యగాత్మబ్రహ్మ అకును, బ్రహ్మసరయోః = బ్రహ్మకును సృష్టి కిని, యః = ఎవడు, ప్రజ్ఞయా = పూర్వోక్తప్రజ్ఞ చే, సభేదం = అభేదమును, విజానాతి = తెలిసికొనుచున్నాడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఎవడు నిర్వికల్ప చిన్మాత్రవృత్తిచే బ్రహ్మకును సృష్టికిన్ని, ప్రత్యగాత్మకును బ్రహ్మమునకును భేదములేదని యెరుగుచున్నాడో వాడు జీవన్ముక్తుడగుచున్నాడు.

‘సాధుభిఃపూజ్యమానోపి పీడ్యమానోపిదుర్జనైః’ ౮౬

‘సమమేవభవేద్యన్య సజీవన్ముక్తఉచ్యతే’ ౮౭

(శు-య; 23 అధ్యాయ)

టీ. సాధుభిః = సాధువులచేత, పూజ్యమానోపి = పూజింపబడుచున్నవాడైనను, దుర్జనైః = దుర్మార్గులచేత, పీడ్యమానోపి = పీడింపబడుచున్న వాడైనను, యశ్య = ఎవనికి, సమమేవ = సమత్వమే, భవేత్ = అగుచున్నదో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తఉచ్యతే = జీవన్ముక్తుడని చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ స్వప్నము.

యథాస్థితమిదం యస్య వ్యవహారవతోపిచా ౮౮

అస్తంగతం స్థితంచిత్రం సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౮౯

(కృ-య; ౯౮ వరాహ; అర)

టీ. వ్యవహారవతోపిచా = వ్యవహారవంతుడైనను, యస్య = ఎవనికి, ఇదం = ఈజగత్తు, యథాస్థితం = ఎప్పటివలెనున్నదియగునో, చిత్రం = చిత్రము, అస్తంగతం = నాశనమును, పొందినీతం = ఉన్నదగునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఈజగత్తు ఎప్పటివలెనున్నట్లు గనబడునో (ఆరోపించుటకు పూర్వము ఎట్లుండియున్నదో యట్లే యుండునో) మిథ్యగానుండునో, ఎవని చిత్రము వృత్తులులేక నశించియుండునో వాడు జీవన్ముక్తుడు.

నోదేతినాస్తమాయాతి సుఖేదుఃఖేమనఃప్రభా ౯౦

యథాప్రాప్తస్థితీర్యస్య సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౯౧

(కృ-య; ౯౮ వరాహ అర)

టీ. యస్య = ఎవనియొక్క, మనఃప్రభా = మనోవృత్తి, సుఖే = సుఖముందును, దుఃఖే = దుఃఖముందును, నోదేతి = సంతోషమున విజృంభింపదో, నాస్తమాయాతి = భేదమున కీడింపదో, యథాప్రాప్తస్థితీః = పొందబడిన జీవబ్రహ్మైక్యస్థితిని ఆతిక్రమించని ఉనికిగలవాడై యుండునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ సుఖమునందు సంతోషము దుఃఖమునందు కృతత్వము నొందక మనస్సు ఎవనికుండునో తానే బ్రహ్మమను జ్ఞానము మారక సర్వకాల సర్వావస్థలయందుండునో వాడే జీవన్ముక్తుడు.

యోజగత్తిసుషుప్తిస్థో యస్య జాగ్రన్నవిద్యతే, ౯౨

యస్య నిర్వాసనోపాధః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౯౩

(కృ-య; ౯౮ వరాహ అర)

టీ. యః = ఎవడు, సుషుప్తిస్థః = నిద్రయందున్నవాడైనను, జాగర్తి = కలుకొనువాడగునో, యస్య = ఎవనికి, జాగ్రత్ = బాహ్యేంద్రియ వ్యాపారము,

నవిద్యతే = లేదో, యస్యబోధః = ఎవనిబోధము, నిర్వాసనః = వాసనలేనిదియగునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా|| ఎవడు నిద్రావస్థను సజ్ఞానమున నుండక బ్రహ్మస్వరూపముగనుండునో; ఎవనికి బాహ్యేంద్రియవ్యాపారము నశించునో; ఎవని బోధవాసన లేనిదగునో వాడు జీవన్ముక్తుడు.

రాగద్వేషభయాదీనాం అనురూపంచరన్నసి, ౯౮
యోంత్యోమవత్స్వచ్ఛః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౯౯
(కృ- య; ౯౮ వరాహ అ ౪)

టీ. రాగద్వేషభయాదీనాం = రాగద్వేషభయదులకు, అనురూపం = తగినట్లు (అనుసరించి) చరన్నసి = సంచరించుచున్నను, యః = ఎవడు, అంతః = లోపలను, వ్యోమవత్ = ఆకాశమువలె, స్వచ్ఛః = నిర్మలడగునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా|| పైకి రాగద్వేషదులున్నట్లు చరించుచున్నను; లోపల నిర్మలాకాశమువలె స్వచ్ఛముగ శాంతముగ నుండునో వాడు జీవన్ముక్తుడగుచున్నాడు.

యస్యనాహంకృతోభావో బుద్ధిర్యస్యనలిప్యతే,
కుర్వతోఽకుర్వతోవాపి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే, ౧౦౦
(కృ- య; ౯౮ వరాహ అ ౪)

టీ. కుర్వతః = కర్మమును చేయుచున్నట్టియు, అకుర్వతోవాపి = కర్మమును చేయనట్టియు, యస్య = ఎవనియొక్క, భావః = భావము, నాహంకృతః = అహంకారము లేనిదగునో, యస్య = ఎవనియొక్క, బుద్ధిః = బుద్ధి, నలిప్యతే = కర్మలచే నంటబడదో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని; ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా|| కర్మము చేయుచున్నను చేయకున్నను ఎవనిభావ మహంకారముతో గూడకుండునో ఎవని బుద్ధి యాకర్మములచే నంటబడదో (ఫలాపేక్ష గలిగియుండదో) వాడు జీవన్ముక్తుడు.

‘యస్మాన్నోద్విజతేలోకో లోకాన్నోద్విజతేచయః, ౧౦౧

హర్షామర్ష భయాన్ముక్త సజీవన్ముక్తఉచ్యతే' ౯౯
(కృ-య; ౯౦ వరాహ అ ౪)

టీ. యస్మాత్ = ఎవనివలన, లోకః = ప్రపంచము, నోద్విజతే = భయపడ
జో, లోకాత్ = ప్రపంచమువలన, యః = ఎవడు, నోద్విజతేచ = భయపడవో,
హర్షామర్ష భయాత్, హర్ష - సంతోషమువలన, ఆమర్ష = కోపమువలన, భయాత్ -
భయమువలన, ముక్తః = విడువబడినవాడెవడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవ
త్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఎవని వలన భూతములు భయపడవో భూములవలన ఎవడు
భయపడవో (సమబుద్ధిగలవాడగుటచేత) ఎవడుహర్షామర్ష భయములు
లేనివాడో వాడు జీవన్ముక్తుడు.

యస్సమస్తార్థజాలేషు వ్యవహార్యసిన్స్పృహః' ౧౦౦
పరార్థేష్వివపూర్ణాత్మా సజీవన్ముక్తఉచ్యతే' ౧౦౧
(కృ-య; ౯౦ వరాహ; అ ౪; సామ ౬౧ మహా)

టీ. యః = ఎవడు, సమస్తార్థజాలేషు = తనసంబంధమగు సమస్త కార్యము
లందును, వ్యవహార్యసి = వ్యవహరించుచున్నవాడైనను, పరార్థేష్వివ = ఇతరుల
కార్యములందువలె, నిస్పృహః = ఇచ్చలేనివాడై, పూర్ణాత్మా = పూర్ణమైన యాత్మ
రూపము గలవాడగునో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే =
చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ స్పృష్టము.

ప్రజహాతియదాకామాన్ సర్వాన్ చిత్తగతాన్మునే, ౧౦౨
మయిసర్వాత్మ కేతుప్తః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే' ౧౦౩
(కృ-య; ౯౦ వరాహ అ ౪)

టీ. మునే = ఓనునీంద్రుడా, యదా = ఎప్పుడు, చిత్తగతాన్ = చిత్తము
నందున్న, సర్వాన్ = సమస్తమైన, కామాన్ = కోరికలను, ప్రజహాతి = విడుచు
చున్నాడో, సర్వాత్మకే = సర్వాత్మస్వరూపుడైన, మయి = నాయందు, కేతుః =
త్వప్తినించుచున్నాడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే =
చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఎవడు చిత్తమునందున్న సమస్తకామములను విడిచి యాత్మ
యందు తృప్తినిొందుచున్నాడో వాడుజీవన్ముక్తుడని చెప్పబడుచున్నాడు.

‘చైత్యవర్జితచిన్మితే’ పదేవరమపావనే’ ౧౦౪

‘అత్సుబ్ధచిత్తోవిశ్రాంత స్సజీవన్ముక్తఉచ్యతే’ ౧౦౫

(కృ- య; ౯౮ వరాహ అ ౪)

టీ. చైత = వర్జితచిన్మాతే = చిత్తవృత్తిహీన్యమైన జ్ఞానమాత్రమును,
పరమపావనే = అతిపవిత్రమునగు, పదే = పదమునందు, అత్సుబ్ధచిత్తః = తోభిం
చని చిత్తముగలవాడై, విశ్రాంతః = విశ్రమించువాడగునో, సః = వాడు, జీవ
న్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఖోభములేని చిత్తముగలవాడై చిదాకాశమున ఎవడు
విశ్రమించునో వాడు జీవన్ముక్తుడని భావము.

‘ఇదంజగదయంసోయం దృశ్యజాలమవాస్తవం,’ ౧౦౬

‘యస్యచిత్తేనస్ఫురతి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే’ ౧౦౭

(కృ- య; ౯౮ వరాహ అ ౪)

టీ. ఇదం = ఇది, జగత్ = జగత్తు, అయం = వీడు, సోయం = అవీడుఅను,
అవాస్తవం = మిథ్యాహపమయిన, దృశ్యజాలం = దృశ్యసమూహము, యస్య = ఎవ
నియొక్క, చిత్తే = చిత్తమందు, నస్ఫురతి = ప్రకాశింపకుండునో, సః = వాడు,
జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఇది జగత్తు వీడు వాడు అను మిథ్యాహపమైన దృశ్యసము
దాయము ఎవనిచి త్తమున తోచకుండునో ఎవనిచి త్తము సమస్థితిగ
నుండునో వాడు జీవన్ముక్తుడు.

‘శాంతసంసారకలనః కలావానపినిష్కళః’ ౧౦౮

‘యస్సచిత్తోపినిశ్చిత్తః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే,’ ౧౦౯

(సామ- ౬౧ మహా అ ౨)

టీ. శాంతసంసారకలనః = శాంతించిన సంసారవ్యాపారము కలవాడును,
కళావానపి = పాడకకళలు గలవాడయ్యెను, నిష్కళః = కళలులేనివాడును, యః =
ఎవడు, సచిత్తోపి = చిత్తముతోనున్నవాడైనను, నిశ్చిత్తః = చిత్తములేనివాడో,
సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ ఇంద్రియములు చిత్తమును గలవాడయ్యును వృత్తివిముఖుడగువాడు జీవన్ముక్తుడు.

‘చిదాత్మాహంపరాత్మాహం నిర్గుణోహంపరాత్పరః’ ౧౧౦

‘ఆత్మమాత్రేణయస్తిష్ఠేత్ సజీవన్ముక్తఉచ్యతే’ ౧౧౧

(కృ-య; 32 తేజోబిందు- అ ర)

టీ. చిదాత్మాహం = నేను చిద్రూపుడనైన ప్రత్యగాత్మను, పరాత్మాహం = నేను నిర్వికారుడగు పరమాత్మను, నిర్గుణోహం = నేను నిర్గుణుడను, పరాత్పరః = ప్రకృతికి పరమైన శుద్ధబ్రహ్మమును, అని, ఆత్మమాత్రేణ = ఆత్మమాత్రేయోపమున, యః = ఎవడు, తిష్ఠేత్ = ఉంచున్నాడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ స్వప్రము.

‘దేహత్రయాతిరిక్తోహం శుద్ధచైతన్యమస్మ్యహం’ ౧౧౨

‘బ్రహ్మహమితియస్యాస్తి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే’ ౧౧౩

(కృ-య; 32 తేజోబిందు అ ర)

టీ. అహం = నేను, దేహత్రయాతిరిక్తః = దేహత్రయమునకు విలక్షణమైనవాడను, అహం = నేను, శుద్ధచైతన్యం = నిర్వికారబ్రహ్మము, అస్మి = ఆగుచున్నాను, అహం = నేను, బ్రహ్మేతి = బ్రహ్మమేయను నిశ్చయము, యస్య = ఎవనికి, అస్తి = కలదో; సః = వాడు; జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని; ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ స్థూలసూక్ష్మకారణ దేహములకు సాక్షియైన ప్రత్యగాత్మనే, నేనను మాయాజృంభణమునకు పూర్వముండు శుద్ధబ్రహ్మమునే, నేనను నిశ్చయముగలవాడు జీవన్ముక్తుడని చెప్పబడుచున్నాడు.

‘యస్యదేహాదికంనాస్తి యస్యబ్రహ్మేతినిశ్చయః’ ౧౧౪

‘పరమానందపూర్ణోయః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే’ ౧౧౫

(కృ-య; 32 తేజోబిందు అ ర)

టీ. యస్య = ఎవనికి; దేహాదికం = దేహము మొదలైనది; నాస్తి = లేదో; యస్య = ఎవనికి; బ్రహ్మేతి = బ్రహ్మమును; నిశ్చయః = నిశ్చయముండునో; యః =

ఎవడు, పరమానందపూర్ణః = పరమానందపరిపూర్ణుడో; సః=వాడు; జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని; ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా|| ఎవనికి దేహమునం దహంకారమును గేహదులందు మమకారము నుండవో ఎవనికి తానే బ్రహ్మమని నిశ్చయముండునో వాడే నిత్యానందపరిపూర్ణుడు. జీవన్ముక్తుడు.

‘నిత్యానందప్రసన్నాత్మా హ్యన్యచింతావివర్జితః’ ౧౧౬

‘కించిదస్తిత్వహీనోయః సజీవన్ముక్తఉచ్యతే,’ ౧౧౭

(కృ-య; 32 తేజోబిందు అ ౪)

టీ. నిత్యానందప్రసన్నాత్మా; నిత్యానంద = నిత్యానందముచే; ప్రసన్న = ప్రసన్నమైన; ఆత్మా = ఆత్మగలవాడును; అన్యచింతావివర్జితః - ఇతరచింతలేనివాడును; కించిదస్తిత్వహీనః = కొంచము నున్నదను నూహలేనివాడును; యః = ఎవడో; సః = వాడు; జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని; ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా|| నిత్యానందముచే ప్రసన్నమైన చిత్తము గలవాడును, ఇతరచింతయేమియు లేనివాడును, జగదాదిభేదబుద్ధి కొంచమును లేనివాడును, జీవన్ముక్తుడగుచున్నాడు.

‘అహంబ్రహ్మస్మృత్యహంబ్రహ్మస్మృత్యహంబ్రహ్మేతినిశ్చయః,’ ౧౧౮

‘చిదహంచిదహంచేతి సజీవన్ముక్తఉచ్యతే,’ ౧౧౯

(కృ-య; 32 తేజోబిందు అ ౪)

టీ. అహం = నేను, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అస్మి = అగుచున్నాను, అహంబ్రహ్మస్మి = నేను బ్రహ్మమునగుచున్నాను, అహంబ్రహ్మేతి = నేను బ్రహ్మనని, నిశ్చయః = నిశ్చయముగలవాడును, చిదహం, అహం = నేను, చిత్ = జ్ఞానస్వరూపుడను, చిదహం = చిద్రూపుడైన ప్రత్యగాత్మ ను నేనని నిశ్చయముగలవాడెవడో, సః = వాడు, జీవన్ముక్తః = జీవన్ముక్తుడని, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా|| తానే బ్రహ్మమనియు, ప్రత్యగాత్మయనియు తలచువాడు జీవన్ముక్తుడు. కొందరు జగత్తులో చకుండుట జీవన్ముక్తియందురు. అది సరికాదు. అది విదేహముక్తి. తానే బ్రహ్మమను దృఢమైన

నిశ్చయముగలవాడై జగత్తు నింద్రజాలమువలె మిథ్యగ జూచుచుండుట జీవన్ముక్తి యనబడును.

ఇతి సార్థాంతిక జీవన్ముక్తి వాక్యాన్వేషణోపవింశదధికంశతం.

ఇట్లు సార్థాంతిక జీవన్ముక్తివాక్యములు నూటపందొమ్మిది.

ఇత్యష్టమం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

౯. స్వానుభూతి వాక్యప్రకరణము.

యోసావసా పురుషస్సోహమస్మి

(శు-య- ౧ ఈశావాస్య ౧౬; ౧౦ బృహదారణ్యక ౨ ౭ బ్రాగ్వి)

టీ. ఆసాపురుషః = ఈపురుషుడు, యః = ఎవడో, ఆసా = వీడును, సః = వాడును, అహమస్మి = నేనగుచున్నాను.

తా|| ఈపురుషుడనువాడును నేనగుచున్నాను. అంతఃకరణప్రతిబింబితచైతన్యము చిదాభాసుడైన జీవుడు వీడు తరపురుషుడు. అంతఃకరణాధిష్ఠానచైతన్యము కూటస్థుడు. వీడతరపురుషుడు. మాయాదిష్ఠానచైతన్యము, పరమాత్మ. అతడు త్తమపురుషుడు. ఈవాక్యమున నేననగా జీవుడు. ఈపురుషుడనగా కూటస్థుడు. వాడనగా పరమాత్మ. జీవుడుగా కనబడుచున్న నేను ప్రత్యగ్యాత్ముడను పరమాత్ముడను అగుచున్నాను.

తద్వోహం సోహసోయోహసోహం

టీ. తత్ = ఆయాదిత్తునియందున్న, ఆసా = ఈపురుషుడు, యః = ఎవడో, సః = వాడు, అహం = నేను, ఆసా = ఈభూతసముదాయ మందున్నవీడు, యః = ఎవడో, సః = వాడే, అహం = నేను.

తా॥ సూర్యమండల మందున్నవాడును, భూతసముదాయమున నున్నవాడును ఒక్కపరమాత్మయే, నేనే అపరమాత్మను.

తచ్ఛాంతమచల మద్వయానంద చిద్ధ నవవాస్తి, 3
(సామ- ౧౯ పరమహంస)

టీ. తత్ = తత్త్వదలత్వమైన బ్రహ్మమును, శాంతం = శాంతస్వరూపమును, అచలం = అచలస్వరూపమును, అద్వయానంద చిద్ధ నవన = అద్వితీయానందప్రజ్ఞాన ఘనతన, అస్తి = అగుచున్నాను.

తా॥ వడగండ్లు ఘనీభవించిన జలమునుదక్క నితరముకాదు, కావున జలఘనమనబడును. అట్లే ఘనీభవించినయనగా సాంద్రజ్ఞాన స్వరూపము చిద్ధ నమనబడును. ఉపాధులందు ప్రవేశింపకుండు చిద్రూపమే చిద్ధ నమనబడును. ఉపాధులందు ప్రవేశించినద్రవాత్మయనబడును వడగండ్లు స్తరైసట్లు అట్టిబ్రహ్మమే నేనగుచున్నాను. అట్లే యానంద ఘనమనినను, సద్ధనమనినను, ప్రజ్ఞానమనమనినను, తెలియవలెను.

త్వంవాహమస్మిభగవత్ దేవతేహంవై త్వమసి, ౪
(కృ- య; ౯౨ వరాహ)

టీ. భగవత్ = ఓభగవంతుడా, త్వంవా = నీవే, అహం = నేను, అస్మి = అగుచున్నాను, దేవ = ఓదేవా, అహం = నేను, తేనై = నీవాడనీ, అహం = నేనీ, త్వం = నీవు, అసి = అగుచున్నావు.

తా॥ అగ్నికిని విస్ఫలింగమునకు నున్న సంబంధమువలె నీకును నాకు ను సంబంధమున్నది. అగ్ని విస్ఫలింగమెట్లయ్యెనో యట్లే నీవు నేనైతివి.

సచ్చిదానందాత్మకోహం అజరోహంపరిపూర్ణోస్మి, ౫
(అధర్వ- ౫౨ మహానారాయణ- అ ౨)

టీ. అహం = నేను, సచ్చిదానందాత్మకః = సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుడను, అహం = నేను, అజరః = ముదిమిలేనివాడను, పరిపూర్ణః = పరిపూర్ణుడను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ స్వప్నము.

శుద్ధాద్వైతబ్రహ్మహం,

౬

(శు- య; ౮౮ మండలబ్రాహ్మణ)

టీ. శుద్ధ = మాయాసంబంధములేని, అద్వైత = అద్వితీయమైన, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అహం = నేను.

తా|| స్పష్టము.

తత్పూర్ణానందైకబోధస్తద్రబ్ధప్రైవాహమస్మి.

౭

(శు- య; ౨౦ అమృతబిందు)

టీ. తత్పూర్ణానందైకబోధః = తత్, ఆబ్రహ్మముయొక్క, పూర్ణానంద = నిలితలేని యానందమే, ఏక = ముఖ్యమును, బోధః = బోధగల, తద్రబ్ధప్రైవః = ఆబ్రహ్మమే, అహం = నేను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా|| స్పష్టము.

వాచామగోచరనిరాకార పరబ్రహ్మస్వరూపోఽహమేవ, ౮

(అధర్వ- ౧౨ మహానారాయణ అ ౮)

టీ. అహమేవ = నేనే, వాచాం = వాగాడిందియములకు (వేదములకు) అగోచర = తెలియబడని, నిరాకార = రూపములేని, పరబ్రహ్మస్వరూపః = పరబ్రహ్మస్వరూపమును.

తా|| స్పష్టము.

సదోజ్జ్వలోఽవిద్యా తత్కార్యహీనః స్వాత్మబంధహర స్సర్వ
దాద్వైతరహిత ఆనందరూప స్సర్వాధిష్ఠానచిత్తాత్మో నిరస్తా
విద్యాతమోమోహావవాహం ఓంతద్యత్పరంబ్రహ్మరామచంద్ర
చిదాత్మకస్సోహమోంత ద్రామభద్రపరంజ్యోతిస్సోహమోం,

(అధర్వ- ౧౫ రామోత్తరతాపినీ)

తత్పరఃపరమపురుషః పురాణపురుషోత్తమోనిత్య శుద్ధబుద్ధ
ముక్తసత్యపరమానందా సంతాద్వయపరిపూర్ణః పరమాత్మా
బ్రహ్మైవాహంరామోస్మి.

౧౦

(అధర్వ- ౧౫ రామోత్తరతాపినీ; శు-య; ౯౦ తారసార)

టీ. అహం- నేను, సదా- ఎల్లప్పుడును, ఉజ్వలః - ప్రకాశించువాడును, అవిద్యాతత్కార్యహీనః- అవిద్యయును తత్కార్యమైన సంసారమును లేనివాడను, స్వాత్మబంధహరః- ఆ త్మకు బంధహాపము గనుండు నవిద్యను హరించువాడను, సర్వదా - ఎల్లప్పుడును, ద్వైత రహితః- ద్వైతములేనివాడను, ఆనందరూపః- నిరతిశయప్రేమస్వరూపుడను, సర్వ - సర్వజగత్తునకు, అధిష్ఠాన - అధిష్ఠాన దూపమైన, చిన్మాత్రః- చిద్రూపుడను, నిరస్త-కొట్టబడిన, అవిద్యాతమోమోహావీవ- అవిద్యామయమైన మోహమును చీకటిగలవాడను, కాపున శుద్ధ బ్రహ్మమును; ఓం- అగ్నికారమును తెలియజేయును; పరం - ప్రకృతికి పరమైన; బ్రహ్మ- బ్రహ్మము; యత్-ఏదియో; తత్-అది; రామ చంద్రచిద్రాత్మకః- చిద్రూపుడైన రామచంద్రుడు; సః - రామచంద్రుడే; అహం- నేను; తత్ - ఆబ్రహ్మము; పరంజ్యోతిః- పరంజ్యోతిస్వరూపుడైన, రామభద్రః- చతురక్షరమంత్రస్వరూపుడైన రామభద్రుడు, సః- ఆరామభద్రుడు, అహం- నేను, తత్ - తత్పదవాచ్యుడైన ఈశ్వరుడును, పరః- శ్రేష్ఠుడును, పరమపురుషః - పరమపురుషుడును, పురాణపురుషోత్తమః- పురాణపురుషులగుబ్రహ్మవిష్ణ్వాదులకన్న నుత్తముడును, నిత్యశుద్ధబుద్ధము క్తనత్యపరమానంతాద్వయ పరిపూర్ణః. నిత్య - నాశములేని, శుద్ధ - మాయాసంబంధములేని, బుద్ధ- బోధస్వరూపమైన, ముక్త- అవిద్యారహితమైన, సత్య- కాలత్రయాబాధితమైన, పరమానంద - అతిశయ ప్రేమస్వరూపమైన, అనంత- అంతములేని (దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేదములేని) అద్వయ-అద్వితీయమైన, పరిపూర్ణః- అంతటనిండియుండు స్వరూపముగలవాడును, పరమాత్మా- పరమాత్ముడును, బ్రహ్మ- పరబ్రహ్మమునగు; రామ ఏవ- రాముడే; అహమస్మి- నేనగుచున్నాను.

తా॥ శ్రీరామ పరబ్రహ్మలకు అభేదమును బోధించుచు నుపాసించువాడే రాముడని ఈవాక్యము చెప్పుచున్నది.

‘త్రిషుధామనుయద్భోజ్యం భోక్తాభోగ్యశ్చయద్భవేత్’ ౧౧

‘తేభ్యోవిలక్షణస్సాక్షీ చిన్మాత్మోహంసదాశివః’

౧౨

(కృ- య; ౧౨ కై వల్య)

టీ. త్రిభు= మూడైన, ధామసు= స్థానములందు, యత్=ఏది,
భోజ్యమే, భోక్తా= భోక్తయును, భోగ్యశ్చ= భోగ్యమును, భవేత్= అగునో
క్తిః= వానికంటె, విలక్షణః= వేరైనవాడును, సాక్షీ= వానికి సాక్షియు,
అహం= నేను, చిన్మాత్మః= చిన్మాత్ముడను, సదాశివః= నిత్యమంగళస్వరూపుడను.

తా|| జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులందు భోజ్య భోక్త భోగస్వరూప
ముగ నేదియుండునో దానికి నేను వేరైనవాడను. వానివృత్తులనెరి
గెడి సాక్షిని. చిన్మాత్ముడను. నిత్యమంగళస్వరూపుడను. శరీరత్రయ
మునకు విలక్షణమైన ఆత్మను.

‘మయ్యేవసకలంజాతం మయిసర్వంప్రతిష్ఠితం,

౧౩

‘మయిసర్వంలయంయాతి తద్బ్రహ్మాద్వయమస్మ్యహం’

౧౪

(కృ- య; ౧౨ కై వల్య)

టీ. మయ్యేవ= నాయందే, సకలం= సమస్తమును, జాతం= పుట్టినది,
మయి= నాయందే, సర్వం= సమస్తమును, ప్రతిష్ఠితం= సురక్షితముగనున్నది.
మయి= నాయందే, సర్వం= సమస్తమును, లయం= నాశమును, యాతి= పొందు
చున్నది. అద్వయం= అద్వితీయమైన, తద్బ్రహ్మ= ఆబ్రహ్మము, అహం= నేను
అస్మి= అగుచున్నాను.

తా|| అద్వితీయ బ్రహ్మమే నేను. సముద్రమందు పుట్టుచు నందే
లయించుచు నందేయుండు బుద్ధ్యక్షముల విధమున నాయందే జగము
లుత్పత్తిస్థితిలయముల నొందుచున్నవి.

‘నిర్వాణోస్మినిరీహోస్మి నిరంశోస్మినిరీప్సితః’

౧౫

(సామ- ౬౫ సన్యాస- అ ౨)

‘చిదాత్మాస్మినిరీహోస్మి పరాపరవివర్జితః

౧౬

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ-౧౫)

టీ. నిర్వాణోస్మి= కై వల్యస్వరూపుడ నగుచున్నాను, నిరీహః= ఇచ్ఛ
లేనివాడను, అస్మి= అగుచున్నాను. నిరంశోస్మి= స్వగతభేదములేని వాడనగు

చున్నాను, నిరీప్సితః = కోరిక లేనివాడును, చిదాత్మాస్మి = చిహ్నపుడనైన ప్రత్య
గాత్మనగుచున్నాను. నిరీశోస్మి = ఈశ్వరుడులేనివాడనగుచున్నాను. పరాపరవి
ర్జితః = జీవాత్మ పరమాత్మ భేదములేనివాడను.

తా॥ నేను కైవల్య స్వరూపుడను నిరీహుడను భేదత్రయములేని
వాడను. నాకును నిరూమకుడగు నీశ్వరుడులేడు. జీవాత్మ పరమాత్మ
భేదములేని శుద్ధబ్రహ్మమును అగుచున్నానని తాత్పర్యము.

‘బ్రహ్మైవాహం సర్వవేదాంతవేద్యః నాహంవేద్యం వ్యోమవా
తాదరూపం,

‘రూపం నాహం నామ నాహం నకర్మ బ్రహ్మైవాహం సచ్చిదా
నందరూపం”

౧౭

(శు- య; 33 సర్వసార)

టీ. ఆహం = నేను, సర్వవేదాంత = సమస్తోపనిషత్తులచేత, వేద్యం = తెలియ
దగిన, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమునే, వేద్యం = ఇంద్రియములచే తెలియతగిన, వ్యోమ
వాతాదిరూపం = ఆకాశము వాయువు మొదలైన నవానిరూపము, నాహం = నేను
గాను, రూపం = రూపము, నాహం = నేనుగాను, నామ = పేరు, నాహం = నేను
గాను. నకర్మ = కర్మముగాను. అహం = నేను, సచ్చిదానందరూపం = సత్యజ్ఞానా
నంద స్వరూపమున, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమునే.

తా॥ ఉపనిషత్తులే బ్రహ్మమును ప్రతిపాదించుచున్నవో ఆబ్రహ్మ
మునే నేను. నేనుభూతాది రూపమునుగాను. నాకు నామరూపములు
లేవు. నేను కర్మముగాను సచ్చిదానంద రూపుడను.

‘నిత్యశ్శుద్ధోబుద్ధ ముక్తస్వభావ స్సత్యసూక్ష్మ స్సద్విభుశ్చ
ద్వితీయః”

౧౮

‘అనందాభిర్యఃపరఃసోహమస్మి ప్రత్యగ్ధాతుర్నాత్మనః”

(సామ - ౨౯ మైత్రేయ - ౨౧)

టీ. నిత్యః = నాశములేనివాడును, శుద్ధః = మాయాసంబంధము లేనివా
డును, బుద్ధ ముక్తస్వభావః = బుద్ధ = బోధరూపముగల, ముక్త = బంధములేని,
స్వభావః = స్వభావముగలవాడును, సత్యః = కాలత్రయాబాధ్యుడును, సూక్ష్మః =

నూత్నరూపుడను, సత్ = సత్తారూపుడును, విభుక్చ = సర్వవ్యాపకుడును, అద్వితీయః = రెండవది లేనివాడును, ఆనందాభిః = ఆనందసముద్రుడనై, యః = ఎవడు, పరః = పరమాత్మయైయున్నాడో, సః = వాడే, అహం = నేను, అస్మి = అగుచున్నాను. ప్రత్యగ్ధాతుః = ప్రత్యగాత్మస్వరూపుడను, అత్ర = ఇక్కడ, సంక్తిః = సందేహము, నాస్తి = లేదు.

తా|| స్వప్నము.

‘ద్వైతభావవిముక్తోస్మి సచ్చిదానందలక్షణః’ ౨౧

‘శుద్ధబోధస్వరూపోహం కేవలోహంసదాశివః’ ౨౨

టీ. ద్వైతభావవిముక్తః = ద్వైతభావ = ద్వైతధర్మమునుండి, విముక్తః = విడువబడినవాడను, అస్మి = అగుచున్నాను. సచ్చిదానందలక్షణః = సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుడను, అహం = నేను, శుద్ధబోధస్వరూపః = స్వచ్ఛమైనబోధయే స్వరూపముగాగలవాడను, అహం = నేను, కేవలః = అద్వితీయుడను, సదాశివః = నిత్యమంగళస్వరూపుడను.

తా|| జగజ్జీవేశ్వరాది ద్వైతజ్ఞానము నశించినవాడనైతిని. సచ్చిదానంద స్వరూపమైన యాత్మనైతిని. కేవల బోధస్వరూపముగు పరబ్రహ్మము నేనే అయ్యున్నానని భావము.

‘సోహమర్కఃపరంజ్యోతి రర్కజ్యోతిరహంశివః’ ౨౩

‘ఆత్మజ్యోతిరహంశుక్తి స్సర్వజ్యోతిరసావహః’ ౨౪

(అధర్వ- ౯౨ మహావాక్య)

టీ. పరంజ్యోతిః = స్థూలప్రపంచమునకు జ్యోతిరూపముగ, అర్కః = సూర్యుడైనట్టియు, అర్కజ్యోతిః = సూర్యునకు జ్యోతిస్వరూపమైనట్టియు, సః = ఆపరమాత్మయే, అహం = నేను, శివః = మంగళస్వరూపుడను, అహం = నేను, శుక్రః = స్వచ్ఛమైనవాడను, ఆత్మజ్యోతిః = బుద్ధికిజ్యోతియైనవాడను, సర్వజ్యోతిః = సమస్తమునకు జ్యోతియైనవాడను, రసావహః = ఆనందానుభవము నిచ్చువాడను.

తా|| స్థూలప్రపంచమునకు సూర్యరూపమునను సూర్యునకు జ్యోతిరూముగనున్న పరమాత్మయే నేను. నేను బుద్ధిని సర్వమును ప్రకాశింపజేయువాడను. మంగళస్వరూపుడను. ఆనందానుభవము గలుగజేయువాడను.

నిష్క్రియోన్మవికారోన్మ నిర్గుణోన్మవిరాకృతిః ॥ ౨౫

నిర్వికల్పోన్మనిత్యోన్మ నిరాలంబోన్మనిర్వయః ॥ ౨౬

(సామ- ౨౪ కుండిక)

టీ. నిష్క్రియోన్మ = క్రియలేనివాడనగుచున్నాను, అవికారోన్మ = నిర్వికారుడనగుచున్నాను, నిర్గుణోన్మ = నిర్గుణుడనగుచున్నాను, విరాకృతిః = ఆకారములేనివాడను, నిర్వికల్పోన్మ = నిర్వికల్పుడనగుచున్నాను, (ఎడతెగకుండువాడనగుచున్నాను) నిత్యోన్మ = నాశములేనివాడనగుచున్నాను, నిరాలంబోన్మ = ఆధారములేనివాడనగుచున్నాను, నిర్వయః = అద్వితీయుడను.

తా॥ కర్మేంద్రియములు లేవి క్రియలేనివాడను. మనస్సులేవి నిర్వికారుడను. పృకృతిలేవి త్రిగుణములు లేనివాడను. దేహము లేనందున నాకారము లేనివాడను. అద్వైతజ్ఞానమున నిర్వికల్పుడను. నాశములేనివాడను. సకలాధారుడను గాన నాధారములేని వాడను. అద్వితీయుడను.

కేవలాఖండబోధోహం స్వానందోహం నిరంతరః ॥ ౨౭

(సామ- ౨౪

సత్యంజ్ఞానమనంతం యత్పరబ్రహ్మహమేవతత్ ॥ ౨౮

(కృ-య; ౯౮ వరాహ)

టీ. అహం = నేను, కేవలాఖండబోధః = కేవలము నఖండమైన జ్ఞానమునే, అహం = నేను, స్వానందః = పరమాత్మానందస్వరూపుడను, నిరంతరః - అనంతరములేనివాడను, యత్ = ఏది, సత్యంజ్ఞానంఅనంతం = సత్యజ్ఞానానంతమైన, పరబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మమో, తదేవ = ఆపరబ్రహ్మమే, అహం = నేను.

తా॥ స్వప్రము.

కేవలంసచ్చిదానందం బ్రహ్మైవాహంజనార్దనః ॥ ౨౯

(కృ-య; ౯౮ వరాహ)

అశుభశుభసంకల్ప స్సశాంతోన్మనిరామయః ॥ ౩౦

(శు-య; ౬౫ సన్యాస- ౨౨)

టీ. కేవలం = అద్వితీయమైన, సచ్చిదానందబ్రహ్మైక = సత్యజ్ఞానానంద

స్వరూపమైన బ్రహ్మమే, అహం = నేను, జనార్దనః = జనార్దనుడను, అశుభః = శుభములేనివాడను, శుభసంకల్పః = శుభసంకల్పముగలవాడను, సకాంతః = శాంతముతోగూడినవాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, నిరామయః = రోగములేనివాడను.

తా॥ శుభాశుభవిహీన పరమశాంత నిరోగజనార్దన కేవల సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మము నేనే అగుచున్నాను

నష్టేష్టానిష్టకలన సచ్చిన్మాత్రోపరోస్త్వహం, 30

(శు- య; ౩౩ సన్యాస అ ౨)

అంతర్యామ్యహమగ్రాహ్యా నిర్దేశోహమలక్షణః 31

(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం = నేను, నష్టేష్టానిష్టకలనః = నష్ట = నశించిన, ఇష్టేనిష్టకలనః = ఇష్టేనిష్ట వ్యవహారము కలవాడను, సచ్చిన్మాత్రోపరోస్మి = సత్యజ్ఞానస్వరూపముగ పరమాత్మనగుచున్నాను, అహం = నేను, అంతర్యామి = అంతర్యామియైన ఈశ్వరుడను, అగ్రాహ్యః = గ్రహింపబడనివాడను, అనిర్దేశ్యః = నిర్దేశించుటకు శక్యముగానివాడను, అలక్షణః = లక్షణములేనివాడను,

తా॥ ఇష్టమైనది యనిష్టమైనది' యను వ్యవహారము లేనివాడను సత్యజ్ఞాన స్వరూపుడనగు పరమాత్మను, సమస్త భూతములందుండు సంతర్యామిని విషయములవలె గ్రహింపబడువాడనుగాను, అవాఙ్మానసగోచరుడ నగుటచే ననిర్దేశ్యుడను, అలక్షణుడను, నిరుపాధిక బ్రహ్మను.

అదైవతోహంప్రపూర్ణోహం అబాహ్యోహమనంతరః, 32

అద్వయానందవిజ్ఞాన ఘనోస్మ్యహమవిక్రియః, 33

(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం = నేను, అదైవతః = దైవతమైన జగజ్జీవాదిభేదములేనివాడను, అహం = నేను, ప్రపూర్ణః = సర్వపరిపూర్ణుడను, అహం = నేను, అబాహ్యః = బాహ్యప్రదేశము లేనివాడను, అనంతరః = అనంతరములేనివాడను, అద్వయానంద విజ్ఞానఘనః = అద్వితీయానంద ఘనుడను, అస్మి = అగుచున్నాను, అహం = నేను, అనిక్రియః = వికారములేనివాడను.

తా॥ నేను ద్వైతజ్ఞానము లేనివాడను, చిదానంద ఘనుడను, భావవికారములు లేనివాడను.

‘అవిద్యాకార్యహీనోహ మవాఙ్మానసగోచరః’ 31

‘ఆత్మాచైతన్యరూపోహ మహమానందచిద్భవః’ 32

టీ. అహం = నేను, అవిద్యాకార్యహీనః = అవిద్యాకార్యమైన సంసారము లేనివాడను, అవాఙ్మానసగోచరః = వాక్కులకు మనస్సునకు జెలియబడనివాడను, అహం = నేను, ఆత్మా = ఆత్మను, చైతన్యరూపః = చైతన్యస్వరూపుడను, అనందచిద్భవః = ఆనందచిద్భవుడను.

తా॥ స్వప్తము.

‘ఆప్తకామోహమాకాశా త్వరమాత్మేశ్వరోస్మ్యహం’ 32

‘చిదానందోస్మ్యహంచేత్తా చిన్మసచ్చిన్మయోస్మ్యహం’ 33

(కృ- య; రం బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం = నేను, ఆప్తకామః = పొందబడిన కోరికగలవాడను, ఆకాశాత్ = ఆకాశముకన్నను, పరమః = ఉత్కృష్టమైన, ఆత్మా = ఆత్మను, ఈశ్వరోస్మి = సర్వభూతములకు నియామకుడనగుచున్నాను, అహం = నేను, చిదానందోస్మి = చిదానందుడనగుచున్నాను, చేత్తా = చైతన్యస్వరూపుడనగుచున్నాను, చిన్మసః = జ్ఞానస్వరూపుడను, చిన్మయః = జ్ఞానమయుడను, అహం = నేను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ ఆత్మస్వరూపము తెలియుటచే నితరమైన కోరికలులేక పొందబడిన కోరికలు గలవాడనైతిని. ఘనీభవించిన జ్ఞానమే స్వరూపము గలవాడను. (34)

‘జ్యోతిర్మయోస్మ్యహం జ్యాయాన్ జ్యోతిషాం జ్యోతిరస్మ్యహమ్,’

‘నిత్యోహంసరవద్యోహం నిష్క్రియోస్మి నిరంజనః’ రం

(కృ- య; రం బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం = నేను, జ్యోతిర్మయః = ప్రకాశరూపుడను, అస్మి = అగుచున్నాను, జ్యాయాన్ = క్షేప్తృడను, జ్యోతిషాం = సూర్యాదిజ్యోతి స్వరూపములకు, అహం = నేను, జ్యోతిరస్మి = జ్యోతియగుచున్నాను, అహం = నేను,

నిత్యః = నాశములేనివాడను, నిరవద్యః = నిందితేనివాడను, నిష్క్రియోస్త్రి = క్రియలేనివాడనుగుచున్నాను, నిరంజనః = జేనినంటనివాడను.

తా|| నేను సూర్యాదులను వెలిగించు వెలుంగును; సర్వమునకు నాదియగుటచే బెద్దవాడను మాయాసంబంధములేమిచే నిరవద్యుడను. నిరంజనుడనని భావము.

‘నిర్మలానిర్వికలాస్మిన్మి నిరాభ్యాతోస్మినిశ్చలః’ రం

‘నిర్వికారోనిత్యపూతో నిర్గుణోనిస్సృహోస్మ్యహం.’ రం

(కృ- య; రం బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం = నేను, నిర్మలః = స్వచ్ఛమైనవాడను, నిర్వికల్పః = నిర్వికల్పుడను, అస్మి = అగుచున్నాను, నిరాభ్యాతః = ప్రకాశితుడనుగాను, (ప్రసిద్ధుడనుగాను) నిశ్చలః = సంకల్పములేనివాడను, నిర్వికారః = భావవికారములు లేనివాడను, నిత్యపూతః = నిత్యపవిత్రుడను నిర్గుణః = నిర్గుణుడను, నిస్సృహః = జేనియందును, స్పృహలేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా|| అవిద్యామూలిన్యము తొలగినందున స్వచ్ఛమైనవాడను, నిర్వికల్పుడను, శరీరవిలక్షణుడను అగుటచే భావవికారము లేనివాడను నిత్యపవిత్రుడను.

‘నిరింద్రయోని యంతాహం నిరపేక్షోస్మినిష్కలః’ రం

‘పురుషఃపరమాత్మాహం పురాణఃపరమోస్మ్యహం’ రం

(కృ- య; రం బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం = నేను, నిరింద్రియః = ఇంద్రియములు లేనివాడను, నియంతా = బుద్ధింద్రియముల నడుపువాడను; నిరపేక్షః = విషయాపేక్షలేనివాడను; అస్మి = అగుచున్నాను; అహం = నేను; నిష్కలః = అంతరింద్రియశేంద్రియ పంచస్థానములను బుడశకలలు లేనివాడను; పురుషః = మాత్రాత్మస్వరూపుడను; అహం = నేను; పరమాత్మా = పరమాత్మను, పురాణః = అనాదినిధమైనవాడను; పరమః = శుక్ష్మప్రభుడను; అస్మి = అగుచున్నాను.

తా|| స్పష్టము.

‘పూర్ణానందైకబోధోహం పితృకేకరసోస్మ్యహం’ రం

ప్రజ్ఞాతోహం ప్రశాంతోహం ప్రకాశః పరమేశ్వరః, ౪౬
(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం = నేను; పూర్ణానందైకబోధః = పూర్ణానందముతో నూడిన
ముఖ్యమైన బోధయే స్వరూపముగా గలవాడను; అహం = నేను; ప్రత్యగీశః =
ప్రత్యగాత్మస్వరూపము; అస్మి = అగుచున్నాను; అహం = నేను; ప్రజ్ఞాతః = అన్ని
టిని దెలిసికొనువాడను; అహం = నేను; ప్రశాంతః = శాంతుడను, అహం = నేను;
ప్రకాశః = స్వప్రకాశుడను; పరమేశ్వరః = పరమేశ్వరుడను.

తా॥ స్పష్టము.

ఏకధాచింత్యమానోహం ద్వైతాద్వైతవిలక్షణః, ౪౭
శుద్ధోస్మి శుక్రాంతోస్మి శాశ్వతోస్మి శివోస్మి, ౪౮
(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం = నేను; ఏకధా = ఒక్కరితగ నే, చింత్యమానః = చింతించ
బడువాడను, ద్వైతవిలక్షణః = ద్వైతాద్వైత వ్యవహారములేనివాడను; శుద్ధోస్మి =
పరిశుద్ధుడనగుచున్నాను; శుక్రః = స్వచ్ఛుడను; శాంతోస్మి = శాంతుడనగు
చున్నాను; శాశ్వతోస్మి = శాశ్వతుడనగుచున్నాను; శివోస్మి = మంగళస్వరూ
పుడనగుచున్నాను.

తా॥ నేనే బ్రహ్మమును జ్ఞానముచేతనే చింత్యమానుడనుగాని
మఱియొక విధమున చింతింపబడువాడనుగాను. అద్వైతముని ద్వైత
కాలమున బోధకొఱకు చెప్పబడుచున్నాని పరమార్థమున నద్వైతమును
వ్యవహారములేదు కావున బ్రహ్మము ద్వైతాద్వైత విలక్షణమైనది.
అబ్రహ్మమే నేను.

అహంసకృద్విభాతోస్మి స్వమహిమీనదాస్థితః, ౪౯
సచ్చిదానందమాతోహం స్వప్రకాశోస్మి చిద్భవః, ౫౦
(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

టీ. అహం = నేను; సకృద్విభాతః = నదనద్వైతములేక యొక్కమాటుగ,
ప్రకాశించువాడను; అస్మి = అగుచున్నాను; సదా = ఎల్లప్పుడు, స్వమహిమీనః =
స్వకీయమైన మహిమయందే; స్థితః = ఉన్నవాడను; స్వప్రకాశోస్మి = స్వప్రకా
శుడనగుచున్నాను, చిద్భవః = జ్ఞానభువనుడను.

తా॥ ఇతరప్రకాశము నపేక్షింపక స్వప్రకాశుడ నగుచున్నాను.
ఎల్లప్పుడు పరమాత్మ మహిమయిందే యున్నవాడనగుచున్నాను.
సదాదివృత్తులులేక ఏకరూపముగ నెల్లప్పుడు బ్రకాశించువాడను.

‘మానావమానహీనోస్మి నిర్గుణోస్మి శోభోస్మ్యహం’ ౧౧

‘ద్వైతాద్వైతవిహీనోస్మి ద్వంద్వహీనోస్మి సోస్మ్యహం’ ౧౨
(సామ- ౨౯ మైత్రీయ)

టీ. అహం = నేను, మానావమానహీనః = మానవు నవమానము లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, నిర్గుణః = గుణరహితుడను, అస్మి = అగుచున్నాను, విహీనః = విభేదము, అస్మి అగుచున్నాను, ద్వైతాద్వైతహీనః = ద్వైతాద్వైత వ్యవహారములు లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, ద్వంద్వహీనః = సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములు లేనివాడను, సః = ఆపరమాత్మను, అహం = నేను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ శరీరత్రయములేమిచే మానావమానములు లేనివాడను. నిర్గుణుడను. ద్వంద్వములు లేనివాడను. సత్త్వరజస్తమోగుణములు లేనివాడను అగుచున్నాను. కేవలపరమాత్మ నగుచున్నాను.

‘భావాభావవిహీనోస్మి భాషాహీనోస్మి భాస్మ్యహం’ ౧౩

‘శూన్యాశూన్యవిహీనోస్మి శోభనాశోభనోస్మ్యహం’ ౧౪

(సామ- ౨౯ మైత్రీయ- ౨౩)

టీ. అహం = నేను, భావాభావవిహీనః = విషయనిర్విషయములు లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, భాషాహీనోస్మి = వాగాదీంద్రియములు లేనివాడనగుచున్నాను, భాస్మి = ప్రకాశరూపమగుచున్నాను, అహం = నేను, శూన్యాశూన్యవిహీనః = శూన్యమైన సుఖస్తియు ననున్యములైన జాగ్రత్స్వప్నములును లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, అహం = నేను, శోభనాశోభనోస్మి = శోభనాశోభనములు లేనివాడనగుచున్నాను.

తా॥ విషయనిర్విషయములు లేనివాడను. అవస్థాత్రయ విలక్షణుడను, అసంగుడనగుటచే శుభాశుభములు లేనివాడను వాగాదీంద్రియములు లేనివాడను నిర్గుణపరబ్రహ్మమునని తాత్పర్యము.

‘సదసద్భేదహీనోస్మి సంకల్పరహితోస్మ్యహం’ ౫౫

‘నానాత్మభేదహీనోస్మి హ్యఖండానందవిగ్రహః’ ౫౬

(సామ- ౨౯ మైత్రేయ; అ 3)

టీ. అహం = నేను, సదసద్భేదహీనః = సదసద్భేదములేనివాడను; అస్మి = అగుచున్నాను, సంకల్పరహితోః = మనస్సులేనందున నిస్సంకల్పుడనగుచున్నాను, నానాత్మభేదహీనోః = మామాద్యపాదులులేనందున నానాత్వభేదములేనివాడనగుచున్నాను, అఖండానందవిగ్రహః = షరిత్రాన్తానంద స్వరూపుడను. హి = నిశ్చయము.

తా॥ స్పష్టము.

‘బంధమోక్షవిహీనోస్మి శుద్ధంబ్రహ్మస్మిసోస్మ్యహం’ ౫౭

‘చిత్తాదిసర్వహీనోస్మి పరమోస్మిపరాత్పరః’ ౫౮

(సామ- ౨౯ మైత్రేయ; అ 3)

టీ. అహం = నేను, బంధమోక్షవిహీనః = బంధమోక్షములు లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, శుద్ధం = శుద్ధమైన, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అస్మి = అగుచున్నాను, సోః = ఆపరమాత్మనగుచున్నాను, చిత్తాది = చిత్తముమొదలైన, సర్వహీనః = సమస్తములేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, పరమోః = సర్వోత్కృష్టుడనగుచున్నాను, పరాత్పరః = పరమాత్మనగుచున్నాను.

తా॥ కర్తృత్వములేకయుండుటచే బంధమోక్షము లేనివాడను; నిస్సంగుడనగుటచే శుద్ధుడను భేదత్రయము లేమిచే చిత్తాదులు లేనివాడను.

‘సదావిచారరూపోస్మి నిర్విచారోస్మిసోస్మ్యహం’ ౫౯

‘ధ్యాత్వధ్యానవిహీనోస్మి ధ్యేయహీనోస్మిసోస్మ్యహం’ ౬౦

(సామ- ౨౯ మైత్రేయ- అ 3)

టీ. అహం = నేను, సదా = ఎల్లప్పుడు, విచారరూపోః = బ్రహ్మవిచార స్వరూపుడనగుచున్నాను, నిర్విచారోః = బ్రహ్మయగుటవలన విచారములేనివాడనగుచున్నాను, సోః = ఆపరమాత్మనగుచున్నాను, ధ్యాత్వధ్యానవిహీనః = ధ్యాతయును ధ్యానమునులేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, ధ్యేయహీనోః =

శ్రేయము లేనివాడనగుచున్నాను, సః = అపరమాత్మను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ స్వప్తము.

‘లఙ్కౌలత్వవిహీనోస్మి లయహీనరసోస్మ్యహం’ ౬౧

‘మాతృరూపవిహీనోస్మి మేయహీనశ్చివోస్మ్యహం’ ౬౨

(సామ; ౨౯ మైత్రీయ- అ ౩)

టీ. లఙ్కౌలత్వవిహీనః = లఙ్కౌలత్వములు లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, అహం = నేను, లయహీనరసోస్మి = నాశములేని యనుభవస్వరూపుడనగుచున్నాను. అహం = నేను, మాతృరూపవిహీనః = ప్రమాతృ పరమాణులు లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, మేయహీనః = మేయములేనివాడను, శివః = పరమాత్మను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ కుంటునునితోగూడిన బుద్ధియందలి చిదాభాసుడు ప్రమాతృ యనబడును, చిదాభాసునితోగూడిన మనోస్మృతి ప్రమాణమనబడును. ఘటాది విషయము ప్రమేయమనబడును. ప్రమేయముతోగూడిన ప్రమాణమందు విషయాకృతి గలుగుచున్నది. ఆవిషయమును ప్రమాతగ్రహించును. ప్రమేయమును ప్రమాణమును నిశ్చించును.

‘స ర్వేంద్రియవిహీనోస్మి సర్వకర్మకృదవ్యహం’ ౬౩

‘ముదితాముదితాఖ్యోస్మి సర్వమానఫలోస్మ్యహం’ ౬౪

(సామ; ౨౯ మైత్రీయ అ ౩)

టీ. అహం = నేను, సర్వకర్మకృదపి = సమస్తకర్మములు చేయుచున్నవాడనైనను, సర్వేంద్రియవిహీనోస్మి = సమస్తేంద్రియములు లేనివాడనగుచున్నాను, ముదితాముదితాఖ్యః = ‘ముదిత’ ‘అముదిత’ యను నామములు గలవాడను, సర్వమానఫలః = సమస్తమానమలయొక్క ఫలము, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ ఆత్మజ్ఞానులకు ముదితాస్వరూపముగను అజ్ఞానులకముదితాస్వరూపముగనుండును. సర్వేంద్రియవృత్తి విముఖములై యుండుటయే సర్వమానము. ఆసర్వమానఫలమే నేనగుచున్నాను.

‘షడ్వికారవిహీనోస్మి షట్కారహితోస్మ్యహం’ ౬౫

‘దేశకాలవిహీనోస్మి దిగంబరసుఖోస్మ్యహం’

౬౬

(సామ- ౨౯ మై య- ౮ 3)

టీ. అహం = నేను, షడ్వికారహీనోస్మి = షడ్భావవికారములు లేనివాడ నగుచున్నాను, షట్కోశరహితోస్మి = షట్కోశములు లేనివాడ నగుచున్నాను, దేశకాలవిహీనోస్మి = దేశకాలవిశేషములు లేనివాడనగుచున్నాను, అహం = నేను, దిగంబరసుఖః = దిగంబరసుఖముగలవాడను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా. అస్తి, బాహ్యే, వర్ధతే, పరిణమతే, అవక్షీయతే, వినశ్యతి, ఇవి షడ్భావవికారములు. ఇవి లేనివాడను. త్వక్కు, మాంసము, రుధిరము, స్నాయువు, మజ్జ, అస్థి, ఇవి షట్కోశములు. ఇవి లేనివాడను. దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేదములేమిచే ననంత్రుడను. దిగంబరునకు దేశాభిరూపముండమి సుఖమెక్కువగ నుండును. ఆసుఖమే నేనగుచున్నాను.

‘అఖండాకాశరూపోస్మి స్యాఖండాకారమస్మ్యహమ్’

౬౭

‘ప్రపంచము క్తచిత్రోస్మి ప్రపంచరహితోస్మ్యహం’

౬౮

(సామ- ౨౯ మైత్రేయ- ౮ 3)

టీ. అహం = నేను, అఖండాకాశరూపః = చిదాకాశస్వరూపుడను, అస్మి = అగుచున్నాను, హి = నిశ్చయము, అఖండాకారం = అనంతస్వరూపము, అస్మి = అగుచున్నాను. ప్రపంచ = ప్రపంచవాసనచే, ముక్త = విడువబడిన, చిత్రః అస్మి = చిత్రముగలవాడ నగుచున్నాను. అహం = నేను, ప్రపంచరహితః = ప్రపంచము లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా. స్పష్టము.

‘సర్వప్రకాశరూపోస్మి చిన్మాత్రజ్యోతిరస్మ్యహం’

౬౯

‘కాలత్రయవిహీనోస్మి కామాదిరహితోస్మ్యహం’

౭౦

(సామ- ౨౯ మైత్రేయ- ౮ 3)

టీ. అహం = నేను, సర్వప్రకాశరూపః = అన్నిటియొక్క ప్రకాశమే స్వరూపముగా గలవాడను, (నూర్వాదిఘటాంత ప్రకాశస్వరూపుడను) అస్మి = అగుచున్నాను, చిన్మాత్రజ్యోతిః = చిన్మాత్రమైన పరీకాశస్వరూపుడను, అస్మి =

అగుచున్నాను, కాలత్రయిదిహీనః = మూడుకాలములు లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, అహం = నేను, కామాదిరహితః = కామాదులు లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ సూర్యుడు మొదలు ఘటముదాకగల పస్త్రపుటయొక్క ప్రకాశమే నేను, నేను కేవల చిన్మాత్రాశక్తుఁడు కాలత్రయిదిహీనఁడు నుండువాడను. కామము, రోగిగఁ, భోగిగఁ, మోహము, ముగ్ధము, మాత్సర్యము, ఈఆరుగుణములు లేనివాడను.

‘ముక్తిహీనోస్మి ముక్తోస్మి మోక్షహీనోస్మ్యహంసదా’ 20

‘గంతవ్యదేశహీనోస్మి గమనాదివివర్జితః’ 21

(సామ- ౨౯ మైత్రేయ- అ 3)

టీ. అహం = నేను, సదా = ఎల్లప్పుడు, ముక్తిహీనః = ముక్తిలేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, ముక్తః = ముక్తుడను, అస్మి = అగుచున్నాను, ‘మోక్షహీనోస్మి’ = మోక్షములేనివాడ నగుచున్నాను, ‘గంతవ్యదేశహీనోస్మి’ = పోవుటకు లగిన దేశము లేనివాడనగుచున్నాను, ‘గమనాదివివర్జితః’ = గమనాదులు లేనివాడను.

తా॥ స్వతస్సిద్ధముగ బద్ధుడనుగాను కావున ముక్తిలేనివాడను. అవిద్యాకాంతమై పీడప నాత్మజ్ఞానమున నవిద్య తొలగెనుగావున ముక్తుడను. ఏయపస్థయు లేనివాడను గావున మోక్షమును లేనివాడను. పరిపూర్ణుడనుగావున పోవుటకు చోటులేదు. నిరయపుడను గావున గమనాదిక్రియలు లేనివాడను.

‘సర్వదాసమరూపోస్మి శాంతోస్మి పురుషోత్తమః’ 22

(సామ- ౨౯ మైత్రేయ అ 3)

‘చిదక్షరోహంసత్యోహం వాసుదేవోఽజరోఽమరః’ 23

(కృ- య; 32 తేజోవిందు)

టీ. అహం = నేను, సర్వదా = ఎల్లప్పుడు, సమరూపః = సమరూపుడను, అస్మి = అగుచున్నాను, శాంతః = శాంతుడను, పురుషోత్తమః = పురుషోత్తముడను, అస్మి = అగుచున్నాను, చిత్ = జ్ఞానస్వరూపుడను, అక్షరః = కుట్రముడను, అహం = నేను, సత్యః = కాలత్రయాబాధ్యుడను, వాసుదేవః = వాసుదేవుడను,

అజరః = జరలేనివాడను, అమరః = నాశములేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను.
కనన్యః = కను స్వభూతములను కను స్వభూతములందు తాను వసించువాడని వాసు
దేవ శబ్దమున కర్థము.

తా॥ స్పష్టము.

‘అసామేకాక్షరంబ్రహ్మ వాసుదేవాఖ్యమద్వయం’ 21

(అధర్వ- ౪3 నారదపరివ్రాజక- అ 3)

‘పరబ్రహ్మస్వరూపోహం పరమానందమస్మ్యహం’ 22

(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. అహం = నేను, ఏకాక్షరం = ఓంకారస్వరూపమైన, బ్రహ్మ = బ్రహ్మ
మును, అద్వయం = అద్వితీయమైన, వాసుదేవాఖ్యం = వాసుదేవనామమైన, పర
బ్రహ్మస్వరూపః = పరబ్రహ్మస్వరూపుడను, అహం = నేను, పరమానందం = పర
మానందస్వరూపుడను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ స్పష్టము.

‘కేవలంజ్ఞానరూపోహం కేవలం పరమోస్మ్యహం’ 22

‘కేవలంశాంతరూపోహం కేవలంచిన్మయోస్మ్యహం’ 23

(కృ- య; 32)ందు; అ 3)

టీ. అహం = నేను, కేవలం = ముగ, జ్ఞానరూపః = చిద్రూపుడను.
అహం = నేను, కేవలం = ముఖ్యముగ, పరమోస్మి = ఉత్కృష్టుడనగుచున్నాను,
అహం = నేను, కేవలం = ముఖ్యముగ, శాంతరూపః = శాంతాకారుడను, అహం =
నేను, కేవలం = ముఖ్యముగ, చిన్మయోస్మి = చిన్మయుడనగుచున్నాను.

తా॥ నేను కేవల ప్రత్యేకాత్మను గావున, చిద్రూపుడను, శాంతు
డను, పరముడను, చిన్మయుడను.

‘కేవలంనిత్యరూపోహం కేవలంశాశ్వతోస్మ్యహం’ 24

‘కేవలంసత్త్విరూపోహమహం త్యక్తాహమస్మ్యహం’ 25

కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం = నేను, కేవలం = ముఖ్యముగ, నిత్యరూపః = నాశములేని
రూపముగలవాడను, అహం = నేను, కేవలం = ముఖ్యముగ, శాశ్వతోస్మి =
ఎప్పుడు నుండువాడనగుచున్నాను, కేవలం = ముఖ్యముగ, అహం = నేను, సత్త్వ

భూపః = కాలత్రయాబాధ్యమైన రూపముగలవాడను, ఆహం = నేను, త్యక్త = విడువబడిన, అహమస్మి = అహమస్మిగలవాడను.

తా॥ ప్రత్యగాత్మస్వరూపుడనగు నేను నిత్యుడను. శాశ్వతుడను. సత్యుడను. అహంభావములేనివాడను. (ఇచ్చట నిఁకొక 'అహం' ఎక్కువపడ్డది)

‘కేవలంతుర్వరూపోస్మి తు ర్వాత్మీతోస్మి కేవలం, ౧౧

‘కేవలాకారరూపోస్మి శుద్ధరూపోస్మ్యహమహం ౧౨

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టి. ఆహం = నేను, సహ = ఎల్లప్పుడు, కేవలం = మఖ్యముగ తుర్వరూపోస్మి = తురీయస్వరూపుడనగుచున్నాను. కేవలం = మఖ్యముగ, తుర్వాత్మీతః = తుర్వాత్మీతుడను. అస్మి = అగుచున్నాను, కేవలాకారరూపోస్మి = అద్వితీయాకారమే రూపముగా గలవాడనగుచున్నాను. శుద్ధరూపోస్మి = శుద్ధరూపుడనగుచున్నాను

తా॥ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులకు సాక్షి నగుటచే దురీయుడను. కేవల పరబ్రహ్మనగుటచే దురీయాతీతుడను. అద్వితీయుడనగుట చేతను నిస్సంగుడను. అందుచే బరిశుద్ధుడను.

‘నిర్వికల్పస్వరూపోస్మి నిరీహాస్మినిరామయః’ ౧౩

అపరిచ్ఛిన్నరూపోస్మి హనంతానందరూపవాన్ ౧౪

(కృ- య; 32 తేజోబిందు అ 3)

టి. నిర్వికల్పస్వరూపః = నిర్వికల్పస్వరూపుడను, అస్మి = అగుచున్నాను. నిరీహాస్మి = ఇచ్చలేనివాడనగుచున్నాను, అపరిచ్ఛిన్నరూపః = అక్రమింపబడని రూపముగలవాడను, అస్మి = అగుచున్నాను. అనంతానందరూపవాన్ = అనంతానంద రూపవంతుడను.

తా॥ స్పష్టము.

‘ఆత్మారామస్వరూపోస్మి హ్యహమాత్మానదాశివః’ ౧౫

‘ఆదిమధ్యాంతేశూన్యోస్మి హ్యేకాశనదృశోస్మ్యేవం’ ౧౬

(కృ- య; 32 తేజోబిందు అ 3)

టి. ఆహం = నేను, ఆత్మారామస్వరూపః = ఆత్మయందేరమించు రూపము

గలవాడను, అస్మి = అగుచున్నాను. అత్మా = ప్రత్యగాత్మను, సదాశివః = సదాశివుడను. ఆదిమధ్యాంతరూప్యః - ఆదిమధ్యాంతములు లేనివాడను, అస్మి = అగుచున్నాను, అహం = నేను, అకాశసదృశః = అకాశతుల్యుడను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా|| స్పష్టము.

‘నిత్యశుద్ధచిదానంద స్సత్తామాతోహమవ్యయః’ ౮-2

‘నిత్యశుద్ధచిదానంద స్సత్తామాతోహమవ్యయః’ ౮-౩

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం = నేను, నిత్యశుద్ధచిదానందః, నిత్య = నాశములేని, శుద్ధ = స్వచ్ఛమైన, చిదానందః = జ్ఞానానంద స్వరూపుడను, సత్తామాత్యః = సదాశివుడను; అవ్యయః = నాశములేనివాడను, అహం = నేను, నిత్యశుద్ధ = మాయా యోగములేనందున నెప్పుడు బరిశుద్ధమైన, విశుద్ధ = అవిద్యనశించినందున స్వచ్ఛమైన, ఏక = ముఖ్యమైన, సచ్చిదానందం = సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుడను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా|| అవిద్యనశించినందున సచ్చిదానంద స్వరూపమైన ప్రత్యగాత్మ నగుచున్నాను. అని తాత్పర్యము.

‘భూమానందస్వరూపోహం భాషాహీనోస్మ్యహంసదా’ ౮-౪

‘సర్వాధిష్ఠానరూపోస్మి సర్వదాచిద్భనోస్మ్యహం’ ౯-౦

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం = నేను, భూమానంద స్వరూపః = సాంద్రానంద స్వరూపుడను, అహం = నేను, సదా = ఎల్లప్పుడును, భాషాహీనోస్మి = వాగాడింద్రియములు లేనివాడనగుచున్నాను, సర్వాధిష్ఠానరూపః = సకలజగత్తున కధిష్ఠానమైనవాడను, అస్మి = అగుచున్నాను. అహం = నేను, సర్వదా = ఎల్లప్పుడును, చిద్భనః = జ్ఞానఘనుడను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా|| స్పష్టము.

‘చిత్తవృత్తివిహీనోహం చిదాత్మైకరసోస్మ్యహం’ ౯-౧

.అహంబ్రహ్మైవసర్వం స్యాదహంచైతన్యమేవహి' ౯౨

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టి. అహం = నేను; చిత్తవృత్తివిహీనః = చిత్తవృత్తులు లేనివాడను;
అహం = నేను; చిదాత్మ = జ్ఞానస్వరూపముగు నాత్మయొక్క; ఏక = ముఖ్యమైన;
రసః = అనుభవముగలవాడను; అస్మి = అగుచున్నాను; అహం = నేను; సర్వం =
సమస్తమును; బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే; స్యాత్ = అగునును; అహం = నేను; చైతన్యమేన = చైతన్యమే.

తా|| ప్రమాణము, విపర్యయము, వికల్పము, నిద్ర, స్మృతియని
చిత్తవృత్తులు విధములు. ప్రత్యక్షము, అనుమానము, శబ్దము,
అని ప్రమాణము మూడువిధములు. ఒకరు చెప్పినను చెప్పకయున్నను,
దనంతట దనకు వస్తుస్వరూపముతోచుట ప్రత్యక్షము. (ఇంద్రియార్థ
సన్నికర్షణజన్యజ్ఞానము ప్రత్యక్షము. ఇంద్రియార్థ సంయోగమువలన
పుట్టిన జ్ఞానము ప్రత్యక్షము) పొగనుచూచి యగ్నిజూడకయున్నను
నగ్నిగలదని నిశ్చయించినట్లు కార్యమునుబట్టి కారణమున్నది అని
యోజుగుట యనుమానము (వ్యాప్తివిశిష్టవత్కథ్యతాజ్ఞానము పరా
మర్శము) పరామర్శజన్యజ్ఞానమనుమితిః పరామర్శవలన గలిగిన
జ్ఞాన మనుమితి. అనుమితికరణమనుమానం తత్కరణ మనుమా
నము. పర్వతమందలి పొగనుచూచి పర్వతమగ్ని గలదనట యను
మానము. వేదవాక్యము గురువాక్యము మొదలైనవానిని నమ్ముట
శబ్దము. (ఆప్తవాక్యంశబ్దం' ఆప్తస్తుయధార్థవత్తా' ఆప్తవాక్యము
శబ్దము. ఆ ప్రామాణ్యధార్థవాది ఇది యంతయు బ్రహ్మాణవృత్తి విప
ర్యయోమిధ్యాజ్ఞాన మతద్రూప్రప్రతిష్ఠితం' అను పతంజలిసూత్రమున
ద్రూపదా జూచి పామనుకొను నట్లొక దానిజూచి మఱియొకటియని తల
చుట విపర్యయము. శబ్దజ్ఞానానుపాతీవస్తుశూన్యోవికల్పః అను సూత్ర
మున శబ్దజ్ఞానానుపాతమైనను వస్తుశూన్యమగుట వికల్పము. రాయి
నవ్వెనను నప్పుడు శబ్దార్థమువలన బోధపడినను నిజముగ నట్లులేదు.
ఇట్టిబోధయే (వృత్తియే) వికల్పము. అభావప్రత్యయాలంబనావృత్తి

ర్నిదా), అనునట్లు విషయజ్ఞానములులేక సర్వేంద్రియములు ముకుళించుట నిద్ర. అనుభూతవిషయానం ప్రమోషస్మృతిః, అనుభవించిన విషయములను స్మరణమునకుదెచ్చి కొనుట స్మృతి. ఈవృత్తులువైరాగ్యమునను బ్రహ్మజ్ఞానమునను సశించును. నేనీవృత్తులు లేనివాడనని యభిప్రాయము.

‘అహమేవాహమేవాస్మి భూమాకారస్వరూపవాన్, ౯౩

‘అహమేవమహానాత్మాహ్య హమేవపగాత్పరః’ ౯౪

(కృ- య; 32 తేజోబిందు’ అ 3)

టీ. అహం = ‘అహం’ శబ్దవాచ్యమైన జీవునిగాఁబోయ నేను, అహమేవ = ‘అహం’ శబ్దలక్ష్యమైన పరమాత్మనే (ప్రత్యగాత్మనే) ఆస్మి = అగుచున్నాను, భూమాకారస్వరూపవాన్ = పరమాకార స్వరూపవంతుడను, అహమేవ = నేనే, మహా = ఘనమైన, ఆత్మా = ఆత్మను, అహమేవ = నేనే, పరాత్పరః = పరమాత్మను.

తా|| స్వప్రము.

‘అహమన్యవదాభామి హ్యహమేవశరీరవాన్, ౯౫

అహంశిష్యవదాభామి హ్యహంలోకత్రయాశ్రయః’ ౯౬

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం = ప్రత్యగాత్మస్వరూపుడనగు నేను, అన్యవత్ = చిదాభాసుడైన జీవునివలె, అభామిహి = లోచించుచున్నాను, అహమేవ = ప్రత్యగాత్మనగు నేనే, శరీరవాన్ = ఘటమువంటి శరీరముగల వాడను, అహం = గురుస్వరూపుడనగు నేనే, శిష్యవత్ = మునుమువగు శిష్యునివలె, అభామి = లోచించుచున్నాను, అహం = నేను, లోకత్రయాశ్రయః, లోకత్రయ = మూడులోకములకు, ఆశ్రయః = ఆధారమైన స్థానమును.

తా|| ఒక్క యాకాశమే మహాకాశమనియు, మేఘాకాశమనియు, ఘటాకాశమనియు, జలాకాశమనియు, నాలుగువిధములుగ నుపాధులబట్టి చెప్పబడునట్లు, బ్రహ్మమే బ్రహ్మమనియు, నీశ్వరుడనియు, గూటస్థుడనియును, జీవుడనియు, నుపాధులబట్టి నాలుగు విధములుగఁ జెప్పబడును. అంతటను వ్యాపించి యనంతమైయున్నది యాకా

శము, అట్టిదే బ్రహ్మమును, మేఘమండలమందు ఘనభవించిన నీట బ్రతిఫలించిన యాకాశము మేఘాకాశము, అట్టివాఁడీశ్వరుఁడు, మాయయందు ప్రతిబింబించిన బ్రహ్మము, ఘటమందున్న మహాకాశము ఘటాకాశమనఁబడును. అట్టివాఁడు కూటస్థుఁడు (ఘటమువంటి స్థూలనూత్నోత్కమైన శరీరమున కాధారుఁడు) అతఁడే ప్రత్యేకాత్మ యనియుఁ జెప్పబడును, ఘటమందలి నీట బ్రతిబింబించు నాకాశము జలాకాశ మనఁబడును. అట్టివాఁడే బీవుఁడు (కూటస్థునియందునువిశ్వచే గల్పింపఁబడిన యంతఃకరణమున బ్రతిబింబించిన కూటస్థుడై తస్యము) నీటివలన ఘటాకాశమును మఱుగుపఱచి జలాకాశముతానే పైకి కనుపడునట్లు తన కాధారుఁడైన కూటస్థుని విడిచి యంతఃకరణ వృత్తులతో జీవుఁడే నేను నేనని పైకిగనపడుచున్నాఁడు. కూటస్థుఁడు మఱుగుపడుటయు బీవుఁడు పైకి గనపడుటయు సన్యోన్యాభ్యాసమనఁబడును. వాస్తవమున జలాకాశ మసత్యమై ఘటాకాశము సత్యమైనను జలాకాశమే కనుపడునట్లు సత్యమైన 'యహం' శబ్దలక్ష్యమైన కూటస్థుఁడు మఱుగుపడి యసత్యమైన 'యహం' శబ్దవాచ్యుడైన బీవుఁడు పైకిగనఁబడుటచే 'అహమన్యసదాభామి, యని చెప్పఁబడెను. అజ్ఞానికి కూటస్థుఁడు తోచకయుండుట యవిద్య. కూటస్థుఁడు కలఁడని విద్వాంసులు చెప్పినను, నోచకయుండుట 'యాప్యత్తి' తాను బీవుడని తోచుట, విశేషశక్తి ఈయవిద్య తత్వజ్ఞానికుండును కావున, నతనికి జీవత్వము మిథ్యగను దాను కూటస్థుఁడనియుఁ దోచును. అట్లుతోచుటయే, విద్యయనియు జ్ఞానమనియు చెప్పఁబడును. అట్టి జ్ఞానమున నవిద్యనశించునుగాని, క్షరములైన కర్మానులు నశింపవు. ఈజ్ఞానము పరోక్షమనియు నపరోక్షమనియు రెండునిధములు. గురుబోధమునను యుక్తిని కూటస్థుఁడుగలఁడని యెఱుంగుట పరోక్షజ్ఞానము, తానే కూటస్థుఁడని యెఱుగుట యపరోక్షజ్ఞానము. అపరోక్షజ్ఞానికి తెలియఁదగినది యింకయుండదు. పొందఁదగిన లాభము మఱియుండదు. అపరోక్షజ్ఞానమున నవిద్య నశింపగ మోక్షము గలుగుచున్నది.

అహంకాలత్రయాతీతో హ్యహంవేదైరుపాసితః.

‘అహంశాస్త్రేణనిర్ణీతో హ్యహంచిత్రేవ్యవస్థితః’ ౯౮
(కృ- య; 32 తేజోబిందు- అ 3)

టీ. అహం = కూటస్థ బ్రహ్మమును నేను; కాలత్రయాతీతోహి = మూడు కాలముల కతీతుడను; అహం = నేను, వేదైః = వేదములచేత; ఉపానితః = ఉపాసింపబడువాడను; అహం = నేను, శాస్త్రేణ = శాస్త్రముచేత, నిర్ణీతోహి = నిర్ణయింపబడువాడను; అహం = నేను, చిత్రే = చిత్రమును; వ్యవస్థితః = ఉండువాడను.

తా॥ కూటస్థుడై బ్రహ్మమును నేను, మూడుకాలముల కతీతుడను. వేదములచే నుచుంపబడువాడను, చిత్రపుత్రినాత్మీగనున్నవాడను.

‘అనందఘనవహం అహంబ్రహ్మస్మి కేవలం’ ౯౯
‘అత్యనాత్మసిత్యస్తోస్మి శ్యా రూపోహ్యహమవ్యయః’ ౧౦౦
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం = నేను; అనందఘనవహం = అనందఘనుడనే; అహం = నేను; బ్రహ్మస్మి = బ్రహ్మనగుచున్నాను; కేవలం = మఖ్యముగ; అత్యనా = అత్యంత; అత్యని = అత్యయము; త్యస్తోస్మివా = తృప్తిబొందిన వాడనగుచున్నాను; అరూపఃహి = రూపములేనివాడను; అహం = నేను; అవ్యయః = నాశములేనివాడను.

తా॥ సుషుప్తియందలి యానందమితర విషయములతో మిశ్రమముగాక యున్నందున నానందఘనమనబడును. (ఘనీభవించిన యానందము) అయూనంద ఘనమే నేను. నిత్యతృప్తుడను. కేవల బ్రహ్మమును.

‘అకాశాదపినూత్మోహ మాద్యంతాభావవాసహం’ ౧౦౧
‘సత్తామాత్రస్వరూపోహం శుద్ధమోక్షస్వరూపవాన్’ ౧౦౨
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం = నేను, అకాశాదపి = అకాశముకన్నను; నూత్మః = నూత్నమైనవాడను; అహం = నేను; అద్యంతాభావవాన్ = అద్యంతములేనివాడను; అహం = నేను; సత్తామాత్ర స్వరూపః = సమస్తవస్తువులకు సత్తను; శుద్ధమోక్ష స్వరూపవాన్ = కేవలమోక్ష స్వరూపుడను.

తా॥ స్పష్టము.

సత్యానందస్వరూపోహం జ్ఞానానందఘరోస్మ్యహం, ౧౦౩

నామరూపవిముక్తోహ మహామానందోగ్రహః' ౧౦౪

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం = నేను; సత్యానందస్వరూపః = సత్యానంద స్వరూపుడను;
అహం = నేను; జ్ఞానానందఘనః = చిదానందఘనడను; అస్మి = అగుచున్నాను;
అహం = నేను; నామరూపవిముక్తః = నామరూపములనుండి విడువబడినవాడను;
అహం = నేను; ఆనందవిగ్రహః = ఆనందస్వరూపుడను.

తా॥ స్పష్టము.

అదిచైతన్యమాత్రోహ మఖండైకరసోస్మ్యహం, ౧౦౫

సర్వత్రిపురార్ణరూపోహం పరామృతరసోస్మ్యహం, ౧౦౬

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం = నేను, అదిచైతన్యమాత్రః = మాయాబృంధమునకు ముందు
న్న బ్రహ్మమును; అహం = నేను, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మనుభవము గల
వాడను, అస్మి = అగుచున్నాను; అహం = నేను, సర్వత్రిపురార్ణ రూపః = అంత
టను నిండియున్న స్వరూపముగలవాడను; అహం = నేను, పరామృతరసః = ఉత్కృ
ష్టమైన కైవల్యస్వరూపుడను, అస్మి = అగుచున్నాను.

తా॥ నేను శుద్ధబ్రహ్మమును, సర్వవ్యాపకుడను, అమృత స్వరూ
పుడను, అఖండ బ్రహ్మనుభవము గలవాడను.

ఏకమేవాద్వితీయం సద్బ్రహ్మైవాహంససంశయః' ౧౦౭

అహమేవపరంబ్రహ్మ హ్యహమేవగురోర్దురుః' ౧౦౮

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహం = నేను; ఏకమేవ = ఒక్కటియేయైనదియును; అద్వితీయం =
రెండవదిలేనిదియునగు; సత్ = సద్వస్తువైన; బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమునే; ససంశ
యః = సంశయములేదు; అహమేవ = నేనే; పరం = ఉత్కృష్టమైన; బ్రహ్మహి =
బ్రహ్మమును; అహమేవ = నేనే, గురోః = గురువునకు, గురుః = గురువును.

తా॥ సృష్టికిముందు సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములేని సద్వ
స్తువైన బ్రహ్మముగలదో, యాబ్రహ్మమే నేను; ఎల్లవారికిని

గురువు బ్రహ్మముగావున సర్వేపామపి గురుఃకాలేనానవచ్ఛేదాత్, అను మాత్రమువలన నేనే గురువులకు గురువును.

.సర్వజ్ఞానప్రకాశోస్మి ముఖ్యవిజ్ఞానవిగ్రహః' ౧౦౯

.తుర్యాతుర్యప్రకాశోశ్చ తుర్యాతుర్యవిపక్షిణః' ౧౧౦

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. సర్వజ్ఞానప్రకాశః, సర్వజ్ఞాన = సర్వజ్ఞత్వముచేత, ప్రకాశః = ప్రకాశించువాడను, అస్మి = అనుచున్నాను, ముఖ్యవిజ్ఞానవిగ్రహః, ముఖ్య = ముఖ్యమైన, విజ్ఞాన = ఆత్మానుభవజ్ఞానమే, విగ్రహః = రూపముగలవాడను, తుర్య = జాగ్రత్స్వప్నకుషుప్తలంఘన విలక్షణమైన స్థితియందు, ఆతుర్య = జాగ్రత్స్వప్నకుషుప్తలంఘన, ప్రకాశః = ప్రకాశించువాడను, అస్మి = అనుచున్నాను, తుర్యాతుర్యవిపక్షిణః = తుర్యాతుర్యములు లేనివాడను.

తా॥ తుర్యమందు సతుర్యమందు బ్రకాశించువాడను. తుర్యాతుర్యములు లేనివాడను; దేశేంద్రియములులేమిచే తుర్యములేనివాడను' తుర్యములేమిచే సతుర్యములేనివాడను.

.దృశిస్వరూపం గగనోపమం పరంసకృద్విభాతంత్వజమేకమక్షరం

.అలేపకంసర్వగతం యదద్యయం తదేవచాహం సకలంవిముక్తం,

(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨)

టీ. దృశిస్వరూపం = దృగ్రూపమైనదియు, గగనోపమం = ఆకాశమునంటిదియు, పరం = ప్రకృతికిపరమైనదియు, సకృద్విభాతంతు = సదాదిత్యవృన్తులులేక ప్రకాశించునదియు, అజం = పుట్టుకలేనిదియు, ఏకం = ఒక్కటియైనదియు, అక్షరం = నాశములేనిదియు, అలేపకం = నిరంజనమైనదియు, సర్వగతం = సమస్తమున సున్నదియును, అద్యయం = అద్యతీయమైనదియు, యత్ = ఏద్రహ్మమో, సకలం = సమస్తరూపమైనదియు, విముక్తం = మాయాముక్తమునగు, తదేవచ = ఆద్రహ్మమే, అహం = నేను.

తా॥ సర్వసాక్షియు సక్షరము నిరంజనమునగు బ్రహ్మమే నేను.

.అహంబ్రహ్మస్మిమంత్రోయం జన్మపాపవివాశయేత్' ౧౧3

.అహంబ్రహ్మస్మిమంత్రోయం భేదబుద్ధివివాశయేత్' ౧౧౪

(శు- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహంబ్రహ్మస్మి = 'అహంబ్రహ్మస్మి'యను, అయింతులై:- ఈమంత్రము, జన్మపాపం = జన్మమునకు పాపములైన కర్మస్వరూపమును పాపమును, వినాశయేత్ = నశింపజేయును, అహంబ్రహ్మస్మి = 'అహంబ్రహ్మస్మి' యను, అయింతులై:- ఈమంత్రము, భేదబుద్ధిం = జగజ్జీవేశ్వరాది భేదబుద్ధిని, వినాశయేత్ = నశింపజేయును.

తా|| 'అహంబ్రహ్మస్మి' యను మంత్రము సమస్త కర్మములను నశింపజేయును గాన నామంత్రోపాసనమున జన్మరాహిత్యముగను. జగజ్జీవేశ్వరాది భేదము నశించునుగాన. నామంత్రోపాసనమున సమస్తమును బ్రహ్మమని తోచును. సమత్వము గలుగును.

అహంబ్రహ్మస్మిమంత్రోయం కొటిదోషంవివాశయేత్' ౧౧౧౬

అహంబ్రహ్మస్మిమంత్రోయం జ్ఞానానందంప్రయచ్ఛతి' ౧౧౧౭

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. అహంబ్రహ్మస్మి మంత్రోయం = 'అహంబ్రహ్మస్మి' యను నీమంత్రము, కొటిదోషం = కొటిదోషములను, వినాశయేత్ = నశింపజేయును, జ్ఞానానందం = జ్ఞానానందస్వరూప కైరల్యమును, ప్రయచ్ఛతి = కూర్చును.

తా|| స్మృష్టము.

సర్వమంత్రాన్ సముత్సృజ్య ఏతస్మంత్రంసమభ్యసేత్' ౧౧౧౮

సద్యోమోక్షమవాప్నోతి నాస్తిసందేహమణ్ఘపి' ౧౧౧౯

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ 3)

టీ. సర్వమంత్రాన్ = సమస్తమంత్రములను, సముత్సృజ్య = విడిచి, ఏతస్మంత్రం = ఈమంత్రమును, సమభ్యసేత్ = అభ్యసింపవలెను. సద్యః = వెంటనే, మోక్షం = మోక్షమును, అవాప్నోతి = పొందుచున్నాడు, సందేహం = సంశయము, అణ్ఘపి = అణచివేసెను, నాస్తి = లేదు.

తా|| చిత్తభిమతారకములైన యితరమంత్రము లన్నిటిని విడిచి ఈయహం బ్రహ్మస్మియను మంత్రము నుపాశించినవెంటనే మోక్షము గలుగును. సందేహము కొంచెమునులేదు. తానే బ్రహ్మమను నవరోక్షజ్ఞానము గలుగుటయే యీమంత్రజపము. తాను బ్రహ్మముగావున బ్రహ్మలక్షణము లన్నియు దనకే గలిగెనని స్వానుభూతి వాక్య

ముల జెప్పబడినను, చెప్పినదానినే మాత్రం జెప్పటచే బుసగుక్తితోప
మనరాదు. ఈవాక్యము లొక్కొక్క యపనిపత్తునుండి యేర్పడచి
వ్రాయబడినవి. కావునసర్వోపనిపత్తులిట్లేకీ ధవించినవని తెలియవలెను.

ఇతి సార్థాంతిక స్వానుభూతి వాక్యాన్యస్తా దశో త్తరశతం.

ఇట్లు సార్థాంతిక స్వానుభూతి వాక్యములు నూటపదు నైనిమిది.

ఇతి నవమం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓ.వ.

పర బ్రహ్మ జేనమః.

౧౦. సమాధివాక్య ప్రకరణము.

జీవాత్మపరమాత్మైక్యా వస్థాత్రిపుటిరహితా

పరమానందస్వరూపా శుద్ధచైతన్యాత్మికాసమాధిః ౧

(అధర్వ-గీ.౮ శాండిల్య; అ ౧)

టీ. జీవాత్మపరమాత్మైక్యవస్థా = జీవాత్మపరమాత్మ లిప్యతి నైక్య
మగునస్థయు, త్రిపుటిరహితా = ధ్యానము, ధ్యేయము, ధ్యాత, యను త్రిపుటి
లేనిదియు, పరమానందస్వరూపా = ఉత్కృష్టానందమే స్వరూపముగాగలిగియు,
శుద్ధచైతన్యాత్మికా = మాయావిద్యుల సంబంధములేని శుద్ధచైతన్య స్వరూపమైన
దియు, సమాధిః = సమాధియనబడును.

తా|| ధ్యానసమయమున నిది ధ్యానము. నేను ధ్యానించుచున్నా
ను. ఇది ధ్యానింపబడునది, యను భేదజ్ఞానములేని స్థితిసమాధి. అట్టి
సమాధియందు జగజ్జీవేశ్వరాది భేదబుద్ధియుండదు. ఇంద్రియ సంబం
ధముగాని యుత్కృష్టానందము గలుగును. సుషుప్తియందే జీవేశ్వర
భేదబుద్ధిలేకయుండుట, దుఃఖములేని కేవలసుఖమేనుభవించుట, యెట్లు

వారికి దెలిసియున్నది. ఇంక తురీయమైన సమాధిదశయందు జెప్ప నేల అనుభవజ్ఞులకే దెలియవలయునని తాత్పర్యము.

‘ధ్యాతృధ్యానేవిహాయ నివాతస్థితిదీపవద్ధ్యే యైకగోచరంచిత్రం సమాధిః’

(శు- య; ౧౯ పైంగల; అ 3)

టీ. ధ్యాతృధ్యానే = ధ్యానించువానిని ధ్యానమును, విహాయ = విడిచి, నివాతస్థితిదీపవత్, నివాతస్థితి = వాయుప్రచారము లేనిస్థితియునగును, దీపవత్ = దీపమువలె, ధ్యేయైకగోచరం = ధ్యానింపబడుచున్న బ్రహ్మమే ముఖ్యముగ గోచరముగనున్న, చిత్రం = చిత్రము, సమాధిః = సమాధియనబడును.

తా|| ధ్యానము ధ్యాత యను వృత్తిలేక ధ్యేయమైన బ్రహ్మ స్వరూపమొందిన చిత్రమే సమాధి. భృమరకీటన్యాయమున ధ్యానింపఁగ జిత్రమే బ్రహ్మకారమొందును. అదియే సమాధియనబడును.

‘మనఃప్రచారశూన్యం పరమాత్మనిలీనంభవతి’ 3

(శు- య; ౨౦ మండలబ్రాహ్మణ; బా 3)

టీ. ప్రచారశూన్యం = కామాదివికారములేని, మనః = మనస్సు, పరమాత్మని = పరమాత్మయందు, లీనం = ఐక్యము, భవతి = అగుచున్నది

తా|| మూలీన్యములేని యుష్పగడ్డనీట నైక్యమానట్లు కామాది వికారములేని స్వచ్ఛమైనమనస్సు, పరమాత్మయందైక్యమగుచున్నది. ఆదైక్యమే సమాధియనబడును.

‘ప్రాప్తేజ్ఞానేనవిజ్ఞానే జ్ఞేయేచపరమాత్మని

హృదిసమ్యక్స్థితే దేహేలబ్ధశాంతిపదంగతే

తదాప్రభామనోబుద్ధి శూన్యంభవతి’

(శు- య; ౧౯ పైంగల; అ ౪)

టీ. జ్ఞానేన = కాస్త్రజ్ఞానముచేత, విజ్ఞానే = అనుభవజ్ఞానము, ప్రాప్తే = ప్రాప్తించుచుండఁగా, జ్ఞేయేచ = తెలియదగిన పరమాత్మ హృది = హృదయమందు, సమ్యక్స్థితే = స్థులముగనుండఁగ, దేహే = దేహము, లబ్ధశాంతిపదంగతే = అభిమానము విడువఁగా గలిగినశాంతిని తిని బొందియుండఁగా, తదా = అప్పుడు, ప్రభామనో బుద్ధి శూన్యం = బాగ్రత్సర్వమునుఘట్టలు లేకపోవుట, భవతి = అగుచున్నది.

తా॥ శాస్త్రగురూపదేశముల వలన సనుభవజ్ఞానము గలుగఁగా
బరమాత్మ స్వరూపము ప్రత్యక్షమగుచుండ దేహభిమానము నశింప
శాంతిగలుగఁగా జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిరూపమైన యహంకారము నశిం
చును. అదియే సమాధిశోభితాదీంద్రియములచే శబ్దాదిబాహ్యవిష
యములను గ్రహించుచున్న పూర్ణాహంకారము ప్రభయనియు, జాగ్ర
దవస్థయనియు జెప్పఁబడును. సంకల్పముతోగూడిన యహంకారము
యొక్క యర్థప్రభవమనస్సనియు, స్వస్థమనియు జెప్పఁబడును. విషయ
ములను గ్రహింపక సంకల్పములులేక ముకుళించియున్న యహంకారము
బుద్ధియనియు సుషుప్తియనియు జెప్పఁబడును. ఇట్టి జాగ్రత్స్వప్నసుషు
ప్తిరూపమయిన ప్రభామనోబుద్ధివికారములు లేకయుండుట సమాధి
యనఁబడును.

పాణిజాపానయోరై క్యం కృత్వాధృతకుంభకోనా సాగ్నిదర్శన
దృఢభావనయాద్వికరాంగులీళి వ్షణ్ముఖికరణేనప్రణవ
ధ్వనినిశమ్య మనస్తత్త్రీనంభవతి ॥
(శు- య; ర౮ మండలబ్రాహ్మణ; బ్రా ౨)

టీ. పాణిజాపానయోః = పాణిజాపానములకు, ఐక్యంకృత్వా = ఐక్యము
జేసి, ధృతకుంభకః = కుంభకమును ధరించినవాడై, నాసాగ్రదర్శనః = ముక్కు
కొనజూచుటందలి, దృఢభావనయా = దృఢాభ్యాసముచేతను, ద్వికరాంగులీళిః =
రెండుచేతుల వేళ్ల చేతను, వ్షణ్ముఖికరణేన = వ్షణ్ముఖిగా జేయుటచేతను (రెండు
బొటనప్రోళ్ళచేతను శ్రవణరంధ్రములను, రెండుచూపుడుప్రోళ్ళచేతను నేత్రములను,
రెండునడిమిప్రోళ్ళచేతను నాసావివరములను, మూయుట వ్షణ్ముఖికరణము. ఇదియే
వ్షణ్ముఖముద్ర. నాసాగ్రముజూచుట భూచరీముద్ర ఈరెండుముద్రలచేతను) గలిగిన,
ప్రణవధ్వనిం = ప్రణవనాదమును, నిశమ్య = విని, మనః = మనస్సు, తత్త్రీ = అనాద
మందు, లీనంభవతి = లయమగుచున్నది.

తా॥ ఊపిరితీయుగాలి పాణివాాయువు, ఊపిరివిడుచుగాలి యపాన
వాయువు. ఈరెండు గలియుట కుంభకము. ఊపిరిదీయుట పూరకము;
విడుచుట రేచకము, రేచకపూరకములేనిస్థితియే కుంభకము. మూల

జాలంధరధ్యాన బంధములచే నపానమును గుడమునుండి యాకర్షించి పాణిమున గలిపి అభ్యాసమున శేచకపూరకములను నిలుపవలెను. అప్పుడు కుంభకమున వాయువు సుషుమ్నాడిని జరించును. అట్టికుంభకమున భూచరీముద్రనైన మృగభీముద్రనైన గగించియుండ ననాహత చక్రమునుండి ప్రణవనాదము బయలుపడెడును. ఆధ్వనిని వినుచు మనస్సు లయమునొందును. ఇదియే లయయోగము. దీనిచే సమాధి గలుగును. ఈయభ్యాసము గురుకృపచే జేయవలయునుగాని కేవల శాస్త్రమున జేయగూడదు.

పయస్రవానంతరం ధేనుస్త నక్షీరమివసర్వేంద్రియవర్గే పరి
నష్టే మనోనాశోభవతి'

(సామ- ౪౮ మండల బ్రాహ్మణ; బ్రా 3)

టీ. పయస్రవానంతరం = పాలుకారిన తరువాత (పొదుగునుండి పితుక బడిన పిదప) ధేనుస్తనక్షీరమివ = ఆవుపొదుగులోనిపాలవలె, సర్వేంద్రియవర్గే = దశేంద్రియములును, పరినష్టే = తమవృత్తులువిడిచి నశించుచుండగా, మనోనాశః = మనస్సుయొక్కనాశము, భవతి = అగుచున్నది.

తా|| పాలు పితికిన దరువాత శూన్యమై పొదుగుండునట్లు సకలేంద్రియములు వృత్తివిముఖములై నష్టమగుచుండగా మనస్సు నశించును. సంకల్పాత్మకమగు మనస్సునశించుటయే యమనస్కము. అదియే సమాధియనబడును.

యదాపంచావత్థిష్ఠస్తే జ్ఞానానిమనసాసహః

'బుద్ధిశ్చనవిచేష్ఠంతి తామాహుః పరమాంగతిం'

(కృ- య; 3 కథ; అ ౨; వల్లి ౬)

టీ. యదా = ఎప్పుడు, మనసాసహః = మనస్సుతోగూడ, పంచజ్ఞానాని = జ్ఞానేంద్రియములై దును, బుద్ధిశ్చ = బుద్ధియును, నవిచేష్ఠంతి = తమపనులుచేయనివై, అవత్థిష్ఠంతి = స్వస్వరూపముగ నున్నవియునునో, తాం = అట్టిస్థితిని, పరమాం = ఉత్కృష్టమైన, గతిం = గతినిగా (సమాధియని) అహుః = చెప్పుదురు.

తా|| బుద్ధి యహంకారమును విడచి మనస్సుసంకల్పములను విడచి

ఇంద్రియములు విషయములకు బోవుట విడిచి ఎప్పుడు పరమాత్మ
యందు లీనమగునో యాస్థితియే సమాధి యనఁబడును. అభేదజ్ఞాన
మున దే హేంద్రియములు తానను నభిమానమునువిడుచుట సమాధి.

సకాంతసర్వసంకల్పా యాశిలాపదపస్థితిః
జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్తా సాస్వరూపస్థితిః పరా ౧౦
(సామ- ౬౧ మహా- ౨౫- ౨౯ మైత్రేయ- ౨౨)

టీ. జాగ్రన్నిద్రావినిర్ముక్తా = జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు లేనిదియును,
సకాంత = కాంతముతోగూడిన, సర్వసంకల్పా = సమస్తసంకల్పములుగలది (సంక
ల్ప హాన్యమైనది) శిలాపత్ = రాయివలె, అపస్థితిః = ఉండుట, యా = ఏదియో,
సా = అదియే, పరా = ఉత్కృష్టమైన, సాస్వరూపస్థితిః = పరమాత్మ స్వరూపము.

తా॥ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు లేనిస్థితియే, పరమాత్మస్వరూపము
అదియే సమాధి. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు కానిదనఁగా మరణ
మూర్ఛాదులని యర్థము జేయరాదు. కేవల తురీయస్థితియని తెలియ
వలయును.

మారుతేమధ్యసంచారే మనఃస్థైర్యంప్రజాయతే ౧౧

యోమనస్సుస్థిరీభావః సై వావస్థామతోన్మనీ ౧౨

టీ. మారుతే = వాయువు, మధ్యసంచారే = పార్శ్వసంచారమును విడిచి
మధ్యసంచారము గలదియగుచుండఁగా, మనఃస్థైర్యం = మనస్సునకు స్థిరత్వము,
ప్రజాయతే = కలుగుచున్నది, మనస్సుస్థిరీభావః = మనస్సుయొక్క స్థిరీభావము,
యః = ఏదియో, సై వావస్థా = ఆస్థితియే, ఉన్మనీ = ఉన్మనీసమాధి, మతా = అగును.

తా॥ పార్శ్వములనంగ నిడఁపిం గులు, మధ్యయనఁగా సుషుమ్న,
ముక్కుయొక్క కుడిరంధ్రము పింగళి యనియు, సూర్యనాడియని
యుఁ చెప్పఁబడును. ఎడమరంధ్రము ఇడఁ యనియు, చంద్రనాడి
యనియుఁ చెప్పఁబడును. ఈరెండు మార్గములను విడిచి (రేచకపూర
కములను విడిచి) బ్రహ్మనాడియైన సుషుమ్న మార్గమున వాయువు
చరించుచుండగా, (కుంభకస్థితి) మనస్సు చాంచల్యమును విడిచి స్థిర
త్వము నొందును. ఆస్థిరత్వమే- ఉన్మనీ.

సరూపోసామనోనాశో జీవన్ముక్తస్యవిద్యతే' ౧౩
 నిదాఘరూపరాశస్తు వర్తతేఽదేహముక్తికే' ౧౪

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౪)

టీ. నిదాఘ = ఓనిదాఘఁడా, అసౌ = ఈ, మనోనాశః = మనోనాశము, సరూపః = రూపముతోగూడినదై, జీవన్ముక్తస్య = జీవన్ముక్తునకు, విద్యతే = ఉండును, అరూపనాశః = రూపములేని నాశముతోగూడినదై, అదేహముక్తికే = విదేహముక్తియందు, వర్తతే = వర్తించుచున్నది

తా|| సరూపనాశమనియు, సరూపనాశమనియు, మనోనాశము రెండు విధములు. మొదటిది జీవన్ముక్తున కుండును. రెండవది విదేహముక్తియందుండును. వేచబడిన విత్తనము రూపముతోనున్నను, వృక్షమునకు కారణముగాని యట్లు మనస్సున్నను వృత్తిలేనందున సంసారమునకు హేతువుగాక యుండుటచే, సరూపనాశమనబడును. కర్పూరదీపనాశమువలె వృత్తియును రూపమును నశించుట యరూపనాశము. ఈరెండునాశములును సమూఢియే. సరూపనాశమున పార్థక్యవర్త్యతమును స్థూలశరీరముండును. అరూపనాశమున మూఢుడేహములును నశించును. ఇదియే విదేహముక్తియనబడును.

చిత్తేచైత్యదశాహీనే యాస్థితీఃక్షీణచేతసాం' ౧౫
 సోచ్యతే శాంతకలనా జాగ్రత్స్వేపనుషుప్తితా' ౧౬

(అధర్వ- ౨౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

టీ. క్షీణచేతసాం = క్షీణించిన చిత్తముగల యోగులయొక్క, చిత్తే = చిత్తము, చైత్యదశాహీనే = చిత్తవృత్తులులేనిదొచుండఁగా, యాస్థితీః = స్థితి కలదో, సా = అస్థితి, జాగ్రత్స్వేప = జాగ్రదవస్థయందే, సుషుప్తితా = సుషుప్తిత్వమనియు, శాంతకలనా = శాంతస్వరూపసమాధియనియు, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా|| యోగుల చిత్తము వృత్తులులేకయుండును. జాగ్రదవస్థయైనను, చిత్తవృత్తిలేనిస్థితి సుషుప్తిత్వమనియు సమాధియనియు చెప్పబడును.

‘నై తజ్జాగ్రనై వస్వన్నం సంకల్పానామభావనాత్, ౧౭
 ‘నుషు ప్రిభావోనాప్యే తదభావాజ్జడతాస్థితేః’ ౧౮
 (అధర్వ; ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౪)

టీ. సంకల్పానం = సంకల్పములయొక్క, అభావనాత్ = అభావనము
 వలన, ఏకత్ = ఈ సమాధిస్థితి, నజాగ్రత్ = జాగ్రదవస్థ గాదు, నై వస్వన్నం =
 స్వప్నావస్థ కాదు, ఏకత్ = ఈసమాధి, జడతాస్థితేః = జడత్వస్థితియొక్క, అభా
 వాత్ = లేమివలన, నుషు ప్రిభావోపి = నిద్రావస్థ యును, న = కాదు.

తా॥ బ్రహ్మకారముగ మనస్సు పరిణమించుటచే, నితరసంకల్ప
 ములు లేకయుండుటచే, నీసమాధి స్వప్నావస్థకాదు. జాగ్రదవస్థకాదు.
 జడత్వములేకయుండుటచే నిద్రావస్థకాదు. కేవలతురీయమై జాగ్ర
 త్స్వప్న సుషుప్తి మూర్ఛాద్యవస్థలకు విలక్షణమైయున్నది.

‘సత్వావబోధవవాసో వాసనాత్మణపావకః’ ౧౯
 ‘పోక్తస్సమాధిశబ్దేన నతుతూష్టిమవస్థితః’ ౨౦
 (సామ- ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. వాసనాత్మణపావకః = వాసనలను గరికపోచ కగ్నిహోత్రమైన,
 అసో = ఈ, సత్వావబోధః = బ్రహ్మజ్ఞానము, సమాధిశబ్దేన = సమాధిశబ్దముచే,
 పోక్తః = చెప్పబడుచున్నది, తూష్టిమవస్థితః = ఊరికయుండుట, న = కాదు.

తా॥ అసత్వములైన జగజ్జీవేశ్వరాది భేదమును నిరసించి, సత్వ
 మైన బ్రహ్మజ్ఞానము నెఱుంగుట సత్వావబోధము. సత్వమనగా సద్ధ
 ర్మము తానే బ్రహ్మమని యితరమెద్దియునులేదని యెఱుంగుటయనెడు
 నీసత్వావబోధము ‘సమాధి’ యగును. ఇది సమస్తవాసనలను నశిం
 పజేయును. జాగ్రత్స్వప్న సుషులప్తును, అలస్యము మొదలయిన వాని
 వలన నూఱకయుండుటయును సమాధికాదు. శరీరమును మఱచుట
 సమాధికాదు. కర్తృత్వాద్యభిమానములేక తానే బ్రహ్మమని నిశ్చ
 యించుట సమాధి.

‘నిర్వికారతయావృత్త్యా బ్రహ్మకారతయాపునః’ ౨౧
 ‘వృత్తివిస్మరణంసమ్యక్ సమాధిరభిధీయతే’ ౨౨
 (కృ- య; 32 తేజోబిందు).

టి. నిర్వృతారతయా = వికారత్వములేని, వృత్త్యా = వృత్తిచేతన, పునః = ఇంకను, బ్రహ్మకారతయా = బ్రహ్మకారత్వముచేతను, వృత్తివిస్మరణం = చిత్తవృత్తులను మఱచుట, సమ్యక్ = లెస్సగు, సమాధిః = సమాధియని, అభిధీయతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా|| చిత్తము బ్రహ్మకారమున, బ్రహ్మకారముగ, నిర్వృతారముగజేయుచు జిత్తవృత్తులను గలుగనీయకయుండుట 'సమాధి' యని చెప్పబడును.

దృశ్యాసంభవబోధేన రాగద్వేషాదితానవే,

౨౩

రతిర్బలాదితాయా సాసమాధిరభిధీయతే

౨౪

(సామ- ౬౦ మహా; అ ౪)

టి. దృశ్యాసంభవబోధేన = దృశ్యమువలన సంభవించని బోధచే (దృశ్యమువలన బ్రహ్మబోధచే) రాగద్వేషాది = రాగద్వేషాదులయొక్క, తానవే = క్షీణించుటయందు, యరతిః = ఏబ్రహ్మసక్తి, బలాదితా = లెస్సగునదయించునది యగునో, సా = ఆబ్రహ్మసక్తి, సమాధిః = సమాధియని, అభిధీయతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా|| నాశరహితమైన బ్రహ్మబోధమున రాగద్వేషాదులు నశించుగా బ్రహ్మమందే యాసక్తి కలుగునో యదియే సమాధి యనబడును. రాగద్వేషాదులున్నప్పుడు బ్రహ్మమందాసక్తియుండదు. అప్పుడు దృశ్యములయిన విషయములందే బోధముండును. విషయానురాగమున సమాధి సిద్ధింపదు.

అహమేవపరంబ్రహ్మ బ్రహ్మహమితిసంస్థితః

౨౫

సమాధిస్సతువిజ్ఞేయ స్వర్వవృత్తినిరోధకః

౨౬

(శు- య; ౪౪ త్రిశిఖ్యాహ్మణ)

టి. అహమేవ = నేనే, పరంబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మమును, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే, అహమితి = నేనను, సంస్థితః = క్షానము, స్వర్వవృత్తినిరోధకః = చిత్తముయొక్క సమస్తవృత్తులను నిరోధించునదియగును, సతు = అబ్జానమే, సమాధిః = సమాధియని, విజ్ఞేయః = తెలియదగినది.

తా|| నేనేబ్రహ్మము. బ్రహ్మమేనేనని, అన్యమింక లేదను నీదృఢా

పరోక్ష జ్ఞానము, చిత్తవృత్తుల నన్నిటిని నశింపజేయును. చిత్తవృత్తులను నశింపజేయు దృఢాపరోక్షజ్ఞానమే సమాధియగును.

సమాధిస్సంవిమత్సత్తిః పరజీవైకతాంప్రతి' ౨౭
(సామ- ౯౦ దర్శన; ౪౦ ౧౦) (అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అగ్నే)
ధ్యానస్యవిస్మృతిస్సమ్యక్ సమాధిరభిధీయతే ౨౮
(శు- య; ౪౪ త్రిశిఖిబ్రాహ్మణ)

టీ. పరజీవైకతాంప్రతి = జీవబ్రహ్మముల వైకల్యమునుగూర్చి, సంవిమత్సత్తిః = జ్ఞానోదయమే. సమాధిః = సమాధియగును. ధ్యానస్య = ధ్యానముయొక్క, విస్మృతిః = మఱపు, సమ్యక్ = శ్రేష్ఠమైన, సమాధిః = సమాధియని, అభిధీయతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ బ్రహ్మధ్యానము జేయునప్పు డితరసంకల్పములేక నేను ధ్యానము జేయుచున్నానను వృత్తిలేకయుండుట సమాధి. మఱియును జీవబ్రహ్మముల వైకల్యముగూర్చి జ్ఞానమే (జీవుఁడు బ్రహ్మము నొకటియని తెలియుట) సమాధి యనబడును.

సమాహితానిత్యత్వస్తా యథాభూతార్థదర్శిః ౨౯
బ్రహ్మసమాధిశ్చైవ పరాప్రజ్ఞోచ్యతేబుధై ౩౦
(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౧)

టీ. సమాహితా = బ్రహ్మముకన్న నన్యమెదియును లేదని స్వస్థచిత్తమున నుండుట, నిత్యత్వస్తా = నిత్యత్వస్థి స్వరూపమైనదియును, యథాభూతార్థదర్శిః = యథార్థజ్ఞాన స్వరూపమైనదియును, పరా = ఉత్కృష్టమైనదియునగు, ప్రజ్ఞా = ప్రజ్ఞయే, బ్రహ్మక్ = ఓనిదాఘృణా, బుధైః = పండితులచేత, సమాధిశ్చైవ = సమాధియను పదముచేత, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ సమాహితత్వము, నిత్యత్వస్థి, యథార్థజ్ఞానము, నివి ప్రజ్ఞా లక్షణములు. ఇట్టిప్రజ్ఞ గలవాఁడు స్థితప్రజ్ఞఁడు. అప్రజ్ఞయే సమాధి యని చెప్పబడుచున్నది.

అక్షుబ్ధానిరహంకారా ద్దేవస్వననుపాత్తిని' ౩౧
బ్రహ్మన్ సమాధిశ్చైవ మేరోస్థిరతరాస్థిః ౩౨
(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మన్ = ఓనిదాఘుఁడా, అక్షుభా = త్తోభింపబడనిదియు, నిరహంకారా = అహంకారములేనిదియు, ద్వంద్వేషు = సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములందు. అననుపాతీన = పడనిదియును, మేహః = మేరుపర్వతముకన్నను, స్థిరతరా = మిక్కిలిస్థిరమైన, స్థితిః = స్థితియే, సమాధిశబ్దేన = సమాధిశబ్దముచే జెప్పబడెను.

తా|| అహంకారశూన్యమై సుఖాదిద్వంద్వములచే బాధింపబడనిదై విషయముల వలన త్తోభింపబడనిదైయుండు మనస్థితి మేరువు పర్వతముకన్నను మిక్కిలి స్థిరముగానుండును. అట్టిస్థిరమైన స్థితియే సమాధియనబడును.

నిశ్చితావిగతాభీష్టా హేయోపాదేయవర్జితా' 33

‘బ్రహ్మన్ తస్మాద్విశదేన పరిపూర్ణామనోగతిః’ 34

(అధర్వ-20 అన్నపూర్ణ; అ ౧)

టీ. నిశ్చితా = సర్వవేదాంతశ్రవణ మునములచే నిశ్చయింపబడినదియును. విగతాభీష్టా = కోరికలులేనిదియును, హేయ = విడువదగినదియును ఉపాదేయ = గ్రహింపదగినదియును, (ఈరెంటితో) వర్జితా = లేనిదియునైన, పరిపూర్ణా = పరిపూర్ణమైన, (సమమైన) మనోగతిః = మనోవృత్తి, బ్రహ్మన్ = ఓనిదాఘుఁడా, సమాధిశబ్దేన = సమాధిశబ్దముచే జెప్పబడుచున్నది.

తా|| ‘అహం బ్రహ్మాస్మి’ యను జ్ఞానమున నిశ్చయమైనదియు, కోరికలేనిదియు, నిదివిడువదగినది యిది గ్రహింపదగినది, యను వృత్తిలేనిదియునగు మనోవృత్తియే సమాధియనబడును.

‘సలిలేనైంధవంయద్వత్సామ్యంభజతియోగతః’ 35

‘తథాత్మమనసోరైక్యం సమాధిరభిధీయతే’ 36

(ఋ-౧౦౫ సౌభాగ్యలక్ష్మీ;) (కృ-య; ౯౮ వరాహ; అ ౨)

టీ. సలిలే = నీటియందు, నైంధవం = ఉప్పుగడ్డ, యద్వత్ = ఏప్రకారము, సామ్యం = నీటిసామ్యమును, భజతి = పొందుచున్నదో, తథా = అట్లే, యోగతః = ధ్యానయోగమువలన, అత్మమనసోరైక్యం = అత్మమనస్సులయొక్క, ఏకత్వము (కలుగుట) సమాధిః = ‘సమాధి’ యని, అభిధీయతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా|| ఉప్పుగడ్డ నీటబడి యెట్లు నీరుగునో యట్లే ధ్యానయోగ

మున మనస్సు పరమాత్మయందు గలిసి యేకత్వమొందుట .సమాధి' యనఁబడుచున్నది.

‘యత్సమత్వంతయోర్యత్ర జీవాత్మపరమాత్మనోః’ 32

‘సమస్తనష్టసంకల్పః సమాధిరభిధీయతే’ 3౩

(ఋ- ౧౦గీ సౌభాగ్యలక్ష్మీ)

టీ. యత్ర = ఎక్కడ, తయోః = ఆ, జీవాత్మపరమాత్మనోః = జీవాత్మపరమాత్మలకు, యత్సమత్వం = ఏసమత్వము కలుగుచున్నదో, సమస్తనష్ట సంకల్పః = సమస్తసంకల్పములు నశించిన యాసమత్వము, సమాధిః = ‘సమాధి’ యని, అభిధీయతే = చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ సమస్త సంకల్పములు నశింపఁగా జీవాత్మ పరమాత్మలకు గలుగు సమత్వమే ‘సమాధి’ లక్షణావృత్తిచే నుపాధులను విడువఁగా శేషించుసామ్యమేబ్రహ్మము. దానినట్లెఱుఁగుటసమాధియనఁబడును.

‘ప్రభాశూన్యంమనశ్శూన్యం బుద్ధిశూన్యంనిరామయం’ 3౪

‘సర్వశూన్యంనిరాభాసం సమాధిరభిధీయతే’ ౪౦

(ఋ- ౧౦గీ సౌభాగ్యలక్ష్మీ)

టీ. ప్రభాశూన్యం = జాగ్రదవస్థ లేనిదియును, మనశ్శూన్యం = స్వప్నావస్థ లేనిదియును, బుద్ధిశూన్యం = సుషుప్త్యవస్థ లేనిదియును, నిరామయం = రోగహీనమైనదియును, సర్వశూన్యం = సమస్తవృత్తులును లేనిదియును, నిరాభాసం = మిథ్యాత్వము కానిదియునగు స్థితి, సమాధిః = ‘సమాధి’ యని, అభిధీయతే = చెప్పఁబడుచున్నది.

తా॥ సమస్త సంకల్పములు నశింపఁగా జీవాత్మ పరమాత్మలకు గలుగు సమత్వమే, ‘సమాధి’ యనఁబడును. మిథ్యాత్వముఁగాక యథార్థ (సత్య) మైనదియును. జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు కానిదియును, రోగహీనమైనదియు నగు స్థితిసమాధి యనఁబడును.

‘బ్రహ్మకారమనోవృత్తి ప్రవాహోయంకృతించినా’ ౪౧

‘సంప్రజ్ఞాతసమాధిస్సాన్ధ్యాన్ధ్యానాభ్యాసప్రకర్షతః’ ౪౨

(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక; ౨౨)

టీ. ధ్యానాభ్యాసప్రకర్షతః = ధ్యానాభ్యాసాతిశయమున; అహంకృతిం

వినా = అహంకారములేని; బ్రహ్మకార మనోవృత్తిప్రవాహః = బ్రహ్మకారముగ
బరిణమించిన మనోవృత్తిప్రవాహమే; సంప్రజ్ఞాతసమాధిస్థాన్ = సంప్రజ్ఞాత
సమాధియుగము.

తా|| అహంకారమును విడిచి ధ్యానాభ్యాసమున బ్రహ్మకారము
నొందిన మనోవృత్తి, సంప్రజ్ఞాతసమాధి' యనబడును. అగ్నిసగతప్త
మైన యినుపగుండగ్ని రూపమున నున్నటులహంకారమును విడిచి,
ధ్యానయోగమున మనస్సు బ్రహ్మకారమును బూనియుండుట, సంప్ర
జ్ఞాతసమాధి' యనబడును. ఇందు ధ్యానస్వరూపమగు వృత్తియుండు
ను. అది తనకు దెలియును. ఇతరవృత్తులుండవు. ఆసేతువుచే, సం
ప్రజ్ఞాత' మనబడును.

‘ప్రశాంతవృత్తికంచిత్రం పరమానందదీపకం’ ౪౩

‘అసంప్రజ్ఞాతనామాయం సమాధిర్వోగివాంప్రియః’ ౪౪

(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨)

టీ. ప్రశాంతవృత్తికం = వృత్తిశూన్యమైనదియు; పరమానందదీపకం =
బ్రహ్మనందము నుద్దీపింపజేయునదియునగు; చిత్రం = చిత్రము; అసంప్రజ్ఞాతనామ =
అసంప్రజ్ఞాతమను పేరుగలది; అయంసమాధిః = ఈయసంప్రజ్ఞాతసమాధి; యోగి
నాం = యోగులకు; ప్రియః = ప్రియమైనది.

తా|| బ్రహ్మనంద దీపకమై వృత్తిశూన్యమైన యీయసంప్రజ్ఞాత
సమాధియోగుల కత్యంతప్రియమైనది. ఈసమాధియందు వృత్తియుం
డదు. ధ్యానము, ధ్యాత, ధ్యేయమునను త్రిపుటియుండదు గావున
నసంప్రజ్ఞాత మనబడును.

‘స్వానుభూతిరసావేశా ద్దృశ్యశబ్దానుపేక్ష్యతు’ ౪౫

‘నిర్వికల్పసమాధిస్థాన్ నివాతస్థితదీపవత్’ ౪౬

(కృ- య; ౧౦౯ సరస్వతీరహస్య)

టీ. స్వానుభూతిరసావేశాత్ = బ్రహ్మనుభవభావితోయమువలన; దృశ్యశబ్దా
నపేక్ష్య = దృశ్యానువిధ శబ్దానువిధ స్వరూపమైన సవికల్పసమాధిసపేక్షింపక;
నివాతస్థితదీపవత్ = వాయుప్రచారములేని స్థితిమందున్న (చాంచల్యములేక తిన్నగ
నైలుగు) దీపమువలె; నిర్వికల్పసమాధిః = నిర్వికల్పసమాధి; స్థాన్ = అగును.

తా॥ సమాధి రెండు విధములు. సంప్రజ్ఞాత సమాధియనియు, నసంప్రజ్ఞాత సమాధియనియును యోగులు వ్యవహరించెదరు. నిర్వికల్ప సమాధియనియు, సవికల్పసమాధియనియును వేదాంతము వ్యవహరించెదరు. 'వితర్కవిచారానందాస్మితా రూపానుగమాత్సంప్రజ్ఞాతః' అని, సంప్రజ్ఞాత సమాధిలక్షణము పఠంజలిచే నిర్ణయింపబడెను. వితర్కము, విచారము, ఆనందము, అస్మిత, యీనాల్గింటితోగూడినది సంప్రజ్ఞాతసమాధి. యోగమతమున, ప్రకృతి, జీవుడు, ఈశ్వరుడును, శాశ్వతములు, పంచభూతములు, జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములు, పంచతన్మాత్రలు, అంతఃకరణచతుష్టయమునను నిలువదినాలుగు తత్వములు జడతత్వములు ప్రకృతియనబడును. ఇటువది యైదవవాడైన చిన్మాత్మకైన పురుషుడు జీవుడనియు, నజడతత్వమనియు, జెప్పబడును. ఈయిటువది నాలుగు తత్వములందును, బంచమహాభూతములు, దశేంద్రియములును, స్థూలవిషయములుపంచతన్మాత్రలు (శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములు) అంతఃకరణచతుష్టయమును, సూక్ష్మవిషయములు. తత్వోపాసనయనియు, నీశ్వరోపాసనయనియును భావన రెండువిధములు. జడతత్వములను భావించుచుండుట 'యే సంప్రజ్ఞాతసమాధి' స్థూలభూతములను భావించుచుండుట 'వితర్కము' సూక్ష్మవిషయములను భావించుచుండుట 'విచారము' స్థూల సూక్ష్మవిషయజ్ఞానము గలిగిన వానిని విడిచి చిత్తమందలి సత్త్వగుణమును విచారించుట యానందము. ఈసత్త్వగుణమున కొంచెము రజస్తమోగుణములుండు గావున నిది మలిన సత్త్వమనబడును. చిత్తము యొక్క కేవలశుద్ధ సత్త్వమును భావింపుచు సంతిర్ముఖమైన శుఖమొందుట 'యస్మిత' విరామప్రత్యయాభ్యాస పూర్వసంస్కారశేషోన్యః' అని యసంప్రజ్ఞాత సమాధి లక్షణము పఠంజలిచే జెప్పబడెను. వితర్కవిచారాస్మితా నందములులేక నిర్వితర్కనిర్విచార నిరానింద నిరస్మితా స్వరూపముగా నుండునది యసంప్రజ్ఞాతము సంప్రజ్ఞాతసమాధి గల వానికి తానుచిన్మాత్మకైన పురుషుడనియు, బ్రధానమిదియనియు, నీశ్వరుడు పరమాత్మయనియు దెలియదు. అసంప్రజ్ఞాతసమాధి

గలవానికి తత్వభావనయిండదు. ఈశ్వరతత్వము లెస్సగ దెలియబడును. తెలియదగిన తత్వమికనుండమిచే నసంప్రజ్ఞాత సమాధియనఁబడును. చిత్తమం దితరవృత్తులను రాసీయక తాను చిన్మాత్రుడైన పురుషుఁడుగానుండుట యసంప్రజ్ఞాతము. సంప్రజ్ఞాతమునఁ దెలియదగిన తత్వములుండుట వలన జిత్తవృత్తులుండును. అసంప్రజ్ఞాతమున నుండవు. శమదమాదిపట్క-సంపన్నుడైన యధికారి గురుముఖః బుస వేదాంతవాక్య శ్రవణమననంబులజేయుచు దాన్మబహ్మమని బోధింపఁబడుట సవికల్పసమాధి బోధస్వరూపముగాన సీసవికల్పసమాధి దృశ్యానువిధశబ్దాను విధమైయుండును. తానే బ్రహ్మమని యనుభవమునను స్వవిచారమున గలిగినయుక్తులవలనను నెఱిగి యఖండాకారవృత్తిగ నుండుట 'నిర్వికల్పసమాధి' బ్రాహ్మణునకు తానేమిచేయుచున్నను, తాను బ్రాహ్మణుడని యెడతెగక యెట్లుతోచునో శూద్రుడని యెట్లుతోచునో యట్లేతాను దేహేంద్రియాదికము గాదనియు కేవల బ్రహ్మమేయనియు జగన్నిరసన పూర్వకముగ గలుగు నపరోక్షజ్ఞానమే నిర్వికల్పసమాధి ఈజ్ఞానమెడతెగకయుండుగావున నిర్వికల్పమనబడెను.

ప్రభాశూన్యం మనఃశూన్యం బుద్ధిశూన్యం చిదాత్మకం, రఽ

అతద్వాన్యవృత్తిరూపోసా సమాధిర్గునిభావితః' ర౮

(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨)

టీ. మునిభావితః = మునిభావితమైన, అసౌగమాధిః = ఈనిర్వికల్పసమాధి, ప్రభాశూన్యం = చక్షురాది బాహ్యేంద్రియములచే బూర్ణ ప్రభతోవ్యవహరించుచున్న యహంకారములేనిది; మనఃశూన్యం = సంకల్పములుచేయు మనస్సులేనిది; బుద్ధిశూన్యం = వృత్తికిబీజమై బుద్ధిరూపమున ముకుళించియున్న యహంకారము లేనిది, చిదాత్మకం = కేవలజ్ఞానస్వరూపమైనది; అతద్వాన్యవృత్తిరూపో = బ్రహ్మముకన్న నన్యమగు జగజ్జీవేశ్వరాదికమును నిరసించుటయే రూపముగాగలది.

తా॥ ఈనిర్వికల్ప సమాధి మూడువిధములైన యహంకారము లేనిది. జ్ఞానస్వరూపమైనది. బ్రహ్మవ్యతిరిక్త జగజ్జీవేశ్వరాదులను మిథ్యయని నిరసించుటే రూపముగాగలది. పూర్ణప్రభతోబాగ్రదవస్థయైయుండును అర్థప్రభతో స్వప్నమనోరాజ్యాదులందును ముకుళీభూతమై

సుషుప్తిమూర్ఖాదులందును అహంకారముండును. కావున ప్రభయనియును, మనస్స్ నియును, బుద్ధియనియు నహంకారము మూడువిధములుగా నున్నది. తత్ బ్రహ్మము అతత్ బ్రహ్మముకాని జగజ్జీవేశ్వరాదికమైన మాయాకార్యము, వ్యావృత్తినిరసనము అతద్వ్యావృత్తియనగా బ్రహ్మతిరిక్త మాయాతత్కార్యనిరసనము.

ఊర్ధ్వపూర్ణమధః పూర్ణం మధ్యపూర్ణం శివాత్మకం' ర౯
'సాక్షాద్విధిముఖో హ్యేష సమాధిః పారమార్థికః' ౧౦

(శు-య; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨)

టీ. పరమార్థికః = పరమార్థస్వరూపమైన (సత్యమైన) ఏష సమాధిః = బ్రహ్మస్వరూపమైన యీనిర్వికల్ప సమాధి, ఊర్ధ్వపూర్ణం = అవిద్యాపాదమైన ప్రపంచమయొక్క మీదిభాగమున నిండియున్నది, అధఃపూర్ణం = క్రిందిభాగమున నిండియున్నది, మధ్యపూర్ణం = మధ్యభాగమున నిండియున్నది, శివాత్మకం = మంగళస్వరూపమైనది, సాక్షాత్ = ప్రత్యక్షముగ, విధిముఖః = బ్రహ్మముఖమున బ్రకటింపబడినది. (వేదమువలన జెప్పబడినది.

తా॥ సమాధియనగా బ్రహ్మస్వరూపము గావున ననంతమైన బ్రహ్మమందొక పాదమున మాయాకార్యమైన జగత్తుతోఁచుచు నాజగత్తున కూర్చున్నవిధానం భాగములందు నీసమాధి యున్నదని భావము. 'పాదోన్యవిశ్వభూతాని త్రిపాద స్తిస్వయం ప్రభః ఇత్యేక దేశవృత్తిత్వం మాయాయావదతిశుక్తిః' అనంతమైన బ్రహ్మమునందొక దేశమున మాత్రముననే మాయాకార్యమైన జగత్తుతోఁచుచున్నదనియును దక్కినది 'శుద్ధబ్రహ్మ' మనియు, మాయకేక దేశవృత్తిత్వమే శ్రుతి చెప్పుచున్నదని విద్యారణ్యులు చెప్పుచున్నారు.

ఇది సార్థాంతిక సమాధివాక్యాని పంచాశత్

ఇట్లు సార్థాంతిక సమాధి వాక్యములు యేబది

ఇతి దశమం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓ.వ.

పరబ్రహ్మజ్ఞానము.

అష్టవిధ స్వరూపవాక్యములు.

౧౧. నానాలింగస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

శ్రోత్రస్యశ్రోతం మనసోమనోయద్వాన్మోహవాచంస
ఉప్రాణస్యప్రాణః'

౧

(సామ- కేస; ఖం ౧-౨)

టీ. యత్ = ఏది, శ్రోత్రస్య = శ్రోత్రేంద్రియమునకు (చెవికి) శ్రోతం = చెవియో, మనసః = మనస్సునకు, మనః = మనస్సో, వాచః = వాగింద్రియమునకు, కాచం = వాక్కి, ప్రాణస్య = ప్రాణమునకు, ప్రాణః = ప్రాణయో, సః = అది, (యాత్మ) ఉ = అవునుగాదా.

తా॥ జడమైన శ్రోత్రేంద్రియమునకు జైతన్యము గలుగజేసి గ్రహించుటకు సామర్థ్యమేది యిచ్చుచున్నదో యది యాత్మకావున, యది చెవికి చెవియై, మనస్సునకు మనస్సై, ప్రాణమునకు ప్రాణమై యున్నది. అట్లైతన్యతేజమున నింద్రియములు పనులుచేయుచున్నవి. అట్లైతన్యములేక యుండిన నవి జడములైయుండును. కావుననాత్మచెవికి జెవియని యీక్రమమున జెప్పబడెను.

యోవై భూమాతత్సుఖం'

౨

(సామ- ౯ ఛాందోగ్య; ప్ర- ౭; ఖం ౨౩)

టీ. యోవై = ఏయాత్మ, భూమా = విస్తారమైన, తత్సుఖం = బ్రహ్మ నంద స్వరూపమైనదో.

తా॥ అత్మబ్రహ్మనంద స్వరూపమైనది.

యోవైభూమాతదమృతం'

౩

(సామ- ఛాందోగ్య; ప్ర ౭; ఖం ౨౪)

టీ. యోవై = ఏయత్మ, భూమా = అనంతమైన, తదగృతం = విదేహకైవ
ల్య స్వరూపమైదో.

తా॥ ఆత్మ యమృత స్వరూపమెనది.

నేతి నేతి న హ్యే తస్మాన్ నీతి నేత్యన్యత్పర మస్త్యథనామధేయం
సత్యస్య సత్యమితి పాణివై సత్యం తేనామేవసత్యం, ర

(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ర; బా 3)

రాతేహ్యత్మ పః యణః

(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ గ; బా ౯)

టీ. (ఆయాత్మ) నేతి = విశ్వవిరాట్స్వరూపమును స్థూలప్రపంచముగాదు,
నేతి = తైజసహారణ్యగర్భస్వరూపమును సూక్ష్మప్రపంచముగాదు, నేతిహి = పా
జ్ఞాంతరాష్ట్రమి స్వరూపమును కారణప్రపంచముగాదు, అన్యత్పరం = కారణముకన్న
నన్యమైన తురీయాంశమును, నేతి = కాదు, అథ = ఇక నేమిగ, ఏతస్మాత్ =
ఇందువలన, (నిషేధాధికరణత్వమువలన) నామధేయమస్తి = పేరుమాత్రముగలదు,
సత్యమేవ = సద్వస్తువైన బ్రహ్మమే, సత్యస్య = జాగ్రత్ప్రపంచమునకు, సత్యం =
సత్యమైనది (ఆధారమైనది), పాణిహి = పాణిములై యున్నది, తేనాం = ఆపా
ణిములను, సత్యం = సత్యమైయున్నది, (ఆధారమైనది) ఇతి = ఈప్రకారమున్నది,
రాతేః = బ్రహ్మవ్యతిరిక్తమైన ప్రపంచమును) ధనమయైక్క, దాతుః = దానము
జేయువానికి (ప్రపంచమును విడుచువానికి) పరాయణం = ఉత్తమగతియైయున్నది.

తా॥ ఆత్మస్వరూపమును నిశ్చయించుటకు శక్యముగాదు. ఇది
కాదిది కాదని సమస్తదృశ్య సముదాయమును నిషేధింపఁగా, నెక్కడ
మనోవాక్కులు చెలియఁజాలక యతోవాచోనివర్తంతే అపాప్రవృ
త్తసాసహ) అనుతైత్తిరీయ వాక్యములచే మఱలుచున్నవో యాపైది
యాత్మయని నిశ్చయింపవలయును. అట్టి పరతత్త్వమునకు నాత్మమొద
లైన నామములు వ్యవహారార్థము కల్పింపఁబడినవి. కాని పారమార్థి
కమున నామరూపము లాత్మకులేవని యెఱుంగవలయును. బ్రహ్మము
జాగ్రత్ప్రపంచమున కాధారమైయున్నది. అధిష్ఠానమైనదని యెఱుంగ
వలెను. పాణిములై యున్నది. ఆపాణిముల కాధారమైనది. పాణి

మూలవగా, స్వప్నసుషుప్తిప్రపంచము సూచింపబడినది అని తెలియ
వలయును, ద్వైతస్వరూపమైన 'జగద్వృద్ధి' యను ధనమును త్యాగము
గావించిన దాత కు తమగతియైయున్నది, జగజ్జీవేశ్వరాది భేదబుద్ధిలేని
జీవన్ముక్తునకు వాని స్వరూపము సాక్షాత్కారమగుచున్నదని తా॥

‘చపర్యగాచ్ఛక్రమ కాయమవ్రణ మస్నావిరంశుద్ధమపాపవిధం’

(శు-య; ౧ ఈశావాస్య)

టీ. సః = ఆపరమాత్మ, పర్యగాత్ = సర్వవ్యాపకమైనది, శుక్రం = స్వచ్ఛ
మైనది, ఆకాయం = దేహములేనిది, అవ్రణం = వ్రణములులేనిది, అస్నావిరం =
ప్రేగులు సరములులేనిది, శుద్ధం = పరిశుద్ధమైనది (మాయాసంబంధము లేనిది) అపాప
విధం = పుణ్యస్వరూపమైనది.

తా॥ ఆపరమాత్మ సర్వవ్యాపకమైనది. స్వతస్సిద్ధముగ స్వచ్ఛ
మైనది. షడ్భావవికారములులేనిది. నూనూయోగము లేక శుద్ధ
మైనది. పుణ్యపుంజ స్వరూపమయినది.

‘ప్రణవోహిపరంబ్రహ్మ ప్రణవశ్చపరస్మృతః’

౭

(అధర్వ; ౬ మాండూక్య. శ్రీగౌడపాదీయకారికా)

టీ. ప్రణవః = ఓంకారము, పరంబ్రహ్మహి = నిశ్చయముగ పరబ్రహ్మము,
ప్రణవశ్చ = ప్రణవమే, పరః = పరమాత్మయని, స్మృతః = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ ప్రణవమేబ్రహ్మము. ప్రణవమే పరమేశ్వరుడు. ఈశ్వరు
నకు ప్రణవమే వాచకమని, తస్యవాచకః ప్రణవః అని పతంజలిచే
జెప్పబడెను. ప్రణవోపాసనము నిర్ఘోపాసన గావున నయ్యుపాసన
ము సేయవలయును.

‘ననిరోధోనచోత్పత్తి ర్నబద్ధోనచసాధకః’

౮

‘నముముక్షుర్నవైముక్త ఇత్యేసాపరమార్థతః’

౯

(అధర్వ- ౮౦ త్రిపురాతాపనీ; అధర్వ; ౭౬ ఆత్మ)

(కృ- య; ౭౯ అవధూత; కృ- య; ౨౦ అమృతబిందు)

టీ. నిరోధః = నాశము, న = లేదు, ఉత్పత్తిః = పుట్టువు, న = లేదు, బద్ధః =
కుళిదుఃఖాది భర్మవంతుడు, న = కాదు, సాధకః = శ్రవణ, మనన, నిది ధ్యానలూ

నేయువాడును, న = కాడు, ముముక్షుః = శమదమాది పట్కునంపన్నుడైన
మోక్షేచ్ఛగలవాడును, స = కాడు, ముక్తివై = అవిద్యానాశమున ముక్తిసొందిన
వాడును, స = కాడు, ఇతి = ఇట్లు, ఏషా = ఈ, పరమాత్మతా = పారమార్థిక
ముందును.

తా|| జననము, మరణము, బద్ధుఁడు సాధకుఁడు, ముముక్షువు,
ముక్తుఁడు, ననుభేదము వ్యాపహారికముగాని పారమార్థికముగాదు.
సత్యముగాదు. బ్రహ్మమునః సత్యముగిగ్గు.

అఖండైకరసోశాస్త్ర మఖండైకరసాశ్రయః ౧౦
(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. శాస్త్రం = శాస్త్రము, అఖండైకరసం = అఖండబ్రహ్మస్వరూపము,
శ్రయః = వేదములు, అఖండైకరసా = అఖండబ్రహ్మము.

తా|| బ్రహ్మమును బోధించుశాస్త్రములు వేదములు బ్రహ్మ
స్వరూపమని తెలియవలెను.

అఖండైకరసోదేహ అఖండైకరసంమనః, ౧౧
అఖండైకరసంసూత్ర మఖండైకరసంవిరాట్ ౧౨
(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. దేహః = దేహము, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మము, మనః = మన
స్సు, అఖండైకరసం = అఖండబ్రహ్మము, సూత్రం = సూత్రాత్మ (హిరణ్యగర్భుఁడు)
అఖండైకరసం = అఖండబ్రహ్మము, విరాట్ = విరాడాత్మ, అఖండైకరసం =
అఖండబ్రహ్మము.

తా|| వస్తువిచారమున రజ్జువునందారోపింపబడిన పామెట్లు రజ్జు
వగునో యట్లే మాయాకల్పితమైన దేహమనస్సూత్రాత్మ విరాడా
త్మలు తత్త్వజ్ఞానమున నధిష్ఠానమైన బ్రహ్మమేయగును గాని యాధా
ర్థములుగావు ఇట్లే వక్ష్యమాణవాక్యములకు నెఱుంగవలయును.

అఖండైకరసావిద్యా అఖండైకరసోవ్యయః ౧3
అఖండైకరసంగోవ్యం అఖండైకరసశ్శశీ ౧౪
(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. విద్యా = అవిద్యనుదోలఁగించువిద్య, అఖండైకరసా = అఖండబ్రహ్మము, ఆవ్యయః = అక్షరమైన హృదయము, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మము, గోప్యం = రహస్యమైన బ్రహ్మోపదేశము, అఖండైకరసం = అఖండబ్రహ్మము, శశి = చంద్రుడు, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మము.

తా|| స్పష్టము.

,అఖండైకరసాస్తారా అఖండైకరసోరవిః'

౧౫

,అఖండైకరసోజ్ఞాతా అఖండైకరసాస్థితః'

౧౬

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. తారా = నక్షత్రములు, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మ స్వరూపములు, రవిః = సూర్యుడు, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మము, జ్ఞాతా = జేయుడు, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మము, స్థితః = స్వస్థమైన చిత్తవృత్తి, అఖండైకరసా = అఖండబ్రహ్మము.

తా|| స్పష్టము.

,అఖండైకరసామాతా అఖండైకరసఃపితా'

౧౭

,అఖండైకరసోరాజా అఖండైకరసంపురం'

౧౮

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. మాతా = తల్లి, అఖండైకరసా = అఖండబ్రహ్మము, పితా = తండ్రి, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మము, రాజా = రాజు, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మము.

తా|| స్పష్టము.

,అఖండైకరసంక్షేత్రం అఖండైకరసాక్షమా'

౧౯

,అఖండైకరసంతారం అఖండైకరసోజహః'

౨౦

(కృ-య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. క్షేత్రం = భూభాగమైన క్షేత్రము (శరీరము) అఖండైకరసం = అఖండబ్రహ్మము, క్షమా = భూమి (క్షిప్తు) అఖండైకరసా = అఖండబ్రహ్మము, తారం = ఓంకారము, అఖండైకరసం = అఖండబ్రహ్మము, జహః = జపము, అఖండైకరసః = అఖండబ్రహ్మము.

తా||

‘సర్వవర్జితచిన్మాత్రం త్వత్తామత్తాచచిన్మయం’ ౨౧

‘ఆదిరంతంచచిన్మాత్రం గురుశిష్యాదిచిన్మయం’ ౨౨

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. సర్వవర్జిత చిన్మాత్రం = సమస్తదృశ్యములుకాని చిన్మాత్రమైనది
త్వత్తా = నీవనుధర్మము, మత్తాచ = నేననుధర్మమును, చిన్మయం = బ్రహ్మము,
ఆదిః = మొదలును, అంతంచ = తుదయును, చిన్మాత్రం = జ్ఞానమాత్రము, గురు
శిష్యాది = గురుశిష్యాది వ్యవహారము, చిన్మయం బ్రహ్మమయము.

తా॥ సమస్తమును బ్రహ్మమని యెఱుంగవలయును.

‘దృద్ధౌశ్యంయది చిన్మాత్రంలస్తిచే చ్చిన్మయంసదా’ ౨3

‘సర్వాశ్చర్యంచచిన్మాత్రం దేహశ్చిన్మాత్రంసహ’ ౨౪

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. దృక్ = దుఃఖాపము, చిన్మాత్రం = చిహ్నాపమే, దృశ్యం = దృశ్య
ము, యద్యస్తిచేత్ = ఉండె నేని, సదా = ఎప్పుడును, చిన్మయం = బ్రహ్మమయమే,
సర్వాశ్చర్యంచ = సమస్తాశ్చర్యమును, (చోద్యస్వరూపమగుమాయ) చిన్మాత్రం =
బ్రహ్మమే, దేహః = దేహమును, చిన్మాత్రంసహ = బ్రహ్మరూపమే.

తా॥ బ్రహ్మము దృఘాపమైనది. దృశ్యములేదు. ఉన్నట్లు గన
బడు నేని నదియును బ్రహ్మమే. దానిని బ్రహ్మమని తలఁపవలయును.

‘అహంత్యంచైవచిన్మాత్రం మూర్తామూర్తాదిచిన్మయం’ ౨5

‘పుణ్యంపాపంచచిన్మాత్రం జీవశ్చిన్మాత్రవిగ్రహః’ ౨౬

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౨)

టీ. అహం = నేను, త్వంచ = నీవును; చిన్మాత్రమేన = చిహ్నాపమైన
బ్రహ్మమే; మూర్తామూర్తాదిః మూర్తామూర్త = మూర్తామూర్తములు; ఆది = మొద
లైనది; చిన్మయం = బ్రహ్మమయము; పుణ్యం = పుణ్యమును; పాపంచ = పాప
మును; చిన్మాత్రం = చిహ్నాపము; జీవః = జీవుడు; చిన్మాత్రవిగ్రహః = చిన్మా
త్రస్వరూపుడు.

తా॥ కనఁబడుచున్న వృద్ధిచ్యప్తేజస్సులు, మూర్తములనఁబడును,
కనఁబడని వాయ్వాకాశకాలమన ఆదులు, అమూర్తములు సమస్త
మును బ్రహ్మమే.

దేహత్రయవిహీనత్వా త్కాలత్రయవివర్జనాత్,	౨౬
జీవత్రయగుణాభావా త్తాపత్రయవివర్జనాత్,	౨౭
లోకత్రయవిహీనత్వా త్పరమాత్మేతిశాసనాత్,	౨౮
చిత్తాభావాచ్చింతనీయం దేహభావాజ్జరానచ,	౩౦

(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. దేహత్రయ విహీనత్వాత్ = స్థూలసూక్ష్మకారణశరీరముల లేమివలనను,
 కాలత్రయ వివర్జనాత్ = భూతభవిష్యద్వర్తమానములను త్కాలములు లేమివలనను,
 జీవత్రయగుణాభావాత్ = విశ్వతైజసప్రాజ్ఞ సత్త్వరజస్తమోగుణములు లేమివలనను;
 తాపత్రయవివర్జనాత్ = ఆధ్యాత్మికాధి భౌతికాధి వైవత్తములను తాపములు లేమి
 వలనను; లోకత్రయవిహీనత్వాత్ = స్వర్గమర్త్యపాతాళములు లేమివలనను, పర
 మాత్మేతి = పరమాత్మయని, శాసనాత్ = (పరమాత్మకన్న నన్యములేదని) శ్రితి
 శాసనమువలనను, చిత్తాభావాత్ = చిత్తములేమివలనను, నచింతనీయం = పరమా
 త్మయిట్టిదని చింతించుటకు శక్యముకాదు, దేహభావాత్ = దేహము లేమివలన
 జరా = ముదిమి, న = లేదు.

తా॥ చిత్తము లేమివలనను, సర్వదృశ్యములు లేమివలనను, పర
 మాత్మ చింతించబడుటకు శక్యముకానిది. నేతినేతివాక్యములఁ దెలిసి
 నంతదానిని నిషేధింపఁగా, నవాఙ్మానసగోచరమై యేదిశేషించునో
 యది బ్రహ్మము.

పాదాభావాద్గతిర్నాస్తి హస్తాభావాత్క్రియానచ,	౩౧
మృత్యుర్నాస్తిజన్యభావాత్ బుద్ధ్యభావాత్సుఖాదికం,	౩౨

(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. పాదాభావాత్ = పాదములులేమి, గతిర్నాస్తి = గమనములేదు; హస్తా
 భావాత్ = చేయలేమి, క్రియా = కర్మ, నచ = లేదు. జన్యభావాత్ = పుట్టువు
 లేమి, మృత్యుః = మరణము, నాస్తి = లేదు, బుద్ధ్యభావాత్ = బుద్ధి లేమి, సుఖా
 దికం = సుఖము మొదలైనది, నాస్తి = లేదు.

తా॥ నిరవయవుఁడు నసంగుఁడు నగు ప్రత్యగాత్మకు, గమనము
 లేదు, కర్మములేదు, మరణములేదు, బంధమోక్షములకు హేతువు.

లైన బుద్ధ్యాదులు లేమిచే బంధమోక్షములు లేక నిరతిశయసుఖస్వరూపుడై యున్నాడు.

ఇతి సార్థాంతిక నానాలింగస్వరూపవాక్యాని ద్వ్యప్రింశత్
ఇట్లు సార్థాంతిక నానాలింగస్వరూపవాక్యములు ముప్పదిరెండు
ఇత్యేకాదశప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణేనమః.

౧౨. పుంలింగస్వరూప వాక్యనిష్కరణము.

‘ససహకారోమృతః’

౧

(అధర్వ-౪ ప్రశ్న; ప్ర ౬

టీ. ససహకారః = ఆయాఆత్మ, అకారః = పోడకకళలులేనివాడు, అమృతః = నాశములేనివాడు.

తా|| స్వప్రము.

‘నాంతఃప్రజ్ఞం నబహిఃప్రజ్ఞం నోభయతఃప్రజ్ఞం నప్రజ్ఞానఘనం
సప్రజ్ఞం నాప్రజ్ఞం అదృశ్యమవ్యవహార్య మగ్రాహ్యమటక్షణ
మచింత్యమవ్యపదేశ్య మైకాత్మ్యప్రత్యయసారం ప్రపంచోప
శమంశాంతం శివమద్వైత్యచతుర్థం మన్యస్తేన ఆత్మసవిజ్ఞేయః’
అధర్వ-౬ మాండుక్య; ౭- అధర్వ ౧౫ రామోత్తరతాపనీ;
(అధర్వ ౨౭ నృసింహతాపనీ; ఖం ౪)

టీ. నాంతఃప్రజ్ఞం = అంతఃప్రజ్ఞాకానివానిని, నబహిఃప్రజ్ఞం = బహిఃప్రజ్ఞా
కానివానిని, నోభయతఃప్రజ్ఞం = అంతర్గ్రాహ్యము లగుచుండును భయప్రజ్ఞాకాని
వానిని, సప్రజ్ఞానఘనం = ప్రజ్ఞానఘనముకానివానిని, సప్రజ్ఞం = ప్రజ్ఞాకానివానిని.

శాస్త్రజ్ఞం = అప్రజ్ఞాకానివానిని, అదృశ్యం = దృశ్యముగానివానిని, అక్షరహర్యం = వ్యవహరించదగనివానిని, అగ్రాహ్యం = గ్రహించదగనివానిని, అలక్షణం = లక్షణముకానివానిని, అచింత్యం = చింత్యముగానివానిని, అవ్యవదేశ్యం = నిర్దేశించు శక్యముగానివానిని, వికాత్మప్రపత్తయసారం = ఏకాత్మజ్ఞానసారని, ప్రపంచోపశమం = ద్వైతప్రపంచమును ఏమింపజేయువానిని, శాంతం = శాంతస్వరూపుని, శివం = మంగళస్వరూపుని, అద్వైతం = ద్వైతముగానివానిని, చతుర్థం = జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులకు విలక్షణమైనవానిని, మన్యంతే = తలచుచున్నారో, సః = ఆత్మరీయుడు (చతుర్థుడు ఆత్మ = ఆత్మ, సః = ఆయాత్మనై విజ్ఞేయః = తెలిసికొనఁదగినవాడు.

తా॥ అంతఃప్రజ్ఞయనఁగ దైజనుడనుజీవుడు. బహిఃప్రజ్ఞయనఁగా విశ్వదులను జీవుడు, ఉభయతఃప్రజ్ఞయనఁగా జాగ్రత్స్వప్నములయొక్క సంధికాలముందుండు జీవుడు (జ్ఞాతయగుజీవుడు) ప్రజ్ఞానమనఁగా సుమస్తీయందుండు ప్రాజ్ఞుడను జీవుడు, ప్రజ్ఞయనఁగా సమస్తము నొక్కమాదుగ దెలిసికొనుజ్ఞాతి (జీవుడు) అప్రజ్ఞయనఁగా కేవలజడమైన పదార్థము. గ్రాహ్యమనఁగ విషయము. ఇట్టిదేదియు నాత్మగాదు. పరమాత్మస్వరూపము శాంతము. శివము అద్వైతము. ద్వైతప్రపంచోపశమము తురీయమునైనది ఇట్లాటిగి పండితులార్యధ్యానము జేయుదురు. ఆయాత్మస్వరూపమే దెలిసికొనఁదగినది. అస్యము విడువదగినది.

అమాత్రశ్చతుర్థో వ్యవహార్యశ్శివోద్వైతః'

3

(అధర్వ-౬ మాండూక్య ౧౨)

టీ. అమాత్రః = ఆకానోకార మకారములను మాత్రత్రయము లేనివాడు (కానివాడు) చతుర్థః = నాల్గవదియైన కేవలనాదబ్రహ్మమే స్వరూపముగా గలవాడు, అవ్యవహార్యః = వ్యవహరింప శక్యముకానివాడు, శివః = శుభస్వరూపుడు, అద్వైతః = అద్వితీయుడు.

తా॥ ఆత్మప్రణవముయొక్క మూడు మాత్రలుగాక నాదాత్మకమైనవాడు ఇంద్రియములచే వ్యవహరింపఁదగినవాడు కాదు అద్వితీయు శుభస్వరూపుడు.

యత్రనాన్యత్పశ్యతీనాన్యచ్ఛ్రవోతి నాన్వద్విజానాతినభూమా'ర
(సామ- ౯ ఛాంసోగ్య; ప్ర ౭; ఖం ౨౪)

టీ. యత్ర = ఏన్నరూపమందు, అన్యత్ = దానికంటె నితరమును, నప
శ్యతి = చూడఁజో, అన్యత్ = ఇతరము, సశ్రవణోతి = వినిఁజో, అన్యత్ = ఇతర
మును, నిజానాతి = ఎఱుఁగఁజో, సః = ఆయాత్మయే, భూమా = గొప్పవాఁడు.

తా॥ పరమాత్మకన్న నన్యములేదు కావున పరమాత్మ స్వరూప
మెఱిగినవానికి తదితరము కనబడదు. ఇతరము వినుబడదు, తెలిసి
కొనుట కితరములేదు. అట్టి ఆత్మయే భూమాకాఁడు.

సఏష నేతి నేత్యాత్మా గ్రాహ్యోనగృహ్యతే శీరోఽపి శీర్యతే
సంగోనహి నష్టతే శీతోనవ్యధతేన హృవ్యతి' గ
(శు- య; బృహదారణ్యక; అ ౫; బా ౯)

టీ. సఏష నేతి నేత్యాత్మా = నేటి, నేటి, వాక్యములచే నర్థమును నిశ్చిం
చుఁగ కేపించిన యీ యాత్మ, అగ్రాహ్యః = విషయములవలె గ్రహింపఁడున
వాఁడు కాఁడు, నగృహ్యతే = గ్రహింపఁబడఁడు, అశీర్యః = శరీరమువలె నశింపఁ
దగినవాఁడు కాఁడు, సహీర్యతే = నిశింపఁబడఁడు, అసంగః = సంగములేనివాఁడు
(కూఁడుకొనువాఁడుకాఁడు) అశీతః = శీతాదులులేనివాఁడు, నవ్యధతే = వ్యధ
నొందుడు, నహృవ్యతి = సంతోషించుడు.

తా॥ ఆత్మగ్రహింపఁదగిన రూపముగలవాఁడుకాఁడు, గ్రహింపఁ
బడఁడు. నిస్సంగుఁడు, సంగమునకు గూర్చుఁదగినవాఁడుకాఁడు. సుఖ
దుఃఖములు లేనివాఁడు శరీరరహితుఁడు.

రసఘనవీనై వం వారేయమాత్మానం తరోబాహ్యఃకృత్స్నః
ప్రజ్ఞానఘనవీన' ౬
(శు- య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬ బా ౫)

టీ. ఆరే = ఓ మైత్రేయా! ఆయమాత్మా = యీయాత్మ, ఏవం = యీప్రకా
రము, రసఘనవీన = ఆనందరసఘనఁడే, అనంతరః = అంతరములేనివాఁడు, అబా
హ్యః = బాహ్యములేనివాఁడు, కృత్స్నః = పరిపూర్ణుఁడు, ప్రజ్ఞానఘనః = బ్రహ్మజ్ఞాన
ఘనఁడు.

తా॥ పరిపూర్ణుడగుటచే నాత్మబాహ్యంతరములు లేనివాడు,
ప్రజ్ఞాసముద్రయే స్వరూపముగా గలవాడు, అనంతరసముడు.

‘తస్మాత్సోవిలీనే మనసిగతే సంకల్పేవికల్పేకథే పుణ్యాసాపే
సదాశివః’ 2

‘ఓం శక్త్యాస్త్రికస్సర్వతాగ్రిన స్థితస్త్వయం జ్యోతిశ్శుద్ధో నిత్యో
నిరంజనశ్శాంతతమః ప్రకాశయతి’ ౩

(శు-య; ౧౫ హంస)

టీ. తస్మాత్ = ఆయాత్మజ్ఞానమున; మనః = మనస్సు, విలీనే = లీనమగు
చుండగా; మనసి = మనసునందు; గతే = కొందియున్న, సంకల్పే = సంకల్పమును;
వికల్పే = వికల్పమును; పుణ్యాసాపే = పుణ్యాసాపేమందు; దగ్ధే = దగ్ధమగుచుండ
గా; సదాశివః = సదాశివస్వరూపుడును; శక్త్యాస్త్రికః = శక్తిస్వరూపుడును;
సర్వత్ర = అంతటను; అవస్థితః = ఉన్నవాడును, స్వయంజ్యోతిః = తనంత్రబ్రహ్మ
కాంతువాడును; శుద్ధః = స్వచ్ఛుడును; నిత్యం = నాశములేనివాడును; నిరంజనః =
జేనినంటనివాడును, (దోషగహితః) అంతరము = ఆత్మంతరాంతర్యరూపు
డనై; ప్రకాశయతి = ప్రకాశించుచున్నాడై; సమస్తమును బ్రహ్మకాంతుపజేయు
చున్నాడు.)

తా॥ ఆత్మజ్ఞానమున మనస్సు నశింపఁగ దాని భాగములైన సంక
ల్ప వికల్పములు నశించును. పిదప శక్తి-రూపైన పుణ్యాసాపస్వరూప
మగు కర్మము దగ్ధమగును. పిదప మేఘావరణ విసర్జ్యుక్తంబగు భాను
బింబము చందమున నిర్మలుడును, నిత్యుడును, సర్వపరిపూర్ణుడును,
స్వయంప్రకాశమగునగు నాత్మప్రకాశించుచుండును.

‘ఏష శుద్ధః పూతః శూన్యశ్శాంతో ప్రాప్తోసి శాస్త్రాచార్యో’ 2

‘క్షయ్యోస్థిశ్శాశ్వతోజస్వతింత్రీ స్సేమహిమ్నిశ్చిచ్ఛతి’ ౩

(సామ- ౨౪ మైత్రాయణీ; ప్ర- ౨)

టీ. ఏషః = ఈయాత్మ; శుద్ధః = మా మాసంబంధములేమి శుద్ధుడు; పూతః =
శరీరములేమి పవిత్రుడు; శూన్యః = ఇందియములులేమి శూన్యుడు; శాంతః =
అంతరిందియములులేమి శాంతుడు; అప్రాణః = ప్రాణములేనివాడు; అనీశా
త్మా = స్వతంత్రుడు; అనంతః = అపరిచ్ఛిన్నుడగుటచే ననంతుడు; అక్షయ్యః =

సశింపఃశయ శక్యముగానివాఁడ; శ్చిరః = శ్చిరమైనవాఁడు (నిశ్చలుఁడు); కాశ్య
తః = నిత్యుఁడు; అజః = జన్మములేనివాఁడు; స్వతంత్రః = సర్వస్వరుఁడు; స్యే = తన; మహిమిన్ = మహిమనుండ; త్పతి = ఉండుచున్నాఁడు.

తా॥ అత్యశుభ్రుడై, పవిత్రుడై, శాంతుడై, యశోబ్రుడై,
నిర్వికారుడై, సర్వశాంతిస్వరంభుడై, యసంగుడై తన మహిమ
యందే యుండుచున్నాఁడు.

చక్షుఃస్పృష్టా శ్రోత్రోన్మత్తప్రా మహాస్పృష్టా వాగోద్రప్తా
బుద్ధేర్ద్రప్తా ప్రాణస్థాప్తా తమసోద్రప్తా సర్వస్థాప్తా
తతస్సర్వస్థాదన్యోనిలక్షణః సర్వరోయంద్విధుః ఆనందఘన
ఏవై కరసోఽన్యవహర్యః' ౧౦

(అధర్వణ- ౨౭ వృసింహోత్తర తాపిని; ఖం ౨)

తీ. చక్షుః = కేత్రేంద్రియమునకు; ద్రప్తా = సాక్షి; శ్రోత్రోన్మత్త = శ్రవ
ణేంద్రియమునకు; ద్రప్తా = సాక్షి; మహాస్థా = మహస్సునకు; ద్రప్తా = సాక్షి; వాగః =
వాగింద్రియమునకు; ద్రప్తా = సాక్షి; బుద్ధేః = బుద్ధికి; ద్రప్తా = సాక్షి; ప్రాణస్థా =
ప్రాణమునకు; ద్రప్తా = సాక్షి; తమసః = అజ్ఞానమునకు; ద్రప్తా = సాక్షి; సర్వ
స్థా = సర్వమునకు; ద్రప్తా = సాక్షి; తతః = అంగవలన; సర్వస్మాత్ = అన్నిటి
కంటెను; అన్యః = పరుడు; విలక్షణః = వానిలక్షణములు లేనివాఁడు; అయం =
ఈయాత్మ; స్వనః = సత్తామాత్రుఁడు, చిద్వనః = చిత్తాత్మఁడు; ఆనందఘనఏవ =
ఆనందఘనుడై; ఏకరసః = కేవలసుఖవస్వరూపుఁడు, అన్యవహర్యః = వ్యవహరింప
నశక్యుడు.

తా॥ అత్యనేత్రవృత్తికి శ్రోత్రోన్మత్తవృత్తికి మనోవాగ్బుద్ధి ప్రాణాజ్ఞాన
వృత్తులకు సాక్షి. సమస్తమునకు సాక్షి. ఇంద్రియప్రాణాజ్ఞానముల
కంటె నన్యమైనవాఁడు, వాని వ్యాపారములేనివాఁడు. అత్యనిస్సంగు
డనియును నిర్వికారుడనియును నిరయచ్ఛేదనియు నభిప్రాయము.

‘సన్మాత్మోనిత్యశ్శుద్ధో బుద్ధోనిరంజనో విభురద్వితీయానందః
పరావ్రత్యకేకరసః’ ౧౧

(అధర్వణ- ౨౭ వృసింహోత్తర తాపిని; ఖం ౨)

టీ. సన్యాత్రః = సన్యాతుఁడు, నిత్యః = నాశములేనివాఁడు శుద్ధః = నిశ్చలుఁడు, బుద్ధః = బోధస్వరూపుఁడు ముక్తః = అవిద్యాముక్తుఁడు, నిరంజనః = ఆలేపులు, విభుః = సర్వవ్యాపకుఁడు, అద్వితీయానందః = ద్వైతదుఃఖములేమిగేవల నంద స్వరూపుఁడు, పరః = పరమాత్ముఁడు, పృత్యకేకరః = ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మస్వరూపుఁడు.

తా॥ ఆత్మశాశ్వతుఁడు, సద్మాపుఁడు, నిర్మలుఁడు, బోధస్వరూపుఁడు, నిరంజనుఁడు, ప్రత్యగాత్మస్వరూపుఁడు, అద్వితీయుఁడు. (తన కన్న నితరము లేనివాఁడు)

అదృష్టోఽవ్యవహార్యోవ్య ల్పేనాల్పసాక్ష్యవిశేషః సర్వజ్ఞో సంతోభిన్నోఽద్యయోవిదితా విదితాత్మరః అద్వైతపరమా నందోవిభు ర్నిత్యోనిష్కలంకో నిర్వికల్పోనిరంజనో నిరాఖ్యా తస్మిన్ దేవహోనారాయణో నద్వితీయో స్తికశ్చిత్ ౧౨
(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిని; ఖం ౯; అధర్వ- ౫౨

మహానారాయణ- అ ౧)

టీ. అదృష్టః = కనబడనివాఁడు, అవ్యవహార్యః = వ్యవహరింపకల్యముకాని వాఁడు, అల్పేన = అణువునలె నల్పుడైనను, నాల్పః = అల్పుఁడుగాడు (గొప్ప వాఁడు) సాక్షీ = సమస్తమునను గ్రుగూపుఁడు, సాక్ష్యవిశేషః = సాక్షిత్వధరమగులవాఁడు, అవిశేషః = గుణములేనివాఁడు, సర్వజ్ఞః = అన్నిటి నెఱుఁగు వాఁడు, అనంతః = అపరిచ్ఛిన్నుఁడు, అభిన్నః = స్వగతసజాతీయ విజాతీయభేదము లేనివాఁడు, విదితావిదితాత్ = విదితమైన దృశ్యముకన్నను, అవిదితమైన అదృశ్యముకన్నను, పరః = అన్యుఁడు, (జ్ఞానముచే నెఱుఁగబడినవానికన్న నెఱుఁగబడని వానికన్న నాత్మ అన్యుఁడు) అద్వైత = అద్వితీయమైన, పరమానందః = ఉత్కృష్టానందమే స్వరూపముగాగలవాఁడు, విభుః = వ్యాపకుఁడు, నిత్యః = శాశ్వతుఁడు, నిష్కలంకః = నిర్మలుఁడు, నిర్వికల్పః = వికల్పములేనివాఁడు, (ఎడతెగకయుండు వాఁడు) నిరంజనః = దేవినంటనివాఁడు (నిర్దోషుఁడు), నిరాఖ్యాతః = ఇట్టివాఁడని జెప్పకల్యము కానివాఁడు, శుద్ధః = పరిశుద్ధుఁడు, దేవః = దేవుఁడు, ఏకః = ఒక్కఁడు, నారాయణః = నారాయణుఁడు, ద్వితీయః = రెండవవాఁడు, కశ్చిత్ = ఒకడును, నాస్తి = లేడు.

తా॥ అద్వితీయ పరమానంద స్వరూపుడు సర్వేశ్వరుడు. శాశ్వతుడు నిర్వికల్పుడునగు నారాయణస్వరూపుడైన యాత్మయొక్కడే యున్నాడు. ఆత్మకన్న నన్యుడులేడు. ఆత్మకన్న నన్యముగవోచు జగజ్జీవేశ్వరాదులు మిథ్యయని తెలియవలెను.

అచక్షుర్విశ్వతచ్ఛతుర కణ్ఠోవిశ్వతఃకణ్ఠ అపాదోవిశ్వతఃపాద
అపాణిర్విశ్వతః పాణిరశిరావిశ్వతశ్శిరా విద్యామాత్రైకసంశ్ర
యో విద్యారూపః' ౧౩

(అధర్వ; ౮౭ భస్మజాబాల)

టీ. అచక్షుః = నేత్రములులేనివాడు, విశ్వతచ్ఛతుః = అంతటగన్నులు
గలవాడు, అకణ్ఠః = చెవులులేనివాడు, విశ్వతఃకణ్ఠః = అంతటచెవులుగలవాడు,
అపాదః = పాదములులేనివాడు, విశ్వతఃపాదః = అంతటపాదములుగలవాడు,
అపాణిః = చేతులులేనివాడు, విశ్వతఃపాణిః = అంతటచేతులుగలవాడు, అశి
రాః = నరములులేనివాడు, విశ్వతశ్శిరాః = అంతటను నరములుగలవాడు, (అశి
రః = శిరస్సులేనివాడు, విశ్వతశ్శిరాః = అంతటను శిరస్సులుగలవాడు) విద్యా
మాత్రైకసంశ్రయః. విద్యామాత్ర = విద్యకే, ఏక = ముఖ్యమైన, సంశ్రయః =
ఆశ్రయమైనవాడు, విద్యారూపః = జ్ఞానస్వరూపుడు.

తా॥ ఆత్మనిరవయవ్రదయ్య నుపాధిచే విరామాపుడగు నంతట
నవయవములు గలవాడయ్యెను, విద్యచే నాశ్రయింపఁదగినవాడు
(జ్ఞానస్వరూపుడు)

దివోహ్యమూర్తఃపురుషోహ్యబాహ్యంతరోహ్యజః' ౧౪
(అధర్వ- ౫ ముండక; ముం ౨)

టీ. దివ్యః = బ్రహ్మశింశువాడు, అమూర్తః = ఆకారములేనివాడు, పురు
షః = పురుషుడు, అబాహ్యభ్యంతరః = బాహ్యంతరములు లేనివాడు,
అజః = పుట్టువులేనివాడు.

తా॥ ఆయాత్మ పరిపూర్ణుడగుటచే బాహ్యంతరములు లేనివాడు
ఉపాధియందుండుటచే బుగుషుడయ్యెను. పుట్టువులేనివాడు.

అపాహ్యోహ్యమనాశ్శుభో హ్యక్షరాత్పరతఃపరః' ౧౫
(అధర్వ; ౫ ముండక; ముం ౨)

టి. అపాగ్నిహి = పాగ్నిములేనివాడు, అమనా = మనస్సులేనివాడు, శక్త్రహి = స్వచ్ఛుడు, అక్షరాత్ = అవిద్యా ప్రతిబింబిత కూటస్థునికన్నను, పరతః = మామాశ్రతింబిత ఈశ్వరునికన్నను, పరిః = అన్యఃదు.

తా॥ అపాగ్నిపాగ్నిములేనివాడు అమనస్కుడు మాయాసంబంధములేమిచే బలిపూర్ణుడు ప్రవృత్త్యాత్మ ఈశ్వరులకన్న సన్మయైన శుద్ధబ్రహ్మము.

అద్వైతస్వరూపభావానాం దేవస్తుర్లోవిభుస్త్వృతః, ౧౬

అపూర్వోనంతరోబాహ్యా సపరఃప్రణివోన్యయః, ౧౭

(అధర్వ; ౬ మాండుక్య; గౌడపాదకారి కాంతర్గతం)

టి. సర్వభావానాం = సమస్తజ్ఞానములలో, అద్వైతః = అద్వైతజ్ఞానమైన వాడు, దేవః = దేవుడు, తుర్యః = అపస్థాత్రయసాక్షి, విభుః = ఈశ్వరుడు, అపూర్వః = తనకుపూర్వము (కారణము) లేనివాడు, అనంతరః = అంతరములేని వాడు, అబాహ్యః = బాహ్యములేనివాడు, సపరః = తనకన్న సన్యములేనివాడు, ప్రణవః = ఓంకారస్వరూపుడు, అన్యయః = నాశములేనివాడని, స్త్వృతః = చెప్పబడుచున్నాడు.

తా॥ సమస్తజ్ఞానములలో నుత్కృష్టమైన అద్వైతజ్ఞానమైన వాడు తనకు గారణములేనివాడు, తనవలనైన కార్యములేనివాడు (జగత్తులేనివాడు) ప్రణవస్వరూపుడు, పూర్ణుడని చెప్పబడును.

అమాతోనంతమాత్రశ్చ ద్వైతస్యోపశమశ్చినః, ౧౮

(అధర్వ- ౬ మాండుక్య; గౌడపాదీయకారి కాంతర్గతం)

టి. అమాత్రః = మాత్రకానివాడు, అనంతమాత్రః = అనంతమాత్రా స్వరూపుడు, ద్వైతస్య = ద్వైతప్రపంచముకు, ఉపశమః = శాంతినిజేయువాడు, శినః = మంగళస్వరూపుడు (పరమాత్మ).

తా॥ స్వప్రము.

కర్మాధ్యక్షస్వరూపతాధి వాసస్సాక్షిచేతా కేవలోద్గతశ్చ, ౧౯

(కృ- య; ౧౧ బ్రహ్మ; ౧౮ కేవలత్వతర)

టి. కర్మాధ్యక్షః = సర్వకర్మఫలప్రదుడగుటచే గర్మకథిపతి, సర్వరూపతాధి

వాసః = అంతర్యామియై సర్వభూతములందు వసించియున్నవాఁడు, సాక్షి = సర్వేంద్రియ వృత్తులకు నజ్ఞానమునకును సాక్షియైనవాడు (అసంగుడు) చేతా = చైతన్య స్వరూపుఁడు, కేవలః = అద్వితీయుఁడు, నిర్గుణః = త్రిగుణములు లేనివాఁడు.

తా॥ ఆత్మాత్మ మాయోపాధినిబూని సర్వేశ్వరుండౌటచే సర్వ కర్మఫలముల కధిపతి అంతర్యామియై సమస్త భూతములయందున్న వాడు సర్వసాక్షి అద్వితీయుడు సత్త్వరజస్తమోగుణములులేనివాఁడు శుద్ధచైతన్య స్వరూపుఁడు.

సర్వసంకల్పరహిత స్వర్వనాదమయశ్శివః ॥ ౨౦

సర్వసంక్షోభచిహ్నాత్మః సర్వానందమయః ॥ ౨౧

సర్వానుభవవిర్మక్తః సర్వధ్యానవివర్జితః ॥ ౨౨

(కృ- య; ౨౨ తేజోబిందు; అ గ)

టీ. సర్వసంకల్పరహితః = అనునన్ముండగుట చే సమస్త సంకల్పములులేని వాఁడు. సర్వనాద = ప్రణవస్వరూపుడగుటచే ఒకవిధనాదస్వరూపుఁడు, శివః = మంగళస్వరూపుఁడు. సర్వసంక్షోభచిహ్నాత్మః = జపస్వరూపమైన దృశ్యముకాని చిహ్నపుఁడు, సర్వానందమయః = సర్వానందస్వరూపుఁడు, పరః = ప్రకృతి, పరుఁడు, సర్వానుభవవిర్మక్తః = విషయములులేమిని సర్వానుభవములులేనివాఁడు. సర్వధ్యానవివర్జితః = భక్తియస్వరూపుఁడుగాన ధ్యాతకామిచే ధ్యానములేనివాఁడు.

తా॥ ఆత్మ చిహ్నపుఁడు, సర్వనాదమయఁడు అమనస్కుఁడు భేద్యస్వరూపుఁడు.

ఆత్మాత్మావివేకాది భేదాభేదవివర్జితః ॥ ౨౩

మహావాక్యార్థదూరః బ్రహ్మస్మృత్యతిదూరతః ॥ ౨౪

(కృ- య; ౩౭ తేజోబిందు; అ గ)

టీ. ఆత్మాత్మావివేకాది = ఇదియాత్మ ఇదియ నాత్మమును వివేకముమొదలైన, భేదాభేదః = భేదాభేదములచే, వివర్జితః = విడువబడినవాఁడు, మహావాక్యార్థతః = మహావాక్యార్థములకు, దూరః = దూరమైనవాఁడు, బ్రహ్మస్మృతిః = బ్రహ్మమునైతి నను జ్ఞానమునకు, అతిదూరతః = అతిదూరముగనున్నవాఁడు.

తా॥ ఆత్మమహావాక్యార్థమునకు దూరమైనవాఁడు నేనుబ్రహ్మ

నైతి ననుజ్ఞానమునకును దూరమైనవాడు అవాక్యజ్ఞానసగోచరపడగుటచే మహావాక్యార్థవిచారమునను దెలియబడడు. నేతి నేతివాక్యములచే సమస్తదృశ్యములను నిషేధించగా మనోవాక్కుల కతీతమై యేదిశేషించునో అదియే ఆత్మ, పరమార్థమున దెలిసికొనువాడు దెలియబడునది లేనందున దివియే స్వరూపముగాగల యాత్మ తెలియబడదు.

‘తచ్ఛబ్దవర్జ్యస్వంశబ్దహీనో వాక్యార్థవర్జితః’ ౨౧

‘క్షరాక్షరవిహీనో యా నాదాంత్యోత్థితేవసః’ ౨౨

(కృ-య; 32 తేజోవిందు; అ ౧)

టీ. యః = ఎవడు, తచ్ఛబ్దవర్జ్యః = తత్పదముచే వ్యవహరింపబడదో, త్వంశబ్దహీనః = త్వంపదముచే వ్యవహరింపబడదో, వాక్యార్థవర్జితః = వాక్యార్థజ్ఞానమున వ్యవహరింపబడదో, క్షరాక్షరవిహీనః = క్షరములైన శరీరములు నక్షరమైన కూటస్థస్వభావము లేనివాడో, నాదాంత్యోత్థితేవ = నాదమందు ప్రకాశమానుడై యుండువాడో, సః = వాడేయాత్మ.

తా॥ ఆత్మతత్పదముచే వ్యవహరింపబడువాడు కాదు త్వంపదముచే వ్యవహరింపబడువాడు కాదు బోధార్థమిట్లు తత్పదలక్ష్యుడనియు త్వంపదలక్ష్యుడనియు జెప్పబడునుకాని సారమార్గి కమునగాదు.

‘అఖండైకరసోవాహ మానందోస్మీతివర్జితః’ ౨౩

(కృ-య; 32 తేజోవిందు; అ ౧)

‘దృశ్యదర్శననిర్ముక్తః కేవలామలరూపవాన్’ ౨౪

(సామ- ౬౦ మహా; అ ౨)

టీ. అహం = నేను, అఖండైకరసః = అఖండానుభవ స్వరూపుడను, ఆనందోస్మి = ఆనందరూపుడనగుచున్నాను, ఇతి = అనునట్టి జ్ఞానముచేత, వర్జితః = విడువబడినవాడు, దృశ్యదర్శననిర్ముక్తః = చూడబడునది చూపు వినినుండివిడువబడినవాడు, కేవల = అద్వితీయమైన, అమల = స్వచ్ఛమైన, రూపవాన్ = రూపముగలవాడు.

తా॥ తానే బ్రహ్మముగావున నేను బ్రహ్మము నైతి ననువాడు.

బ్రహ్మము నెఱిగినవాడుకాదు అట్టిజ్ఞానముండు సంతిపరకును బ్రహ్మై
క్యములేదని దెలియవలయును; పరమార్థమున నాచీ బ్రహ్మమై
యున్నాడు ఈహేతువుచే మహావాక్యార్థానులకు బ్రహ్మరూరము.

‘నిత్యోదితోనిరాభాసో ద్రష్టాసాక్షీచిదాత్మకః’

౨౯

‘సవీచిదితాదన్యస్థ శ్చేవావిదితాదపి’

30

(సామ- ౬౧ మహా; ౮ ౬)

టీ. నిత్యోదితః = సమ్యక్పుడౌటచే నెల్లప్పుడు స్ఫురించువాడును,
నిరాభాసః = అంతఃకరములేమిచే నాభ సస్వరూపమైన జీవత్వములేనివాడు,
ద్రష్టా = జీవస్వరూపమున వ్యప్తిప్రపంచము జూచువాడు, సాక్షీ = అంతర్యామి
యై సమప్తిప్రపంచమును జూచువాడు, చిదాత్మకః = చిచ్ఛ్రువున, సవీచి = అయా
త్మే, విదితాత్ = జ్ఞానముచే దెలియబడుచానికన్న, అన్యః = ఇతరమైనవాడు,
తదైవ = అట్లే, అవిదితాదపి = జ్ఞానముచే నెఱుంగబడనిచానికన్నను, అన్యః =
ఇతరమైనవాడు.

తా॥ సత్తానూత్రుడౌటచే నెల్లప్పుడు స్ఫురించువాడు బ్రహ్మ
మెఱిగితి ననువానికిని బ్రహ్మ మెఱుగననువానికిని దెలియబడనివాడు
(కేవల సంవిదూ)పుడౌటవలన.

ఇతి సార్థాంతిక పుంలింగస్వరూప వాక్యాన్విత్రింశత్.

ఇల్లు సార్థాంతిక పుంలింగవాక్యములు ముప్పది

ఇతి ద్వంద్వప్రకరణము సమాప్తము.

పరబ్రహ్మణేనమః.

౧౩. స్త్రీలింగస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

‘అలౌకికపరమానంద లక్షణాఖండమిత తేజోరాశిః’ ౧

(అధర్వ- ౫౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. అలౌకిక = లోకసంబంధముగాని, పరమ = ఉత్కృష్టమైన, ఆనంద = ఆనందమే, లక్షణా = లక్షణముగాగలది, అఖండ = పరిపూర్ణమైనదియును, అమిత = మితముకానిదియునగు, తేజోరాశిః = తేజఃపుంజమనది,

తా॥ పరబ్రహ్మమును సూచింపఁబఱచు సుబంధముకాని నిరతిశయ ప్రేమస్వరూపమైనది. అఖండ తేజోరూపమునది.

‘భావాభావకలావినిర్ముక్తా చిద్విద్యాబ్రహ్మసంవిత్తిస్సచ్చి’ ౨

‘దానందలహరీమహాత్రిపుర సుందరీబహిరంతరనుప్రవిశ్యస్వయం

మేకైవిభాతి’

3

(ఋ- ౧౦౭ బహ్వచ)

టీ. బ్రహ్మసంవిత్తిః = బ్రహ్మస్వరూపిణియైన సంవిత్తు, భావాభావకలా వినిర్ముక్తా = భావాభావసంబంధములైన షోడశకలలులేనిది, చిద్విద్యా = జ్ఞాన స్వరూపిణి, సచ్చినానందలహరీ = సత్యజ్ఞానానంద ప్రవాహస్వరూపిణి, మహాత్రిపుర సుందరీ = జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తలను మూడుపురములందు సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమున నున్నదియునై, బహిరంతరనుప్రవిశ్య = బాహ్యంతరముల బ్రవేశించి, స్వయం = తనంతదాన, ఏకైవ = అద్వితీయయై, విభాతి = ప్రకాశించుచున్నది.

తా॥ శ్రోత్యాదీంద్రియ గ్రాహ్యములైన శబ్దాదులు భావములు మన ఆదిగ్రాహ్యములైన సంకల్పము లభావములు. సంవిత్తు షోడశ కలావికారములు లేక జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తలను మూడు పురముల సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమున బాహ్యంతరములందు దనంతదాన ద్వితీయయై ప్రకాశించుచున్నది ఆసంవిత్తు బ్రహ్మము.

‘సర్వసంకల్పరహితా సర్వసంజ్ఞావివర్జితా’ ౪
(సామ; ౬౧ మహా; ౨ గీ)

టీ. సర్వసంకల్పరహితా = సమస్తసంకల్పములులేనిది, సర్వసంజ్ఞావివర్జితా = సమస్తసంజ్ఞలులేనిది.

తా॥ అంతఃకరణముగాక దానికి సాక్షీరూపమున నున్నందున సంవిత్తు సంకల్పములులేనిది. నామరూపములు లేమిని సంవిత్తునకు సంజ్ఞలులేవు. సంవిత్తునిబోధకై ద్యుత్యంబులంబడెనని తెలియవలెను.
‘సై హచిదవినాశాత్మా సాత్మేత్యాదికృతాభిదా, ౫
(సామ- ౬౧ మహా; ౨ గీ)

టీ. సై హ = ఆయాసంవిత్తు; చిత్ = జ్ఞానస్వరూపమైనది; అవినాశాత్మా = నాశములేనిది (సదృశమైనది) సా = ఆసంవిత్తే; ఆత్మేత్యాది = ఆత్మయును మొదలైన పదములచే; కృతా = చేయబడిన; అభిదా = పేరుగలది.

తా॥ ఆసంవిత్తు జ్ఞానస్వరూపమైనది నాశములేనిది ఆసంవిత్తే ఆత్మ, బ్రహ్మము ఈమొనలైన పేరులుగలది.

‘ఆకాశశతభాగాచ్ఛా శ్లేషునిష్ఫలరూపిణీ, ౬

‘నాస్తమేతినచోదేతి నోత్తిష్ఠతినత్తిష్ఠతి’ ౭
(సామ- ౬౧ మహా; ౨ గీ)

టీ. ఆకాశశతభాగా = ఆకాశమున నూరవంతుది మిక్కిలి సూక్ష్మమైనది) అచ్ఛా = స్వచ్ఛమైనది, ఆశ్లేషు = జ్ఞానులుకొనివారినుండు (మూఢులందు), నిష్ఫలరూపిణీ = ఫలమునిచ్చునదికొనిది, నాస్తమేతి = నాశముబొందదు, నచోదేతి = ఉదయముబొందదు, నోత్తిష్ఠతి = లేవదు, నత్తిష్ఠతి = నిలువబడదు.

తా॥ ఆకాశముకన్నను యీసంవిత్తు మిక్కిలి సూక్ష్మమైనది. మూఢులకు నిష్ప్రయోజనమైనది. స్వచ్ఛమైనది. కాలత్రయమందు నుత్పత్తివినాశములులేక పరిపూర్ణమై నిశ్చలమైయున్నది.

‘నచయాతినచాయాతి నచనేహనచేహచిత్’ ౮

‘సై హచిదమలాకారా నిర్వికల్పానిరాస్పదా’ ౯
(సామ- ౬౧ మహా; ౨ గీ)

టీ. పైమ = ఈసంవిత్తు; నచయాతి = పోదు; నచాయాతి = రాదు; నచ
నేహ = ఇక్కడలేనిదికాదు; నచేహ = ఇక్కడలేనిది; చిత్ = స్వప్రకాశస్వరూప
మైనది; చిదమలాకారా = జ్ఞానముననిర్మలాకారమైనది; నిర్వికల్పా = వికల్పము
లేనిది; నిరాస్పదా = ఆధారములేనిది.

తా. సంవిత్తు నిరవయమైనదిగావున నొకచోటికిపోదు, ఒకచోట
నుండిరాదు, సర్వపరిపూర్ణమైనదికావున నిక్కడనున్నది నిక్కడలేనిది
యను వ్యవహారములేనిది. నిర్మలజ్ఞానరూపమైనది. నిర్వికల్పమైనది.
సర్వాధారమైనది. తనకాధారములేనిది.

‘మహాచిదేతే కేహస్తి మహాసత్తేతియోచ్యతే’ ౧౦

‘నిష్కలంకానమాశుద్ధా నిరహంకారరూపిణీ’ ౧౧

(అధర్వ- 2౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. య = ఏసంవిత్తు, మహాసత్తేతి = మహాసత్త్వమి, ఉచ్యతే = చెప్పఁ
బడుచున్నదో, ఇహ = ఈజగముందు, ఏకైకా = ఒక్కటియొక్కటియై, (ప్రతి
దేహమందుండుటచే నొక్కటియొక్కటియై కనబడుచు), మహాచిత్ = చిద్రూప
మున (జ్ఞానరూపమున) అస్తి = ఉన్నదో, సా = ఆసంవిత్తు, నిష్కలంకా =
కలంకములేనిది, సమా = సర్వసమత్వముగలది, శుద్ధా = స్వచ్ఛమైనది, నిరహంకార
రూపిణీ = అహంకారములేని స్వరూపముగలది.

తా. ‘సదేవసామ్యే దమగ్రహీతీ’ అను శ్రుతిప్రకారము సృష్టికి
ముందు సద్రూపముననే తత్త్వముగలదో ఆసత్తే యీజగమున నుపా
ధులందు చిద్రూపమున (జ్ఞానరూపమున) ప్రత్యేకమున్నట్లు కనబడు
చున్నది. అదియు సంవిత్తు (తెలివి) అది యొక్కటియేగాని భిన్నము
గాదు. నిష్కలంకమైనది. శుద్ధమైనది. నిరాహంకార స్వరూపమైనది.

‘నకృద్విభాతావిమలా నిత్యోనయనతీసమా’ ౧౨

‘సాబ్రహ్మపరమాత్మేతి నామభివేదిగీయతే’ ౧౩

(అధర్వ- 2౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. నకృద్విభాతా = సదాది త్రిపుత్తులులేక ప్రకాశించునది, విమలా =
నిర్మలమైనది, నిత్యోనయనతీ = ఎల్లప్పుడు జిద్రూపమున ముగించునది, సమా =
సమత్వమే స్వరూపముగాగలది, సా = ఆసంవిత్తే, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును, పరమా

తృతి = పరమాత్మయునను, నామభిః = నామములచేత, పరిగీయతే = వర్ణించబడుచున్నది.

తా॥ సంవి తే ఆత్మ బ్రహ్మము యీమొదలైన పేర్లచే వ్యవహరింపబడుచున్నది, స్త్రీలింగములైన సంవిదాది శబ్దములచే బ్రహ్మము బోధింపబడుచున్నది కావున వాక్యములు స్త్రీలింగ స్వరూపములనబడును.

ఇతి సార్థాంతిక స్త్రీలింగస్వరూప వాక్యాని త్రయోదశ.

ఇట్లు సార్థాంతిక స్త్రీలింగ స్వరూప వాక్యములు పదమూడు.

ఇతి త్రయోదశ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

ప ర బ్ర హ్మ జే న మః

౧౪ నపుంసకలింగ స్వరూపవాక్య ప్రకరణము.

అన్యదేవతద్విదితాదధో అవిదితాదధి'

(సామ- ౨ కేన)

టి. తత్ = అబ్రహ్మము, విదితాత్ = తెలియబడినదానికన్నను, అవిదితాత్ = తెలియబడనిదానికన్నను, అన్యదేవ = ఇతరమైనదే.

తా॥ బ్రహ్మము తెలియబడుచున్న జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తిస్థితకన్నను తెలియబడని తురీయస్థితకన్నను నన్యమైనదే. ఇట్లునుటవలన తెలియబడినది తెలియబడనిదిబ్రహ్మముకాదు. తెలిసికొను తెలివియేబ్రహ్మము.

య త్తదద్రేశ్య మగ్రాహ్యమగోత్ర మనర్ణ మచక్షుశ్శ్రోత్రం తనపాణిపాదం'

(అధర్వ- ౫ ముండక; ముం ౧ ఖ ౧)

టీ. యత్ = ఏది, అద్రేశ్యం = అదృశ్యమైనదియో, అగ్రాహ్యం = విషయమునలె గ్రహింపరానిదో; అగ్రత్రం = దేహములేమి గోత్రము లేనిదియో, అవస్థం = వస్థములేనిదియో, అచక్షుశ్శ్రోత్రం = కన్నులుచెవులు మొదలైన యింద్రియములు లేనిదియో, అపాణిపాదం = చేతులుకాళ్లులేనిదియో, తత్ = అది, తత్ = తత్త్వదలశ్యమైన బ్రహ్మము.

తా॥ బ్రహ్మమింద్రియముల కగోచరమైనది. వర్ణములేనిది గోత్రములేనిది జ్ఞానేంద్రియములు కర్మేంద్రియములు సంతఃకరణమును లేనిది, గ్రహింపశక్యముగానిది.

సదేవసామ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం'

3

(సామ- ౯ ఛాందోగ్య; ప్ర ౬.; ఖం ౨)

టీ. సామ్య = సామ్యుడవైనయో శ్వేతకేతూ, అగ్రే = సృష్టికిముందు, ఇదం = ఈజగత్తు, ఏకమేక = ఒక్కచేయైన, అద్వితీయం = రెండవదిలేనిదియైన, సదేవ = సత్యేయే, (సద్వస్తువైన బ్రహ్మమై) ఆసీత్ = ఉండెను.

తా॥ త్రాడునందు భ్రాంతిదోచిన పాముతోచకముందే త్రాడై యున్నట్లు సృష్టికి ముందీ జగత్తు సద్వస్తువైన బ్రహ్మముగనున్నది. సద్వస్తువున నామరూపాత్మకమగు జగత్తు కల్పింపబడినదిగాని వాస్తవముగాదనియు నామరూపములు తోచుటయే సృష్టియనియు నామరూపములు మిథ్యాభూతములనియు, నామరూపములు పొందుటకాధారమైన (అధిష్ఠానమయిన) సత్యే కాలత్రయాబాధ్యమై యున్నదనియు దెలియవలెను. 'ఏకమేవాద్వితీయమనువాక్యమున' 'ఏక' మని నందున సత్తుకు స్వగతభేదము లేదనియును, 'ఏవ' అనినందున సజాతీయభేదము లేదనియును, 'అద్వితీయ' మనినందున విజాతీయభేదము లేదనియును తెలియవలయును. స్వగతభేదమనగా:— తనయందుగల భేదము. సత్తున కవయవసఖకేరూపాదులు లేనందున స్వగతభేదము లేదు. సజాతీయభేదమనగా:— తనజాతియందున్న భేదము. ఈసత్తువంటి మఱియొకసత్తులేదు. కావున సజాతీయభేదమునులేదు. విజాతీయభేదమనగా:— తనకు వ్యతిరేకమైన జాతియందుండుభేదము. సత్తునకు వ్యతిరేకమైనది లేదుకావున విజాతీయభేదమునులేదు. సత్తనగా

మున్నది. అసత్తునగా లేనిది సత్తునకు విజాతీయమనత్తుగును. అసత్తున
 డుడెట్లు? కావున సత్తునకు వ్యతిరేకమైనదిలేదు. 'ఘట' మున్నది,
 'వట' మున్నది యను వ్యవహారమున ననేక సత్తులున్నవని శంకతోచ
 వచ్చును. ఉపాధిభేదమున నొకసత్తే భిన్నములుగానున్నట్లు గనబడు
 చున్నది. ఘటపటాద్యుపాధులదోయగా నుండునదొక్కటియేగాని
 భిన్నములుగావు. కావున సత్తువంటిది సత్తేగాని మఱియొకసత్తులేదు.
 అందుచే నజాతీయభేదములేదు. వృక్షమునకు పత్రపుష్పఫలములవలన
 స్వగతభేదమును, మఱియొకవృక్షమువలన సజాతీయభేదమును శిల
 మొనలైనదానివలన విజాతీయభేదమును గలుగుచున్నవి భేదత్రయ
 మిట్లే సర్వత్ర తెలియవలయును. భేదత్రయముననే భేదమున్నను
 మిథ్యయని తెలియవలెను. దానిని హేతువున బ్రహ్మవిష్ణాద్వి దేవతా
 స్వరూపమును, మనుష్యాదికమును జగత్తును గాలత్రయమందును
 బాధ్యమై మిథ్యయగుచున్నది కొండటిమతిపరీకారము సర్వేశ్వగుడు
 కరచరణాద్యవయనములు గలవాడని వాచుకొనబడుచున్నాడు. అవా
 దము యుక్తివిఘ్నము. అనుభవవిఘ్నము. అట్లయిన యీజగత్తునకు
 గతియేమనిన నది యచింత్యమైన మాయారచనాత్మకము. ఇంద్ర
 జాలమువంటిది. మిథ్య యంతియేకాని యథార్థముకాదు. సద్వస్తు
 వైన బ్రహ్మముకన్న నన్యమెద్దియును లేనిదే.

అహులమచణ్యహాస్య మదీర్ఘమహోహితమస్నేహ
 మచ్ఛాయమతమో వాయునాకాశమనంగమరసమ
 గంధమచక్షుష్కమశ్రోత్ర మవాబ్జనోతేజస్కమ
 పాణిమముఖ మమాత్రమనంతరమబాహ్యం'

(శు- య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౫)

నిత్యంశుద్ధంబునముక్తం సత్యంః శ్చంద్రఃపూర్ణం అద్వై
 యానందచిన్మాత్రిం పురతస్సువిభాతం.

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిని; ఖం ౯)

టి. అహులం = హులము కానిదియును, అనణు = అణువుకానిదియును,
 అహాస్యం = పొట్టిదికానిదియును, అదీర్ఘం = పొడుగుకానిదియును, అహోహి,

శం = ఎటువైపు మొదలైన రంగులులేనిదియును, అన్నేహం = రాగము మొదలైనది లేనిదియును, అచ్చాయం = ఛాయకానిదియు (ఛాయాయనఁగాఁ బ్రతిబింబితమైన జీవుఁడు మొదలైనది). ఆతమః = చీకటి (అజ్ఞానము) కానిదియు, అనాకాశం = ఆకాశముకానిదియు, అవాయుం = వాయువు కానిదియు, అసంగం = సంగములేనిదియు, అరసం = రసముకానిదియు (జీవేష్వరియముచే గ్రహించబడనిదియు), అగంధం = గంధము కానిదియు (ఘ్రాణేంద్రియముచే గ్రహించబడనిదియు), అచక్షుష్కం = నేత్రముగానిదియు, అశ్రోత్రం = శ్రవణేంద్రియముగానిదియు, అవాఙ్మనః = వాఙ్మనస్సులు లేనిదియు, అతేజస్కం = తేజస్సుకానిదియు, అప్రాణం = ప్రాణము కానిదియు, అముఖం = ముఖాద్యవయవములు కానిదియు, అమాత్రం = మాత్రకానిదియు, అనంతరం = అంతరము లేనిదియు, అబాహ్యం = బాహ్యములేనిదియు (పరిపూర్ణమైనది), నిత్యం = నాశములేనిదియు, శుద్ధం = మాయాసంబంధములేమిని శుద్ధమైనదియు, బుద్ధం = బోధస్వరూపమైనదియు, ముక్తం = స్వతస్సిద్ధముగ ముక్తమైనదియు, సత్యం = కాలత్రయాబాధ్యమైనదియు, నూత్నం = నిరయవ మగుటచే నూత్నముని వ్యవహరింపబడునదియు, పరిపూర్ణం = అంతటను నిండియున్నదియు, అద్వయానంద చిన్మాత్రం = అద్వితీయమైన జ్ఞానానందమే స్వరూపముగా గలదియునై, పురతః = సృష్టికిముందు, నువిభాతం = లెస్సగుబ్రహ్మకాశంమనదియునై యుండెను.

తా|| నామరూపాత్మకమైన సృష్టికిముందు సజాతీయవిజాతీయ స్వగతభేదములులేనిదియై దేహేంద్రియములుగానిదియై, దేహేంద్రియములు లేనిదియై, దేహేంద్రియగ్రాహ్యమైనవిషయముగానిదియై సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమై పరిపూర్ణమై బ్రహ్మము ప్రకాశించుచుండెను. అవిభాతమద్వైతమ చింత్యమలింగం స్వప్రకాశ మానందఘనం ౬
(అధర్వ- ౨౭ నృసింహాత్మర తాపిని; ఖం ౬)

టీ. అవిభాతం = సూర్యాదులచే బ్రహ్మకాశంపబడినది, అద్వైతం = అద్వితీయమైనది, అచింత్యం = చింతింపశక్యముగానిది, అలింగం = చిహ్నములేనిది, స్వప్రకాశం = ఇతరప్రకాశముపేక్షింపక (దీపమువలె) తనప్రకాశముగలది, ఆనందఘనం = ఆనందఘనమైనది.

తా|| బ్రహ్మము సూర్యాదులను ప్రకాశింపజేయునుగాని యా

తా॥ ఇంద్రియములు గలదిగాక, ఇంద్రియములుగాక, విషయములుగాక గుణములుగాక గుణిగాక షడ్భావవికారములులేక, భేదత్రయములేక నామరూపాత్మకమైన సృష్టికిముందు సద్వస్తువైన బ్రహ్మము పరీకాశించుచుండెను.

అనిర్వచనీయ జ్యోతిస్సర్వవ్యాపకం నిరతిశయానంద
లక్షణం పరమాకాశం'

౯

(శు- య; ౮౨ ముండలబ్రాహ్మణ)

టీ. అనిర్వచనీయజ్యోతిః = నిర్వచించుటకు శక్యముకాని జ్యోతిస్వరూపమైనది, సర్వవ్యాపకం = అంతట వ్యాపించియున్నది, నిరతిశయానందలక్షణం = నిరతిశయానందమే చిహ్నముగాగలది (అంతకన్న నెక్కువానందములేమి నిరతిశయానందము) పరమాకాశం = చిదాకాశస్వరూపమైనది.

తా॥ వస్తుస్వరూపము ఏవిధముననైన మిగులకుండ తెలియునట్లు స్పష్టముగ చెప్పటం నిర్వచనము. ఒకవస్తువు స్వరూపము నిర్వచించినదానికి నింక సవరణయుండరాదు. అట్లు చెప్పటయే నిర్వచించుట అనగా సతివ్యాప్తి అవ్యాప్తి అసంభవము అను దోషములు లేకుండ చెప్పవలయునని తాత్పర్యము. గోవెట్టిదనిన కొమ్ములు గలదియని చెప్పిన నీలక్షణము లక్ష్యమైన గోవునందేగాక తక్కినజంతువులందును వర్తించును. ఇది యతివ్యాప్తియను దోషము. నల్లనిది గోవనిన తెల్లని యెర్రని గోవులున్నందున లక్ష్యమందు లక్షణము సరిగావర్తింపదు. ఇది యవ్యాప్తియను దోషము. శోరలుగలది గోవనిన నీలక్షణము గోవను లక్ష్యమందు వర్తింపదు. ఇది యసంభవమనుదోషము. ఈదోషములు లేకుండ చెప్పటం నిర్వచించుటయగును గళకంబళము గలది గోవనిన సతివ్యాప్తి అవ్యాప్తి అసంభవమునను దోషత్రయము గలుగదు. గళకంబళమనగా మెడక్రిందుగ వ్రేలాడుచర్మవిశేషము. ఇట్లు దోషత్రయము లేకుండ బ్రహ్మమును చెప్పలేము గావున సనిర్వచనీయమనబడును. వేదాంతశాస్త్రమున మాయా యనిర్వచనీయయని చెప్పబడెను. బ్రహ్మము నట్టిదేయనిన బ్రహ్మముకు మాయకు భేద మేమిది

యనిన బ్రహ్మము దృశ్యముకానిది (తెలియబడునదికాదు) ఆ సేతువుచే ననిర్వచనీయమనబడెను. వాస్తవముగ మాయయే యనిర్వచనీయమైనది బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమైనది.

తద్రూపతాపత్రయాతీతం పట్కోశవినిర్మూలం పదూర్మి
వర్జితం పంచకోశాతీతం పద్భావవికారశూన్యం ఏవమాదిసర్వ
విలక్షణం నిర్గుణం నిరుపప్లవం జ్యోతిరాభ్యంతరం సర్వమా
యాతీతం ప్రత్యగేకరసమద్వితీయం'

(ము- ౫౭ ముద్దల)

టీ. తద్రూపతాపత్రయాతీతం = తాపత్రయమతిక్రమించినది (తేనిది), పట్కోశవినిర్మూలం = స్థూలదేహోశములయిన యాదుకోశములులేనిది, పదూర్మివర్జితం = ఉర్మిలారునులేనిది, పంచకోశాతీతం = పంచకోశముల నతిక్రమించినది (కానిది), పద్భావవికారశూన్యం = ఆరుభావ వికారములులేనిది, ఏవమాది సర్వవిలక్షణం = ఈమొదలయిన సమస్తమైనవానికి వేరైనది, వానిలక్షణములు కలదిగాదు, నిర్గుణం = త్రిగుణములులేనిది, నిరుపప్లవం = ఉపద్రవములేనిది, అభ్యంతరం = అంతర్భావ్యములందుండు, జ్యోతిః = ప్రకాశస్వరూపము, సర్వమాయాతీతం = శుద్ధ సత్త్వమైన సత్త్వములను భేదములనుండు మాయ నతిక్రమించినది. ప్రత్యగేకరసం = ప్రత్యగభిన్న స్వరూపమైనది, అద్వితీయం = తనకంటె రెండవదిలేనిది.

తా॥ ఆధ్యాత్మికము, ఆధిభౌతికము. ఆధిదైవికము, తాపత్రయము. తనశరీర రోగాదులవలన గలిగిన తాపము ఆధ్యాత్మికమనబడును. తనభార్యాపుత్రాదికముకు గలిగిన తాపముకు తాను తపించుట ఆధిభౌతికము. పిడుగు మొదలైనవానివలన దైవికముగాగలిగినది ఆధిదైవికము. ఆధ్యాత్మికము బాహ్యమనియు అంతరమనియు రెండువిధములు. త్వష్టాంసరుధిరమజ్జాస్థి స్నాయువులు పట్కోశములు జననమరణములు, యుత్పిపాసలు, శోకమోహములు, పదూర్మిలు, అన్నమయ ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయములు పంచకోశములు. అస్తి (దృశ్యపదార్థమున్నది) జాయతే (పుట్టుచున్నది) నర్థతే (అరూపమున నెరుగుచున్నది) పరిణమతే (మఱియొక రూపమును బొందుచున్నది) అపక్షీయతే (క్షీణించుచున్నది) వినశ్యతి (నశించుచున్నది)

చుచున్నది) ఇవి షడ్భావవికారములు, వీనికి విలక్షణము బ్రహ్మము, బ్రహ్మమే నిర్గుణమైనది. నిస్సంకల్పమైన దగుటచే నిరుపగ్రవమైనది. అంతర్బాహ్యముల చిద్రూపమున నున్నది. సమస్తసూర్యభేదముల కతీతమైనది. ప్రత్యగాత్మస్వరూపమైనది అద్వితీయమైనది

తజ్జ్యోతిరేకమద్వితీయం సర్వకల్పనాతీతం ధృవమక్షరమేకం
సదాచకాస్తి సచ్చిదానందం

౧౦

టీ. తత్ = అబ్రహ్మము, జ్యోతిః = ప్రకాశస్వరూపమైనదియు, ఏకం = స్వగతసజాతీయాది భేదములులేనిదియు, అద్వితీయం = విజాతీయభేదములేనిదియు, సర్వకల్పనాతీతం = సమస్తకల్పనలకు వతీతమైనదియు, ధ్రువం = నిశ్చయమైనదియు, అక్షరం = నాశములేనిదియు, ఏకం = ముఖ్యమైనదియు, సచ్చిదానందం = సచ్చిదానంద స్వరూపమునై, సదా = నిల్ల ప్పడు, చకాస్తి = ప్రకాశించుచున్నది.

తా|| బ్రహ్మము స్వప్రకాశమైనది, సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైనది, ప్రత్యగాత్మరూపమున భేదత్రయములేనిది, శాశ్వతమైనది.

యత్తత్సత్యంవిజ్ఞానమానందం నిష్క్రియం నిరంజనం సర్వ
గతంసుసూక్ష్మం సర్వతోముఖమనిర్దేశ్యం అమృతంనిష్కలం,

(అధర్వ- ౫౮ శాండిల్య)

టీ. సత్యం = సమ్రూపమును, విజ్ఞానం = చిద్రూపమును, ఆనందం = ఆనందరూపమును, నిష్క్రియం = క్రియలేనిదియు, నిరంజనం = నిర్దోషమైనదియు, సర్వగతం = సమస్తమననున్నదియు, సుసూక్ష్మం = శరీరములేమి సూక్ష్మమని వ్యవహరింపబడుచున్నదియు, సర్వతోముఖం = అంతట ముఖములు గలదియు, అనిర్దేశ్యం = చెప్పట కశక్యమైనదియు, అమృతం = నాశరహితమైనదియు, నిష్కలం = షోడశకళలులేనిదియు, యత్ = ఏదియో, తత్ = అది, బ్రహ్మము.

తా|| సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైన ప్రత్యగాత్మరూపమున బ్రహ్మమున్నదని తాత్పర్యము.

ఏకమద్వైతం నిష్కలం నిష్క్రియం శాంతనిరతిశయ

మనామయం చతుర్థం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాతీత మాశాస్యం ౧౨

(అధర్వ- ౮౭ భస్మజాబాల)

టీ. ఏకం = స్వగతసజాతీయ భేదములేనిది, అబైత్యతం = బైత్యతముగానిది,
నిష్కర్శం = పోషకకళలులేనిది, నిష్క్రియం = నైష్కర్మ్యముచే పొందతగినది,
కాంతం కాంతమైనది. నిరతిశయం = తనకన్ననతిశయమైనదిలేనిది, అనాయం =
కోగములేనిది, చతుర్థం = జాగ్రత్త్వపు సుషుప్తలకు విలక్షణమైనది. బ్రహ్మ
విష్ణురుద్రాతీతం = త్రిమూర్త్యతీతమైనది, ఆశాస్యం = సర్వమును శాసించునది
(కోరదగినది.)

తా॥ సర్వశాసకము బ్రహ్మము. ఆశాస్యమనగా కోరదగినది,
ధర్మార్థకామములు నాశాస్యములు (కోరదగినవికానివి) మోక్ష
ము- కోరదగినది, మోక్షమనగా బ్రహ్మముగావున బ్రహ్మము ఆశా
స్యమని వ్యవహరింపబడుటకు సందేహములేకమైన సుండననిభావము.
అద్యయమనాద్యంతమశేష వేదవేదాంతవేద్య మనిర్దేశ్యమని
గుక్తమ హ్యచ్యవమాశాస్యమవ్యయం సర్వాధార మనాధార
మనిరీక్ష్యం' ౧౩

(అధర్వ- ౮౭ భస్మజాబాల; అ ౨)

టీ. అద్యయం = అద్వితీయము, అనాద్యంతం = ఆద్యంతములులేనిది, ఆశేష
వేద వేదాంతవేద్యం = సమస్తవేద వేదాంతములచే తెలియబడునది, అనిర్దేశ్యం =
నిర్దేశించకక్యముకానిది, అనిగుక్తం = నిశ్చయింపకక్యముగానిది, అప్రచ్యవం =
చ్యుతములేనిది, ఆశాస్యం = సర్వమును శాసించునది, అవ్యయం = నాశములేనిది,
సర్వాధారం = సమస్తమున కాధారమైనది. అనాధారం = తనకాధారములేనిది,
అనిరీక్ష్యం = చూడకక్యముగానిది.

తా॥ బ్రహ్మము సర్వమున కాధారమగుటచే ననాధారమైనది.

అశబ్దమస్పర్శమరూపమవ్యయం తథారసం నిత్యమగంధ

వచ్చయత్,

౧౪

(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక; అ ౨) (కృ- య; ౮౬ యోగ
కుండలీ) (కృ- య; ౩ కఠ- అ ౧౪) (౩ శు-య; ౫౯ పైంగల అ ౩)

టీ. ఆకబ్ధం = శబ్దముగానిది, అస్పర్శం = స్పర్శముగానిది, అరూపం =
రూపముగానిది, అవ్యయం = నాశముగానిది, తథా = అట్లు, అరసం = రశము
గానిది, నిత్యం = నిత్యమైనది, అగంధవత్ = గంధవంతముగానిది, యత్ = ఏది
యో, (అదిబ్రహ్మము.)

తా॥ జ్ఞానేంద్రియములచే నెరుగదగిన విషయమేదియు బ్రహ్మము కాదు.

పరంవిజ్ఞానాద్యన్వరిత్యం ప్రజానాయదర్శిమద
ణుభ్యోఽణుయచ్చ'

౧౫

(అధర్వ- ౫ ముండక; ముం ౨)

టీ. విజ్ఞానాత్ = విజ్ఞానకోశముకన్న, యత్ = ఏది, పరం = పరమైనదో, శరిత్యం = శ్రేష్ఠమైనదో, యత్ = ఏది, ప్రజానాం = ప్రజలకు, అర్శిమత్ = పూజ్యమైనదో, యత్ = ఏది, అణుభ్యః = అణువులకన్న, అణు = అణువైనదో, (అది బ్రహ్మము.)

తా॥ విజ్ఞానమయ కోశముకన్న పరమైనదియును శ్రేష్ఠమైనదియునై ముముక్షువులకు పూజ్యమై బ్రహ్మమున్నది.

బృహచ్చయద్దివ్యమచింత్య హపంనూత్మోచ్చ తత్సా
త్మతరంవిభాతి'

౧౬

(అధర్వ- ౫ ముండక; ముం 3; ఖం ౧)

టీ. యత్ = ఏది, బృహచ్చ = మిక్కిలి గొప్పదియో, దివ్యం = బ్రహ్మకూపమైనదియో, అచింత్యరూపం = చింతింపకల్యముగానిదో, నూత్మోచ్చ = నూత్నమైన. పరమాణువుకన్నను, నూత్మతరం = మిక్కిలి నూత్నమై, విభాతి = ప్రకాశించుచున్నదో, తత్ = అది బ్రహ్మము.

తా॥ బ్రహ్మమనంతమైనది యచింత్యమైన స్వరూపముగలది.

ఏతద్దేయం నిత్యమేవాత్మసంస్థం నాతఃపరం వేదితవ్యంహి
కించిత్'

౧౭

(అధర్వ- ౪౩ నారదపరివ్రాజక) (శు-య; ౧౮ శ్వేతశ్వతర)

టీ. ఏతత్ = ఈ బ్రహ్మము, త్థేయం = తెలిసికొనదగినది, నిత్యమేవ = నాశములేనిదియే, ఆత్మసంస్థం = తనయందేయున్నది, అతఃపరం = దీనికన్ననన్యము, వేదితవ్యం = తెలిసికొనదగినది, కించిత్ = మఱియొకటి కొంచుమును, సహి = లేదు.

తా॥ బ్రహ్మమే తెలిసికొనదగినది. దీనికన్న మరియొకటి తెలిసికొనదగినదిలేదు. తనయందే తానై బ్రహ్మమున్నది. బ్రహ్మమెరుంగుటకు తీర్థాదులకుబోవ బనిలేదు.

అఘోషమవ్యంజనమస్వరంచ అతాలుకంఠోష్ఠమనాసి
కంచయత్,

౧౮

అ రేఫజాతముథ యోష్మవర్జితంయదక్షరంనక్షర తేకథంచితో

(కృ-య; ౨౧ అమృతనాద్య

టీ. అఘోషం = ఖఘమైదలై న ఘోషాక్షరములుకానిది, అవ్యంజనం = కకారాదివ్యంజనములుగానిది, అస్వరం = అకారాదిస్వరములుకానిది, అతాలుకంఠోష్ఠం = ఇచవర్ణయశలు (తాలువులు) కానిది- ఆకవర్ణహ (కంఠ్యములు) కానిది, ఉఊపఘభను (ఓష్ఠ్యములు) కానిది, అనాసికం = వర్ణపంచమాక్షరములు కానిది, అరేఫజాతం = రేఫజాతీకానిది, ఉథయోష్మవర్జితం = సంయుక్తాక్షరములు శబ్దములుగానిది, కథంచితో = ఏవిధముననైనను, యదక్షరం = ఏమాక్షరము, నక్షరతే = నశింపదో, (ఆయక్షరము బ్రహ్మము.)

తా॥ ఓంకారమే యక్షరమైన పరబ్రహ్మము ఆయోంకారము సర్వాక్షర విలక్షణమైనది.

అగోచరంమనోవాచా మవఘాతాదిసంప్లవం

౨౦

(సామ- ౨౯ మైత్రేయ; ౮౧)

టీ. మనోవాచాం = మనోవాక్కులకు, అగోచరం = తలెఱుబడనిది, అవఘాతాదిసంప్లవం, అవఘాతాది = అవఘాతాదులకు, సంప్లవం = సంసారసాగరమును తరింపజేయుటకు సాధనమైన యోడయైనది.

తా॥ స్పృష్టము.

సత్తామాత్రప్రకాశైక ప్రకాశంభావనాతిగం

౨౧

అసేయమనుపాదేయమ సామాన్యవిశేషణం

౨౨

(సామ- ౨౯ మైత్రేయ; ౮౧)

టీ. సత్తామాత్రప్రకాశైక ప్రకాశం, సత్తామాత్రప్రకాశం = సద్రూపమైన ప్రకాశమే, ఏకం = ముఖ్యమైన, ప్రకాశం = ప్రకాశముగాగలిది, భావనాతిగం = భావనకతీతమైనది, అసేయం = విడువదగినదికాదు. అనుపాదేయం = గ్రహింపదగనిది, అసామాన్యవిశేషణం = సామాన్యమైన విశేషణములు గలిదికాదు.

తా॥ ఎవ్విధమైన విశేషములను చెప్పట కశక్యమైనది బ్రహ్మము బ్రహ్మమిట్టిదని చెప్పటకు విశేషణములులేవు కేవల నిర్విశేషణమయినది (విశేష్యస్వరూపమైనది)

‘ధృ)వం స్తిమితగంభీరం న తేజోనతమ స్తతం’ ౨౩

(సామ- ౨౯ మైత్రేయ; అ ౧)

‘నిష్కలం నిర్మలం శాంతం సర్వాతీతం నిరామయం’ ౨౪

(కృ- య; ౪౧ యోగతత్త్వ)

టీ. ధృ)వం = నిశ్చయమైనది, స్తిమితగంభీరం = శాంతముతోగూడిన గాంభీర్యముగలది, నతేజః = తేజస్సుకానిది, నతమః = చీకటికానిది, తతం = పరితృప్తమైనది, నిష్కలం = షోడశకళలులేనిది, నిర్మలం = స్వచ్ఛమైనది, శాంతం = శాంతమైనది, సర్వాతీతం = సమస్తదృశ్యములకు సతీతమైనది, నిరామయం = రోగక్షానమునది.

తా|| బ్రహ్మము ఉష్ణస్పర్శగల తేజస్సుకానిది అలోకాభావమగు చీకటికాదు. నిష్కలమైనది. శాంతమైన గంభీరస్వరూపమైనది. (తరంగహీన సముద్రము చందమున నిశ్చలమై గంభీరమైయున్నది.)

‘నశూన్యం నాపిచాకారి నదృశ్యం నాపిదర్శనం’ ౨౫

‘చిన్మాత్రం చైత్యరహితం అనంతమజరంశివం,’ ౨౬

(సామ- ౬౧ మహా; అ ౨)

టీ. నశూన్యం = శూన్యముకానిది, ఆకారి = ఆకారముగలది, న = కాదు, నదృశ్యం = దృశ్యముకాదు, దర్శనం = చూచుటయును, న = కాదు, చిన్మాత్రం = జ్ఞానమాత్రమైనది, చైత్యరహితం = చిత్తవృత్తులులేనిది, అనంతం = అంతములేనిది, అజరం = ముడిమిలేనిది, శివం = మంగళస్వరూపమునది.

తా|| బ్రహ్మము దర్శనముకానిది. దృశ్యముకానిది. చిన్మాత్రమయినది. ఆకారము గలదికాదు. శూన్యమైనదికాదు.

‘చైతన్యానుపాతరహితం సామాన్యేనచసర్వగం’ ౨౭

‘అనామయమనాభావం అనామకమకారణం’ ౨౮

(సామ- ౬౧ మహా; అ ౫)

టీ. చైతన్యానుపాతరహితం = చిత్తవృత్తులతో సంబంధములేనిది, సామాన్యేనచ = సామాన్యముగ, సర్వగం = అంతటనున్నది, అనామయం = రోగములేనిది, అనాభావం = ఆభాసములేనిది, అనామకం = పేరులేనిది, అకారణం = తనకు స్థావరమైనది.

తా॥ లేనిది యున్నట్లు కనబడుట యాభాసము శ్రావ్యము నామ
రూపములేనిది. సర్వవ్యాపకమయినది, చిహ్న నితర మైర్జితముకారణము
లేనిది స్వయముగానున్నది సర్వకారణమైనది.

‘మనోవచోభిరగ్రాహ్యం పూర్ణాత్పూర్ణం సుఖాత్సుఖం’ ౨౯

‘ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాది వర్జితంతేదదంపదం’ ౩౦

(సామ-౬౧ మహా; అ ౧)

టీ. మనోవచోభి = మనోవాక్కులచే, అగ్రాహ్యం = గ్రహింపబడనిది,
పూర్ణాత్ = పూర్ణముకన్నను, పూర్ణం = పూర్ణమయినది, సుఖాత్ = సుఖముకన్న
ను, సుఖం = సుఖమైనది, ద్రష్టృదర్శనదృశ్యాదివర్జితం = చూచువాడు చూపు
చూడబడునదియును త్రిపుటిలేనిదియునైన, ఇదంపదం = ఈస్థానము, (అనగా
యిట్టిసిరి) తత్ = అబ్రహ్మము.

తా॥ బ్రహ్మము పూర్ణమైన యాకాశముకన్న పూర్ణమయినది.
సుఖమనియెంచబడు విషయానుభవముకన్నసుఖమైనది. ద్రష్టృదర్శన
దృశ్యములను త్రిపుటిలేనిది అగ్రాహ్యమైనది.

‘శుద్ధంనూత్నం నిరాకారం నిర్వికారం నిరంజనం’ ౩౧

‘అప్రమాణమనిర్దేశ్యం అప్రమేయమతీంద్రియం’ ౩౨

(కృ-య; ౬౩ యోగశిఖి; అ ౨-౩)

టీ. శుద్ధం = శుద్ధమైనది, నూత్నం = నూత్నమని శ్రవణంపబడుచున్నది.
నిరాకారం = ఆకారములేనిది, నిర్వికారం = వికారము, నిరంజనం = నిర్దోషమయి
నది, అప్రమాణం = ప్రమాత్వగోచరమగు ప్రమాణముగానిది, అనిర్దేశ్యం = నిర్దే
శింపబడనిది, అప్రమేయం = ప్రమాణగోచరమగు ప్రమేయముకానిది, అతీంద్రి
యం = ఇంద్రియాతీతమయినది.

తా॥ సాధిస్తానబుద్ధిస్థచిదాభాసుడు ప్రమాతయనబడును. కూటస్థ
సహితమైన బుద్ధితో గూడిన జీవుడు ప్రమాతయనియర్థము. ప్రమాత
వలన ప్రమాణము పుట్టుచున్నది. సాభాసంతఃకరణవృత్తి ప్రమాణ
ము. జీవునితో గూడిన మనోవృత్తి ప్రమాణమని యర్థము. ఈప్రమా
ణమువలన ప్రమేయము తెలియబడుచున్నది. ప్రమేయమనగా ఘటా

దివిషయము. ప్రమేయముతో గూడుటవలన ప్రమాణమందు విషయాకృతికలుగుచున్నది. ఆవిషయాకృతిని ప్రమాతగ్రహించుచున్నాడు, కావున సమస్త విషయములు ప్రమాణముననున్నవి. మనస్సే సమస్త విషయ స్వగూఢముని ఈ హేతువుచే చెప్పబడెను. బ్రహ్మము ప్రమాణప్రమాణప్రమేయములు కాదని తెలియవలయును.

నిర్లేపకం నిరపాయం కూటస్థమచలంధృవం' 33

(కృ- య; ౬౩ అధ్యాయ)

సద్వనంచిద్వనంత్యమానంద ఘనమద్వయిం' 34

(శు- య; 23 అధ్యాయ)

టీ. నిర్లేపకం = నిరంజనమైనది, నిరపాయం = అపాయములేనిది, కూటస్థం = ప్రత్యగాత్మ స్వరూపమయినది. అచలం = నిశ్చలమైనది, ధృవం = నిశ్చయమయినది. సద్వనం = సద్వనమయినది. చిద్వనం = జ్ఞానఘనమైనది. నిత్యం = నాశములేనిది. ఆనందఘనం = ఆనందఘనమయినది. అద్వయం = అద్వితీయమయినది.

తా॥ బ్రహ్మము నిస్సంగమైనది. ప్రత్యగాత్మ స్వరూపమయినది. సత్యజ్ఞానానంద ఘనమైనది అద్వితీయమైనది.

ప్రత్యగేకరసంపూర్ణ మనంతం విశ్వతోముఖం, 35

అహేయమనపాదేయమ నాధేయమనాశ్రయం, 3౬

(శు- య; 23 అధ్యాయ)

టీ. ప్రత్యగేకరసం = ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మస్వరూపమయినది. పూర్ణం = అంతటనిండియున్నది. అనంతం = దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదములేనిది. విశ్వతోముఖం = విరాడ్రూపమున సంతటముఖములు గలది. అహేయం = విడువదగనిది. అనపాదేయం = గ్రహింపరానిది. అనాధేయం = ఆధేయముకానిది, (ఆధారముకలది కాదు) అనాశ్రయం = ఆశ్రయములేనిది, (ఒకదానిని ఆశ్రయించియుండనిది.)

తా॥ పరిచ్ఛేదత్రయములేని చాటచే బ్రహ్మమనంతమైనది. ఆశ్రయములేనిది ఆధారములేనిది. సర్వపరిపూర్ణమయినది. అద్వితీయమయినది.

శుద్ధంబుద్ధంసదాముక్తం అనామకమరూపకం' 37

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౭)

టీ. శుద్ధం = శుద్ధమయినది. బుద్ధం = బోధస్వరూపమయినది. సదామక్తం = ఎల్లప్పుడును ముక్తమయినది. అనామకం = నామములేనిది. ఆరూపకం = రూపములేనిది.

తా|| స్పష్టము.

సంకల్పసంక్షయవశాగ్గలితేతు చిత్తేసంసారమోహ
మిహికాగలితాభవంతి'

3౮

స్వచ్ఛంద్యాతిశరదీవ ఖచూగతాయాంచిత్రాత్ర
మేకమజమాద్యమనంతమంతం'

3౯

(సామ-౬౧ మహా; అ గీ)

టీ. సంకల్పసంక్షయశాత్ = సంకల్పములు నశించుటవః చిత్తే = చిత్తము; గలితేతు = జారినదగుచుండగా; సంసారమోహమిహికా = సంసారమోహమును మంచుపెల్లలు; గలితాః = జారినవగుచున్నవి. శరది = శరత్కాలము; అగతాయం = వచ్చినదొచుండగా; స్వచ్ఛం = నిర్మలమయిన; ఖచివ = ఆకాశమువలె; చిన్మాత్రం = జ్ఞానమాత్రమును; ఏకం = వక్కటియును; అజం = పుట్టువులేనిదియును; ఆద్యం = నమస్తమనకు మొదటిదియు. అనంతం = అంతములేనిదియును; అంతం = సర్వము నంతము చేయునదియును (అన్నిటిని అతిక్రమించియుండునదియును) అగు బ్రహ్మము; విభాతి = ప్రకాశించుచున్నది.

తా|| మంచు నశింపగా నాకాశము స్వచ్ఛమయినట్లు సంకల్పములతోగూడిన మనస్సు నశించుచుండగా నిర్మలమయిన సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమగు బ్రహ్మము బ్రకాశించుచుండును.

ఇతి సార్థాంతిక నవంసకలింగ స్వరూపవాక్యాన్వేషణోప చత్వారింశత్.
ఇట్లు సార్థాంతిక నవంసకలింగ స్వరూపవాక్యములు ముగ్గుదిలొమ్మిది.

ఇతి చతుర్దశ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పర బ్రహ్మ జేనమః.

౧౫. ఆత్మస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

ఆకాశోహనై నామ నామరూపయోర్నిర్వహితాతే
 యదంతరాత్మస్త్వత్తదమృతంసతత్త్వా
 (సామ- ఛాందోగ్య; ప్ర- ౮- ఖం ౧౮)

టీ. ఆకాశోహనై నామ = ఆకాశమెట్టిదనిన, నామరూపయోర్నిర్వహితా
 తా = నామరూపములను నిర్వహించునదియగును, తే = ఆ నామరూపములను,
 యత్ = ఏది, అంతరా = అంతరమునగుచుచేయునో, తత్ = అది, బ్రహ్మ = బ్రహ్మ
 ము, అమృతం = నాశములేనిది, సతత్త్వా = అదియాత్మ.

తా|| శబ్దగుణమును గలిగియున్నందున ఆకాశమును రూపముగల
 భూతమువలె వ్యవహరింపబడుచున్నది. ఆకారణమున నామరూప
 ములు ఆకారముగల ఆకాశము మామాకార్యమే బ్రహ్మము నిర్గు
 ణము కావున నామరూపములులేనిది.

ఇదంసర్వం యదయమాత్మా
 (అధర్వ- ౨౭ నృసింహాత్తరతాపిన్; శు- య- ౧౦ బృహ
 దారణ్యక; అ ర బా- ౪ అ ౬ బా- ౫) శు- య; ౪౮
 మండలబ్రాహ్మణ.

టీ. యత్ = ఏది, ఇదంసర్వం = ఈసర్వమే, (అది) అయమాత్మా =
 ఈ ఆత్మయే.

తా|| వివర్తరూపముగా నేది యీజగత్తుగాగనబడుచున్నదో యది
 యే యీప్రత్యగాత్మ స్వరూపముననున్నది.

చిదేకరసోహ్యయమాత్మా
 ఓతోహ్యయమాత్మా
 (అధర్వ- ౨౭ నృసింహాత్తరతాపిన్)

టీ. అయమాత్మా = ఈయాత్మ, చిదేకరసఃపి = చిదేకరసమైనవాడు, అయమాత్మా = ఈయాత్మ, ఓతః = పొడువుమొదలైనవాని స్వరూపమైనవాడు, పి = నిశ్చయము.

తా॥ స్పష్టము.

అనుజ్ఞాతాహ్యాయమాత్మా

౫

హ్యనుజ్ఞైకరసోహ్యాయమాత్మా

౬

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిన్)

టీ. అయమాత్మా = ఈయాత్మ, అనుజ్ఞాతాపి = అనుజ్ఞ నిచ్చువాడు, అయమాత్మా = ఈయాత్మ, అనుజ్ఞైకరసఃపి = అనుజ్ఞాస్వరూపుడు.

తా॥ ఆజ్ఞ యిచ్చువాడు ఆజ్ఞయు నాత్మయేయని తాత్పర్యము.

అవికల్పోహ్యాయమాత్మా

౭

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిన్)

దేహదేపరతత్వా ద్భిహ్నైవపరమాత్మా

౮

(శు- య; ౩౪ నిరాలంబ)

టీ. అయమాత్మా = ఈయాత్మ, అవికల్పఃపి = నిర్వికల్పుడు, దేహదేహ = దేహేంద్రియాదికమునకు, పరతత్వాత్ = పరముడగుటవలన, పరమాత్మా = పరమాత్మయనబడును, బ్రహ్మైవ = ఆపరమాత్మ బ్రహ్మే.

తా॥ ఆత్మ నిర్వికల్పుడు. దేహేంద్రియాదులకు పరుడౌటచే పరమాత్మయనబడును. ఆపరమాత్మయే బ్రహ్మము.

అఖండైకరసోహ్యాయమాత్మా

౯

నిర్గుణస్సాక్షీభూతో నిష్క్రియోనిరవయవోయమాత్మా

(అధర్వ- ౭౬ ఆత్మ)

టీ. అయమాత్మా = ఈయాత్మ, అఖండైకరసఃపి = అఖండానంద స్వరూపుడు, నిర్గుణః = గుణరహితుడు, సాక్షీభూతః = బుద్ధివృత్తులకు సాక్షియైనవాడు, అయమాత్మా = ఈయాత్మ, నిష్క్రియః = క్రియలేనివాడు (నైష్కర్మ్యమున బొందగినవాడు), నిరవయవః = స్వగతభేదము లేనివాడు.

తా॥ ఆత్మస్వగతభేదములేక ఏకాకృతిగలవాడు. పశుపక్షి మనుష్య దేవతాదుల కున్నట్లు శరీరములేనివాడు. సర్వేంద్రియసాక్షి. అఖండానంద రూపుడు.

విరజఃపర ఆకాశాదజ ఆత్మామహాకాశః ౧౧
(శు- య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬ బా) ౪)

టీ. ఆత్మ = ఆత్మా, విరజః = రజోగుణములేనివాడు, ఆకాశాత్ = ఆకాశముకన్నను, పరః = పరుడు, మహాకా = గొప్పవాడు, ధ్రువః = నిశ్చయమైనవాడు, అజః = పుట్టువులేనివాడు.

తా॥ ఆత్మపరిశుద్ధుడు పుట్టువులేనివాడు, ఆకాశతత్త్వముకన్న పరమైనవాడు.

ఏకో దేవస్సర్వభూతేషు గూఢస్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా, ౧౨
(కృ- య; ౧౪ శ్వేతాశ్వతర; కృ- య; ౧౧ బ్రహ్మ)

టీ. ఏకః = ఒక్కఁడును, దేవః = దేవుడును, సర్వభూతేషు = సమస్తభూతములందు, గూఢః = పైకి స్ఫురింపక కూటస్థ స్వరూపముగ నున్నవాడు, సర్వవ్యాపీ = సర్వవ్యాపకుడు, సర్వభూతాంతరాత్మా = సమస్తభూతములకు అంతర్యామియైనవాడగువాడు.

తా॥ ఆత్మయే దేవుడు, సమస్తభూతములందు ప్రత్యగాత్మస్వరూపమున గూఢముగ నున్నవాడు. కూటస్థజీవుల కన్యోన్య్యాధ్యాసముగలిగినందున కూటస్థుడు గూఢముగ నున్నవాడు. జీవుడు పైకి గనబడుచున్నాడు ఆత్మయే అంతర్యామిగ నున్నవాడు.

నిశ్శబ్దంపరమంబ్రహ్మ పరమాత్మానమీయతే, ౧౩
(ఋ- ౩౮ నాదబిందు)

సకలేనిష్కలేభావే సర్వత్వాత్మావ్యవస్థితః, ౧౪
(కృ- య; ౩౯ ధ్యానబిందు)

టీ. ఆత్మ = ఆత్మా, నిశ్శబ్దం = శబ్దములేనిదియు, పరమం = ఉత్కృష్టమయినదియు, బ్రహ్మ = పరబ్రహ్మమనియు, పరమాత్మా = పరమాత్మయనియు, సమీయతే = చెప్పబడుచున్నది. సకలేభావే = షోడశకలాయతమైన, ఇందియతునః = ప్రచారసమయమును, నిష్కలే = కలారహితమైన తురీయమును, సర్వత్వ = అంతట, వ్యవస్థితః = ఆత్మయున్నది.

తా॥ ఆత్మనిర్మయముగావున నిశ్శబ్దమనబడును. శబ్దములేకున్న చిహ్నమున స్వరూపరస గంధములును నుండవు. భూమియందు శబ్దస్పర్శ

రూపరస గంధములును, జలమునందు గంధేతరములయిన నాలుగువిషయములును, అగ్నియందు రసగంధేతరములయిన మూడు విషయములును, వాయునందు రూపరసగంధేతరములైన రెండు విషయములును, ఆకాశమున నొక్క-శబ్దమును నున్నవి. ఆత్మయందు శబ్దమురూలేదు గావున ఆత్మనిర్విషయమనబడును. అదియే బ్రహ్మమనియు పరమాత్మయనియు చెప్పబడును. ఆమాత్మజాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయములయందునున్నది.

సర్వదాసర్వకృత్స్వః పరమాత్మేత్యుదాహృతః' ౧౫
(నామ- ౬౧ మహా- అ ౪)

అనాద్యంతోవభాసాత్మా పరమాత్మేఽవిన్యతే' ౧౬
(అధర్వ- 2౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

టీ. సర్వదా = ఎల్లప్పుడును, సర్వకృత్ = సర్వమునుచేయువాడు, సర్వః = సర్వస్వరూపుడు, పరమాత్మేతి = పరమాత్మయని, ఉదాహృతః = చెప్పబడెను, అనాద్యంతః = అద్యంతములులేని, పరమాత్మా = పరమాత్మయే, ఇవా = ఈలోకమందు, (ఈజీహమునందు) అవభాసాత్మా = జీవాత్మయై, విన్యతే = కనబడుచున్నాడు.

తా॥ పరమాత్మయైన కూటసుడే యంతఃకరణోపాధిని ప్రతిబింబించి జీవుడుగానున్నాడు.

నిత్యసర్వగతోహ్యత్మా కూటస్థోదోషవర్జితః' ౧౭
(నామ- ౯౦ సర్వన; ఖం ౧౦ అధర్వ- 2౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

తత్త్వరఃపరమాత్మాచ శ్రీరామఃపురుషోత్తమః' ౧౮
(శు- య; ౯౧ తారసార)

టీ. ఆత్మా = ఆత్మ, నిత్యః = నాశములేనివాడు, సర్వగతఃసః = అంతటనున్నవాడు, దోషవర్జితః = దోషమేమియులేనివాడు, కూటస్థః = ప్రత్యగాత్మ, తత్త్వరః = తత్త్వదవాచ్యమైన ఈశ్వరునికిపరుఁడు. కావున, పరమాత్మా = పరమాత్మ, శ్రీరామః = బ్రహ్మవిద్యుండు క్రిడించువాడు (శ్రీ)రాముడు, పురుషోత్తమః = పురుషుడైన హిరణ్యగర్భునికన్న సుత్తముడు.

తా॥ ఆత్మయే పరమాత్మయనియు కూటస్థుడనియు పురుషోత్తముడనియు చెప్పబడును. ఇగవద్గీతలు ౧౫ వ అధ్యాయములోద్వావిహా

పురుషోక్తే అను గుఱి శ్లోకము మొదలుగ ౪ శ్లోకములవలన పురుషోత్తముడు సర్వభూతములు కూటస్థుడు అను నిద్దమ పురుషులకంటె అన్యుడయిన పరమాత్మయని కనబడుచున్నది. హిరణ్యగర్భునికంటె నన్యుడను యర్థముకనబడదు.

సర్వకారణకార్యాత్మా కార్యకారణవర్జితః' ౧౯

సర్వాతీతస్వభావాత్మా నాదాంతర్జ్యోతి రేవసః' ౨౦

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

టీ. సః = ఆయాత్మ, సర్వకారణకార్యాత్మా = సమస్తకారణ కార్యస్వరూపుడు, కార్యకారణవర్జితః = కార్యకారణధర్మములు లేనివాడు, సర్వాతీతస్వభావాత్మా = సమస్తము నతిక్రమించు స్వభావముగలవాడు, నాదాంతర్జ్యోతి రేవ = నాదాంతముందు పరికాశించువాడు.

తా॥ ఆత్మయైన బ్రహ్మమే మాయాభేదములయిన యుపాధులనుబూని కారణస్వరూపుడైన ఈశ్వరుడుగను కార్యస్వరూపమైన జగత్తుగను దోచుచున్నది. ఉపాధి నాశమున కార్యకారణధర్మములు లేనిది సమ సమునకు నతీతమైనది.

నిర్వికల్పస్వరూపాత్మా సవికల్పవివర్జితః' ౨౧

సదాసమాధిశూన్యాత్మా ఆదిమధ్యాంతవర్జితః' ౨౨

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౪)

టీ. నిర్వికల్ప స్వరూపాత్మా = నిర్వికల్ప స్వరూపుడైనయాత్మ, సవికల్పవివర్జితః = వికల్పములేనివాడు. సదా = ఎల్లప్పుడును, సమాధి శూన్యాత్మా = సమాధిలేనివాడు, ఆదిమధ్యాంత వర్జితః = ఆదిమధ్యాంతములు లేనివాడు.

తా॥ ఆత్మ నిర్వికల్పుడుగాని సవికల్పుడుగాడు. అవస్థాత్రయము లేనివాడు గావున సమాధిలేనివాడు. అవస్థాత్రయమున్నందున సమాధి వ్యవహరింపబడుచున్నది. అవస్థాత్రయములేకుండిన నిత్యము ఎప్పుడు సమాధియే ఆయినను నట్టిపేరుచే వ్యవహరింపబడదు. సమాధికన్న నితరములేదు గావున నిట్టిదట్టిదని చెప్పశక్యముగాని కేవలనచ్చిదాశ్శాస్త్ర పరబ్రహ్మము ప్రకాశించుచున్నది.

‘ప్రజ్ఞానవాచ్యహీనాత్మా అహంబ్రహ్మస్మిన్దత్తః’ ౨౩

‘తత్త్వమన్యోవిహీనాత్మా అయమహంబ్రహ్మస్మిన్దత్తః’ ౨౪

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ర)

టీ. ప్రజ్ఞానవాచ్యహీనాత్మా = ఆత్మప్రజ్ఞానమును శబ్దముచే చెప్పబడుచున్నది కాదు (అంతఃకరణవృత్తులతోగూడి ఇంద్రియముల ద్వారమున విషయముల నెరుంగ నిది ప్రజ్ఞానము పరమార్థమున సంరంభకరణములు ఇంద్రియములు మిథ్యలగుటచే తెలిసికొనుట యుండదు) కావున ప్రజ్ఞానము మమకారములేదు. బోధకొరకు ప్రజ్ఞానము బ్రహ్మయని చెప్పబడెను. బ్రహ్మముననే తేజోబిందు. ఉపాధులను బట్టి యాత్మకు బోధార్థము అయి పలుకుట నలెగెను. అట్లే ఆత్మకీనవాక్యములను నూహింపవలెను.) అహంబ్రహ్మస్మిన్దత్తః = అహం బ్రహ్మస్మిన్దత్తః వాక్యమునకు వాచ్యుడుగాడు, తత్త్వమన్యోవిహీనాత్మా = తత్త్వమన్యోవిహీన వాక్యమునకు వాచ్యుడుగాడు, అయమాత్మా వివక్షితః = అయమాత్మా = ను గాని వాచ్యుడుగాడు.

తా॥ స్పష్టము.

‘ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః’ ౨౫

‘సర్వత్రపూర్ణరూపాత్మా విశ్వాత్మావిశ్వహీనకః’ ౨౬

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ర)

టీ. ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా = ఓంకారవాచ్యుడుగాడు, సర్వవాచ్యవివర్జితః = ఏకబ్దమునకును వాచ్యుడుగాడు, సర్వత్రపూర్ణరూపాత్మా = తనయందు కల్పింపబడిన మాయాకార్యమైన జగత్తున నిండియున్నవాడు, విశ్వాత్మా = సమస్తమునకును ఆత్మయైనవాడు, విశ్వహీనకః = మాయాతిరోభావమున తత్కార్యమైన జగత్తులేనివాడు.

తా॥ ఆత్మస్వరూపమును తెలియజేయు శబ్దములు లేవనియు నా శబ్దములకు ఆత్మవాచ్యము గాదనియు కేవలానుభవ వేద్యమైన స్వరూపము గలదనియు తాత్పర్యము.

‘శుద్ధచైతన్యరూపాత్మా సర్వస్థివివర్జితః’ ౨౭

‘సూన్యాత్మాసూక్ష్మరూపాత్మా సర్వత్యాత్మావశేషకః’ ౨౮

(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. ఆత్మా = ఆత్మ, శుద్ధచైతన్యరూపాత్మా = శుద్ధచైతన్యస్వరూపమైనది. (సామాధికారమున చైతన్యము, సర్వసిద్ధివిపర్జితః = అజిమాద్యప్తసిద్ధుల వికారములేది, మాత్మాత్మా = మ. మాత్మారము లేమియులేనిది, మాత్మరూపాత్మా = జగదీశుడేమి మాత్మరూపగు నున్నట్లు వ్యవహరింపబడునది, సర్వత్రి = అంతటను, అనశేషకః = మిగిలియుండునది.

తా॥ సర్వోపాధివి రహితమైన చైతన్యము శుద్ధచైతన్య మనబడును. అదియే శుద్ధమనియు వ్యవహరింపబడును. నేతి నేతివాక్యముల సమస్తము నిషేధింపగ నాత్మయే శేషించును.

‘ఆనందాత్మాప్రియోహ్యత్మా మోక్షాత్మాబంధవర్జితః’ ౨౯
‘సత్తామాత్రస్వరూపాత్మా నాన్యత్కించిత్తగద్భయం, 30
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. ఆనందాత్మా = ఆనందస్వరూపమైనది. ప్రియఃహి = ప్రేమస్వరూపమునది, మోక్షాత్మా = మోక్షస్వరూపమైనది. బంధవర్జితః = అవిద్యాబంధము లేనిది, సత్తామాత్రస్వరూపాత్మా = సత్తయే స్వరూపముగాగలది. అన్యత్ = ఆత్మకన్న నితరమైనదగు, జగద్భయం = మిథ్యయగు జగద్భయము, కించిత్ = కొంచెమున, న = లేదు.

తా॥ ఆత్మ నిత్యము క్త స్వరూపమైనది. అవద్యాబంధములేనిది. సత్తామాత్రమైనది. నిరతిశయప్రేమస్వరూపమైనది.

‘సాక్ష్యసాక్షివిహీనాత్మా కించిత్కించిన్నకించన, 3౧
‘ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా ముక్తాముక్తవివర్జితః’ 3౨
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ర)

టీ. సాక్ష్యసాక్షి విహీనాత్మా = సాక్ష్యత్వమును సాక్షియులేనిది, కించన = కొంచెమును, కించిత్కించిత్ = కొంచెము కొంచెమును (ఈదేహమందు కొంచెము నాదేహమందు కొంచెముగ నుండునది.) న = కాదు, ముక్తాముక్తస్వరూపాత్మా = ముక్తస్వరూపమైనది. అముక్తస్వరూపమైనది. (విద్యచే ముక్తస్వరూపమైనది. యవిద్యచే నముక్త స్వరూపమైనది) ముక్తాముక్తవివర్జితః = నిరుపాధికమగుటచే ముక్తాముక్తధర్మములు లేనిది.

తా॥ దృశ్యములేదు గావున సాక్ష్యసాక్షి ధర్మములులేనిది. నిరు

పాధికము గావున బంధమోక్షములులేనిది. అవిద్యచే బంధమును పొందినట్టును నవిద్యానాశమున ముక్తమయినట్లును చూపబడిన గనబడుచున్నది.

‘అపరిచ్ఛిన్నరూపాత్మా అణునూలాదువర్జితః’ 33

‘నామరూపవిహీనాత్మా పరసంవిత్సుఖాత్మకః’ 34

(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. అపరిచ్ఛిన్నరూపాత్మా = దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేదములేనిది, అణునూలాదువర్జితః = శరీరములేమి అణునూలాదులులేనిది, నామరూపవిహీనాత్మా = నామరూపములులేనిది, పరసంవిత్ = బుద్ధివృత్తులకు పరమైనజ్ఞానస్వరూపమును, సుఖాత్మకః = నిరతిశయసుఖస్వరూపము.

తా|| దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేదములేమిచే నాస్మయనందమైనది. శరీరత్రియములేమిచే నణునూలాదులులేనిది. నామరూపములులేనిది. చిద్రూపమయినది. సుఖస్వరూపమయినది.

‘ద్వైతాద్వైతస్వరూపాత్మా ద్వైతాద్వైతవివర్జితః’ 3౫

‘నిష్ఫలాత్మానిర్మలాత్మా బుద్ధాత్మాపురుషాత్మకః’ 3౬

(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౪)

టీ. ద్వైతాద్వైతస్వరూపాత్మా = ద్వైతాద్వైతస్వరూపముగనున్నది. ద్వైతాద్వైతవివర్జితః = ద్వైతాద్వైతధర్మములులేనిది, నిష్ఫలాత్మా = నిష్ఫలమయినది. నిర్మలాత్మా = మానస్యములేనిది, బుద్ధాత్మా = బోధస్వరూపమైనది, పురుషాత్మకః = పురుషస్వరూపకమైనది, ఈపురుషశబ్దమునకుస్త్రీభిన్నత్వమర్థముకాదు.

తా|| అజ్ఞానికి నానాత్వమైన ద్వైతముగను తత్త్వజ్ఞానికి నభిన్నమయిన ద్వైతముగను గనబడును. ఈయవిద్యాజ్ఞానములు పరమార్థమునలేవుగాన నాత్మద్వైతాద్వైతములులేనిది. ఆత్మనెఱిగిన పిదప వేరుఫలములేదు గావున నిష్ఫలమైనది. నిర్మలమైనది. శరీరములను పురములందుండుటచే పురుషుడనబడును.

‘ఆత్మేతిశబ్దహీనోయం ఆత్మశబ్దార్థవిర్జితః’ 32

‘సచ్చిదానందహీనోయ ఏషైవాత్మాననాతినః’ 3౪

(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. ఆయం = ఈయాత్మ, ఆత్మేశబ్దహీనః = ఆత్మయనుశబ్దములేనివాడు, ఆత్మేశబ్దార్థవర్జితః = ఆత్మయనుశబ్దముయొక్క అర్థములేనివాడు, యః = ఏఆత్మ, సచ్చిదానందహీనః = సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుడను వ్యవహారములేనివాడో, ఏషైవాత్మా = ఈఆత్మయే, సనాతనః = అనాదిస్థిరమైనవాడు.

తా॥ మాయాకార్యమైన జగత్తు అనృతదుఃఖస్వరూపమైయున్నది గావున జగద్వ్యతిరేకమయిన యాత్మసత్యజ్ఞానానందస్వరూపమని చెప్పబడెనుగాని మాయాతత్కార్యములులేని పరమార్థదశయందు ఆత్మసత్యజ్ఞానానందస్వరూపమని చెప్పట కవకాశములేదు. అనృతజడదుఃఖమైన జగత్తైవరికి నోచునో, వారికి జగత్తు మిశ్రయనియు నాత్మసత్యజ్ఞానానందస్వరూపమనియు చెప్పబడెను

‘యస్యకించిద్బహిర్నాస్తి కించిదంతఃకియచ్చన’ 3౯

‘యస్యలింగప్రపంచంవా బ్రహ్మైవాత్మానసంశయః’ ౪౦

(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. యస్య = పరిపూర్ణమైన యే యాత్మకు, కించిత్ = కొంచెమైనను, బహిః = బాహ్యము, నాస్తి = లేదో, కించిత్ = కొంచెమైనను, అంతః = లోపలి భాగమును, (నాస్తి = లేదో), యస్య = ఏయాత్మకు, కియచ్చ = ఏమాత్రమును, లింగం = చిహ్నమును, ప్రపంచంవా = ప్రపంచమును, న = లేవో, ఆత్మా = ఆయాత్మ, బ్రహ్మైవ = పరబ్రహ్మమే, నసంశయః = సందేహములేదు.

తా॥ ఆత్మపరిపూర్ణముగావున అంతర్బాహ్యములులేనిది. ఏచిహ్నమును లేని ప్రాప్తికాత్మయైన నదియే పరబ్రహ్మము, సందేహములేదు.

ఇతి సార్థాంతికాత్మస్వరూపవాక్యాని చత్వారింశత్.

ఇట్లు సార్థాంతిక ఆత్మస్వరూపవాక్యములు నలుబది.

ఇతి పంచదశ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పర బ్రహ్మ జ్ఞేనమః.

౧౬. సర్వస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

‘ఓంకారవేదంసర్వం’

౧

(సామ- ఛాందోగ్య; ప్ర ౨ ఖం ౨౩)

టీ. ఇదంసర్వం = ఈజగత్తుంతయు, ఓంకారవేదం = ఓంకారమే.

తా॥ ఈశ్వరత్రయము జీవత్రయము ప్రత్యుగాత్మ, పరమాత్మ
యనుభేదము మాయచేగలిగెను. ఈయెనిమిది యంగములు, అకా
రోకారమకారార్థ మాత్రలు చతుస్పదములు. జాగ్రత్స్వప్నసుషు
ప్తులు త్రిస్థానములు, బ్రహ్మ- విష్ణు- మహేశ్వర- రుద్ర- శివాశివు
లను పంచదేవతలతోగూడినది జగత్తు. ఇదియే యోంకారము. దీని
నెరుగువాడు బ్రాహ్మణుడు.

‘సవీవాధస్తాత్ ఉపరిష్టాత్ పశ్చాత్ పురస్తాత్ దక్షిణతస్య

ఉత్తరతస్య ఏవేదంసర్వం’

౨

(సామ-ఛాందోగ్య; ప్ర ౨ ఖం ౨౪) (అధర్వ-గౌశాండిల్య ౨ ౩)

టీ. సః = ఆయోంకారమే, అధస్తాత్ = క్రిందుభాగముననున్నది, సః =
ఆయోంకారమే, ఉపరిష్టాత్ = మీదుభాగముననున్నది, సః = ఆయోంకారమే,
పశ్చాత్ = వెనుకభాగముననున్నది, సః = ఆయోంకారమే, పురస్తాత్ = ముందు
గానున్నది, సః = ఆయోంకారమే, దక్షిణతః = కుడివైపుననున్నది, సః = ఆయోం
కారమే, ఉత్తరతః = ఎడమభాగముననున్నది, సవీవ = ఆయోంకారమే, ఇదం
సర్వం = ఈజగత్తుంతయును.

తా॥ ఈజగమంతయునోంకారమే. ఓంకారమేసర్వభాగములనున్నది.

‘అహమేవాధస్తాత్ అహముపరిష్టాత్ అహంపశ్చాదహం పుర

స్తాదహం దక్షిణతోహముత్తరత అహమేవేదం సర్వం’ ౩

(సామ-ఛాందోగ్య; ప్ర ౨ ఖం ౨౪)

టి. అహమేవ = నేనే, అధస్తాత్ = క్రిందుగా నున్నవాడను, అహం = నేను, ఉపరిష్టాత్ = మీదుగా నున్నవాడను, అహం = నేను, పశ్చాత్ = వెనుక నున్నవాడను, అహం = నేను, పురస్తాత్ = ముందుగా నున్నవాడను, అహం = నేను, దక్షిణతః = దక్షిణముగా నున్నవాడను, అహం = నేను, ఉత్తరతః = ఉత్తరముగా నున్నవాడను, అహమేవ = నేనే, ఇదంసర్వం = ఈజగమంతయు.

తా॥ పరిపూర్ణమగు నేనే ఈసమస్తమును.

అత్యైవాధస్తాత్ అత్యోపరిష్టాత్ అత్యాపశ్చాత్ అత్యా
పురస్తాత్ అత్యాగ్రీణతః అత్యోత్తరతః అత్యైవేదంసర్వం' (సామ- ౯ ఛాందోగ్య; ప్ర ౭ ఖం ౨౫)

టి. అత్యైవాధస్తాత్ = అత్యయే క్రిందుగా నున్నది, అత్యోపరిష్టాత్ = అత్యయే మీదుగా నున్నది, అత్యాపశ్చాత్ = అత్యయే వెనుకగా నున్నది, అత్యాపురస్తాత్ = అత్యముందుగా నున్నది, అత్యాగ్రీణతః = అత్యయే అపసవ్యముగా నున్నది, అత్యాఉత్తరతః = అత్యయే సవ్యముగా నున్నది, ఇదంసర్వం = ఈజగమంతయు, అత్యైవ = అత్యయే.

తా॥ ఈజగమంతయు అత్య, అత్యకన్ననితరములేదనితాత్పర్యము.

అత్యైవేదమమృతమిదం బ్రహ్మైదంసర్వం' (శు- య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౪ బా॥ ౫)

టి. ఇదం = ఈజగమంతయు, అత్యైవ = అత్యయే, ఇదం = ఈజగమంతయు, అమృతం = నాశనరహితమైన పరమాత్మయే, ఇదంసర్వం = ఈజగమంతయు, బ్రహ్మైవ = పరబ్రహ్మయే.

తా॥ తా॥ దునం దారోపింపబడిన పాము తా॥ దునకు విరుద్ధమైనది యెట్లుకాదో, అట్లే సద్వస్తువున కల్పింపబడిన జగత్తు సద్వస్తువుకన్న వ్యతిరేకమయినది కాదు. మిథ్యయే.

ఏతద్బ్రహ్మైతత్సర్వం'

౬

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహాత్మరతాపిన్)

నారాయణ ఏవేదం సర్వం'

)

౧- య; ౧౮ నారాయణ౭

టీ. ఏతస్సర్వం = మిథ్యా రూపమైన ఈజగమంతయు, ఏతత్ బ్రహ్మ = పరమార్థమున నుద్వస్తువైన ఈబ్రహ్మమే, ఇదంసర్వం = ఈసర్వము, నారాయణవివ = నారాయణస్వరూపమే (సరసంబంధమైన బుద్ధి యందు నేరించుటచే నారాయణుడనబడును.) నరస్యఇదం = నారం, నరునిసంబంధమైన యంతఃకరణము, నారం = నారము, ఈయంతఃకరణ, అయనం = స్థానము, ఎవనిగోవాడు (నారాయణుడు) సరస్యఇదం నారం, నారంతయనం యస్యః నారాయణః ఇతివృత్తం వాదక్రమో యతే.

సచ్చిదానందరూపమిదంసర్వం

౮

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిని; ఖం ౭)

సత్రామాత్రంహీదంసర్వం

౯

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిని; ఖం ౯)

టీ. ఇదంసర్వం = యీజగమంతయు, సచ్చిదానందరూపం = జ్ఞానదృష్టిచే సత్యజ్ఞానానందస్వరూపమైనది, ఇదంసర్వం = యీజగమంతయు, సత్రామాత్రంహీ = సద్రూపమైనది.

తా|| ఆరోపితమైన దగత్తు వస్తువిచారమున మిథ్యయై యధిష్ఠాన బ్రహ్మమే యగుచున్నది. కావున సత్యమై సచ్చిదానంద రూపమని చెప్పబడుచున్నది.

సత్స్వరూపమేవేదంసర్వం

౧౦

సఏవసర్వం యద్భూతం యచ్ఛభవ్యంసనాతనం

౧౧

(కృ- య; ౧౨ కైవల్య)

టీ. ఇదంసర్వం = ఈయావత్తును, సత్స్వరూపమేవ = సద్రూపమే యద్భూతం = ఏదిఅయినదో, యచ్ఛభవ్యం = ఏదికాతనిదో, సఏవ = అదియే, సనాతనం = పాక్షికమయినది.

తా|| సత్తునకభావములేదు. అసత్తునకుభావములేదు. ఉన్నది త్రికాలములుండున్నదే. లేనిది కాలత్రయముండులేనిదే. మిథ్యయనగా సంతకుముందు లేక తర్వాత లేక స్వకాలముననున్నట్లు గనబడునది.

స్వయంబ్రహ్మస్వయంవిష్ణు స్వయమింద్రస్వయంశివః

౧౨

స్వయంవిశ్వమిదంసర్వం స్వస్మాదన్యంనకించన

౧౩

(శు- య; ౭౩ అధ్యాత్మ)

టీ. స్వయం = తరమాత్మ స్వయాపుడగుతానే, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, (చతుర్ముఖుడు) స్వయం = తానే, విష్ణుః = విష్ణువు, స్వయం = తానే, ఇంద్రః = ఇంద్రుడు, స్వయం = తానే, శివః = శివుడు, స్వయం = తానే, ఇదంసర్వంవిశ్వం = ఈసమస్తమయిన జగత్తున, స్వస్మాత్ = సర్వపరిపూర్ణుడగు తనకంటె, అన్యం = ఇతరము, కించన = కొంచమును, న = లేదు.

తా॥ స్పష్టము.

‘మరుభూమా జలంసర్వం మరుభూమాత్రస్థేవతత్’ ౧౪

‘జగత్త్రయమిదంసర్వం చిన్మాత్రంస్వవిచారతః’ ౧౫

(కృ- య; ౯౦ వరాహ) (సామ- ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. మరుభూమా = నీరులేనిస్థలమందు, (ఎడమావులందు), సర్వం = సమస్తమైన, తజ్జలం = (అరోపింపబడిన) అనీరు, మరుభూమాత్రమేవ = ఎడమావిమాత్రమే, (కొని, నీరుకాదు) ఇదంసర్వం = యీసమస్తమయిన, జగత్త్రయం = ముజ్జగమును, స్వవిచారతః = ఆత్మవిచారమున, చిన్మాత్రం = ఆధిష్టానమయిన చిద్వస్తువే యగును.

తా॥ మృగత్పప్లయం దారోపింపబడినది నీరుగాక మృగత్పప్లయే యెట్లగునో చిద్వస్తువైన బ్రహ్మమున నధ్యస్తమయినజగత్తు జగత్తుగాక బ్రహ్మమేయగును.

‘భావవర్జితచిన్మాత్రం సర్వంచిన్మాత్రమేవహి’ ౧౬

‘యత్కించిద్యన్మకించిచ్చ సర్వంచిన్మాత్రమేవహి’ ౧౭

(కృ- య; 32 తేజోవిందు)

టీ. భావవర్జితచిన్మాత్రం = నిర్విషయచిన్మాత్రమయినది, సర్వం = సమస్తమును, చిన్మాత్రమేవహి = చిన్మాత్రమైన బ్రహ్మమే, యత్ = ఏది, కించిత్ = కొంచెమో, యత్ = ఏది, నకించిత్ = కొంచెముగాదో, సర్వం = ఆసమస్తము, చిన్మాత్రమేవహి = చిన్మాత్రమైన బ్రహ్మమే.

తా॥ సమస్తము బ్రహ్మమే. ఆబ్రహ్మము చిన్మాత్రమైనది. నిర్విషయమైనది. బ్రహ్మముకన్న నన్యమెదియునులేదు.

‘అఖండైకరసంసర్వం యద్యచ్ఛిన్మాత్రమేవహి’ ౧౮

‘భూతభవ్యంభవిష్యచ్చ సర్వంచిన్మాత్రమేవహి’ ౧౯
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. సర్వం = సమస్తమును, ఆఖండైకరసం = ఆఖండబ్రహ్మ స్వరూపము, యద్యత్ = ఏదేదిగలదో, చిన్మాత్రమేవహి = అదియంతయు చిన్మాత్రమే, భూతం = జరిగినది, భవ్యం = కాదగినది, భవిష్యచ్చ = కాబోవునది, సర్వం = సమస్తమును చిన్మాత్రమేవహి = చిద్రూపమైన బ్రహ్మమే.

తా॥ భూతభవిష్యద్వర్తమానములు బ్రహ్మమే. ఏదేదిగలదో దాని నధిష్ఠానమైన బ్రహ్మముగ నెంచవలెను.

‘జ్ఞాతాచిన్మాత్రరూపశ్చ సర్వంచిన్మాత్రమేవహి’ ౨౦
‘యచ్చయావచ్చదూరస్థం సర్వంచిన్మాత్రమేవహి’ ౨౧
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. జ్ఞాతా = జీవుడు, చిన్మాత్రరూపః = చిద్రూపుడే, సర్వం = సమస్తమును, చిన్మాత్రమేవహి = చిన్మాత్రస్వరూపమే, యచ్చ = ఏదియో, యావచ్చ దూరస్థం = ఎంతదూరముననున్నదియు, సర్వం = సమస్తమును, చిన్మాత్రమేవహి = చిద్రూపమే.

తా॥ మనోవాక్కుల కగోచరమైనదంతయు నధిష్ఠానమున బ్రహ్మమే. జీవుడు బ్రహ్మమే.

‘చిన్మాత్రాన్నాస్తిలక్ష్మ్యంచ సర్వంచిన్మాత్రమేవహి’ ౨౨
‘ఆత్మనోఽన్యగతిర్నాస్తి సర్వమాత్మమయంజగత్’ ౨౩
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. చిన్మాత్రాత్ = చిన్మాత్రమయిన బ్రహ్మముకన్న, లక్ష్మ్యంచ = ఇతరమైన లక్ష్మ్యము, నాస్తి = లేదు. సర్వం = సమస్తమును, చిన్మాత్రమేవహి = చిన్మాత్రమే, ఆత్మనః = తనకన్న, ఆన్యగతిః = ఇతరమైనగతి, నాస్తి = లేదు, సర్వం జగత్ = సమస్తజగత్తును, ఆత్మమయం = ఆత్మమయము.

తా॥ బ్రహ్మముకన్న ఇతరమైన లక్ష్మ్యములేదు. బ్రహ్మముకన్న నన్యమైనగతిలేదు. జగమంతయు బ్రహ్మమయము.

‘ఆత్మనోన్యత్తుయన్నాస్తి సర్వమాత్మమయంజగత్’ ౨౪

‘సర్వమాత్మైవశుద్ధాత్మా సర్వచిన్మాత్రమద్వయం’ ౨౫
(కృ- య; 32 తేజోబిందు అ ౫)

టీ. యత్ = ఏది, ఆత్మనః = ఆత్మకన్న, అన్యత్తు = ఇతరమైనదో యది, నాస్తి = లేదు, సర్వంజగత్ = సమస్తజగత్తును, ఆత్మమయం = ఆత్మమయము, సర్వం = సమస్తమును, ఆత్మైవ = ఆత్మయే, శుద్ధాత్మా = కేవలాత్మయే, సర్వం = సమస్తమును, అద్వయం = అద్వితీయమైన, చిన్మాత్రం = చిద్రూపబ్రహ్మము.

తా|| ఆత్మకన్న నితరమైనది లేనిదే ఈజగముతయు తత్త్వదృష్టిని కేవలాత్మయే యగును. గాని యన్యముగాదు. సమస్తమును నద్వితీయమైన చిద్రూపబ్రహ్మమే.

‘సర్వంచఖల్విదం బ్రహ్మనిత్యం చిద్ధనమక్షతం’ ౨౬
(సామ- ౬౧- మహా; అ ౪)

‘సమస్తంఖల్విదం బ్రహ్మసర్వమాత్మేదమాతతం’ ౨౭
(సామ- ౬౧- మహా; అ ౬)

టీ. ఇదంసర్వంచ = ఈసమస్తమును, నిత్యం = నాశనరహితమయినదియు చిద్ధనం = చిద్ధనమైనదియు, అక్షతం = వికారములేనిదియు, (దెబ్బలేనిదియు) నగు, బ్రహ్మఖలు = బ్రహ్మమే, ఇదంసమస్తం = ఈసమస్తజగమును, బ్రహ్మఖలు = బ్రహ్మమే, ఇదంసర్వం = ఇదంతయు, ఆతతం = సర్వవ్యాపకమైన, ఆత్మా = ఆత్మయే.

తా|| సమస్తము బ్రహ్మమున నారోపింపబడెను. గావున వాస్తవమున సంతయు బ్రహ్మమే.

‘సత్త్వంనాహంచనా న్యద్వాసర్వం బ్రహ్మైవకేవలం’ ౨౮

‘సతదస్తి నయత్రాహం సతదస్తి నతస్మయం’ ౨౯
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౫)

‘కిమన్యమభివాంఛామి సర్వంసచ్చిన్మయంతతం’ 3౦
(సామ- ౬౧- మహా; అ ౬)

టీ. సత్త్వం = నీవులేవు, నాహంచ = శేసునులేను, నాన్యద్వా = అన్యమైనదియులేదు, సర్వం = సమస్తమును, కేవలంబ్రహ్మైవ = ఒక్కటియైన బ్రహ్మమే, సతదస్తి = అదిలేదు, యత్ర = ఎక్కడను, నాహం = శేసులేనో అక్కడను.

నతదప్రి = అదియునులేదు, నతన్మయం = దాని సంబంధమునులేదు, కిమన్యం = ఇతర మైనదేనిని, అభివాంఛామి = కోరుచున్నాను, సర్వం = సమస్తమును, తతం = పరి పూర్ణమైన, సచ్చిన్మయం = సత్యజ్ఞానమయమైన బ్రహ్మమే.

తా॥ నేనులేను, నీవులేవు, ఇతరమైనదిలేదు, ఇతరవస్తు సంబంధ మైనదిలేదు. సమస్తము సత్యజ్ఞానానందమయిన బ్రహ్మమే. ద్వైత మయిన జగత్తు మిథ్య. తత్త్వ మిట్లుండగా దేనిని జ్ఞాని కోరును? సర్వము బ్రహ్మమని నిశ్చయము గావున దేనిని గోరడు.

‘భాగ్రింతిభాగ్రింతిర్నాస్త్యేవ సర్వంబ్రహ్మైవకేవలం, 3౧

‘నదేహానచకర్మాణి సర్వంబ్రహ్మైవకేవలం’ 3౨

(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. భాగ్రింతిః = భ్రమయును, అభాగ్రింతిః = అభ్రమయును, నాస్త్యేవ = లేనేలేదు. సర్వం = సమస్తమును, కేవలం = అద్వితీయమైన, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మ మే, నదేహః = దేహములేదు, నచకర్మాణి = కర్మములేవు, సర్వం = సమస్తమును, కేవలం = అద్వితీయమైన, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే.

తా॥ వాస్తవమున అద్వితీయమయిన బ్రహ్మమేయున్నది. గాని భాగ్రింతియు నభాగ్రింతియునులేవు. దేహమునులేదు. కర్మములేదు. అద్వితీయమైన బ్రహ్మమే సమస్తము. దానికన్న నితరమగునది ఎద్ది యునులేదు. ములుగుచ్చుటకు నందులేక నిండియున్నది.

‘లక్షణాత్రయవిజ్ఞానం సర్వంబ్రహ్మైవకేవలం’ 33

(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

‘జగన్నామ్నాచిదాభాతి సర్వంబ్రహ్మైవకేవలం’ 3౪

(శు- య; ౬3 యోగశిఖా అర)

టీ. లక్షణాత్రయ విజ్ఞానం జహదజహద్భవలక్షణాత్రయమున గలుగు జ్ఞానము, సర్వం = సమస్తమును, కేవలం = ఒక్కటియును, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, జగన్నామ్నా = జగత్తనపేరుచే, చిదాభాతి = చిత్రప్రకాశించుచున్నది. సర్వం = సమస్తమును, కేవలం = అద్వితీయమైన, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే.

తా॥ లక్షణాత్రయ విజ్ఞానము బ్రహ్మమే, మన్నేకుండరూపమున

ప్రకాశించునట్లు చిత్తేజగద్రూపమున ప్రకాశించుచున్నది, బ్రహ్మము
కన్న నన్యమైనదిలేదు.

‘బ్రహ్మమాత్రమిదంసర్వం బ్రహ్మమాత్రమసన్నహి’ 31
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

‘బ్రహ్మమాత్రంవ్రతంసర్వం బ్రహ్మమాత్రంరసంసుఖం’ 32

టీ. ఇదంసర్వం = ఈజగమంతయు, బ్రహ్మమాత్రం = బ్రహ్మమాత్రము,
బ్రహ్మమాత్రం = బ్రహ్మమాత్రము, అసత్ = కూన్యము, నహి = కాదు, అసత్ =
బ్రహ్మేతరమైన యనత్తు, నహి = లేదు. వ్రతంసర్వం = సమస్తవ్రతములు, బ్రహ్మ
మాత్రం = బ్రహ్మమే, రసం = అనుభవమును, సుఖం = సుఖమును, బ్రహ్మమాత్రం =
బ్రహ్మమాత్రమే.

తా॥ సమస్త వ్రతములు సమస్తానుభవములు సమస్త సుఖములు
కేవల పరబ్రహ్మమేగాని యితరముగాదని తెలియుచు.

‘బ్రహ్మమాత్రంశృతంసర్వం స్వయంబ్రహ్మైవకేవలం’ 32

‘బ్రహ్మైవసర్వచిన్మాత్రం బ్రహ్మమాత్రంజగత్త్రియం’ 33

టీ. శృతం = సమస్తవేదవేదాంత శ్రవణమును, బ్రహ్మమాత్రం = బ్రహ్మ
మాత్రము, స్వయం = తాను, కేవలం = అద్వితీయమైన, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే,
సర్వం = సమస్తమును, చిన్మాత్రం = చిన్మాత్రమైన, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే,
జగత్త్రియం = ముజ్జగమును, బ్రహ్మమాత్రం = బ్రహ్మస్వరూపము.

తా॥ సమస్తము బ్రహ్మము.

‘సర్వంప్రశాంతమజమేక మనాదిమధ్యమాభాస్వరం

స్వదనమాత్రమచైత్యచిహ్నం’ 34

‘సర్వంప్రశాంతమితీశబ్రహ్మయీచ దృష్టిర్బోధార్థమేవహి
ముద్ధైవతదోమితీదం’ 35

(సామ- ౬౦ మహా; అ ౪)

టీ. సర్వం = సమస్తమును, ప్రశాంతం = ఆత్మంతశాంతమును, అజం = పుట్టు
వులేనిదియును, ఏకం = అద్వితీయమైనదియును, అనాదిమధ్యం = ఆదిమధ్యములు
లేనిదియును, ఆభాస్వరం = అంతటపరీకాశించునదియు, స్వదనమాత్రం = అనుభవ

మాత్రమైనదియు, అచైతన్యబుద్ధి = చిత్తవృత్తిలేకుండుటయే చిహ్నమైనదియు, (బ్రహ్మమే) సర్వం ప్రకాంతమితి శబ్దముచదప్పి = సమస్తము కాంతము అజమునను శబ్దజ్ఞానము, బోధార్థమేవ = బోధకారకే, ముద్రైవ = బ్రహ్మస్వరూపమును శబ్దములచెప్పట వృధయే, (చెప్పశక్యముగాదు) ఇదం = ఈజగమంతయు, తపోమితి = బ్రహ్మస్వరూపమైన ఓంకారమని తెలియవలెను.

తా|| బ్రహ్మమిట్టిదని శబ్దములచే చెప్పట శిష్యునకు బోధకారకే గాని పరమార్థమున బ్రహ్మమే శబ్దవాచ్యమునుగానిది అనుభవైక వేద్యమని తెలియవలెను.

ఇతి సాంఘాతిక సర్వస్వరూపవాక్యాని చత్వారింశత్.

ఇట్లు సాంఘాతిక సర్వస్వరూప వాక్యములు నలుబది.

ఇతి షోడశం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పర బ్రహ్మ జేన మః.

౧౭. బ్రహ్మస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

‘సర్వం హ్యేతద్బ్రహ్మ’

౧

(అధర్వ-౯ మాండుక్య; ౨౭ నృసింహపూర్వతాపిని-ఖం ౪)

టీ. ఏతత్సర్వం = ఈజగమంతయు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, హి = నిచ్చయను.

తా|| జగత్తు బ్రహ్మముయొక్క వివర్తముగాన వాస్తవముగ బ్రహ్మమే. ఆరంభవాదమనియు, పరిణామవాదమనియు, వివర్తవాదమనియు, సృష్టివిషయమై మూడువాదములు గలవు. కుమ్మరి కుండలనుచేయునట్లు పరమేశ్వరుడు జగత్తు సృష్టించెననుట యారంభవాదము. మన్నుకుండయొనట్లు పరమేశ్వరుడే జగత్తుగానయ్యెననుట పరి

జామవాదము, భ్రాంతిచేత్రాడు పాముగా తోచినట్లు మాయచే బ్రహ్మమే జగత్తుగాతోచునటు వివర్తవాదము. ఈమూడువాదములందు సృష్టికి హేతువైన యొకవస్తువున్నది గావున నివి యాస్తికవాదములయ్యెను. ఇట్లు జగత్కారణమునకు వస్తువునుజెప్పమి నాస్తికవాదమనబడును. నిస్సంగుడు సద్వ్యతీయుడునగు నీశ్వరునకు జగదారంభమును జగత్తుండుటయుగూడదు. నిరవయపునకు నిర్వికారునకు పరిణామముకూడదు. ఆహేతువుచే వివర్తవాదమనుసరించి త్రాడు భ్రాంతిచే సర్వముగ వివర్తమగునటుల మాయచే బ్రహ్మము జగద్భావముగ వివర్తమాయెను. కావున భ్రాంతికల్పితమైన సర్వము యథార్థరజ్జుజ్ఞానమున నశించి సంపూర్ణముగ త్రాడేనుస్థించుచున్నట్లు యథార్థమగు బ్రహ్మజ్ఞానమున మాయాకల్పితమైన జగన్నిరసన పూర్వకముగ కేవలబ్రహ్మమే యవశేషించునుగాన సర్వము బ్రహ్మమని యీవాక్యమున చెప్పబడెను.

‘అయమాత్మాబ్రహ్మ’

(అధర్వ- ౩ మాండ్వాక్య; ౨౭ నృసింహపూర్వతాపిసి- ఖం ౪)

టీ. అయమాత్మా = ఈప్రత్యగాత్మ, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము.

తా॥ ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మమే యని తాత్పర్యము.

‘సత్యంజ్ఞానమంతంబ్రహ్మ’

(కృ- య; ౭ తైత్తిరీయ; ఆనందవల్లి.)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, సత్యం = సత్యమైనది, జ్ఞానం = జ్ఞానమయినది, అంతం = అంతమయినది.

తా॥ బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైనది. కాలత్రయా బాధ్యమై యుండుట సత్యము. (సత్తు) ఒకదానిచే తెలియబడక ఇతర సాహాయ్యములేక సర్వమును దెలిసికొనుచు దీపమువలె స్వయముగ ప్రకాశించుట జ్ఞానము (చిత్తు) దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేదములేకుండుట యంతము ఇట్లువంటిది బ్రహ్మము తనయందు మాయచే గల్పింపబడిన యుపాధులలోనుండుటచే బ్రహ్మమునకే కూడనుడని (ప్ర)త్య

గాత్మయని) పేరు వ్యవహార కాలమున గలిగెను. కూటమనగా వాస్తవముగాని కృత్రిమము కూటమైన స్థూలసూక్ష్మశరీరములకు అధిష్ఠానమైయుండుటచే బ్రహ్మము కూటనుడనబడెను వాస్తవమున కూటస్థుడు బ్రహ్మమేగావున బ్రహ్మలక్షణములైన సత్యజ్ఞానానంతత్వములు గలిగియున్నాడు. ఇట్లు కలిగియుండుట జాగ్రత్త్వపు సుషుప్తులయందు అనుభవమున తెలియనగును, ఆయనస్థలందు దృశ్యములు సత్యములై తెలియబడునవియై జడములయియున్నవి. వాని నెరుంగునవిత్తు (తెలివి) సత్యజ్ఞానానంత స్వరూపమైయున్నది. ఆ తెలివియే కూటస్థుడై తన్యము. ఉపాధులనుండగా వస్తుపరిచ్ఛేదము గలుగుచుండగా ననంతస్వభావ మెట్లుగలుగునని శంకగలుగును. సూర్యకాంతి అద్దములయందును అద్దములమధ్య భాగములందును నేకతీరుగ నేయున్నది. అద్దమునందున్నది. సూర్యప్రతిబింబమునకు హేతువగుచున్నది. అద్దములనడుమ నున్నది ప్రతిబింబములకు హేతువుగానున్నది. సూర్యకాంతి యనంతముగ నద్దములవలన బాధింపబడకయే యున్నది. అట్లేపరిపూర్ణబ్రహ్మమును, బుద్ధులందును (లింగ దేహము స్థూల దేహము) బుద్ధులనడుమను అనంతమైయున్నది. బుద్ధియందున్నది. కూటస్థుడు, (చిదాభాసుడైన జీవుడు) గలుగుటకు హేతువగుచున్నది ఇతరత్రనున్నది జీవులు గలుగుటకు హేతువుగానున్నది, కావున దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదములేక యనంతమైయున్నదని తెలియవలయును. ఉపాధినాశమున కూటస్థుడై తన్యము, ఆ పేరుపోయి. శుద్ధుడై తన్యమేయగును. బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానంత స్వరూపమయినది. దానికి వ్యతిరేకమైనది అన్యతజడమైనది. అన్యతమెట్లు సత్యమగును. కావున జగత్తు మిథ్యయని నిశ్చయముగా తెలియవలెను.

‘ప్రజ్ఞాపితిష్ఠా ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ’

౪

(ఋ- ౮ ఐతరేయ; అ 3. ఋ- ౪-౨ ఆత్మబోధ)

‘తదేతద్బ్రహ్మ అపూర్వమన పరమనంతరమ బాహ్యమయ

మాత్మా బ్రహ్మసర్వానుభూః’

౫

(శు- య; ౧౦ బృహదారణ్యక అ ౪ బా) ౫)

టీ. పృజ్ఞా = ప్రజ్ఞ (నిర్వికల్పమైన చిన్మాత్రమగు వృత్తిప్రజ్ఞయనియు, ప్రజ్ఞానమనియు చెప్పబడును) పరితిష్ఠా = సర్వమునకు స్థానమైనది. (ఆధారమైనది) ప్రజ్ఞానం = జ్ఞానమయినది. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, ఏతత్ = ఇది, తద్బ్రహ్మ = ఆబ్రహ్మమే, అపూర్వం = పూర్వములేనిదియు, (పూర్వమునగా కారణము. తనకు కారణములేనిది) అనపరం = పరములేనిది. (పరమునగా తన తరువాత గలిగినది. తనవలననైన కార్యరూపమయిన జగత్తులేనిది, అనంతరం = అంతరములేనిది, అబాహ్యం = బాహ్యప్రదేశములేనిది.) (పరిపూర్ణముగావున బాహ్యంతరములు లేనిదియు) సర్వానుభూః = సమస్త బ్రహ్మవిదులకు అనుభవస్వరూపమైన, ఆయమాత్మా = ఈప్రత్యేగాత్మ, బ్రహ్మ = పరబ్రహ్మమే.

తా॥ ప్రజ్ఞాస్వరూపమున పృజ్ఞానమే సమస్తమునకు నాధారమైనది. అదియే బ్రహ్మము. కార్యకారణములు లేనిదియు. పరిపూర్ణమైనదియు, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులయందేకాకృతిగ సమస్త బ్రహ్మవిదులకు ననుభవైకవేద్యమై యున్నదియునగు నీప్రత్యేగాత్మ కేవలపరబ్రహ్మమే. కార్యకారణములు లేనిదగుటచే నిస్సంగమయినదని యభిప్రాయము.

‘విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మ’

౬

(శు-య- ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౧౧ బౌ ౯)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, విజ్ఞానం = అనుభవస్వరూపమయినది, ఆనందం = ఆనందస్వరూపమయినది.

తా॥ అనుభవజ్ఞాన మమనస్కముగావున బ్రహ్మమమనస్కమైనది యనంతస్వరూపమయినది.

‘అజరోమరోభయోమృతోబ్రహ్మ అభయంవై బ్రహ్మ’

౭

(శు-య- ౧౦ బృహదారణ్యక; అ ౬ బౌ ౪)

‘సర్వభూతస్థమేకం నారాయణం కారణపురుషం అకారణం పరంబ్రహ్మాం’

౮

(కృ-య; ౧౮ నారాయణ)

‘స్వయంప్రకాశం స్వయంబ్రహ్మ’

౯

టీ. ఆజరః = ముదిమిలేనియు, ఆమరః = మరణములేనియు, ఆభయః = భయములేనియు, అమృతః = కై వల్యస్వరూపమైనట్టి ప్రత్యగాత్మయే, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, ఆభయం = భయములేనిది, సర్వభూతార్థం = సమస్తభూతములందున్నది, ఏకం = ఏకాకృతియయినది, నారాయణం = నారాయణస్వరూపమయిన, కారణపురుషం = కారణపురుషాత్మకమయినది, ఆకారణం = తనకుకారణములేనిది, పరం = ప్రకృతికి పరమైనది, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, ఓం = ఓంకారమయినది, స్వయంప్రకాశం = ఇతర ప్రకాశ మపేక్షింపక తనంతప్రకాశించునది, స్వయం = తానై యున్నదియై, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమయినది.

తా॥ శరీరములేదుగావున నజరమనియు, అమృతమనియు నిట్లు చెప్పబడెను. బ్రహ్మము భయముకలుగ జేయునదికాదు. బ్రహ్మము భయముకలిగినదికాదు. జ్ఞానులభయమును పోగొట్టునుగావున నభయమనబడును. నేను స్వయముగ చూచుచున్నాను, నీవు స్వయముగ చూచితివి, వాడు స్వయముగ బోయెననుచో స్వయంశబ్దము మామ పురుషులయందు వర్తించుచున్నది. ఆవిధమున అహంశబ్దము సశబ్దమునను, సశబ్దము త్వంశబ్దమునను వర్తించుటలేదు, కావున స్వయం శబ్దము సాధారణమైనది. బ్రహ్మము స్వయంశబ్ద వాచ్యమయినది. ఇతర సాహాయ్యమపేక్షింపక తనంతినున్నది కావున స్వయంశబ్దవాచ్యమయ్యెను.

‘తదేతదద్వయంస్వయం ప్రకాశమహంనందాత్మైవ

తదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మ’

౧౦

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిసి; ఖం ౮)

టీ. ఏతత్ = ఈకూటస్థుడైనతనము, తత్ = తత్వదలక్ష్యమయిన బ్రహ్మము; అద్వయం = అద్వితీయమయినది, స్వయంప్రకాశ మహంనందాత్మైవ = తనంతప్రకాశించు మహానందరూపమైన యాత్మయే, ఏతద్బ్రహ్మ = ఈబ్రహ్మము, తత్ = అకూటస్థుడైనతనమే, అమృతం = నాశములేనిది, ఆభయం = భయములేనిది.

తా॥ బ్రహ్మమే ప్రత్యగాత్మ. ప్రత్యగాత్మ బ్రహ్మము.

‘నదేవపురస్తాత్పిన్దంబ్రహ్మ’

౧౧

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిసి; ఖం ౯)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మమయిన; సదేవ = సద్వస్తువే; పురస్తాత్ = సృష్టికిముందు
 ధా = ఉన్నది.

తా॥ సృష్టికి ముందున్న వస్తువే బ్రహ్మము. అదియే సమస్తము
 నకు అధిష్ఠానమయ్యెను.

ఆకాశవత్సత్త్వం కేవలసత్తామాత్రస్వభావం పరంబ్రహ్మ' ౧౨

టీ. పరం = సమస్తమునకు పరమైన, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, ఆకాశవత్ =
 ఆకాశమువలె, మాత్త్వం = నిరవయనముగుటచే మాత్త్వమని వ్యవహరింపబడుచున్నది.
 కేవలసత్తామాత్రస్వభావం, కేవల = అన్యధర్మము లేకుండుటయు, సత్తామాత్రం =
 సత్తుగా నుండుటయు, స్వభావం = స్వభావముగా గలది.

తా॥ స్పష్టము.

అద్వితీయమఖిలోపాధి వినిర్ముక్తం తత్సకలశక్త్యప

బృంహితమనాద్యసంతం శివం శాంతం నిర్గుణం ఇత్యాదివాచ్య

మనిర్వాచ్యం చైతన్యంబ్రహ్మ' ౧౩

(శు- య- ౩౪ నిరాలంబ)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అద్వితీయం = విజాతిభేదములేనిది, అఖిలోపాధి
 వినిర్ముక్తం = మాయావిద్యాది సకలలోపాధులులేనిది, తత్సకలశక్త్యప
 బృంహితం = ఆమాయావిద్యారూపాధిశక్తులచే వ్యాప్తమయినది, అనాద్యంతం = ఆద్యంత
 ములేనిది, శివం = మంగళస్వరూపమైనది, శాంతం = శాంతమైనది, నిర్గుణం = గుణ
 ములేనిది, ఇత్యాదివాచ్యం = శాంతము నిర్గుణమును సీమెదలయిన శబ్దములకు వాచ్య
 మైనది (బోధార్థము వాచ్యమైనది; అనిర్వాచ్యం = అనుభవైకగమ్యముగుటచే నిట్టి
 దని మాటలచే చెప్పరానిది, చైతన్యం = శుద్ధచైతన్యస్వరూపమైనది.

ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ' ౧౪

(అధర్వ- ౫౨ మహా; అ ౩)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, ఏకం = ఏకాకృతియైనది, (నిరవయనమైనది,
 ఏవ = (ఒక్కటియే) తనవంటిది మరియొకటిలేనిది, అద్వితీయం = రెండవదిలేనిది)
 (తనకంటె వ్యతిరేకమైనది మరియొకటిలేనిది)

తా॥ ఏకమనుశబ్దము స్వగతభేదమును లేమిని తెలియచేయు

చున్నది. ఏవయనునది సజాతీయభేదములేమిని తెలియచేయుచున్నది. అద్వితీయమను శబ్దము విజాతీయభేదములేమిని తెలియచేయుచున్నది బ్రహ్మము సజాతీయ విజాతీయ స్వగతిభేదములు లేనిదని యీవాక్యము తెలియజేయుచున్నది.

‘సర్వదానవచ్ఛినం బ్రహ్మ’ ౧౫
(సామ- ౪౬ యోగచూడామణి)

టీ. బ్రహ్మ బ్రహ్మము, సర్వదా = ఎప్పుడును, అనవచ్ఛిన్నం = ఆపరిపబడనిది.

తా॥ దేశకాలవస్తువులచే నావరింపబడనిది గావున ననంతమని బ్రహ్మము చెప్పబడును.

‘సచ్ఛిదానందతేజః కూటస్థరూపం తారకంబ్రహ్మ’ ౧౬
(శు- య; ౪౮ మండలభాగ్యం; బా॥ ౧)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, సచ్ఛిదానందతేజః = సత్యజ్ఞానానంద ప్రకాశమైన, కూటస్థరూపం = ప్రత్యగాత్మస్వరూపము, తారకం = సూర్యచంద్రాగ్ని మండల మధ్యమున హిరణ్యమయి నీవారకూకము వంటి సూక్ష్మరూపముగ నున్న తేజస్సు.

తా॥ షణ్ముఖీ, భూచరీ, శాంభవీ మొదలయిన ముద్రలచే స్థిర దృష్టిని జూడ నానావిధములయిన చిత్కృతలు మొదట గనబడును. పిదప సగ్నిమండలము, దాని యంతరమున సూర్యమండలము, దాని నడుమ చంద్రమండలమును గనబడును. ఆచంద్రమండల మధ్యమందు నీలమేఘమందలి విద్యుల్లేఖవలె నీవారకూకమువోలె సూక్ష్మమయిన తేజస్సు హిరణ్యమైగనబడును. అదియేత్రిమూర్తులు. (తారకము)

‘తన్నిత్యము క్తమవిక్రియం సత్యజ్ఞానానంతానంద
పరిపూర్ణం సనాతనమేకమేవా ద్వితీయంబ్రహ్మ’ ౧౭
(శు- య; ౫౯ పైంగల)

టీ. తద్భిహ్మ = ఆబ్రహ్మము, నిత్యము క్తం = ఎప్పుడును ముక్తమయి యున్నది, అవిక్రియం = వికారములులేనిది సత్యజ్ఞానానంతానంద పరిపూర్ణం = సత్య

మైనది, జ్ఞానమయినది, అనంతమైనది, ఆనందమయినది, పరిపూర్ణమయినది, సనాతనం=అనాదినిర్ధమయినది, ఏకమేవ=ఒక్కటియేయైనది, అద్వితీయం=రెండవదిలేనిది.

తా|| సూర్యుడు మేఘావరణతో గూడినవాడైనను నెట్లు బాధింపబడలేదో యట్లే మామూవిద్యామృతాధులచే గూడినను బ్రహ్మము నిత్యము క్రమే-మరియు బ్రహ్మము నిర్వికారమయినది. సత్యజ్ఞానానంతానంత పరిపూర్ణమయినది - సనాతనమైనది - యేభేదములేనిది (భేదత్రయములేనిది)

‘చిత్స్వరూపనిరంజనం పరంబ్రహ్మ’

౧౮

(అధర్వ- ౧.౨ మహానారాయణ- అ 2)

టీ. బ్రహ్మ=బ్రహ్మము; చిత్స్వరూపనిరంజనం = జ్ఞానస్వరూపమయినది దేనినంటుంది (నిర్ద్విషమయినది), పరం= సమస్తమునకు పరమయినది.

తా|| సూర్యుడు సమస్తమును వెలిగించుచు వాని వ్యాపారము తాను బొందక నిరంజనుడగునట్లు ప్రత్యేగాత్మస్వరూపబ్రహ్మము సమస్తసృష్ట్యములకు సాక్షియై వానివృత్తులను బొందకయుండుటచే నిరంజనుడయ్యెను

‘తత్త్వంపదలక్ష్యం ప్రత్యేగాత్మభిన్నంబ్రహ్మ’

౧౯

(శు- య; ౧.౯ పైంగల అ 3)

టీ. బ్రహ్మ=బ్రహ్మము; తత్త్వంపదలక్ష్యం = తత్త్వదమనకును త్వంపదమునకును లక్ష్యమయిన పరమాత్మయును ప్రత్యేగాత్మయును స్వరూపముగాగలది, ప్రత్యేగాత్మభిన్నం= ప్రత్యేగాత్మకంపై భిన్నముగానిది.

తా|| తత్త్వలక్ష్యమైన పరమాత్మయు, త్వంపదలక్ష్యమైన ప్రత్యేగాత్మయు, బ్రహ్మమే మాయావిద్యోపాధులనుబట్టి మూపేరులుగలిగెను.

‘అఖండార్థం పరంబ్రహ్మ’

౨౦

(ఋ- ౧౦౮ బహ్యుచ)

టీ. బ్రహ్మ=బ్రహ్మము; అఖండార్థం= అంతరములులేక పరిపూర్ణమయినందున నఖండమయినది, పరం= శ్రేష్ఠమయినది; ప్రకృతికి నతీతమయినందున పరమని శ్రేష్ఠమని చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ అఖండార్థమనగా భేదములేక యఖండార్థముగలది. తత్త్వ మస్యాదివాక్యములయొక్క సంస్కారార్థముగాని విశిష్టార్థముగాని లేక యఖండార్థముగలది సంస్కరోవా విశిష్టోవా వాక్యార్థోనాత్రి సమ్మతః అఖండార్థైకబోధస్తు వాక్యార్థో విదుషాంమతః అని శంకరాచార్యులవారు.

‘సర్వకాలాబాధితం బ్రహ్మ’ ౨౧
(అధర్వ-గీ.౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, సర్వకాలాబాధితం = కాలత్రయాబాధ్యమయినది.

తా॥ సత్త్వమైనదని తాత్పర్యము.

‘సగుణనిర్గుణస్వరూపకం బ్రహ్మ’ ౨౨
(అధర్వ-గీ.౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము; సగుణనిర్గుణస్వరూపకం = సగుణ నిర్గుణ స్వరూపక మయినది

తా॥ వ్యవహారదశయందు బ్రహ్మమే మాయోపాధికమై ఈశ్వరుడనఁబడి జగత్సృష్టిస్థితిలయములు చేయుచుండుటచే సగుణమనబడును. మాయలేని పరమార్థదశయందు నిర్గుణమనఁబడును.

‘ఆదిమధ్యాంతశూన్యం బ్రహ్మ’ ౨౩
(అధర్వ-గీ.౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము; ఆదిమధ్యాంతశూన్యం = ఆదిమధ్యాంతములేనిది సత్త్వమయినది.

తా॥ స్వప్నము.

‘మాయాతీతం గుణాతీతం బ్రహ్మ’ ౨౪
(అధర్వ-గీ.౨ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము; మాయాతీతం = మాయాకతీతమయినది, గుణాతీతం = గుణములకతీతమయినది.

తా॥ నిస్సంగమైనది. నిర్గుణమైనది. బ్రహ్మము శుద్ధచైతన్యస్వరూపమైనది.

దానినిగూర్చి భయామలనుబొందుట ఐతిహ్యము. ఉదాహరణము—
ఒక చెట్టుమీద దయ్యమున్నదని విని యాచెట్టుదగ్గరకుబోయి యా
మాట జ్ఞాపకముంచుకొని భయముకొందుట. దీనికి శబ్దప్రమాణము
నకు భేదమాయనిన ప్రత్యక్షముగ జూడక విశ్వసించుటయే శబ్దప్రమా
ణముగావున దీనికిని శబ్దమునకును భేదమున్నదని తెలియవలయును.

‘దేశతఃకాలతోవస్తుతః పరిచ్ఛేదరహితంబ్రహ్మ’ 30

(అధర్వ- గీ॥ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, దేశతః = దేశమునను, కాలతః = కాలమునను,
వస్తుతః = వస్తువునను, పరిచ్ఛేదరహితం = పరిచ్ఛేదము (అవరణము) లేనిది అనంత
మైనదని యర్థము.

తా॥ స్వప్తము.

‘తురీయం నిరాకారమేకం బ్రహ్మ’ 3౧

(అధర్వ- గీ॥ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. తురీయం = అవస్థాత్రయాతీతమైనది, నిరాకారం = అకారములేనిది.
ఏకం = అదితీయమయినది.

తా॥ స్వప్తము.

‘అద్వైతమనిర్వాచ్యం బ్రహ్మ’ 3౨

(అధర్వ- గీ॥ మహానారాయణ; అ ౧)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అద్వైతం = ద్వైతముకానిది, అనిర్వాచ్యం =
ఇట్టిదని చెప్పరానిది.

తా॥ స్వప్తము.

‘శివంప్రశాంతమమృతం పరంబ్రహ్మ’ 33

(అధర్వ- గీ॥ శాండిల్య; అ ౨)

‘యదేకమక్షరంనిష్క్రియంశివం సన్మాతృపరంబ్రహ్మ’ 3౪

(అధర్వ- గీ॥ శాండిల్య; అ 3)

టీ. యత్ = ఏది, శివం = మంగళస్వరూపమైనదో, ప్రశాంతం = శాంత
మయినదో, అమృతం = నాశరహితమైనదో, పరం = ప్రకృతికిపరమైనదో, ఏకం =

అద్వితీయమైనదో, అక్షరం = నశింపనిదో, నిష్క్రియం = నిష్క్రియమైనదో, శివం = శుభమైనదో, సన్మాత్రపరం = సద్మాత్రమున నుత్కృష్టమయినదో, అది బ్రహ్మము.

తా॥ స్పష్టము

అసావాదితోబ్రహ్మ

3౧

(అధర్వ- ౭౦ సూక్తి)

టీ. అసా = ఈ, అదిత్యః = సూర్యుడు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము.

తా॥ బ్రహ్మము ఈ సూర్యుడు. జ్యోతిషాంరవిరంశుమాన్ అను గీతావాక్యము చొప్పున ప్రకాశించునస్తువులందు సూర్యుడే చివర వాడుగావున ప్రకాశస్వరూపమైనదని చెప్పట కవచూషము సామాన్యమి మించిన పదార్థములేమి సూర్యుడే బ్రహ్మమని చెప్పబడెను బ్రహ్మచిహ్న స్వప్రకాశ స్వరూపమైన యుత్కృష్టవస్తువని యెఱుంగవలయును.

‘ఓమిత్యేతదక్షరం బ్రహ్మ’

3౭

(అధర్వ- ౨౩ అధర్వశిఖ) (శు-య; ౯౦ తారసార)

టీ. ఓమితి = ఓంకారమును, ఏతదక్షరం = ఈయక్షరము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము.

తా॥ ఓమిత్యేతాక్షరం బ్రహ్మయను గీతావాక్యము (౮-౧౩) చొప్పున ఓంకారమే బ్రహ్మమని తెలియవలయును.

‘బ్రహ్మైవేదమమృతం పురస్తాద్బ్రహ్మ పశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణ తశ్చోత్తరేణ’

32

(అధర్వ- ౫ ముండక- ముం; ౨ ఖం ౨)

టీ. ఇదం = ఈజగత్తు, అమృతం = నాశనరహితమయిన, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, పురస్తాత్ = ముందును, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, పశ్చాత్ = వెనుకను, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, దక్షిణతః = దక్షిణమునను, ఉత్తరేణచ = ఉత్తరమునను, బ్రహ్మమే. సర్వపరిపూర్ణము బ్రహ్మమని తాత్పర్యము.

తా॥ స్పష్టము.

‘అధశ్చోర్ధ్వంచ ప్రసృతం బ్రహ్మైవేదంవిశ్వమిదంవరిష్టం’ 3౮

(అధర్వ- ౫ ముండక- ముం; ౨ ఖం ౨)

టీ. ఇదం = ఈ, అధశ్చ = క్రిందుభాగము, ఊర్ధ్వంచ = మీదుభాగమును
 పరిస్పృతం = వ్యాప్తమయిన, ఇదంవిశ్వం = ఈవిశ్వము, వరిష్ఠం = శ్రేష్ఠమయిన,
 బ్రహ్మ = బ్రహ్మము.

తా॥ సమస్తము బ్రహ్మమని తాత్పర్యము.

తదేవనిష్కళం బ్రహ్మానిర్వికల్పం నిరంజనం 3౯

చైతన్యమేకం బ్రహ్మతఃపరిజ్ఞానం బ్రహ్మమయ్యపి రం
 (శు-య; ౨౦ అమృతబిందు) (అధర్వ- ౧౦ త్రిపురతాపిని; ఉ ౫)

టీ. తద్బ్రహ్మైవ = ఆబ్రహ్మమే, నిష్కళం = షోడశకళలులేనిది, నిర్వి
 కల్పం = వికల్పములేనిది, నిరంజనం = దేనినంటనిది, ఏకం = సమస్తభూతములందు
 నేకాకృతిగనున్న, చైతన్యం = చైతన్యము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అతః = ఆకార
 ణమువలన, మయ్యపి = నాయందునున్న. ప్రజ్ఞానం = ప్రజ్ఞానముకూడా, బ్రహ్మ =
 బ్రహ్మము.

తా॥ సమస్త భూతములందున్న చైతన్యమే (బ్రహ్మమే) మాయా
 భేదములయిన యుపాధులనుబట్టి, సర్వజ్ఞత్వ కించిక్షత్వాదిగుణ విశిష్ట
 ములైన ఈశ్వరత్వ జీవత్వముల నొప్పుచుండు గావున నాయందుకించి
 క్షత్వ విశిష్టమైయున్న చైతన్యము బ్రహ్మమే, అవిద్యోపాధిచే కించిక్ష
 త్వము కలిగెను.

బ్రహ్మశబ్దేన తద్బ్రహ్మ స్వప్రకాశాత్మరూపకం ౪౦

ఏతద్భావ వినిర్మూలం తద్బ్రహ్మ బ్రహ్మతత్పరం ౪ ౧
 (కృ-య; 32 తేజోబిందు)

టీ. బ్రహ్మశబ్దేన = జగత్తున కధిష్ఠానమైన వస్తువు బ్రహ్మశబ్దమున చెప్ప
 బడును, గాన తద్బ్రహ్మ = ఆబ్రహ్మము, స్వప్రకాశాత్మరూపకం = స్వప్రకాశ
 స్వరూపమైన ప్రత్యేకాత్మయేయగును, ఏతద్భావ = స్యాతిరిక్తమయిన యీజగద్భావ
 మునుండి, వినిర్మూలం = విడువబడినది, (జగద్భావములేనిది) బ్రహ్మ = బ్రహ్మము,
 తత్ బ్రహ్మ = తత్పదలక్ష్యమైన బ్రహ్మ, తత్పరం = తత్పదవాయుడయిన* ఈశ్వరు
 నకు పరమైనది.

తా॥ సృష్టికి ముందున్న బ్రహ్మమే సృష్టియైన తరువాత శిష్యు

నకు తెలియుటకు సృష్టికంటె విలక్షణమైనదని తత్తత్సంపదమున చెప్పబడెను. తత్తని చెప్పట వలన నింక ప్రత్యక్షముగా తెలిసి తెలియవలయును.

‘చిన్మాత్రాత్పరమం బ్రహ్మ చిన్మాత్రాగ్నా స్థికోపివా’ ౪౩
 ‘అఖండైకరసంబ్రహ్మ చిన్మాత్రాన్నహివిద్యతే’ ౪౪
 (కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. చిన్మాత్రాత్ = చిన్మాత్రముగా నుండుటవలన, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, పరమం = ఉత్కృష్టమైనది, చిన్మాత్రాత్ = చిన్మాత్రముకన్న, స్థికోపివా = ఎవడును, నాస్తి = లేదు, అఖండైకరసం = అఖండానుభవమైనది, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, చిన్మాత్రాత్ = చిద్రస్తువుకన్న, నహివిద్యతే = ఏదియునులేదు.

తా॥ చిత్వాన్నిధ్యముననే బడముచైతన్యమును పోచి పనిచేయుచున్నది. చిద్రస్తువులేని యడను సర్వము మృతమైపోయియుండును, బ్రహ్మము చిద్రస్తువుగటచే సర్వోత్కృష్టమైనది. కావున చిత్తుకంటె నితరమైనదిలేదు.

‘సదోదితంపరంబ్రహ్మ జ్యోతిషాముదయోయతః’ ౪౫
 (బు- 3౮ నాదబిందు)

‘యస్మిన్సంవీయతే శబ్దస్తత్పరబ్రహ్మగీయతే’ ౪౬
 (కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా; అ ౨)

టీ. జ్యోతిషాం = స్వప్రకాశ స్వరూపులైన సూర్యాదులకు, యతః = దేనివలన, ఉదయః = ఉత్పత్తియగుచున్నదో, యస్మిన్ = దేనియందు, శబ్దః = శబ్దము, సంవీయతే = లయించుచున్నదో, తత్ = అది, సదోదితం = ఎల్లప్పుడు ప్రకాశించునదియు, పరంబ్రహ్మ = ఉత్కృష్టమైన బ్రహ్మయై, పరబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మమని, గీయతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ ప్రకాశస్వరూపులగు సూర్యాదులకు కారణమైనందున బ్రహ్మము సదోదితమనబడును. నిర్విషయమైనందున పరమనబడును. శబ్దము లయించిన తక్కిన నాలుగువిషయములు లయించును గాన బ్రహ్మము నిర్విషయమైనది. అఖండప్రకాశస్వరూపమైనది.

సర్వశక్తిపరంబ్రహ్మ నిత్యమాపూర్ణమద్వయం ౪౭

సత్తాసర్వపదార్థానాం గమ్యంబ్రహ్మభేదంపరం ౪౮

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, సర్వశక్తిపరం = సర్వశక్తియుక్తమయిన ప్రకృతికి పరమైనది, నిత్యం = నాశనరహితమయినది, అపూర్ణం = పరిపూర్ణమైనది, అద్వయం = అద్వితీయమైనది, సర్వపదార్థానాం = సమస్తపదార్థములకు, సత్తా = సత్తమైనది, (సద్ధర్మమైనది) బ్రహ్మభేదం = బ్రహ్మమును పేరనొప్ప, పదం = స్థానము, గమ్యం = పొందదగినది.

తా|| ఘటమున్నది పటమున్నది యనుచో నాయుండటయే సత్తయనబడును. అదియే బ్రహ్మాంశము. ఈబ్రహ్మాంశము సర్వపదార్థములనున్నది. బ్రహ్మమున తోచిన మాయాయందు మాయాంశమైన మిథ్యాత్వమును, బ్రహ్మాంశమయిన సత్తయును గలవు. మాయయున్నదనుచోట బ్రహ్మాంశము యథార్థముగా లేకపోవుట (మిథ్యాత్వము) నూయవలసిన గలిగిన యాకాశమున బ్రహ్మాంశమును, మాయాంశమును నాకాశాంశమును గలవు. ఆకాశమున్నదనుట బ్రహ్మాంశమయిన సత్త శబ్దము ఆకాశగుణము వాస్తవమున నుండదు గావున మిథ్యాత్వమయిన మాయాంశము నున్నది. ఇట్లే యాకాశమునుండి గలిగిన వాయువునందు వాయుగుణమయిన స్పర్శమును నాకాశాంశమయిన శబ్దమును మాయాంశమయిన మిథ్యాత్వమును బ్రహ్మాంశమయిన సత్తయును గలవు. ఇట్లే సమస్తపదార్థములు సూహింపవలయును. బ్రహ్మాంశమైన సత్తను విమలగా సమస్త పదార్థములును మిథ్యాత్వమును మిథ్యాభూతములైన గుణములును మిగిలియుండు గావున మిథ్యలగుచున్నవి. గావున బ్రహ్మవ్యతిరిక్తమగు సర్వమును మిథ్యయనబడును. మిథ్యయనగా సత్యముననుండక యున్నట్లు కనబడుటగాని శూన్యముగాదు మిథ్యాభూతమున కధిష్ఠానమై సత్త్వండును శూన్యమున కధిష్ఠానముగాని మిథ్యాభూతమునకు శూన్యమధిష్ఠానముగాగాని యుండదు. ఈహేతువుచే మిథ్యయైన సృష్టికి ముందు సత్తైన బ్రహ్మమున్నదని యెరుగవలెను.

‘పరంబ్రహ్మపరంత త్వం సచ్చిదానందలక్షణం’ ౪౯

(శు-య; ౬౩ యోగశిఖ; ౨ ౨)

‘అక్షరంపరమంబ్రహ్మ నిర్విశేషంనిరంజనం’ ౫౦

(కృ-య; ౬౩ యోగశిఖ; ౩)

టీ. పరంబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము, పరంతత్వం = పరతత్వమైనది, సచ్చిదానందలక్షణం = సత్త్విజ్ఞానానంద స్వరూపమయినది. అక్షరం = నశింపనిది, పరమం = ఉత్కృష్టమైనది, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమైనది. నిర్విశేషం = గుణములులేనిది. (తనకన్న మిగిలినది మరియొకటిలేనది) నిరంజనం = దేనినంటక పరిశుద్ధమైనది.

తా|| బ్రహ్మమనంగము. సచ్చిదానందస్వరూపము.

‘బ్రహ్మైవైకమనాద్యంత మభివత్ప్రవిజృంభతే’ ౫౧

‘నశించిద్భావనాకారం య తద్రూపంపరంవిదుః’ ౫౨

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; ౨ ౫)

టీ. ఏకం = ఆద్వితీయమైన, అనాద్యంతం = ఆద్యంతములులేని, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, ఆభివత్ = సముద్రమువలె, ప్రవిజృంభతే = మాయవలన విజృంభించుచున్నది. యత్ = ఏది, భావనాకారం = భావించుటకు తగిన యాకారము, నశించిత్ = కొంచెముగానో, తత్ = అది, పరంబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము అని, విదుః = పెద్దలు తెలియుదురు.

తా|| మాయాశక్తివలన సముద్రమువలె బ్రహ్మమే విజృంభించి సర్వప్రపంచరూపమయ్యెను. అవాఙ్మానస గోచరమైనదానిని బ్రహ్మమని పెద్దలు తెలియుదురు.

‘ఏకమేవాద్యయం బ్రహ్మనేహనానాస్తికించన,’ ౫౩

(అధర్వ- ౫౨ మహానారాయణ; ౨ ౩)

‘బ్రహ్మైవవిద్యతేసాక్షాత్ వస్తుతోవస్తుతోపిచ’ ౫౪

(అధర్వ- ౭౭ పాశుపతబ్రాహ్మణ)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, ఏకమేవ = ఒక్కటియేయైనది, అద్యయం = ఆద్వితీయమైనది, ఇహ = ఈ బ్రహ్మమునందు, నానా = భేదప్రకారము, స్తికించన = కొంచెమును, నాస్తి = లేదు, సాక్షాత్ = ప్రత్యక్షముగ, వస్తుతోవస్తుతోపిచ = సుధనత్తులచేతను, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, విద్యతే = ఉన్నది.

తా॥ సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములేని బ్రహ్మమున నానాత్వము కొంచెమునులేదు. సత్తని వ్యవహరించినను అసత్తని వ్యవహరించినను బ్రహ్మమేకాని యన్యములేదు.

‘తద్విద్యావిషయంబ్రహ్మ సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయం, ౫౧

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౩)

‘శాంతంచతదతీతంచ పరబ్రహ్మతదుచ్యతే’ ౫౭

(కృ- య; ౬౩ యోగశిఖ; అ ౬)

టీ. తద్బ్రహ్మ = తత్పడలత్వమయిన బ్రహ్మము, విద్యావిషయం = జ్ఞానవిషయమయినది, సత్యజ్ఞానసుఖాద్వయం = సత్యజ్ఞానానంద ద్విత్వియస్వరూపమయినది, శాంతంచ = శాంతమున, తదతీతంచ = శాంతమున కతీతమయినదియు, తత్పరబ్రహ్మ = ఆపరబ్రహ్మము, ఉచ్యతే = చెప్పబడుచున్నది.

తా॥ ఏకాదశేంద్రియములకు గోచరమగు విషయముగాక బ్రహ్మము శుద్ధబోధవిషయమయినది. బోధారము శాంతస్వరూపమని చెప్పబడునుగాని శాంతమున కతీతమయినది. అద్వితీయమయినది. సత్యజ్ఞానసుఖస్వరూపమయినది.

‘అనుభూతిపరంతస్మాత్సారంబ్రహ్మేతికథ్యతే, ౫౭

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

‘యదిదంబ్రహ్మపుచ్చాఖ్యం సత్యజ్ఞానాద్వితీయాత్మకం, ౫౮

(కృ- య; ౮౩ కఠ)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అనుభూతిపరం = అనుభవమునకు పరమయినది. తస్మాత్ = ఆహేతువువలన, సారమితి = సర్వవిలక్షణమై శేషించినదని, కథ్యతే = చెప్పబడుచున్నది, బ్రహ్మపుచ్చాఖ్యం = బ్రహ్మపుచ్చమని చెప్పబడిన, ఇదం = ఇది యత్ = ఏదియోఆది, సత్యజ్ఞానాద్వితీయాత్మకం = సత్యజ్ఞానాద్వితీయస్వరూపమయినది.

తా॥ ఆనందమయకోశము బ్రహ్మపుచ్చమనబడును. బ్రహ్మమానంద స్వరూపము.

‘సదూహంపరమంబ్రహ్మ త్రిపరిచ్ఛేదవర్జితం’ ౫౯

‘తద్బ్రహ్మనంద మద్వంద్వం నిర్గుణం సత్యచిద్భవం’ ౬౦

(కృ- య; ౮౩

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, సద్రూపం = సత్యస్వరూపమయినది, పరమం = ఉత్కృష్ట మయినది. త్రిపరిచ్ఛేదవర్జితం = దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదములేనిది, తద్బ్రహ్మ = ఆబ్రహ్మము, ఆనందం = ఆనందస్వరూపమయినది, అద్వంద్వం = సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములులేనిది, నిర్గుణం = గుణరహితమయినది, సత్యచిద్ధ సం = సత్యజ్ఞానఘనమయినది.

తా॥ చెడరని సత్యజ్ఞానములు స్వరూపముగావున సత్యచిద్ధన మన బడెను. వడగల్గు జలఘనముగు విధముననే పరబ్రహ్మము సచ్చిదానందఘనమని చెప్పబడుచున్నది. కేవలజ్ఞప్తిమాత్రమే బ్రహ్మము.

‘సర్వాధిష్ఠానమద్వంద్వం పరబ్రహ్మసనాతనం’ ౬౧
(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ- ౩, కృ- య; ౮-గీ రుద్రహృదయ)

ప్రజ్ఞానమేనాత్మబ్రహ్మ సత్యప్రజ్ఞానలక్షణం, ౬౨
(అధర్వ- ౬౧ మహా; అ- ౪, కృ- య; ౮-గీ రుద్రహృదయ)

టీ. సర్వాధిష్ఠానం = సర్వమునకు నధిష్ఠానమైన, పరబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము, అద్వంద్వం = సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములులేనిది సనాతనం = అనాదినిర్ధమైనది, తద్బ్రహ్మ = ఆబ్రహ్మము, ప్రజ్ఞానమేనాత్మ = ప్రజ్ఞానమే, సత్యప్రజ్ఞానలక్షణం = సత్యప్రజ్ఞాన స్వరూపమైనది.

తా॥ బ్రహ్మము సద్రూపమైనది. చిద్రూపమైనది.

‘అస్తీత్యుక్తేజగత్సర్వం సద్రూపంబ్రహ్మతత్త్వవేత్’ ౬౩

‘భాతీత్యుక్తేజగత్సర్వం భావంబ్రహ్మైవకేవలం’ ౬౪
(కృ- య; ౯-౮ వరాహ)

టీ. జగత్సర్వం = సమస్తజగత్తును, అస్తీత్యుక్తే = ఉన్నదనిచెప్పబడుచుండగా, తత్ సద్రూపం = ఆసద్రూపము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము. భవేత్ = అగును, జగత్సర్వం = సర్వజగత్తు, భాతీత్యుక్తే = ప్రకాశించుచున్నదని చెప్పబడుచుండగా, భానం = ఆప్రకాశము, కేవలం = ఉద్వితీయమయిన, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమేయగును.

తా॥ అస్తీయను నంశమును భాతీయను నంశమును బ్రాహ్మమగును. తక్కిన నామరూపములు జగత్తుగను బ్రహ్మాంశములను విడువగ జగత్తునకు మిథ్యాత్వమే శేషించును. ప్రియము మొదటి రెండు అంశములందే యుండునుగాన నస్తీభాతిప్రియములు బ్రాహ్మాంశ

ములు, నామరూపములు జగత్తు - అస్తిభాతి ప్రియములనగా సత్యజ్ఞానానందములే.

‘బ్రహ్మమాత్రచిదాకాశం సచ్చిదానందమద్వయం’ ౬౧

‘బ్రహ్మణోన్యత్పరంగాస్తి బ్రహ్మణోన్యజ్జగన్నచ’ ౬౨

టీ. బ్రహ్మమాత్రచిదాకాశం = బ్రహ్మస్వరూపమైన చిదాకాశము, సచ్చిదానందం = సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమయినది, అద్వయం = అద్వితీయమైనది, బ్రహ్మణః = బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్పరం = ఇతరమైనదొకటి, నాస్తి = లేదు, బ్రహ్మణః = బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ = ఇతరమైన, జగత్ = జగత్తును, న = లేదు.

తా|| సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమయిన బ్రహ్మమున కితరమయినది యన్యతమఃఖస్వరూపమయినది గావున లేనిదగును.

‘బ్రహ్మణోన్యదహంగాస్తి బ్రహ్మణోన్యత్ఫలంనహి’ ౬౩

‘బ్రహ్మణోన్యత్ప్రణంగాస్తి బ్రహ్మణోన్యత్పదంనహి’ ౬౪
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. బ్రహ్మణః = బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ = ఇతరమయిన, అహం = అహం వృత్తియయిన బుద్ధి, నాస్తి = లేదు, బ్రహ్మణః = బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ = ఇతరమయిన, ఫలం = ఫలము, నహి = లేదు, బ్రహ్మమును తెలిసికొనుటతప్ప ఇతరకార్యములజేసిన ఫలములేదు. బ్రహ్మణః = బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ = ఇతరము, త్ప్రణం = త్ప్రణమయినను, నాస్తి = లేదు, బ్రహ్మణః = బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ = ఇతరమయిన, పదం = పదము, (గతి) నహి = లేదు.

తా|| బ్రహ్మముకన్న నితరమయినగతిలేదు. బ్రహ్మేతరమయినది త్ప్రణమయినను లేదని భావము.

‘బ్రహ్మణోన్యోగురుర్నాస్తి బ్రహ్మణోన్యదనద్వయః’ ౬౯

‘నిత్యానందమయం బ్రహ్మకేవలం సర్వదాస్వయం’ ౭౦
(కృ- య; 32 తేజోబిందు)

టీ. బ్రహ్మణః = బ్రహ్మముకన్న, అన్యః = ఇతరుడైన, గురుః = గురువు, నాస్తి = లేదు, బ్రహ్మణః = బ్రహ్మముకన్న, అన్యత్ = ఇతరమయిన, వపుః = వర్షము, అనత్ = లేనిదీ, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, నిత్యానందమయం = నిత్యానంద

స్వరూపమయినది, కేవలం = అద్వితీయమయినది. సర్వదా = ఎప్పుడును, స్వయం = తానుదక్క నితరములేనిది, స్వతంత్రమయినది.

తా॥ ఇతరార్థారములేక బ్రహ్మము స్వయముగా నుండును.

‘బీజమాయావినిర్ముక్తం పరంబ్రహ్మైతికథ్యతే’ 2౧

‘సద్రూపమద్వయంబ్రహ్మ ఆదిమధ్యాంతవర్జితం’ 2౨

(సామ- ౫౬ వాసుదేవ)

టీ. బీజమాయా = మూలప్రకృతినుండి, వినిర్ముక్తం = విడువబడినది, ఇతి = ఇట్లు ని, పరబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము, కథ్యతే = చెప్పబడుచున్నది, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, సద్రూపం = సద్రూపము, అద్వయం = అద్వితీయమయినది, ఆదిమధ్యాంతవర్జితం = ఆదిమధ్యాంతములులేనిది.

తా॥ మూలప్రకృతిలేని శుద్ధచైతన్యము పరబ్రహ్మమనబడును. బ్రహ్మమున కుత్పత్తివినిశేషములులేవు.

‘సర్వత్యావస్థితంశాంతం చిద్బ్రహ్మైత్యభిధీయతే,’ 23

(అధర్వ- 2౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

‘సిద్ధాంతోధ్యాత్మశాస్త్రాణాం సర్వాపన్నవషవహి’ 2౪

(అధర్వ- 2౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. సర్వత్ర = అంతట, అవస్థితం = ఉన్నది, శాంతం = శాంతమైనది, చిద్బ్రహ్మ = చిద్రూపమైన బ్రహ్మము, ఇతి = అని, అభిధీయతే = చెప్పబడుచున్నది. అధ్యాత్మశాస్త్రాణాం = వేదాంతశాస్త్రములయొక్క, సిద్ధాంతం = సిద్ధాంతము, సర్వాపన్నవషవహి = సమస్తమును మిథ్యయని నిషేధించుటయే.

తా॥ బ్రహ్మసూత్రములు మొదలైన వేదాంతశాస్త్రములయొక్క సిద్ధాంతము, బ్రహ్మముగక్క నితరమైనది మిథ్యయని నిషేధించుట యేయగును. జగజ్జీవేశ్వరాదికముమిథ్యయనుటయే వేదాంతసిద్ధాంతము

‘నావిద్యాస్తీహనోమాయా శాంతంబ్రహ్మైదమక్లమః’ 2౫

(అధర్వ- 2౦ అన్నపూర్ణ అ ౫)

‘స్వాత్మన్యారోపితాశేషా భానవస్తునిరాసతః’ 2౬

(అధర్వ- 23 అధ్యాత్మ)

టీ. స్వాత్మని = పరమాత్మయందు, ఆరోపితః = కల్పింపబడిన, అశేష = సమస్తమయిన, ఆభాసవస్తు = మిథ్యామాపమలయిన వస్తువులయొక్క, నిరాసతః = నిరాకరణమువలన, ఇహ = ఈబ్రహ్మమునందు, నోమాయా = మాయలేదు, అవిద్యా = అవిద్యయును, నాస్తి = లేదు, ఇదంబ్రహ్మ = ఈబ్రహ్మము, శాంతం = శాంతస్వరూపమైనది, అక్లమం = శ్రమములేనిది.

తా॥ బ్రహ్మమునందు మాయచే గల్పింపబడి కార్యరూపములైన సమస్తపదార్థములను నిరాకరించుటవలన వానికి గారణమైన మాయయును నశించును. అహేతువుచే నవిద్యలేదు. మాయలేదు. తా॥ ఇందు భ్రాంతిచే గల్పింపబడిన పాము మిథ్యయని తోచగానే దానికి కారణమైన భ్రాంతియును మరికొంతసేపునకు నశించునట్లు కార్యమైన జగద్భావము జీవభావము నశింపగ కారణమైన నూనూవిద్యాస్వరూపమును నశించును.

‘స్వయమేవపరంబ్రహ్మ పూర్ణమద్వయమగ్నియం’ 22
(అధర్వ- 23 అధ్యాయము)

టీ. పరంబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము, స్వయమేవ = తామగ నేయున్నది, పూర్ణం = పరిపూర్ణమయినది, అద్వయం = అద్వితీయమయినది, అక్రియం = క్రియలేనిది.

తా॥ స్వప్రము.

‘రామఏవపరంబ్రహ్మ రామఏవపరంతపః’ 2౫

‘రామఏవపరంతత్త్వం శ్రీరామోబ్రహ్మతారకం’ 2౬

(అధర్వ- ౫౪ రామరహస్య)

తా॥ రామఏవ = రామడే, పరంబ్రహ్మ = పరబ్రహ్మము, రామఏవ = రామడే, పరంతపః = పరంతపుడు, రామఏవ = రామడే, పరంతత్త్వం = పరతత్త్వము, శ్రీరామః = శ్రీరామడే, బ్రహ్మతారకం = తారకబ్రహ్మము.

తా॥ శ్రీరామ బ్రహ్మలకథేదా ధ్యవసాయముచేసి బ్రహ్మ స్వరూపునిగ రాముని నీవాక్యమున వర్ణించిరి. వృష్టివాంవాసుడేవోస్త్రి, పాండవానాం ధనంజయః, అనిగీతలందు (౧౦-32) చెప్పబడియున్నది. రామోస్త్రిధనుర్భృతామని గీతలందు శ్రీకృష్ణభగవానులు చెప్పినందున రాజులతో ధనుర్ధరులతో శ్రీరాములు పరబ్రహ్మ స్వరూపులని

యాశయము. యద్యద్విభూతి మత్తత్సత్వమని (౧౦-౪౧) చెప్పట వలన శ్రీరాములు పరబ్రహ్మమే.

చిద్రూపమాత్రంబ్రహ్మైవ సచ్చిదానందమన్వయం ౮౦
(కృ- య; 32 తేజోబిందు అ 3)

ఋతంసత్యంపరంబ్రహ్మ సర్వసంసారభేషజం ౮౧
(అధర్వ- 2౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫- సామ- ౯౦ దర్శన).

టీ. బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, చిద్రూపమాత్రం = చిద్రూపమైనది, సచ్చిదానందం = సత్త్వజ్ఞానానంద స్వరూపమైనది, అన్వయం = ఆద్యతీయమైనది, ఋతం = వ్యావహారికమును, సత్యం = పారమార్థికమును, సర్వసంసారభేషజం = సంసారమును రోగమును కాషధమునైనది, పరంబ్రహ్మ = బ్రహ్మమే.

తా|| న్యవహరదశయందు యథార్థమగునదిఋతమనబడును. పారమార్థికము సత్యమనబడును. ఈయుభయమును బ్రహ్మస్వరూపమే, బ్రహ్మమేసత్యజ్ఞానానంద రూపమయినది.

బ్రహ్మచిద్రూపభువనం బ్రహ్మభూతపరంపరా ౮౨
(బ్రహ్మసంబ్రహ్మచిచ్ఛత్సర్వైర్బ్రహ్మచిన్మాత్రీబాంధవాః ౮3
(అధర్వ- 2౦ అన్నపూర్ణ; అ ౫)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే, చిత్ = జ్ఞానము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే, భువనం = లోకము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే, భూతపరంపరా = భూతసముదాయము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే, అహం = నేను, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే, చిత్ = చిత్తు, శతుః = శత్రువు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే, చిన్మాత్రీబాంధవాః = చిద్రూపబంధువులు.

తా|| స్వప్నము.

బ్రహ్మరూపతయాబ్రహ్మ కేవలంప్రతిభాసతే ౮౪
జగద్రూపం తథాప్యేత ద్రవ్యహైవప్రతిభాసతే ౮౫
(అధర్వ- 2౬ ఆత్మ)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, బ్రహ్మరూపతయా = బ్రహ్మరూపముచేతనే, కేవలం = ఆద్యతీయమయి, ప్రతిభాసతే = ప్రకాశించుచున్నది, తథాపి = అట్లే, ఏతజ్జగద్రూపం = ఈజగద్రూపమున, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, ప్రతిభాసతే = ప్రకాశించుచున్నది)

తా॥ బ్రహ్మము బ్రహ్మరూపముగనే ప్రకాశించును. దాని కది యే యుపమానముగాని యన్యములేదు. వివర్తమై జగద్రూపముగ బ్రహ్మమే ప్రకాశించుచున్నది. అన్యమేమియును లేదు.

విద్యావిద్యాదిభేదేన భావాభావాదిభేదతః. *

గురుశిష్యాదిభేదేన బ్రహ్మైవప్రతిభాసతే.

౮౬

(అధర్వ- ౭౬ ఆత్మ)

* ఈవాక్యమందు బ్రహ్మశబ్దములేదు. కాబట్టి బ్రహ్మస్వరూప వాక్యముగ గ్రహించుటకు వీలులేదని తోస్తుంది. పైగా నొకటివిడిచి నేనేతప్ప ఈప్రకరణమందు ౯౩ వాక్యములు కావు. దీనిని కూడ లెక్కించిన ౯౪ వాక్యములు అవుతవి. మెట్టుమొత్తమున ౧౦౦౯ వాక్యములు అవుతవి. అట్లుపుట మహావాక్యసంఖ్యానియమవిరుద్ధము. మహావాక్యసంఖ్య (౧౦౦౯) అష్టోత్తరసహస్రముఅని సుప్రసిద్ధమే. పై చెప్పినప్రకారములేప్ప మరియొకపద్ధతిగా సంఖ్యను తగ్గించుటకు వీలు కనపడలేదు. కాబట్టి ఈవిధముగ తగ్గించి లెక్కించడమైనది. పెద్దలు మరివకవిధమున తగ్గించిన సమ్మతమే. ఏవిధమునైన తగ్గించక మాత్రము లేవ్వదు.

టీ. విద్యావిద్యాదిభేదేన = విద్యావిద్యాది భేదమునను, భావాభావాదిభేదతః = విషయనిర్విషయ భేదముచేతను, గురుశిష్యాదిభేదేన = గురుశిష్యాదిభేదమునను, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, ప్రభాసతే = ప్రకాశించుచున్నది.

తా॥ విద్యాయోగమున గురురూపమునను అవిద్యాయోగమున శిష్యరూపమునను విషయయోగమున రాగిగను నిర్విషయయోగమున విరాగిగను నిట్లే సజ్జన దుర్జన రూపముగ నుపాధులనుబట్టి చిద్రూపమైన బ్రహ్మమే ప్రకాశించును. చిన్మోగమున త్రిగుణాత్మకమయిన ప్రకృతియే గుణభేదమున చైతన్యము వహించి యాయూరూపములుగ పరిణమించుచున్నది. మంచిచెడ్డలకు ప్రకృతిహేతువు. చైతన్యమున వ్యవహరించుటకు చిత్తుహేతువు.

‘ఇదంబ్రహ్మవరంబ్రహ్మ సత్యంబ్రహ్మప్రభుర్హి నః’

౮౭

.కాలోబ్రహ్మకళాబ్రహ్మ మఖంబ్రహ్మస్వయంప్రభం ౮౮
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. ఇదం = ఈలోకము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, పరం = పరలోకము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, సత్యం = సత్యము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, సః = ఆబ్రహ్మరూప మగునాత్మయే, ప్రభుః = ఈశ్వరుడు, కాలః = కాలము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, కళా = పోషకకళాస్వరూపము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, మఖం = మఖము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, స్వయంప్రభం = స్వప్రకాశస్వరూపమైనది.

తా|| సమస్తముబ్రహ్మమని యభిప్రాయము.

.ఏకంబ్రహ్మద్వయం బ్రహ్మమహోబ్రహ్మశమాదికం ౮౯

.దోషోబ్రహ్మగుణోబ్రహ్మ దమశాంతంవిభుఃప్రభుః ౯౦
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, ఏకం = సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములేనిది, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అద్వయం = అద్వితీయమయినది, శమాదికం = శమాదిపట్కు సంపత్తియు, దోషః = దోషమును, గుణః = గుణమును, దమః = బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహమును, శాంతః = ఆంతరింద్రియనిగ్రహమును, విభుః = తత్త్వావధారణసమర్థుడును, ప్రభుః = ప్రభువును, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే.

తా|| శమము, దమము, తితిక్ష, ఉపరతి, శ్రద్ధ, సమాధానము, ఇది శమాది పట్కుసంపత్తి గుణదోషస్వరూపమైన సమస్తమునకు బ్రహ్మమే యధిష్ఠానమని తాత్పర్యము.

.లోకోబ్రహ్మగురుర్బ్రహ్మ శిష్యోబ్రహ్మసదాశివః ౯౧

.పూర్వంబ్రహ్మపరంబ్రహ్మ శుద్ధంబ్రహ్మశుభాశుభం ౯౨
(కృ- య; 32 తేజోబిందు; అ ౬)

టీ. లోకః = మనుష్యుడు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, గురుః = గురువు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, శిష్యః = శిష్యుడును, సదాశివః = సదాశివుడును, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, పూర్వం = పూర్వము, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, పరం = పరమును, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, శుద్ధం = శుద్ధచైతన్యమును, శుభాశుభం = శుభాశుభస్వరూపమును, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమే.

తా|| సర్వము బ్రహ్మమే, చైతన్యము శుద్ధ చైతన్య మనియు,

సీశ్వరచైతన్యమనియు, జీవచైతన్యమనియు, ప్రమాత్మచైతన్యమనియు ప్రమాణచైతన్యమనియు, ప్రమేయచైతన్యమనియు, ఫలచైతన్యమనియు నేడు విధములుగనుండును. శుద్ధముగాక తక్కిన యారును బ్రహ్మమునకు, నుపాధిభేదమువలన గలిగినవి, మాయోపాధిగల చైతన్యము ఈశ్వరచైతన్యము, అవివ్యోపాధిగల చైతన్యము జీవచైతన్యము, బుద్ధితోగూడిన కూటస్థచైతన్యము ప్రమాత్మచైతన్యము, మనోవృత్తితోగూడిన కూటస్థచైతన్యము ప్రమాణచైతన్యము, విషయములందు తెలియబడని చైతన్యము ప్రమేయచైతన్యము, వానియందు తెలియబడు చైతన్యము ఫలచైతన్యము. సకలోపాధి వినిర్ముక్తమగు చైతన్యము శుద్ధచైతన్యము (శుద్ధబ్రహ్మము)

‘జీవవసదా బ్రహ్మ స్వయంబ్రహ్మసనాతనః’

౯౩

(శు-య; 32 తేజోబిందు అ ౬)

టీ. జీవవ = జీవుడే, సదా = ఎల్లప్పుడు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమయియున్నాడు, స్వయం = తాను, సనాతనః = అనాదిసిద్ధమైనవాడు. (ఉత్పత్తిలేనివాడు.)

బ్రహ్మ = బ్రహ్మము.

తా|| తాడునందు భ్రాంతిచే దోచినపాము భ్రాంతికి పూర్వము నను భ్రాంతికాలమందును భ్రాంతికి తరువాతను వాస్తవముగ పాము గాక యెట్లుతాడైయున్నదో యట్లే మిశ్రయై మాయచే గల్పింపబడిన జీవుడు త్రికాలములందును బ్రహ్మముగ వాస్తవమున నున్నవాడు. ఇక్కడ మాయయనగా మాయాభేదమైన యవిద్యయని తెలియవలయును. తానే బ్రహ్మమని ముఖ్యాశయము.

ఇతి సార్థాంతిక బ్రహ్మస్వరూపవాక్యాని త్రినవతిః

ఇట్లు సార్థాంతిక బ్రహ్మస్వరూపవాక్యములు తొంబదిమూడు.

ఇతి సప్తదశ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పర బ్రహ్మ జేసము.

౧౮. అవశిష్టస్వరూప వాక్యప్రకరణము.

సర్వవిశేషం నేతి నేతీతివిహాయ యదవశిష్యతే తదద్వయం
 బ్రహ్మ^౧
 (శు- య; ౫౩ అద్వయతారక)

టీ. సర్వవిశేషం = సమస్తదృశ్యపదార్థమును, నేతి నేతీతి = నేతి నేతియని
 (ఇదికాదిదికాదని నేతి నేతివాక్యములచే, విహాయ = విడిచి (విడువగా) యత్ = ఏది,
 అవశిష్యతే = శేషించుచున్నవో, తత్ = అది, అద్వయం = అద్వితీయమైన,
 బ్రహ్మ = బ్రహ్మము.

తా॥ ఏకాదశేంద్రియములచేతను యుక్తులచేతను శాస్త్రము
 చేతను తెలియబడు సమస్తదృశ్యములను, ఇది బ్రహ్మముకాదిది
 బ్రహ్మకాదని నిషేధింపగా మనోవాక్కులకందక యేది శేషించునో
 యేది శేషించినదానినుండి మనోవాక్కులు మరలుచున్నవో యదియే
 యద్వితీయమైన బ్రహ్మము. బ్రహ్మమును దెలియుట కిచ్చగింపసందాక
 మదించిన ఏనుగువలె మనస్సు తనపూర్ణప్రభతో సర్వజ్ఞత్వ మభి
 నయించి చరించుచు సర్వమును నిషేధించును. బ్రహ్మము నెరుంగుట
 కిచ్చగించునపుడు సింహమును చూచిన ఏనుగువలెను పట్టపగటి యెండ
 లో దీపమువలెను తనవికారమడగగ బ్రహ్మతేజస్సు కనుగొనలేక నిశ్చ
 లమైయుండును ఎక్కడమనస్సు తనచాంచల్యముమాని నిశ్చలమగు
 చున్ననో అక్కడనే బ్రహ్మమున్నది. అప్పుడు తాను బ్రహ్మమగుచున్నాడు.
 జీవభావజగద్భావభాధేప్రత్యగభిన్నం బ్రహ్మైవావశిష్యతే. ౨
 (శు- య; ౫౪ పైంగల)

టీ. జీవభావ = జీవత్వమునకును, జగద్భావ = జగద్భావమునకును, భాధే =
 బాధలుగుచుండగా, ప్రత్యగభిన్నం = ప్రత్యగాత్మకస్థ వేరుగాని, బ్రహ్మైవ =
 బ్రహ్మమే, అవశిష్యతే = శేషించుచున్నది.

తా॥ మేఘావరణ నశింపగ నదివరకున్న సూర్యబింబము స్పష్టముగ ప్రకాశించువిధమున బ్రహ్మమున కల్పింపబడిన మాయాకార్యమైన జగజ్జీవేశ్వరాదిభేదము నశించుచుండగా బ్రహ్మము శేషించి ప్రకాశించుచుండును.

‘పూర్ణమదఃపూర్ణమిదం పూర్ణాత్ పూర్ణముదచ్యుతే’ 3

‘పూర్ణస్యపూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే’ ౪

(శు- య; ౧౦ శ్లోహదారణ్యక; ౮ 2)

టీ. అదః = పరోక్షముగనున్నదియు, పూర్ణం = బ్రహ్మముచే పూర్ణమయినది, ఇదం = పృథ్వీక్షముగనున్నదియు, పూర్ణం = బ్రహ్మముచే పూర్ణమయినదియు, పూర్ణాత్ = పూర్ణముకన్న, (పూర్ణముగా నున్నదని యూహించబడిన జగత్తుకన్న) పూర్ణం = పరిపూర్ణమయిన బ్రహ్మము, ఉదచ్యుతే = అతిక్రమించుచున్నది, పూర్ణస్య = పూర్ణమైన బ్రహ్మముయొక్క, పూర్ణం = పూర్ణమును, అహంబ్రహ్మస్మియను భావమును, ఆదాయ = గ్రహించి, (ప్రాంది) పూర్ణమేవ = అసంగమైన కూటస్థస్వరూపబ్రహ్మమే, అవశిష్యతే = శేషించుచున్నది.

తా॥ సమస్తము పరిపూర్ణమైన బ్రహ్మమే ఒకపాదముననుండి పూర్ణముగనున్నట్లు గనబడు మాయాకార్యమైన జగత్తు నతిక్రమించుచు బ్రహ్మము పరిపూర్ణముగనున్నది. ఉపాధులు నశింపగ కూటస్థచైతన్యమే పరిపూర్ణబ్రహ్మమై శేషించుచున్నది.

‘కారణోపాధిరయంజీవః కారణోపాధిరీశ్వరః’ ౫

‘కార్యకారణతాంహిత్యా పూర్ణబోధోవశిష్యతే’ ౬

(కృ- య; 3౫ శుకరహస్య)

టీ. అయంజీవః = ఈజీవుడు, కారణోపాధిః = అవివ్యాకార్యమైన శరీరము నుపాధిగాగలవాడు, ఈశ్వరః = ఈశ్వరుడు, కారణోపాధిః = మాయాకారణమైన శరీరముపాధిగాగలవాడు. కార్యకారణతాం = కార్యకారణత్వమయిన యుపాధిద్వయమును, హిత్యా = విడిచి (విడువగ) పూర్ణబోధః = పూర్ణజ్ఞానస్వరూపమగు బ్రహ్మము, అవశిష్యతే = శేషించుచున్నది.

తా॥ కారణరూపముగనుండు మాయ నుపాధిగా గలిగియుండు

బ్రహ్మమే ఈశ్వరుడనబడును. కార్యమైన శరీరము నుపాధిగల్గియుండు బ్రహ్మమే జీవుడనబడును. కార్యకారణములైన యుపాధిద్వయమును విడువగ శుద్ధచైతన్యము శేషించును.

తత స్త్రిమితగంభీరం న తేజోనతమ స్తతం' 2

అనాఖ్యమనభివ్యక్తం సత్కించితవశిష్యతే, ౮

(సామ- ౬౧ మహా; అ - ౨, కృ- య; ౮౬ యోగకుండలీ; అ - ౨)

టీ. తత స్త్రిమితగంభీరం-తతః = మాయాకార్యమైన సమస్త ద్వైతమును నిషేధింపగా. స్త్రిమితగంభీరం = కాంతమును దురవగాహమైనదియు, నతేజః = తేజస్సుగానిదియు, నతమః = చీకటిగానిదియు, తతం = పరిపూర్ణమయినదియు, అనాఖ్యం = పేరులేనిదియు. అనభివ్యక్తం = స్పష్టమయినదికానిదియు, కించిత్ = ఏకాదశేంద్రియములకు విషయాకరించుటకు శక్యముగానిదియునగు, సత్ = శూన్యముగాని యొకవస్తువు, అవశిష్యతే = శేషించుచున్నది.

తా॥ కారణరూపముగు మాయను తత్కార్యముగు నీశ్వరుని యవిద్యను తత్కార్యమైన జీవుని నేతి నేతివాక్యములచే నిషేధించగా నవాఙ్మనసగోచరమయిన శూన్యముకాని యొకవస్తువు శేషించుచున్నది. అదియే బ్రహ్మము. సమస్తప్రపంచరూపముగు మనస్సు వృత్తిహీనమయి నశించగ శేషించినది బ్రహ్మమేయని భావము.

సంకల్పమనసీభిన్నేన కదాచన కేనచిత్' ౯

సంకల్పజాతేగలితే స్వరూపమవశిష్యతే, ౧౦

(సామ- ౬౧ మహా; అ - ౪)

టీ. కేనచిత్ = దేనిచేతనయినను, కదాచన = ఎప్పుడయినను, సంకల్పమనసీ = సంకల్పమనస్సులు. సభిన్నే = భిన్నములుగావు, సంకల్పజాతే = సంకల్పసమాహుతము, గలితే = జారుచుండగా. స్వరూపం = తనరూపము (పరమాత్మరూపము) అవశిష్యతే = శేషించుచున్నది.

తా॥ ఎప్పుడును సంకల్పము మనస్సు భిన్నములుగావు. సంకల్పములు నశింపగ స్వరూపమైన పరమాత్మయే శేషించును. సంకల్పము నశింప మనస్సు వృత్తి శూన్యమగును. అమనస్కస్థితిని బ్రహ్మము శేషమయి ప్రకాశించును.

మహాప్రలయసంపత్తౌ హ్యసత్తాంసముపాసతే' ౧౧

అశేషదృశ్యేస్సర్గాదౌ శాంతమేవావశిష్యతే' ౧౨

(సామ- ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. మహాప్రలయసంపత్తౌ = మహాప్రలయమందును. సర్గాదౌ = సృష్టికి మొదటను, అశేషదృశ్యే = మాయావికారమైన సమస్తదృశ్యసమూహమును అసత్తాంసే = అపహ్నవత్వమును (మిశ్రము). సముపాసతే = పొందుచున్నది, అప్పుడు, శాంతం = నిశ్చలమైనబ్రహ్మము, అవశిష్యతే = శేషించుచున్నది.

తా॥ సుఖదుఃఖాదిభేదములచే నానావిధములయైన సంకల్పములను నభ్యాసరూపముగు తనప్రయత్నముచే నశింపజేయగా సమత్వమైన బ్రహ్మమే శేషించును. నడుమపుట్టి నడుమనేనశించు స్వభావముగల మాయాకార్యమైన దృశ్యసమూహము సృష్టికి మొదటను, కల్పాంతమునందును, లేనిదగుచుండగా శాంతస్వరూపమైన పరిపూర్ణబ్రహ్మము నిస్తరంగసముద్రమువలె శేషించియుండును.

‘భేదోల్లాసవిలాసేషు స్వాత్మకర్తృతమానయా’ ౧౩

స్వసంకల్పేక్షయంయతే సమతైవావశిష్యతే’ ౧౪

(సామ- ౬౧ మహా; అ ౬)

టీ. భేదోల్లాసవిలాసేషు = దుఃఖసంతోషవిలాసములందు, అనయా = ఈ, స్వాత్మకర్తృతయా = ప్రయత్నరూపమైన తనకర్తృత్వముచేతను, స్వసంకల్పే = తనసంకల్పము. క్షయంయతే = నాశనమునొందుచుండగా, సమతైవ = సమత్వమైన బ్రహ్మమే, అవశిష్యతే = శేషించుచున్నది.

తా॥ సుఖదుఃఖాదిభేదములచే నానావిధములైన సంకల్పములను నభ్యాసరూపముగు తనప్రయత్నముచే నశింపజేయగా సమత్వమైన బ్రహ్మమే శేషించును. (అభ్యాసవైరాగ్యభ్యాంతన్నిరోధః) అను యోగసూత్రముచొప్పున నభ్యాసవైరాగ్యములసంకల్పమునశించును.

‘సమతానర్వభావేషు యాసౌసత్యవరాస్థితిః’ ౧౫

(సామ- ౬౧ మహా; అ ౬)

‘పరమామృతనామ్నీ సాసమతైవావశిష్యతే’ ౧౬

(సామ- ౬౧ మహా; అ ౪ ౬)

టీ. సర్వభావేషు = సమస్తవిషయములందును. యాగమతా = ఏసమత్వము గలదో, ఆసా = ఈసమత్వము, సత్యవరాస్థితిః = శ్రేష్ఠమైన సత్యస్థితి. సా = ఆసమత్వమయిన- యాసత్యస్థితి, పరమామృతసామీయా = పరమామృతయని పేరుగలది, సమతైవ = ఆసమత్వరూపమైన బ్రహ్మమే. అవశిష్టతే = శేషించుచున్నది.

తా|| సమస్త విషయములందు సమభావము గలిగియుండవలెను. ఆసమభావమే సత్యమైన స్థితి. ఆసమభావము సత్యమైనది సమభావ మనగా రాగద్వేషములు లేకుండుట. అట్టిసమత్వమే శేషించును. అదియే బ్రహ్మము. శేషించుట యనగా సమస్తము నశించుచుండగా నిత్యమై ఈవస్తువుండుట.

‘కాలత్రయముపేక్షిత్ర్యా హీనాయాశ్చైవైవబంధనైః’ ౧౭

‘చిత్తశ్చైవైవముపేక్షిత్ర్యా స్సమతైవావశిష్టతే’ ౧౮

(సామ- ౬గి నన్యాస)

టీ. కాలత్రయముపేక్షిత్ర్యా = మూడుకాలముల నపేక్షించునట్టియు, చైత్యబంధనైః = చిత్తవృత్తులను బంధములచే, హీనాయాః = హీనమైనట్టియు (చిత్తవృత్తులులేనట్టియు, చైత్యముపేక్షిత్ర్యా = చిత్తవృత్తి నుపేక్షించునట్టియు, చిత్తః = చిత్తుయొక్క, సమతైవ = సమత్వమే, అవశిష్టతే = శేషించుచున్నది.

తా|| దేహేంద్రియ వృత్తులు మంచివైనను చెడ్డవైనను వానినే వికారములు బొందక చిద్వస్తువు సమముగా తెలిసికొనుచున్నది. మంచివృత్తుల నెరుగునపుడు వికసింపలేదు. దుర్వృత్తుల నెరుగునపుడు క్షీణించలేదు. కావున సమముగా నెరుగుచున్నదని తెలియవలయును. ఆచిద్వస్తువు మూడుకాలముల నపేక్షింపక చిత్తవృత్తులులేక చిత్త వృత్తుల నపేక్షింపక స్వయముగ సత్యమై ప్రకాశించుచున్నది. సమత్వము గలిగిన అచిత్తే శేషించుచున్నది.

‘సాహివాచామగమ్యత్వా దసత్తామివశాశ్వతీం’ ౧౯

‘నైరాత్మ్యసిద్ధాంత దశాముపయోతేవశిష్యతే’ ౨౦

(సామ- ౬గి నన్యాస)

టీ. సా = ఆసమత్వము, వాచాం = వాక్కులకు, అగమ్యత్వాత్ = అగ

మృగుగుటవలన; కాశ్వతీం = కాశ్వతమైన; నైరాత్యసిద్ధాంతదశాం = అత్యున్న
దని చెప్పట కవకాశములేనిస్థితిని; అసత్తాం = అసత్తునుపొందినట్లు; ఉపయాతే =
పొందుచున్నది; అవశిష్యతే = శేషించుచున్నది.

తా॥ అసత్తమైన యాస్థితి వాగాదీంద్రియముల కగోచరమైనం
దున నితరదృశ్యములుగాని యితరజ్ఞానములుగాని లేనందున శూన్య
మువలె నాత్మలేనిస్థితి యట్లుండునుగాని వాస్తవముగ నాస్థితి శేషిం
చుచున్నది.

‘యావద్యావన్మునిశ్రేష్ఠ స్వయంసంత్యజ్యోతేఃఖలం’ ౨౦

‘తావత్తావత్పురోలోకః పరమాత్మైవశిష్యతే’ ౨౧

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ)

టీ. మునిశ్రేష్ఠ ఓనిదాఘడ; యావద్యావత్ = ఎంతయెంతవరకు; స్వయం =
తాను; అఖిలం = సమస్తమును; సంత్యజ్యతే = విడుచుచున్నాడో; తావత్తావత్ =
అంతయంతవరకు; పరమాత్మైవ = పరమాత్మయే; శిష్యతే = శేషించుచున్నది;
లోకః = అట్లెరిగిన మనుష్యుడు; పరః = శ్రేష్ఠుడు.

తా॥ దృశ్యరూపమే యాత్మయను నితరసిద్ధాంతముల నొకదాని
తరువాత నొకదానిని విడువవచ్చును. అట్లు వానిని విడుచుచుండగ
నద్వైత సిద్ధాంతోక్తమయిన నిర్గుణబ్రహ్మము విడుచుట కశక్యమై
శేషించియుండును. ఇట్లు ఉభయసిద్ధాంతముల నెరిగినవాడే శ్రేష్ఠుడు.
అన్నమయకోశమగు స్థూలదేహమే యాత్మయను చార్వాకసిద్ధాంత
ము. స్థూలదేహము దృశ్యమగుటను స్వప్నావస్థలలో లేకుండుట తెలి
యుటవలనను విడువవచ్చును. అట్లు వానిని విడుచుచుండగ నద్వైత
సిద్ధాంతోక్తమయిన నిర్గుణబ్రహ్మము విడుచుట కశక్యమై శేషించి
యుండును. ఇట్లే ప్రాణమనో విజ్ఞానానందాదులు ఆత్మయను సిద్ధాం
తము విడుచుచుండగా నిర్విశేష బ్రహ్మముమాత్రము శేషించియుం
డును. అన్వయ వ్యతిరేకములచే దెలియవచ్చును. అన్వయమనగా
సర్వావస్థలందును విడుచుటకు శక్యముగాక ప్రకాశించుచుండుట.
వ్యతిరేకమనగా నొక యవస్థయందుండి మఱియొక యవస్థయందు లేకుం

డుట, నూలదేహము జాగ్రదవస్థయందుండుట యన్వయము. స్వప్న వస్థయందు లేకుండుట వ్యతిరేకము. లింగదేహము (మనస్సు) స్వప్నములోనుండుట యన్వయము. సుషుప్తిలో లేకుండుట వ్యతిరేకము, కారణశరీరము, (అవిద్య) సుషుప్తియందున్నది. సమాధియందులేదు. ఇట్లు నిర్విశేషబ్రహ్మవరణములైన చార్వాకజౌద్ధపాభాకరాది సిద్ధాంతములను విడుచుచుండగా నవస్థాత్రయసాక్షియైన తత్వజ్ఞానానంతస్వరూపమై భేదత్రయరహితమైన యద్వైతసిద్ధాంతోక్త బ్రహ్మము విడువబడక శేషించియుండును. అట్లెరిగినవాడే బ్రహ్మవిందుడు.

.అభ్యాసేనపరిస్పందే పాణానాంక్షయమాగతే' ౨౩

.మనఃప్రళమమాయాతి నిర్వాణమవశిష్యతే' ౨౪

(అధర్వ-౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

టీ. అభ్యాసేన = ధ్యానయోగాభ్యాసముచే, పాణానాం = పాణిణముల యొక్క, పరిస్పందే = చలనము, క్షయమాగతే = క్షయమగుచుండగా, మనః = మనస్సు, ప్రళమం = ప్రళాంతమును, ఆయాతి = పొందుచున్నది, నిర్వాణం = మోక్ష రూపమైన సుఖము, అవశిష్యతే = శేషించుచున్నది.

తా॥ దృఢధ్యానమునగాని పాణిణాయామమునగాని వాయువుచలింపక కుంభకస్థితినుండగ మనస్సు శాంతమునొందును. నిర్వాణము శేషించియుండును. పాణిణాయామమున నుచ్చాస్వసనిశ్వాసములు లేక వాయువు నిలుచును. ధ్యానమున ధ్యేయముదక్క నితరము గోచరముకాదు. కనుక శ్వాసములు వచ్చుచున్నవానియెడ స్ఫురణయుండదు. సుషుప్తిస్థితివలెనే యుండును. సుషుప్తియందు శ్వాసములు వచ్చుచున్నవి వచ్చుచున్నట్లు తెలియుటలేదు. ధ్యానమునను నట్లేయుండగా మనస్సు శాంతించును. నిర్వాణమైన బ్రహ్మము శేషించును. సుషుప్తియందు ధ్యేయముగాక యజ్ఞానము శేషించుటచే ధ్యానమునకును సుషుప్తికిని భేదముగలదని తెలియవలయును.

.జ్ఞేయవస్తుపరిత్యాగే ఫిలయంయూతిమానసం' ౨౫

.మానసేనీలయంయాతే కై వల్యమవశిష్యతే' ౨౬

(అధర్వ-౫౮ శాండిల్య)

టీ. జ్ఞేయవస్తుపరిత్యాగే = దృశ్యతాగమన, (విషయము నవలంబింపనపుడు) మానసం = మనస్సు, విలయం = నాశమును, యాతి = పొందుచున్నది, మానసే = మానసము, విలయంయాతే = లయమునొందుచుండగ, కైవల్యం = కేవలత్వమే, అవశిష్యతే = శేషించుచున్నది.

తా॥ విషయము నవలంబింపనపుడు సంకల్పరహితమయిన మనస్సు నశించును. మనోజృంభణములేనపుడు కేవలప్రయోగాత్మయే శేషించును.

యతోవాచోనినర్తం తే వికల్పకలనాన్వితాః, ౨౭

వికల్పసంక్షయజ్ఞాంతోః పదంతదవశిష్యతే, ౨౮

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

టీ. యతః = ఏబ్రహ్మమునుండి, వికల్పకలనాన్వితాః = అంతరత్వముగలిగిన, వాచః = వాగాదీంద్రియములు, నివర్తంతే (బ్రహ్మము నెరుంగలేక మరలుచున్నవో (అకారణమువలన) జంతోః = జంతువునవ, వికల్పసంక్షయజ్ఞాంతోః = వాగ్వికల్పనాశమున, తత్పదం = బ్రహ్మపదము, అవశిష్యతే = శేషించుచున్నది.

తా॥ నిర్వికల్పములుకాని మనోవాక్కులు బ్రహ్మము నెరుంగప్రయత్నించి యెరుగలేక నిర్వికల్పబ్రహ్మమునుండి మరలుచున్నవి. వికల్పములైన మనోవాక్కులు నశింప బ్రహ్మము నిర్వికల్పముగాన శేషించును. ఒకప్పుడుండి యొకప్పుడు లేకుండుట వికల్పము.

చిదోన్మయమైవకీలాస్తీహ పరాపరవివర్జితః, ౨౯

సర్వత్రాసంభవాచైచ్చత్యం యత్కల్పాంతేనశిష్యతే, ౩౦

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౩)

టీ. ఇహ = ఈజగమునందు, కల్పాంతే = కల్పాంతమునందు, యచ్చైచ్చత్యం = ఏచిత్తవ్యాపారము, సర్వత్ర = అంతట, సంభవాత్ = సంభవించుమివలన, పరాపరవివర్జితః = జీవేశ్వరవ్యవహారములేవి. చిదోన్మయః = చిదాకాశమే, అస్తీతి = ఉన్నదిగదా, అవశిష్యతే = చిదాకాశమే శేషించుచున్నది.

తా॥ వికల్పమైన చిత్తవృత్తి కల్పాంతమందు (సుషుప్తియందు) నశించుచుండగా జగజ్జీవేశ్వరాది భేదములేని చిదాకాశమే నిర్వికల్పమై శేషించుచున్నది.

పంచరూపపరిత్యాగా దర్వరూపప్రహణతః, ౩౧

అధిష్ఠానంపరంతత్వ మేకంసచ్చివ్యతేమహత్

3౨

(ఋ- ౧౦౭ బహ్వచ్చ)

టీ. పంచరూప పరిత్యాగాత్ = బ్రహ్మబిష్ణుమహేశ్వర రుద్రసదాశివరూప మలను పరిత్యజించుటవలనను, ఆర్వరూపప్రహేణతః = ఆర్వరూపనాశమువలనను, అధిష్ఠానం = జగత్తున కాధారమను, పరంతత్వం = పరతత్వమైన, ఏకం = అద్వితీయమయిన, మహత్ = గొప్పదియగు, సత్ = సద్వస్తువు, శివ్యతే = శేషించున్నది.

తా|| అర్వమనఁగ పంచభూతములును వానికార్యమైన జగత్తును, నామరూపాత్మకమైనదీ, (సృష్టి) యెట్లు గలిగినో యట్లే నశింప సద్వస్తులైన బ్రహ్మమే, శేషించుచున్నది. మనోబృంభణము నశింపగ సాక్షియైన ప్రత్యిగాత్మ కేవలుడై యున్నట్లు మాయాబృంభణము నశింపజగదధిష్ఠానమైన సద్వస్తువు కేవలమై ప్రకాశించును. మనోబృంభణ రాహిత్యే యథాసాక్షినిరాకులః మాయాబృంభణరాహిత్యే సత్తద్భవ నిరాకులం అని విద్యారణ్యవచనముగలదు. బ్రహ్మమే యేకవ్యప్తి స్థూల లింగాత్మకమయిన శరీరముననుండుటచే ప్రత్యిగాత్మయనియు కూటస్థుడనియు చెప్పబడినట్లు మాయయు నావ్యప్తిస్థూల లింగాత్మకమైన శరీరముననుండి మనస్సుని వ్యవహరించ బడుచున్నది. కూటస్థ బ్రహ్మములకెట్లు భేదములేదో యట్లే మనస్సునకు మాయకు భేదము లేదు. మాయయు తత్కార్యమైనసమ స్తమునునశింపన తే శేషించును.

సర్వవేదాంతసిద్ధాంతసారం వచ్చియధార్థతః 33

స్వయంమృత్యాస్వయంభూత్వా స్వయమేవావశివ్యతే 3౪

(కృ- య; 3 కఠ)

టీ. సర్వవేదాంతసిద్ధాంతసారం = సమస్తోపనిషత్సిద్ధాంతసారమును, యథార్థతః = ఉన్నదియున్నట్లుగ, వచ్చి = చెప్పచున్నాను, (అద్వైతనిన) స్వయం = బ్రహ్మమగుతాను, మృత్వా = చచ్చినను, (తనయందు కల్పింపబడిన శరీరములందు ప్రవేశింపగ నాశరీరములు నశించునపుడు తాను నశించునట్లు మూఁగులకు గనబడుచున్నను) స్వయం = బ్రహ్మమగుతాను, భూత్వా = పుట్టి నను (తనయందు గల్పింపబడిన శరీరములు పుట్టుచుండగా తాను పుట్టుచున్నట్లు గనబడుచున్నను) స్వయమేవ = బ్రహ్మమగుతానే, అవశివ్యతే = శేషించుచున్నాడు.

తా|| ఘటము పుట్టునపుడును నశించునపుడును ఘటాకాశము పుట్టుచున్నట్లు నశించుచున్నట్లు గనబడుచున్నను వాస్తవమున నెట్లు శేషించియున్నదో యట్లే శరీరములు పుట్టుచుండ నశించుచుండ మూర్ఖులకు తాను పుట్టుచు నశించుచున్నట్లు గనబడునుగాని దేహాత్మబుద్ధి లేని జ్ఞానికి తాను శేషించుటయే తెలియును. నాసతోవిద్యతేభావో నాభావోవిద్యదేసతః అను గీతావాక్యము (౨-౧౬) చొప్పున సద్వస్తువున కెప్పుడును లేకుండుట యుండదు, అస్పృశకుండుట యుండదు, ఇదియే సర్వవేదాంత సిద్ధాంతము.

అశబ్దమస్పర్శమరూపమవ్యయం తథారసం నిత్యమగంధ
వచ్ఛయత్

37

అనాద్యనంతమహతః పరంధృవం తదేవశిష్యత్వమలం

నిరామయం

3౬

(శు- య; ౧౯ పైంగల, కృ- య; ౮౬ యోగకుండలీ)

టీ. యత్ = ఏది, అశబ్దం = శబ్దముగానిదో, అస్పర్శం = స్పర్శముగానిదో, అరూపం = రూపముగానిదో, అవ్యయం = నాశముగానిదో, తథా = అట్లే, అరసం = రసముగానిదో, నిత్యం = నిత్యమయినదో, అగంధవత్ = గంధవంతముగానిదో, అనాది = అదిలేనిదో, అనంతం = అంతములేనిదో, మహతఃపరం = మహత్తత్వమునకు పరమైనదో, ధృవం = నిశ్చయమైనదో, అమలం = శుద్ధతైత్తస్యస్వరూపమైనదో, నిరామయం = రోగహీనమైనదో, తదేవ = అదియే శిష్యతి = శేషించుచున్నది.

తా|| ఏకాదశేంద్రియము వాని విషయములును నశించుచుండగా వాని కన్నిటికిని విలక్షణమైన బ్రహ్మము నిత్యమై శేషించుచున్నది.

ఇతి సార్థాంతికావళిప్త స్వరూపవాక్యాని షట్త్రింశత్.

ఇట్లు సార్థాంతికావళిప్త స్వరూపవాక్యములు ముప్పదియాలు.

ఇతి సార్థాంతికావ్త విధస్వరూపవాక్య న్యాహత్యతు

ద్వా - చ - విధము.

ఇట్లు సార్థాంతికావ్తవిధ స్వరూపవాక్యములు మొత్తం మూడువందల యిరువదిరెండు.

ఇట్లు పదునెనిమిదవ ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పర బ్రహ్మ జే నమః.

౧౯ ఫలవాక్యములు.

‘సర్వోహవై తత్పరమంబ్రహ్మ వేదబ్రహ్మైవభవతి’ ౧
(అధర్వ- ౫ ముండక- ముం; ౩)

టీ. సర్వోహవై = సమస్తమును, తత్ = తత్త్వదలక్ష్యమైనట్టియు, పరమం = ఉత్కృష్టమైనట్టియు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మముగా, వేద = తెలిసికొన్నట్టివాడు, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే, భవతి = అగుచున్నాడు.

తా॥ సమస్తమును బ్రహ్మమని తెలిసికొనువాడు బ్రహ్మమేయగుచున్నాడు.

‘బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం, ౨
(కృ- య; ౭ తైత్తిరియ; ఆనందవల్లి)

టీ. బ్రహ్మవిత్ = బ్రహ్మవిదుడు, పరం = పరమపదమును, ఆప్నోతి = పొందుచున్నాడు.

తా॥ బ్రహ్మజ్ఞుని ప్రకృతికతీతమైన పరమపదమును బొందును.

‘బ్రహ్మసంస్థోఽమృతత్వమేతి, ౩
(సామ- ౯ ఛాందోగ్య- ప్ర- ౨ ఖం ౨౩)

టీ. బ్రహ్మసంస్థః = బ్రహ్మమునన్నవాడు, అమృతత్వం = నాశనరహితమైన కైరల్యమును, ఏతి = పొందుచున్నాడు.

తా॥ బ్రహ్మమును తెలిసికొనువాడు బ్రహ్మసంస్థుడు.

‘తరతిశోకమాత్మవిత్, ౪
(సామ- ౯ ఛాందోగ్య; ప్ర ౭ ఖం ౧)

టీ. ఆత్మవిత్ = ఆత్మజ్ఞుని, శోకం = శోకమును, తరతి = దాటుచున్నాడు.

తా॥ సచ్చిదానంద స్వరూపమగు నాత్మయే తానని తెలిసికొనువాడు అమృతజడ దుఃఖమైన జగత్తును దాటుచున్నాడు.

యవం వేదాహం బ్రహ్మస్మృతినృపదం సర్వంభవతి ౫

(శు- య- ౧౦ బృహదారణ్యక; బా ౪)

టీ. యః = ఎవడు, ఏవం = ఈరీతుగ, అహం = నేను, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, అస్మి = ఆగుచున్నాను అని, వేద = తెలిసికొనుచున్నాడో, సః = వాడు, ఇదం సర్వం = ఈసమస్తమును, భవతి = అగుచున్నాడు.

తా॥ ఎవడు బ్రహ్మమే నేనని తెలిసికొనుచున్నాడో వాడేసర్వాత్మయగుచున్నాడు.

సపషవిసుకృతోవిదుష్కృతో బ్రహ్మవిద్వాన్ బ్రహ్మైవాభిప్రేతి. ౬

(ఋ- ౨౫ కాపీతకి బ్రాహ్మణ)

టీ. సపషబ్రహ్మవిద్వాన్ = ఆకుబ్రహ్మజ్ఞుని, విసుకృతః = పుణ్యములేని వాడై, విదుష్కృతః = పాపములేనివాడై, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమునే, అభిప్రేతి = పొందుచున్నాడు.

తా॥ బ్రహ్మజ్ఞుని పుణ్యపాప స్వరూపముగు కర్మము నశింపగ నిరంజనుడై బ్రహ్మమును పొందుచున్నాడు పునర్జన్మము నొందడు. పుణ్య కర్మము నొనర్చిన బ్రహ్మలోకాదులకుబోయి మరల జనించును. పుణ్య పాపముల వలన కర్మము అభివృద్ధి నొందునుగాని నశింపదు. బ్రహ్మజ్ఞానమున, కర్మక్షయముకాగా మోక్షము నొందుచున్నాడు.

యవం నిర్భజం వేద నిర్భజవనభవతి ౭

(శు- య- 3౦ సుబాల; ఖం ౯)

టీ. యః = ఎవడు, ఏవం = ఈరీతుగ, నిర్భజం = కారణములేని బ్రహ్మమును, వేద = తెలిసికొనుచున్నాడో, సః = వాడు, నిర్భజవనః = బ్రహ్మమే, (కర్మ బీజములేనివాడై) భవతి = అగుచున్నాడు.

తా॥ ఎవడు నిష్కారణమైన బ్రహ్మము నెరుగుచున్నాడోవాడు జన్మకారణమైన కర్మములేనివాడై బ్రహ్మమే యగుచున్నాడు.

తద్భ్రహ్మైవాహమస్మృతి బ్రహ్మప్రణవమనుస్మరన్

భృమరకీటన్యాయేన శరీరత్రయముత్పృజ్య సన్నాత్యనే

నైవ దేహత్యాగం కరోతిసకృతకృత్యోభవతి'

౧౯

(అధర్వ- ౪౩ నారదపరివ్రాజక)

టీ. అహం = నేను, తద్బ్రహ్మైవ = ఆబ్రహ్మమే, అస్మీతి = ఆగుచున్నానని, బ్రహ్మప్రణవం = బ్రహ్మస్వరూపమైన యోంకారమును, అనుస్మరన్ = స్మరించుచు, భ్రమరకీటన్యాయేన = భ్రమరకీటన్యాయముచేత, శరీరత్రయం = శరీరత్రయాభిమానమును (శరీరమే నేనను నభిమానమును) ఉత్సృజ్య = విడిచి, సన్నాస్య సేనైవ = కాస్త్రోక్తముగ స్వీకరించిన సన్యాసాశ్రమముచేతనే, దేహత్యాగం = నూలదేహత్యాగమునుకరోతి = చేయుచున్నాడో, సః = వాడు, కృతకృత్యః = చేయబడిన కార్యము గలవాడు, భవతి = ఆగుచున్నాడు. ఇకచేయుటకు గార్యమేదియును లేనివాడని తాత్పర్యము.

తా|| భ్రమరము పురుగును తీసికొనివచ్చి దానిచుట్టుతిరుగుచు ధ్వని చేయుచుండును. అధ్వనియందే చిత్తము గలదియై కీటకము క్రమముగ భ్రమరమగును. ఇదియే భ్రమరకీటకన్యాయము. బ్రహ్మస్వరూపమైన యోంకారమును మనస్సు ధ్యానించుచుండగ నాయోంకారమే యగును. ఎవ్వడు దేహాభిమానమును విడిచి సన్నాస్యసాశ్రమమును స్వీకరించి ప్రణవమును ధ్యానించుచు స్థూలదేహమును విడుచునో వాడు కృతకృత్యుడగును. మోక్షము నొందుచున్నాడు.

తమేవంజ్ఞాత్వావిద్యా మృత్యుముఖాత్ప్రముచ్యతే'

౨౦

(అధర్వ- ౪౩ నారదపరివ్రాజక)

తదైవవిద్వాంస ఇహైవామృతాభవంతి'

౧౦

(శు- య ౯౯ కాట్యాయనీయ)

టీ. తం = ఆబ్రహ్మమును, ఏవం = శ్రవణమనననిది ధ్యానసమూహముగ, జ్ఞాత్వా = ఎరిగి, విద్యా = జ్ఞాని, మృత్యుముఖాత్ = సంసారరూప మృత్యుముఖమునుండి, ప్రముచ్యతే = విడువబడుచున్నాడు, తదా = అప్పుడు, ఏవం = ఈరీతుగ, విద్వాంసః = పండితులు, ఇహైవ = ఈదేహమునందే, అమృతాఃభవంతి = బ్రహ్మస్వరూపులగుచున్నారు.

తా|| అపరోక్షజ్ఞానమున బ్రహ్మసాక్షాత్కారముగల పండితులు సంసారరూప మృత్యుముఖమునుండి విడువబడినవారై యీ దేహము

తోనుండియు బ్రహ్మమగుచున్నారు. వారేజీనన్మక్తులు.

అనాద్యసంతమహతః పరంధృవం నిచాయ్యతన్మృత్యుశ్చ
ముఖాత్ప్రముచ్యతే'

౧౧

(కృ-య 3 కఠ; అ ౧ వ 3)

టీ. అనాది = తనకాదిలేనట్టియు, అనంతం = అంతములేనట్టియు, మహతఃపరం = మహతత్త్వమునకు పరమైనదియు, ధృవం = నిశ్చయమైనదియునగు బ్రహ్మమును, నిచాయ్య = ఎరిగి, తన్మృత్యుముఖాత్ = ఆమృత్యుముఖమునుండి, ప్రముచ్యతే = విడువబడుచున్నాడు.

తా|| బ్రహ్మజ్ఞాని సంసారరూపముగ నున్న మృత్యువునుండి విడువబడుచున్నాడు.

యద్జ్ఞత్వాముచ్యతేజంతుః అమృతత్త్వంచగచ్ఛతి'

౧౨

(కృ-య 3 కఠ; అ 3 వ ౬)

టీ. జంతుః = విద్వాంసుడు, యత్ = ఏబ్రహ్మమును, జ్ఞాత్వా = ఎరిగి, ముచ్యతే = ముక్తుడగుచున్నవాడై, అమృతత్త్వంచ = నాశరహితమైన కైరల్యమునుగూర్చి, గచ్ఛతి = పొందుచున్నాడు.

తా|| బ్రహ్మము తానేయని దెలిసిన విద్వాంసుడు ముక్తుడై బ్రహ్మమే యగుచున్నాడు.

యదాపశ్యఃపశ్యతిరుక్మవర్ణం కర్తారమీశంపురుషం

బ్రహ్మయోనిం'

౧౩

తదావిద్వాన్పుణ్యపాపే విధూయనిరంజనః పరమంసామ్యమభ్యుపైతి'

౧౪

(అధర్వ-గీ ముండక ముం 3 ఖం ౧)

టీ. యదా = ఎప్పుడు, పశ్యః = చూచువాడు, (జ్ఞాని) రుక్మవర్ణం = బంగారు వర్ణముగలిగినట్టి (స్వయంప్రకాశమగు), కర్తారం = సకలజగత్కర్తయైనట్టియు, పురుషం = పురుషుడగునట్టియు, బ్రహ్మయోనిం = బ్రహ్మకు కారణమగునట్టియు (పేదమునకు కారణమగునట్టియు) ఈశం = నియామకుడు సంతర్కమియునగు నిశ్వరుని, పశ్యతి = చూచుచున్నాడో, తదా = అప్పుడు, విద్వాన్ =

అజ్ఞాని, పుణ్యపాపే = పుణ్యపాపములను (కర్మబంధమును), విఘ్నాయ = ఎగరగొట్టి, నిరంజనః = నిర్దోషుడై (దేనినంటనివాడై) సామ్యం = సమత్వమైన, పరమం = ప్రకృతికి పరమైన బ్రహ్మమును, అభ్యుపైతి = పొందుచున్నాడు.

తా॥ జగత్తు ఇంద్రజాలమునంటిది. జగత్కర్తయగు నీశ్వరుడు ఇంద్రజాలకునినంటివాడు. ఇంద్రజాలకుని జూడనంతవరకు నింద్రజాలము సత్యముగ నున్నట్లుండును. మనుష్యుడెప్పుడొంద్రజాలకు నెరుగుచున్నాడో యపుడొంద్రజాలము మిథ్యయని చిరసించుచు స్తిమితుడగును. అట్లే జగత్తునకు నిమిత్తకారణభూతుడైన ఈశ్వరునెరిగిన జగత్తునందలి వ్యామోహము నశించును. అప్పుడు శుద్ధశాంతమైన బ్రహ్మము నొందుచున్నాడు.

ఏతద్వ్యవేదనిహితం గుహాయామవిద్యాగ్రంధిం వికిర

తీహ సౌమ్య'

౧౫

(అధర్వ- ౫ ముండక- ముం ౨)

టీ. సౌమ్య = ఓశ్వేతకేకూ, గుహాయాం = పంచకోశాత్మకమైన గుహాయందు, నిహితం = ఉన్నట్టి, ఏతత్ = ఈబ్రహ్మమును, యః = ఎవడు, జేద = తెలిసికొనుచున్నాడోవాడు, ఇహ = ఈదేహమందే, అవిద్యాగ్రంధిం = అవిద్యయనుచుడిని, వికిరతి = చిమ్ముచున్నాడు.

తా॥ పంచకోశములకు గుహాయనిపేరు. ఆగుహాయందున్న బ్రహ్మము నెరుంగువాడు అవిద్యాబంధమును త్రెంచుచున్నాడు. పంచకోశాతీతము బ్రహ్మమని తెలియవలయును.

భిద్యతేహృదయగ్రంధిశ్చ ద్యంతేసర్వసంశయాః' ౧౬

క్షీయంతేచాస్యకర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే' ౧౭

(సామ- ౬౧ మహా; అ ర, అధర్వ ౭౦ అన్నపూర్ణ - అర, కృ- య ౧౦౬)

(సరస్వతీరహస్య, కృ- య ౬౩ యోగశిఖ, అధర్వ- ౫ ముండక)

(ముం- ౨ ఖం ౨ ఇంకచాలాయున్నవి)

టీ. పరావరే = సర్వోత్కృష్టమైన, తస్మిన్ = ఆబ్రహ్మము, దృష్టే = తెలియబడిన దగుచుండగా, అస్య = బ్రహ్మమునెరిగినట్లైనయొక్క, హృదయగ్రంధిః =

హృదయమందు నుడివలెనున్న యజ్ఞానము, భిద్యతే = భేదింపబడుచున్నది, సర్వ సంకయాః = సమస్త సందేహములు, భిద్యంతే = భేదింపబడుచున్నవి. కర్మాణి = సర్వకర్మలు, క్షీయంతే = క్షీణించుచున్నవి.

తా॥ బ్రహ్మమందు దృష్టిగలజ్ఞానికి సందేహములు నశించును. అజ్ఞానమునశించును. కర్మము నశించును అని తాత్పర్యము.

యదానద్యస్స్యందమానా స్సముద్రేఽస్తంగచ్ఛంతి నామ
రూపేవిహాయః

౧౮

తథావిద్వాన్నామ రూపాద్విముక్తః పరాత్పరం పురుష
ముపై తిదివ్యం

౧౯

(అధర్వ- ౫ ముండక ముం ౩ ఖం ౨)

టీ. యథా = ఏప్రకారము, స్వందమానాః = చలించు, నద్యః = నదులు, నామరూపే = నామరూపములను, విహాయః = విడిచి, సముద్రే = సముద్రమునందు, అస్తంగచ్ఛంతి = లయమునొందుచున్నవో, తథా = అట్లే, విద్వాన్ = జ్ఞాని, నామరూపాత్ = నామసహితముగు రూపమునుండి (జగత్తునుండి) విముక్తః = ముక్తుడై, దివ్యం = ప్రకాశస్వరూపుడైన, పురుషం = పురుషుడైన, పరాత్పరం = పరమాత్మను, ఉపైతి = పొందుచున్నాడు.

తా॥ నదులు సముద్రమున కలియునపుడు తమ నామరూపములను విడిచి సముద్రమునందై క్యమునొందునటుల బ్రహ్మజ్ఞాని నామరూపాత్మకమైన జగత్తునుండి ముక్తుడై శరీరత్రయరహితుడై యాత్మాయందై క్యము నొందును.

జ్ఞాత్వాతంమృత్యుమత్యేతినాన్యః పంథావిముక్తయేః

౨౦

(కృ- య; ౧౨ కైవల్య)

టీ. తం = ఆపరమాత్మను, జ్ఞాత్వా = ఎరిగి, మృత్యుం = మృత్యువును, అత్యేతి = అతిక్రమించుచున్నాడు, విముక్తయే = మోక్షముకొరకు, అన్యః = ఇతరమైన. పంథాః = మార్గము, వ = లేదు.

తా॥ జ్ఞానమున తానే పరమాత్మయని యెరిగినవాడు జననమరణరహితుడగుచున్నాడు. ఆత్మజ్ఞానమదక్క ముక్తికితరమార్గములేదు.

తద్రూపహృహమిజ్జాత్వా బ్రహ్మసంపద్యతేధృవం, ౨౧
(అధర్వ- ౮౦ త్రిపురతాపసి; ఉ ౫)

టీ. అహం = నేను, తద్రూపహృతి = ఆబ్రహ్మమేయని, జ్ఞాత్వా = ఎరిగి,
బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును, ధృవం = నిశ్చయముగ, సంపద్యతే = పొందుచున్నాడు.

తా॥ నేనే బ్రహ్మమని దృఢముగ నెరిగినవానిచే బ్రహ్మముపొంద
బడుచున్నది.

యత్రయత్రహృతోజ్ఞానీ పరమాదరవిత్సదా, ౨౨
(కృ- య; ౪౦ బ్రహ్మవిద్యా)

పరబ్రహ్మణీయేత నతస్యోక్త్యాగ్రితిరిష్యతే' ౨౩
(కృ- య; ౪౦ యోగతత్త్వ)

టీ. సదా = ఎల్లప్పుడు, పరమాదరవిత్ = ఉత్క్రష్టమైన యాదరణను
నెరిగిన (సర్వత్ర సమబుద్ధిగలిగిన), జ్ఞానీ = ఆత్మజ్ఞాని, యత్రయత్ర = ఎక్కడెక్కడ
మృతః = చచ్చినవాడగునో (అచ్చటచ్చట అచచ్చినవాడు) పరబ్రహ్మణీ = బ్రహ్మ
మునందు, లీయేత = వికృతమునొందును (కాని), తస్య = ఆజ్ఞానియొక్క, ఉక్త్యాగ్రి
తిః = ప్రాణముపోవుట, నేష్యతే = ఇచ్చగింపబడును.

తా॥ జ్ఞాని మృతినొందినట్లుగుపడునపుడు బ్రహ్మమునం దై క్యము
నొందునుగాని ప్రాకృతులవలె లోకాంతరములకుబోయిమరలజన్మించడు

యద్యత్స్వాభిమతం వస్తు తత్త్యజ్ఞమోక్షమశ్నుతే' ౨౪
(సామ- ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. యద్యత్ = ఏదేది, స్వాభిమతం = తనకిష్టమైన, వస్తు = వస్తునో, తత్ =
దానిని, త్యజ్ఞ = విడుచుచు, మోక్షం = మోక్షమును, అశ్నుతే = పొందుచున్నాడు.

తా॥ కామాదులను విడిచిన మోక్షమునొందునని యభిప్రాయము.

అసంకల్పనశస్త్రేణఛిన్నం చిత్తమిదం యదా' ౨౫
'సర్వం సర్వగతం శాంతం బ్రహ్మసంపద్యతే తదా' ౨౬

(సామ- ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. యదా = ఎప్పుడు, అసంకల్పనశస్త్రేణ = అసంకల్పమును ఖగ్గముచేత,
ఇదంచిత్రం = ఈచిత్రము, ఛిన్నం = చేరించబడునో, తదా = అప్పుడు, సర్వం =

సమస్తమును, సర్వగతం = సర్వమందున్నదియు, శాంతం = శాంతమైనదియునగు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మము, సంపద్యతే = పొందబడుచున్నది.

తా॥ సంకల్పరహితమై చిత్తమెపుడు సశించునో యపుడు శాంత స్వరూపమగు బ్రహ్మము పొందబడుచున్నది.

‘ప్రియేషు స్వేషు సుకృతమప్రియేషు చ హమ్మృతం’ ౨౬

‘విసృజ్యధ్యానయోగేన బ్రహ్మస్వేతిసనాతనం’ ౨౭

(అధర్వ- ౪౩ సారదపరివ్రాజక)

టీ. స్వేషు = తన, ప్రియేషు = ప్రിയవస్తువులయందును, సుకృతం = సుకృతమును (మంచిపని) అప్రియేషుచ = తనకిష్టముకాని వానియందును, హమ్మృతం = దుష్కృతమును (చెడ్డపని) విసృజ్య = విడిచి, ధ్యానయోగేన = ధ్యానయోగముచే, సనాతనం = అనాదినిర్ధమైన, బ్రహ్మస్వే = బ్రహ్మమునే, ఏత = పొందుచున్నాడు.

తా॥ శాస్త్రసమ్మతముకాని వస్తువు తనకిష్టముగనుచున్నది మంచిదని దానియందు సుకృతము నారోపించక దానిని విడిచి శాస్త్రసమ్మతమైన వస్తువు తనకిష్టముగాని యపుడది మంచిదికాదని దానియందు ద్వేషమువిడిచి ధ్యానమున బ్రహ్మము నొందవలయును. రాగ ద్వేషముల విడిచి ధ్యానమున బ్రహ్మము పొందవలయును.

‘ఘటాకాశమివాత్మీయ విలయంవేత్తిత త్వతః’ ౨౯

‘సగచ్ఛతినిరాలంబం జ్ఞానాలోకంసమంతతః’ ౩౦

(శు- య; గో- పై ౧౪; అ ౪)

టీ. యః = ఎవడు, ఘటాకాశమి = ఘటాకాశమువలె (ఘటమునకింపగా ఘటాకాశము మహాకాశమున గలియునట్లు) అత్మీయవిలయం = ప్రత్యగాత్మ స్వరూపుడైన తనయొక్కను, త త్వతః = తత్త్వజ్ఞానముచే, వేత్రి = తెలిసికొనుచున్నాడో, సః = వాడు, సమంతతః = అంతటను, జ్ఞానాలోకం = జ్ఞానదృష్టిని, నిరాలంబం = ఆధారములేని బ్రహ్మమును, గచ్ఛతి = పొందుచున్నాడు.

తా॥ ఘటము నశింపగ ఘటాకాశము మహాకాశమగునని యెరుగునట్లు తత్త్వజ్ఞానమున నుపాధినశింపగ ప్రత్యగాత్మయగు తాను బ్రహ్మమగునని యెరుగువాడు బ్రహ్మమగుచున్నాడు.

త్రౌణాగ్రేష్వబరౌభానౌ సరనాగామరేషుచ' 3౧

యత్త్రిష్ఠితీదేవాహం ఇతిమత్వానశోచతి' 3౨

(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౩)

టీ. తృణాగ్రేష్వు = అతిస్వల్పములయిన తృణాగ్రములందును, అంబరే = ఆనం
తమైన ఆకాశమందును, భానౌ = లేబోరాశియగు సూర్యునియందును, సరనాగామ
రేషుచ = మనుష్యగజాదిజంతు లేవలయందును, యత్ = ఏబ్రహ్మము, త్రిష్ఠితీ =
ఉన్నదో, తదేవ = అర్హహ్మమే, అహమితి = నేనని; మత్వా = తలచి; నశోచతి =
శోకింపడు.

తా॥ సర్వపరిపూర్ణమగు బ్రహ్మమే తానని దేహేంద్రియాదులు
తానుగానని తన్నగు నెరిగి యీ దేహేంద్రియాదులకు గలుగు నుపద్ర
వములకు తాను శోకింపడు. బ్రహ్మమే తానను జ్ఞానమున తానుగాని
దేహేంద్రియాదులకు శోకింపకుండుటయు వ్యామోహము చెందకు ఓ
టయు ఫలము.

సర్వసాక్షిణమాత్మానం వర్ణాశ్రమవిపరీతం' 33

బ్రహ్మరూపతయాపశ్యత్ బ్రహ్మైవభవతిస్వయం' 3౪

(కృ- య; ౯౮ వరాహ)

టీ. సర్వసాక్షిణం = సమస్తదేహేంద్రియ వృత్తులకు సాక్షియు; వర్ణాశ్రమ
విపరీతం = వర్ణాశ్రమములులేనిదియు; ఆత్మానం = ప్రత్యగాత్మ్యుని తన్ను; బ్రహ్మ
రూపతయా = పరబ్రహ్మస్వరూపమున; పశ్యత్ = చూచుచు; స్వయం = తాను;
బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే; భవతి = అగుచున్నాడు.

తా॥ సమస్తమునకు సాక్షియు వర్ణాశ్రమములు లేనిదియునగు
ప్రత్యగాత్మను (తనను) బ్రహ్మముగ నిశ్చయించు తాను బ్రహ్మమగును.

తద్రూప్యనందమద్వంద్వం నిర్గుణంసత్యచిద్గుణం' 3౫

విదిత్వాస్వాత్మనోరూపం నభిభేతికుతశ్చన' 3౬

(కృ- య; ౯౮ వరాహ- అ ౨౩ కఠ, సామ- ౬౧ మహా; అ ౪)

టీ. ఆనందం = ఆనందమును; అద్వంద్వం = ముఖముఃఖాది ద్వంద్వములులేనిది
యు; నిర్గుణం = త్రిగుణరహితమును; సత్యచిద్గుణం = సత్యజ్ఞాన ఘనమునునగు;
తద్భిన్నా = అబ్రహ్మము; స్వాత్మనః = తనయొక్క; రూపం = రూపముని; విది
త్వా = తెలిసి; కుతశ్చన = దేనివలనను; నభిభేతి = భయపడడు.

తా॥ సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపముగు బ్రహ్మమే తానని జ్ఞానియెప్పుడును భయపడడు.

వాసనాసంపరిత్యజ్య మయి చిన్మాత్రవిగ్రహే 32

యస్తిష్ఠతి గతస్నేహస్సోహం సచ్చిత్సుఖాత్మకః 33
(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక)

టీ. వాసనా = చిత్తవృత్తులకు బీజమైన వాసనను; సంపరిత్యజ్య = లెస్సగను విడిచి; యః = ఎవడు; గతస్నేహః = రాగ ద్వేషాదికము లేనివాడై; చిన్మాత్రవిగ్రహే = చిన్మాత్రస్వరూపుడనగు; మయి = నాయందు; తిష్ఠతి = ఉన్నవాడగునో; సచ్చిత్సుఖాత్మకః = సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుడగు; సః = వాడు; అహం = నేను.

తా॥ వాసనాత్రయమును విడిచి వ్యామోహము లేక ఎవడు బ్రహ్మమందుండునో సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుడగు వాడే బ్రహ్మము.

దర్శనాదర్శనేహిత్యా స్వయం కేవలరూపతః 34

యత స్తేకపితౄర్దూలబ్రహ్మ తిచ్ఛ్రీహవిత్స్వయం 35
(శు- య; ౧౦౮ ముక్తిక)

టీ. కపితౄర్దూల = కపిత్రేఘడవగు హనుమంతుడా; దర్శనాదర్శనే = జ్ఞానాజ్ఞానములను (కాస్తా)కాత్రములను హిత్యా = విడిచి; స్వయం = తాను; కేవలరూపతః = దృక్త్రేయవిత్వతీయబ్రహ్మ స్వరూపమున; యః = ఎవడు; అతః = ఉన్నాడో; తిచ్ఛ్రీహవిత్ = అబ్రహ్మము నెరుగుజ్ఞాని; స్వయం = తానే; బ్రహ్మ = బ్రహ్మమైయున్నాడు.

తా॥ విధినిషేధములను విడిచి స్వస్వరూపమున నున్నవాడు బ్రహ్మమేయైయుండును బ్రహ్మజ్ఞానమున సర్వదుఃఖ నివృత్తియును బ్రహ్మమగుటయును ఫలమని తెలియవలెను.

ఇతి సార్థాంతిక ఫలవాక్యాని చత్వారింశత్

ఇట్లు సార్థాంతిక ఫలవాక్యములు నలుబది

ఇత్యేకోనవింశం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఓమ్.

పరబ్రహ్మణేనమః.

10 విదేహముక్తివాక్యములు.

‘విము కశ్చవిముచ్యతే’

౧

‘గుహగ్రంధిభ్యోవిముక్తోఽమృతోభవతి’

౨

(అధర్వ-గే ముండక-ముం 3-ఖం-౨)

టీ. విముక్తశ్చ = విముక్తుడు, విముచ్యతే = విడువబడుచున్నాడు, గుహగ్రంధిభ్యః = గుహగ్రంథాలవల్లనండి, విముక్తః = విడువబడినవాడు, అమృతోభవతి = నాశనరహితమైన బ్రహ్మమగుచున్నాడు.

తా|| తానుస్వతస్సిద్ధముగ ముక్తుడై యున్నాడుగాన ముక్తుడనబడును. అట్టివాడు అవిద్యావరణచే బద్ధుడైనట్లు గనబడుటచే జ్ఞానమున నవిద్యనశించగా ముక్తుడైనట్లు గనబడుచున్నాడు. పంచకోశములు గుహయనబడును. గ్రంథియనగా ముడి. ఏకోశమందైన నభిమానముబూని యాకోశమేతానని భ్రమకొందుటయే గుహగ్రంధి. అట్టి గుహగ్రంథినుండి విడువబడినవాడు బ్రహ్మమగుచున్నాడు.

‘అథాకామయమానోనిష్కామ ఆప్తకామఆత్మకామో

నతస్యప్రాణాత్క్రమ్యం త్యక్తైవసమవశీయంతేబ్రహ్మైవసప్రహ్మప్యేతి’

(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక- అ ౬-బ్రా-౪)

టీ. అకామయమానః = కోరికలను కోరనివాడగుచు, నిష్కామః = కోరికలేనివాడై, ఆప్తకామః = పొందబడిన కోరికగలవాడై, ఆత్మకామః = ఆత్మయందు కోరికగలవాడగును. తస్య = ఆబ్రహ్మజ్ఞానియొక్క, ప్రాణాః = ప్రాణములు, నోత్క్రామ్యంతి = మరియొకచోటికిబోవు, ఆత్యైవ = ఈశరీరమునందే, సమవశీయంతే = బ్రహ్మమునందైక్యమును చెందుచున్నవి. సః = ఆజ్ఞాని, ప్రహ్మప్యేతి = బ్రహ్మమనొందుచున్నాడు, బ్రహ్మైవ = బ్రహ్మమే యగుచున్నాడు.

తా|| జ్ఞాని నిష్కాముడు అప్తకాముడునై అత్మకాముడగుటచే నతని ప్రాణములు స్వర్గాదిలోకములకు బోక బ్రహ్మమునం దై క్యము నొందును. అప్పుడతడు బ్రహ్మమేయగుచున్నాడు. నిష్కాముడై యాత్మకాముడుగాక మరియొకదానిని గోరిన బ్రహ్మమునొందక యా యాలోకమునకుబోయి మరల జన్మించును. మరణకాలమందే దేవ తను స్మరించునో యా దేవతాలోకమునకు బోయి యాస్వరూపము నొందునని యంయంవాసిస్మరన్భాసంత్యజత్యం తేక భేబరం । తంతమే నైతికాంతేయ సదాతద్భావభావితః' అని గీతావాక్యము (అ-౨-శ్లో-౬) గలదు గావున నాత్మకాముడై యుండవలయును. లేకుండిన 'ఆబ్రహ్మభువనాల్లోకాః పునరావర్తినోఽస్తునః' అను గీతావాక్యము (అ-౨-శ్లో-౧౬) చొప్పున నేలోకమునకు బోయినను పునర్జన్మము గలుగును.

తద్యథాహినిర్లయనీ వల్మీకేమృతాప్రత్యస్తా శయితైవ

మిదంశరీరంశేతేతథాయమ శరీరోమృతః'

౪

(శు-య; ౧౦ బృహదారణ్యక; అ-౬-బా-౪)

టీ. అయం = ఈజ్ఞాని, అశరీరః = శరీరములేనివాడును, అమృతః = నాశన రహితమైన బ్రహ్మమునగుచుండ, ఇదంశరీరం = ఊహ్యులశరీరము, శేతే = పడియుండును (జ్ఞానికి దేహభిమానముండదు గావున శరీరము సంరక్షింపబడక పడియుండునని యు నభిప్రాయముగలదు) తద్యథా = అదియెట్లునిన, మృతా = నిరీ వమైన, అహి నిర్లయనీ = పాముపొర, శల్మీకే = పుట్ట యందు, ప్రత్యస్తా = ఉంచబడినదై, తథా శయితైవ = పడియుండునట్లే

తా|| పాము తనచే నిమగ్నమైన పొర యేమగుచున్నను దానిని స్మరింపనట్లు జ్ఞాని తాను బ్రహ్మమని యెరుగక తనశరీర మేమగుచున్నను దానిని స్మరింపడు.

అశరీరోనిర్లింగియోఽప్రాణస్సచ్చిదానందమాత్రస్సస్వస్వరా
ద్యవతి.

౫

(అధర్వ- ౨౭ నృసింహోత్తరతాపిని- ఖం- ౭)

టీ. అశరీరః = స్థూలదేహములేనివాడును, నిర్లింగియః = ఇంద్రియములులేని

వాడును, అప్రాణః = ప్రాణములేనివాడును, సచ్చిదానందమాత్రః = సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపుడునై, స్వస్వరాట్ = స్వయంప్రకాశమానుడు, భవతి = అగుచున్నాడు.

తా॥ విదేహము క్తుడు దేహేంద్రియ ప్రాణములులేనివాడై సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమగు బ్రహ్మమగుచున్నాడు. దేహేంద్రియప్రాణములు లేనివాడనుటచే జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థలతోగూడిన స్థూల సూక్ష్మ కారణశరీరములు లేనివాడని యభిప్రాయము. స్థూలశరీరము జాగ్రదవస్థలోనుండును. ఇంద్రియములు (మనస్సు స్వప్నావస్థలోనుండును. ప్రాణములు సుషుప్తియందును వృత్తి విడువకుండును. విదేహము క్తునకు మూడుశరీరములు నశించునుగాన దేహేంద్రియ ప్రాణములుండవనియును జీవన్ముక్తున కుండుననియు తాత్పర్యము. అయితే జీవన్ముక్తుని కింద్రియార్థముల దగులని ఇంద్రియములును వాసనలులేని చిత్తమునుండును.

పృథివ్యపుప్రలీయతే ఆపోజ్యోతిషిప్రలీయంతేజ్యోతిర్వాయా
విలీయతే వాయురాకాశే ఆకాశమింది యేష్వింద్రియాణి
తన్మాత్రేషుతన్మాత్రాణి భూతాదావిలీయంతేభూతాదిర్మహా
తివిలీయతేమహానవ్యక్తే విలీయతేఽవ్యక్తమక్షరే విలీయతే
క్షరంతమసివిలీయతే తమఃపరేదేవపరీధవతి ౬

(శు- య- 3౦ సుబాల- ఖం ౨)

టి. పృథివీ = భూమి, అప్పు = ఉదకములందు, ప్రలీయతే = లయించుచున్నది, ఆపః = ఉదకములు, జ్యోతిషు = అగ్నియందు, ప్రలీయతే = లయించుచున్నది, జ్యోతిః = అగ్ని, వాయా = వాయువునందు, విలీయతే = లయించుచున్నది. వాయుః = గాలి, ఆకాశే = ఆకాశమునందును, ఆకాశః = ఆకాశము, ఇంద్రియేషు = ఇంద్రియములందును, ఇంద్రియాణి = ఇంద్రియములు. తన్మాత్రేషు = పంచతన్మాత్రలందును, తన్మాత్రాణి = తన్మాత్రాలు, భూతాదా = భూతాదియైనవిక్షేపబీజమందును, విలీయంతే = లయించుచున్నవి, భూతాః = భూతాదియగువిక్షేపబీజము, మహతి = మహాతత్త్వమున, విలీయతే = లయించుచున్నది. మహాత్ = మహాత్తత్త్వము, అవ్యక్తే = అవ్యక్తమందు, విలీయతే = లయించుచున్నది. అవ్యక్తం = అవ్యక్తము, అక్షరే = హృదస్థనియందు, విలీయతే = లయించుచున్నది

అక్షరం = అక్షరము, తమసి = ప్రకృతియందు, విరీయతే = లయించుచున్నది,
తమః = ప్రకృతి, పరే = సమస్తమునకు పరుడైన, దేవే = దేవునియందు, (చిదా
నందమైన సద్వస్తువున) ఏకీభవతి = వికృతమొందుచున్నది.

తా॥ స్పష్టము.

బ్రహ్మాండంతద్గతలోకాని కార్యరూపాంశృ కారణత్వంపాప్య
యిత్యాతతన్మాత్మ్యాంగం కర్మేంద్రియాణిపాప్యజ్ఞానేం
ద్రియాణి అంతఃకరణచతుష్టయంచైకీకృత్యసర్వాణిభాతీకాని
కారణేభూతపంచకే సంయోజ్యభూమిరి జలేజలం వహ్నా
వహ్నించాయావాయుమాకాశేచాకాశమహంతాశేచాహం
కార మహతిమహదవ్యక్తేవ్యక్తంపురుషే క్రమేణవిరీయతే
విరాడ్ధిరణ్యగ ర్భేశ్వరా ఉపాధివిలయాత్పరమాత్మచిత్తయంతే

(శు- య; గో. పైంగల- అ 3)

టీ. బ్రహ్మాండం = బ్రహ్మాండమును, కార్యరూపాంశృ = కార్యరూపములు
గానున్న, తద్గతలోకాని = బ్రహ్మాండముననున్న లోకములను, కారణత్వం = కారణ
స్వరూపమును, పాప్యత్వా = పొందింపజేసి, తతః = తరువాత, మాత్మ్యాంగం =
మాత్మశరీరాంగ సమదాయమైన, కర్మేంద్రియాణి = కర్మేంద్రియములను, ప్రాణాం
శృ = పాణిములను, జ్ఞానేంద్రియాణి = జ్ఞానేంద్రియములను, అంతఃకరణచతుష్ట
యంచ = అంతఃకరణ చతుష్టయమైన మనోబుద్ధి చిత్తహంకారములను, ఏకీకృత్య =
ఐక్యతగాజేసి, (లింగదేహమును నాశముచేసి) సర్వాణి = సమస్తమైన, భౌత
కాని = భూతకార్యములను, కారణే = ఆధారీకములకు కారణమైన, భూతపంచ
కే = భూతపంచకమునను, (పంచభూతములందు) భూమిం = భూమిని. జలే = జల
మునందును, జలం = జలమును, వహ్నా = అగ్నియందు, వహ్నిం = అగ్నిని,
వాయా = వాయువునందును, వాయుం = వాయువును, ఆకాశేచ = ఆకాశము
నందును, ఆకాశం = ఆకాశమును, అహంకారేచ = అహంకారమునందును,
అహంకారం = అహంకారమును, మహతి = మహత్తత్త్వమునందును, మహత్ =
మహత్తును, అవ్యక్తే = అవ్యక్తమందును, అవ్యక్తం = అవ్యక్తమును, పురుషే = పర
మాత్మయందును, క్రమేణ = క్రమముగా సంయోజ్య = కూర్చి, విరీయతే = తానై
శ్వరుడునుచున్నాడు, ఉపాధివిలయాత్ = ఉపాధినాశమున, విరాట్ = వైశ్వానరు

జును, హిరణ్యగర్భ = నూతాత్మయును, ఈశ్వరాః = అంతర్యామియును, పద
మాత్మని = పరబ్రహ్మమున, లీయంతే = వికలమునగుచున్నారు.

తా॥ బ్రహ్మాండము తద్గతలోకములు కార్యరూపములు గావున
వానిని వానికికారణమైన మాయయందు గలిపి మిథ్యగానెంచి, లింగాం
గభంగముజేసి ప్రత్యేగాత్మ స్వరూపుడగు తానుబ్రహ్మనుగుచున్నాడు.
వాడే విదేహముక్తుడు. స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరభేదముచే బ్రహ్మమే
విరాడ్ధిరణ్యగర్భేశ్వరలను నాములవ్యవహరించబడుచున్నది కావున
నాయుపాధినాశమున నాయీశ్వరత్రయము నశింపబ్రహ్మమే అవును.

ప్రాగ్భక్తయనశ్చాదేహ త్రియభంగం ప్రాప్యోపాధివినిర్ముక్త
ఘటాకాశవత్పరిపూర్ణతా విదేహముక్తిః

(శు-య; ౧౦౮ ముక్తిక-అ ౧)

టీ. ఉపాధివినిర్ముక్తఘటాకాశవత్, ఉపాధివినుర్ముక్త = ఉపాధియైన
ఘటము నశింపదానినుండి విడువబడిన, ఘటాకాశవత్ = ఘటాకాశమువలె
(ఉఘటాకాశము మహాకాశమున గలిసి పరిపూర్ణమైనట్లు (ప్రార్థితయవశాత్ =
ప్రాగ్భక్తనాశమున (ఇతరులచే నాశింపబడిన పార్థివము), దేహత్రయభంగం =
స్థూలసూక్ష్మకారణ శరీరములయొక్క భంగమును, ప్రాప్య = పొంది, పరిపూర్ణ
తా = (పొందగా గలిగిన) పరిపూర్ణత్వము, విదే = విదేహముక్తియగును.

తా॥ ఘటసప్తమున ఘటాకాశము మహాకాశమై పరిపూర్ణత్వము
నొందినట్లు ప్రత్యేగాత్మ స్వరూపుడగు తాను శరీరత్రయ నాశమున
బ్రహ్మమై అనంతత్వమునొందును. శరీరత్రయభంగమే విదేహముక్తి
యని ముఖ్యాభిప్రాయము.

యదాసర్వేప్రముచ్యంతే కామాయేనస్యహృదిస్థితాః
అథమర్త్యైమృతోభవత్యత్ర బ్రహ్మసమశ్నుతే

(కృ-య; 3 కఠ-అ ౨ వ ౬)

టీ. యదా = ఎప్పుడు, అస్య = ఈపురుషునియొక్క, హృదిస్థితాః = హృద
యమునందున్న, యేకానాః = ఏకాంకలు, సర్వే = అన్నియును, ప్రముచ్యంతే =
విడువబడుచున్నవో, (అప్పుడు అనగ), అథ = అనంతరమున, మర్త్యైః = ఈపురుషులు

షుడు, అమృతః = అమృతుడు, భవతి = అగుచున్నాడు, అత్ర = ఈదేహమునందే, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును, సమశ్చ తే = పొందుచున్నాడు.

తా॥ సమస్తకామములను విడిచిన యీపురుషుడు ఈదేహము నందే బ్రహ్మమును పొందుచున్నాడు. కామము సశించిన స్వర్గాదు లందువలె పరోక్షముగ గాక యీ దేహమునందే ప్రోక్షముగ ఫలము నొందునని తాత్పర్యము,

వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థా స్సన్న్యాసయోగాద్యత యశ్చ
 స్థసత్వాః ॥ ౧౧
 తేబ్రహ్మలోకేతు పరాంతకాలే పరామృతాత్పరి ముచ్యంతి
 సర్వే. ॥ ౧౨

(కృ- య; ౧౨ కై వల్య అధర్వ- ౫ ముండక ము- 3 ఖం ౨)

టి. వేదాంతవిజ్ఞాన = వేదాంతానుభవజ్ఞానమున, సునిశ్చిత = లెస్సగ నిశ్చయించబడిన, అర్థాః = విషయముగలవారును, సన్న్యాసయోగాత్ = సన్న్యాసయోగమువలన (కర్మసన్న్యాసమున), యతః = యతులైనవారును, పుద్ధసత్వాః = శుద్ధసత్వప్రధానులును (జగత్తు మిథ్యగ దలచువారు), తేసర్వే = వారందరు, బ్రహ్మలోకేతు = బ్రహ్మలోకముందు, పరాంతకాలే = పరిశయకాలమున, పరామృతాత్ = అమృతస్వరూపమైన బ్రహ్మముగుటవలన, పరిముచ్యంతి = విదేహముక్తులగుచున్నారు

తా॥ శుద్ధసత్వగుణప్రధానులును కర్మసన్న్యాస మొనర్చి యతులైన వారును వేదాంతానుభవజ్ఞానమున తామే బ్రహ్మమును నిశ్చయము గలవారును నేదేని యొక కారణమున (అగామిప్రతిబంధమున) బ్రహ్మలోకముబొంద కోరికగలవారగుదు రేని వారుబ్రహ్మలోకమునకుబోయి బ్రహ్మతో విదేహముక్తులగుదురుగాని మరల పునర్జన్మమెత్తరు. వీరు గాక యితరకర్మములచే బ్రహ్మలోకముపొందువారు మరలజన్మింతురు. బ్రహ్మజ్ఞాని సత్యలోకముబొంద నిచ్చించిన ముక్తినిబొందక బ్రహ్మలోకమునకు బోవుననుటకు బ్రహ్మలోకాభివాంఛాయాం సమ్యక్స

త్యాంనిరుధ్యతాం విచారయే ద్యతత్తానం సతుసాత్మాత్కరోత్యయం.
వేదాస్తవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థా ఇతిశాస్త్రతః బ్రహ్మలోకేశకల్పాంతే
బ్రహ్మణా సహముచ్యతే' అని విద్యారణ్యులును చెప్పుచున్నారు.
ఈవాక్యములకు నీయపనిపత్తులయందు స్వరములేదు అయినప్పటికిని
తైత్తిరీయ యాజ్ఞోకోపనిషత్తు అను నారాయణమందున్న స్వరము
వేయడమయినది.

జీవన్ముక్తపద్ధుత్వక్వా స్వదేహీకాలసాత్కృతే' ౧౩

విశత్వదేహము క్తత్వం పవనోఽస్పందతామహ' ౧౪

(శు-య; ౫౯ వైంగల-అ ౩, కృ-య; ౮౬ యోగకుండలీ)

(శు-య; ౧౦౮ ముక్తిక; సామ-౬౧ మహా; అ ౨)

టీ = స్వదేహీ = తనదేహము, కాలసాత్కృతే = మృతినొందుచుండగా
జీవన్ముక్తపదం = జీవన్ముక్తస్థితిని, త్వక్వా = విడిచి, అదేహము క్తత్వం = విదేహము
క్తస్థితిని, విశతి = పొందుచున్నాడు. పవనః = అతనిప్రాణవాయువు, ఇహ =
ఇక్కడనే, అస్పందతాం = నిశ్చలత్వమును పొందుచున్నది.

తా॥ స్థూలదేహము నశించుచుండగా జీవన్ముక్తస్థితినివిడిచి విదేహము
క్తస్థితిని పొందును అప్పుడు ప్రాణము బ్రహ్మము నైక్యమగును.
జ్ఞాని స్థూలదేహముతోనుండుట జీవన్ముక్తియగును. నిరుపాధికమై
బ్రహ్మమున నైక్యమగుట విదేహముక్తి.

తస్యాభిధ్యానాద్యోజ నాత్తత్త్వభావాత్ భూయశ్చాంతేవిశ్వ
మాయానివృత్తిః' ౧౫

(కృ-య; ౧౪ శ్వేతాశ్వతార-అ ౧)

టీ. భూయశ్చ = మాటిమాటికి, అభిధ్యానాత్ = దృఢధ్యానము వలన
ను, యోజనాత్ = జీవేశ్వరైక్యాను సంధానమునను, తత్త్వభావాత్ = బ్రహ్మ
సత్వము జగత్తుపిఘ్యమును తత్త్వజ్ఞానమునను, తస్య = అజ్ఞానియొక్క, విశ్వమా
యా = తనకార్యముతోగూడిన మాయయొక్క (మాయయు మాయకార్యమైన
జగత్తును) నివృత్తిః = నాశనమగును.

తా॥ ఎల్లప్పుడు తత్త్వవిచారముచేయుచు తానే బ్రహ్మమనియు

జగత్తు మిథ్యయనియు తలంచు జ్ఞానికి మాయయు మాయాకార్యమగు జగత్తును నివృత్తియగును.

‘తతస్సత్సంబధూవాసో యద్గిరామవ్యగోచరం’ ౧౬
(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౩)

టీ. తతః = విదేహముక్తిగలిగిన తరువాత, ఆసో = ఈజ్ఞాని, యత్ = ఏది గిరామపి = వేదములకును (వాక్కులకును) ఆగోచరం = తెలియబడనిదో, సత్ = ఆనందస్థుడే, సంబధూన = ఆయెను,

తా॥ సిద్ధిప్తికి పూర్వమున భేదత్రయములేని సద్వస్తువుగలదో యానందస్థుడే యీవిదేహము క్తుడగుచున్నాడు.

‘యచ్ఛూన్యవాదినాం శూన్యంబ్రహ్మబ్రహ్మవిదాంచయత్’ ౧౭
‘విజ్ఞానమాత్రంవిజ్ఞాన విదాయదమలాత్మకం’ ౧౮
(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౩)

టీ. యత్ = ఏది, శూన్యవాదినాం = శూన్యమనివాదించువారికి (నాస్తి కులకు, శూన్యం = శూన్యమగునో, యత్ = ఏది, బ్రహ్మవిదాం = బ్రహ్మవేత్తలకు, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమో, విజ్ఞానవిదాం = విజ్ఞానవాదులకు, యత్ = ఏది, అమలాత్మకం = నిర్మలరూపమైన, విజ్ఞానమాత్రం = విజ్ఞానమో.

తా॥ శూన్యవాదులకేది శూన్యమో బ్రహ్మవాదులకేది బ్రహ్మమో విజ్ఞానవాదులకేది విజ్ఞానమో విదేహము క్తుడదియే.

‘పురుషస్సాంఖ్యదృష్టినాం ఈశ్వరోయోగవాదినాం’ ౧౯
‘శివశ్చైవాగమస్థానాం కాలఃకాలైకవాదినాం’ ౨౦
(అధర్వ- ౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౩)

టీ. సాంఖ్యదృష్టినాం = సాంఖ్యజ్ఞానులకు, పురుషః = పురుషుడును, యోగవాదినాం = యోగవేత్తలకు, ఈశ్వరః = ఈశ్వరుడును, శైవాగమస్థానాం = శైవమతస్థులకు, శివః = శివుడును, కాలైకవాదినాం = కాలమేకమని వాదించువారికి, కాలః = కాలమును.

తా॥ సాంఖ్యులకేది పురుషుడో యోగులకేది యీశ్వరుడో, శైవులకేది శివుడో, కాలవాదులకేది కాలమో యదియే విదేహము క్తుడగుచున్నాడు.

యత్సర్వశాస్త్రసిద్ధాంతం యత్సర్వహృదయానుగం' ౨౧

యత్సర్వంసర్వగంవస్తు యత్తత్త్వంతదసౌస్థితః' ౨౨

(అధర్వ- 2౦ అన్నపూర్ణ; అ 3)

టీ. యత్ = ఏది, సర్వశాస్త్ర = ఈశ్వరునిగూర్చి చెప్పెడు సమస్తశాస్త్రములయొక్క, సిద్ధాంతం సిద్ధాంతమో, యత్ = ఏది, సర్వహృదయానుగం = సమస్తభూత హృదయములందున్నదో, యత్ = ఏది, సర్వం = సమస్తమో, సర్వగం = అంతటనున్నదో, వస్తు = వాస్తవమైనదో, యత్ = ఏది, తత్త్వం = జగత్తున కధిస్థానమైనదో, తత్ = అదియేఅయి, ఆసౌ = ఈవిదేహముక్తుడు, స్థితః = ఉన్నవాడు,

తా॥ శూన్యవాదులకేది శూన్యమో బ్రహ్మవాదులకేది బ్రహ్మమో, సాంఖ్యులకేది పురుషుడో, యోగులకేది ఈశ్వరుడో, శైవులకేది శివుడో, విజ్ఞానవాదులకేది విజ్ఞానమో, కాలవాదులకేది కాలమో యేది సమస్తశాస్త్ర సిద్ధాంతమో, యేది సర్వగతమో, యేది జగదధిస్థానమో, యావస్తువే యీవిదేహముక్తుడగుచున్నాడు. నాస్తికులు సృష్టికి పూర్వము శూన్యమే. (అసత్యే) యున్నదని చెప్పుదురు. అట్టిశూన్యమునుండి యీజగత్తు గలిగెనని వాచిమతీప్రకారము చెప్పవలెను. అప్పుడీజగత్తును కారణముకన్న కార్యము పేరుగానుండదు గావున శూన్యమై యుండవలయును. జగత్తున్నట్లు గనబడుచున్నది గావున శూన్యమని చెప్పరాదు. నాస్తికులమతీప్రకారము జగత్తు సత్యమనిన ససత్తునుండి సత్తు కలుగుట యసంభవముగాన నట్లుచెప్పరాదు. జగత్తు మిథ్యయనిన సద్ధిస్థానములేకుండ తాద్రులేకుండ పాము కనబడనట్లు మిథ్యాపదార్థము తోచదు. కావున నట్లును చెప్పరాదు. జగత్తు సత్యమనినను మిథ్యయనినను దానికి కారణముగాని యధిస్థానముగాని యుండవలయును. అది యెన్నటికిని శూన్యము గానేరదు. కావున నాస్తికమతము నిషిద్ధమైనది. నాస్తికులు సృష్టికి ముందున్నదేని శూన్యమని చెప్పుదురో (శూన్యమను పేరు సరియైనదిగాదు) దానినే బ్రహ్మవేత్తలు బ్రహ్మమనియు యోగులీశ్వరుడనియు శైవులు శివుడనియు నిట్లా యామతములవారా యానామములను చెప్పుదురు.

అనస్తువే ఈవిదేహముక్తుడగునని తాత్పర్యము. ఇంతకన్న నింక నుత్కృష్టదశమతిలేదు. ఇంత సర్వోత్కృష్టదశ నితరమతస్థులు చెప్పును. బ్రహ్మవేత్తలు (అద్వైతులు) సృష్టికి పూర్వమీ జగము సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములులేని సద్వస్తువుగా నున్నదని చెప్పుదును. అసద్వస్తువు (బ్రహ్మము) సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైనది. అట్టి సద్వస్తువున (తా)డునందు భ్రాంతిచే సర్పనూరోపింపబడిన విధమున) మాయచే జగత్తు కల్పింపబడెను. అనగా మాయచే బ్రహ్మమే జగత్తుగా కనబడుచున్నదని యభిప్రాయము ఈమాయ యున్నట్లు కనబడుటచే నసత్తుగాదు, వస్తువిచారమున బాధింపబడుట వలన సత్తుగాదు. సదసత్తుగాదు ఆహేతువుచే నది యనిర్వచనీయమనబడును. మాయాస్వరూపము నెరిగి యనిర్వచనీయమనిరిగాని యితర మతస్థులనుకొనునట్లు తెలియక చెప్పలేమని యద్వైతులు చెప్పినవారుకాదు. అనిర్వచనీయమను శబ్దముననే దానివిధమును బుద్ధిమంతు లూహింపవచ్చును. అట్టిమాయ నంగీకరించినను బ్రహ్మముయొక్క యద్వితీయత్వమునకు భంగములేదు. మాయాకార్యములగు నుపాధులను బ్రహ్మముండుటచే జీవేశ్వరాది భేదములను పొందెను. ఉపాధులు నశింప బ్రహ్మమొక్కటియే శేషించును. అనంతమై ఉపాధినాశమున నాబ్రహ్మమే యీవిదేహముక్తుడగుచున్నాడు. అనంతవృత్తియే బుద్ధి యనియు విజ్ఞానమనియు చెప్పబడును. ఈవిజ్ఞానము నిర్మలమయినది. విజ్ఞానవాదులు బాహ్యప్రపంచము లేదనియు విజ్ఞానమే యాచారూపములుగ బరిణమించి బాహ్యప్రపంచముగ కనబడుచున్నదనియు చెప్పుదురు. ఈవిజ్ఞానము వృత్తిరూపముగ నుండును. వృత్తి పుట్టుచు నశించుచుండును గావున విజ్ఞానము త్తణికమయ్యెను. త్తణికమైనశించుచుండుటచే నది యాత్మగాదు. ఆత్మత్తణికమయిన యీవిజ్ఞానము నకు సాక్షియైయున్నది. సాంఖ్యుల మతప్రకారము పురుషుడు ప్రకృతియని రెండుపదార్థములు శాశ్వతములు. పురుషుడు చిన్నాత్రుడు.

1) జడమోహకమయినది. ప్రకృతి పురుషయోగమున సుఖదుఃఖములు గలుగును. ఈప్రకృతి పురుషునికొరకు భోగబంధమోక్షములు

గలుగజేయుచున్నది. (గల్పించుచున్నది) ప్రకృతి పురుష వివేకము గలుగుచుండగ పురుషునికి మోక్షము గలుగుచున్నదని సాంఖ్యులు చెప్పుదురు. భార్య తనదోషముల నెరిగిన భర్తముఖము చూచుటకు సిగ్గుపడి ఎట్లుమరలునో యట్లే తానసంగ చిద్రూపుడనియు ప్రకృతి జడమోరొక మైనదనియు నెరిగిన పురుషుని నాప్రకృతి విడుచును. అవి డుచుటయే మోక్షము. ప్రకృతి నిత్యముగావున వివేకదశయందును బురుషుని విడుచుట కవకాశముండదు. మరియు తనపనినే (మోహింప జేయుట) చేయుచుండును. ఇదియే ఇతరులచే నీసాంఖ్యమతమునగల్పింపబడిన దోషము. ప్రకృతివిడువక తనపని చేయుచుండిన మోక్షమున కవకాశములేదు. యోగమతమున ప్రకృతి జీవుడు నీశ్వరుడునని మోక్ష పదార్థములు శాశ్వతములు. జీవుడునీశ్వరుడు నసంగ చిద్రూపులయినను నీశ్వరుడు క్షేత్రకర్మ విపాకాశయములచే కాలత్రయమునను బాధింపబడనివాడై జీవులకు నియామకు డగుటచేపురుష శ్రేష్ఠుడనబడును. జీవులుమాత్రము ప్రకృతికి వశులగుదురు. వారు పురుషులనబడుదురు. అవిద్యాస్థిత రాగ ద్వేషాభి నివేళములు పంచక్షేత్రములు. పుణ్యపాపమిశ్ర స్వరూపమైన క్రియకర్మము. జాత్యాయుర్భోగములు విపాకము, మలినములై సచిత్తవృత్తు లాశయములు. ఇవిప్రకృతిలో చేరును. ఈశ్వరధ్యానమున జీవులకు క్షేత్రాదులవల్లనుండి ముక్తిగలుగుచున్నది. చిత్తవృత్తి నిరోధమైన పురుషుడు చిద్రూపముననుండును. అట్లుండుటయే మోక్షము. తానుచిద్రూపుడయిన నీశ్వరునేల ధ్యానించవలెననిన తనంత ప్రకాశించు బంగారము మాలిన్యముతో గూడినపుడు నగ్నితప్తమయిన మాలిన్యమువిడిచి యెట్లుప్రకాశించునోయట్లే తాను చిద్రూపుడైనను క్షేత్రాదులతో సంబధము గలిగినందున నీశ్వరధ్యానము చేయగా క్షేత్రాదులు తొలగగ పురుషుడు చిన్మాత్రుడగుచున్నాడు. అసంగుడైన ఈశ్వరునకు నియామకత్వము కూడదనియు క్షేత్రాదులను విడిచిన జీవులను నీశ్వరుడు పూర్వమువలె వారిని నియమించు చుండుటచే వారికి మోక్షము గలుగ నేరదనియు నితరు లీయోగమతము నాక్షేపింతురు. క్షేత్రాదులనుండి ముక్తులయిన జీవుల నీశ్వ

గుడు నియమింపడనిన నీశ్వరుని యాధిక్యము చెడును. ఇక నధికప్రసంగముగును. శైవులకు శివుడే పరమాత్మ. పార్వతీసహితుడై యతిడే సృష్టిస్థితిలయముల చేయుచుండును. అతనియందు భక్తికలిగి పాపములుచేయక యాశాస్త్రోక్తముగ నున్యవారికి మోక్షము గలుగునని శైవులు చెప్పుదురు. శంభుసాన్నిధ్యమున నుండుటయే మోక్షము. కాలమేయాత్మయనియు కాలమువలననే సమస్తము పుట్టు చున్నదనియు వృద్ధినొందుచున్నదనియు సళించుచున్నదనియు కాలవాదులు. చెప్పుదురు. కాలము జడముగావున నాత్మగాదు ఇతరసహాయము లేకుండ కేవల జడమునకు సృష్టిస్థితిలయాదుల చేయుట కవకాశములేదు. ఈవిధముల నాయామతములవారా యావిధములుగ చెప్పుదురు. పేరుభేదమేగాని పరమార్థమున వస్తుభేదములేదు గావున సృష్టికి ముందేదియున్నను దాని నెవ్వరెట్లు వర్ణించినను నదియొకటియే. అదియే బ్రహ్మము ఆబ్రహ్మమే ఈవిదేహముక్తుడగుచున్నాడు. మరియు నీవాక్యముల సద్వైతికి సర్వమతములు తనమతమున కంతరంగము లగుటచే నన్నియు సమృతమే యని తెలియవచ్చుచున్నది.

తదనుత్తమనిష్పందం దీపకం తేజసామపి, ౨౩

స్వానుభూత్యేకమానంచ యత్తత్త్వంతదసౌస్థితః, ౨౪

(అధర్వ-౨౦ అన్నపూర్ణ; అ ౩)

టీ. తదనుత్తమనిష్పందం, తదనుత్తమ = దానికన్న సుత్తమమైనదిలేనట్టి, నిష్పందం = నిశ్చలమైనది, తేజసామపి = తేజస్సులకును, (సూర్యాగులను) దీపకం = ప్రకాశము నిచ్చునది, స్వానుభూత్యేకమానం = స్వానుభవైకగమ్యమైనదియు, తత్తత్త్వం = ఏతత్త్వమే, తత్ = ఆతత్త్వమై, అసౌ = విదేహముక్తుడు స్థితః = ఉన్నవాఁ.

తా॥ తదనుత్తమమయి సూర్యాదులకు దీపకమై ఏతత్త్వమున్నదో యాతత్త్వమే విదేహముక్తుడగుచున్నాడు.

యదేకంచాప్యనేకంచ సాంజనంచ నిరంజనం, ౨౫

యత్సర్వంచాప్యసర్వంచ యత్తత్త్వంతదసౌస్థితః, ౨౬

(అధర్వ-౨౦ అన్నపూర్ణ; అ ౩)

టీ. యత్ = ఏది, ఏకంచాపి = ఒకటియైనను, అనేకంచ = ఉపాధిభేదములచేసిననేకముగనున్నట్లు గనబడుచున్నదో, సాంజనంచ = ఉపాధిసంబంధముగలిగియున్నను, నిరంజనం = (తామరాకుమీద నీటివలె) దేనిసంబంధమున్నదో, యత్ = ఏది, సర్వమపి = వివర్తమున సర్వజగ ద్రూపమున నున్నదైనను, అసర్వంచ = విచారమున ఈసర్వమును కానిదో, యత్ = ఏది, తత్త్వం = జగత్తున కధిష్ఠానమైనదో, తత్ = అదియై, అసౌ = ఈవిదేహముత్తుడు, స్థితః = ఉన్నాడు.

తా॥ ఏదియొక్కటియైన నుపాధిభేదములచే ననేక విధములుగ తోచుచున్నదో యుపేధిసంబంధమున్నను, నిరంజనమై చేదియున్నదో సమస్తజగద్రూపము దోచినను నేది ఈజగత్తుగాక వీనికధిష్ఠానమైయున్నదో యాతత్త్వమే యీవిదేహము క్తుడగుచున్నాడు.

నిరానందోపిసానందః సచ్చానచ్చబభూవసః' ౨౭

నచేతనోనచజడోనచైవా సన్నసన్మయః' ౨౮

(అధర్వ-౭౦ అన్నపూర్ణ; అ ౩)

టీ. సః = ఆవిదేహముత్తుడు, నిరానందోపి = ఆనందంలేనివాడైనను (ఉపాధిలేమి) సానందః = ఆనందముతోగూడినవాడును, సచ్చ = సత్తును, అసచ్చ = అసత్తును, బభూవ = అయ్యెను, నచేతనః = చేతనుడుగాడు, నచజడః = జడుడుగాడు. నచైవాసత్ = అసత్తుగాడు, ససన్మయః = సద్రూపుడుగాడు.

తా॥ అద్వితీయుడగుటచే నానందములేని వాడైనను నన్వృతజడదుఃఖ స్వరూపమైన ప్రకృతిచే నానందము గలవాడుగ భేదింపబడుచున్నాడు. పరమార్థమున నన్వృతదుఃఖజడ స్వరూపమైన సమస్తములేదుగావున నాతిడు చేతనుడుగాడు జడుడుగాడు అసత్తుగాడు సత్తుగాడు అనిభావము.

..అజమమరమనాన్యమాద్యమేకం పదమమలంసకలంచ

విష్కలంచ, ౨౯

..స్థితశ్చింతితదానభ స్వరూపాదపి విమలస్థితిశ్చరఃక్షణేన' ౩౦

(అధర్వ-౭౦ అన్నపూర్ణ- అ ౩)

టీ. అజం = పుట్టువులేనిదియును, అమరం = నాశములేనిదియును, అనాద్యం = తనకాదిలేనిదియును, అద్యం = సమస్తమునను దానాదియైనదియును, ఏకం =

ఒక్కటియును. పదం = ముక్తలకు బొందదగిన స్థానమైనదియును. అమలం = శుద్ధ
చైతన్య స్వరూపమైనదియు, సకలం = పాడశకళలతో గూడినదియును, నిష్క-
లంచ = పాడశకళలు లేనిదియునైన, ఇతి = ఇట్టి బ్రహ్మమందు, స్థితః = ఉన్న
వాడై, సః = అవిదేహముక్తుడు, తదా = అప్పుడు (దేహాత్రయభంగమున), తుణేన =
అక్షణమునకే, నభస్స్వరూపాదపి = అకాశస్వరూపము కన్నను, విమలస్థితః =
వికారములేని స్వచ్ఛస్థితిగలవాడై, ఈశ్వరః = ఈశ్వరుడేయగును. అనగ
నిచ్చట బ్రహ్మమేయగును.

తా॥ విదేహముక్తుడు సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమున బ్రహ్మ
మేయగునని తాత్పర్యము. కూటస్థజీవులకువలె నీశ్వర బ్రహ్మములకు,
సన్యోన్యాధ్యాసమును జెప్పి బ్రహ్మమును భావముతోనే విదేహముక్తు
డీశ్వరుడగు చున్నాడని చెప్పబడెను. వాక్యమున నీశ్వరుడులేడు
కావున బ్రహ్మమే యగునని తాత్పర్యము.

వ్యవగతకలనాకలంక శుద్ధేస్త్యయమమలాత్మనిపావనేపదేసా 30

సలికణివాంబుధౌమహాత్మవిగలితవాసనమేకతాంజగామ 31

(సామ; 20 మహా; అ 9)

టీ. వ్యవగతకలనాకలంకశుద్ధే, వ్యవగత = నశించిన, కలనాకలంక = వ్యవ-
హరకలంకమునుండి కలిగిన, శుద్ధే = పరిశుద్ధివలన, పావనేపదే = పవిత్రపదమైన,
అమలాత్మని = శుద్ధచైతన్యమందు, అసౌమహాత్మా = ఈమహాత్ముడు, స్వయం =
స్వయముగ, అంబుధౌ = సముద్రమందు, సలికణివాన = నీటికణమువలె, విగలిత
వాసనం = వాసన నశించునట్లు, ఏకతాం = బ్రహ్మైక్యమును, జగామ = పొందెను.

తా॥ సముద్రమున జలబిందు వై కలమగునట్లు జగజ్జీవేశ్వరాదిభేద
వ్యవహారనాశమున బరిశుద్ధుడైన బ్రహ్మమున నైకల్యమగుచున్నాడు.

సశౌంతిదుఃఖమ జ్ఞాత్మమేకసుప్తమానంద మంధరమ

పేతరజస్తమోయత్, 33

అకాశకాశతనవో 2. తనవో మహాస్తస్తస్మిం నృదేగలితచిత్త
లవాభవంతి 34

(అధర్వణ; 20 అన్నపూర్ణ; అ 8)

టీ. అకాశకాశతనవః, అకాశ = అకాశమువలె, కాశ = ప్రకాశించుచున్న, తనవః = శరీరములు గలవారగుటచే, ననగ, అతనవః = శరీరములులేనివారై, మహంతః = మహాత్ములగు విదేహముక్తులు, సకాంతదుఃఖం = శాంతించిన దుఃఖము గలదియు (అధ్యస్తమైన దుఃఖముపోయినదియు, అజడాత్మకం = జడభూషముకానిదియు (చిద్రూపమైనదియు) ఏకం = భేదత్రయములేనిదియు, సద్రూపమైనదియు, సుప్తం = ఏవృత్తియును లేనిదియును (నిర్వికారమైనది); ఆనందమంధరం = ఆనందఘనమైనదియు, అచేతరజస్తమః = రజస్తమోగుణములు లేనిదియు; యత్ = ఏదియో; తస్మిన్వేదే = ఆబ్రహ్మపదమందు; గలిత చిత్తలవాః = నశించిన చిత్తలేశములు గలవారై, భవంతి = ఐక్యమగు చున్నారు.

తా॥ మహాత్ములు విదేహముక్తులు శరీరత్రయము లేనివారగుటచే నాకాశమువలె నిర్వికారులై బ్రహ్మమున సైక్యమగుదురు.

‘విదేహముక్తఏవాసా విద్యతేనిష్కలాత్మకః’ 3౫

‘సమగ్రాగ్ర్యగుణాధార మపిసత్త్వప్రవృత్తియతే’ 3౬

(అధర్వ; 2౦ అన్నపూర్ణ; అ ౨)

టీ. సమగ్ర = పరిపూర్ణమయిన; అగ్ర్య = ఉత్కృష్టమైన, గుణాధారం = గుణముల కాధారమైన, సత్త్వం = సత్త్వగుణమును, ‘ప్రవృత్తియతే’ = అపి = లయించుచున్నది, యైసప్పటికిని (లయించుచుండఁగ) నిష్కలాత్మకః = షోడశకళలు లేనివాడై; ఆసా = వీడు, విదేహముక్తఏవ = విదేహముక్తుడై; విద్యతే = ఉన్నాడు.

తా॥ సమస్తగుణముల కాధారమైన సత్త్వగుణమును లయించుచుండఁగా షోడశకళలు లేనివాడై యీవిదేహముక్తుడగును. బ్రహ్మమై త్రిశరీరములు లేకయుండును, పంచసౌణ్దర్యశేంద్రియాంతఃకరణచతుష్టయము షోడశకళలు.

‘విదేహముక్తావిమలేపదే పరమపావనే,’ 3౭

‘విదేహముక్తివిషయేతస్మిన్సత్త్వక్షమాత్మకే’ 3౮

‘చిత్తరాశేవిమూపాఖ్యే నశించిదిహవిద్యతే’ 3౯

‘నగుణానాగుణాస్తత్రి నశ్రీర్నాశ్రీర్నచైకతా’ ౪౦

(అధర్వణ- 2౦ అన్నపూర్ణ అ ౪)

టీ. విమలే = నిర్మలమైనదియును, పదే = ముక్తులగుకన్యస్థానమును, పరమ

పాపనే = అత్యంతపాపనమును, విదేహముక్తివిషయే = విదేహముక్తివిషయమైననది
యును; సత్త్వక్షయాత్మకే = సత్త్వగుణములేనిదియును; చిత్తనాశే = చిత్తములేనిది
యును; విరూపాఖ్యే = నామరూపములులేనిదియునగు, తస్మిన్ = అ; విదేహముక్తా =
విదేహముక్తియందు; కించిత్ = ఇతరమయినది కొంచెమును, ఇహ = ఇచ్చట,
నవిద్యతే = లేదు, తత్ర = అందుక్తియందు; నగుణాః = గుణములులేవు; నాగుణాః =
అగుణములులేవు; నశ్శీః = శీలేదు; నాశ్రిః = ఆశ్రియునులేదు; నచైకతా = ఏకత్వ
మును లేదు.

తా॥ పరమార్థమైన విదేహముక్తిదశయందు మనోవాగాదీంద్రి
యములును, దృశ్యరూపమున జగత్తునులేవు గావున వ్యవహరించు
టకు శ్రీగాని యశ్రీగాని గుణములుగాని యగుణములుగాని యేకత్వ
ముగాని నానాత్వముగాని లేవు.

జీవన్నేననదాముక్తః కృతార్థోబ్రహ్మవిత్తమః' రగ

ఉపాధినాశాద్బ్రహ్మైవాననద్రబ్ధహృద్యేషినిర్భయం' ర౨

(అధర్వణ- ౭౬ ఆత్మ)

టీ. కృతార్థః = కృతకృత్యుడగు (పొందబడిన విషయముగల) బ్రహ్మవిత్త
మః = బ్రహ్మవిదులలో శ్రేష్ఠుడు, జీవన్నేన = బ్రతికియుండియును, నదా = ఎల్ల
ప్పుడును, ముక్తః = ముక్తుడే, ఉపాధినాశాత్ = శరీరనాశమున, నిర్భయం =
అభయమైన, సద్బ్రహ్మ = సద్గుణులైన బ్రహ్మమును, అప్యేతి = పొందుచున్నా
డు, బ్రహ్మైవాన = బ్రహ్మమే యగుచున్నాడు.

తా॥ కృతార్థుడైన బ్రహ్మవిద్యరిష్టుడు బ్రతికియుండినను ముక్తు
డే. ఉపాధినాశమున ఘటాకాశము మహాకాశమైనట్లు సత్యజ్ఞానానంద
స్వరూపమగు బ్రహ్మమగుచున్నాడు అదియే విదేహముక్తియన
బడును.

శాస్త్రీణనశ్యేత్పరమార్థదృష్టిః కార్యక్షమనశ్యతిచాప

రోక్షాత్' ర౩

చాగ్నిరబ్ధవాశాత్ప్రతిభాసరాశః ఏవంత్రిధానశ్యతిచాత్మ

మాయా' ర౪

(కృ- య; ౯౦ వరాహ)

టీ. స్త్రీణాం = శాస్త్రజ్ఞానమున (పరోక్షజ్ఞానమున) పరమార్థదృష్టిః = జగత్తు సత్యమనుబుద్ధి, సశ్యేత్ = నశించును, కావ్యక్షమం = ఆభిమానపూర్వకమైన వ్యవహారము, అపరోక్షాత్ = అనుభవజ్ఞానమున, నశ్యతిచ = నశించుచున్నది, పౌరబంధనాశాత్ = పౌరబంధకర్మనాశమున, ప్రతిభాసనాశః = శరీరతప్తము జీవత్వము (మూడుదేహములు) పీనియొక్క, నాశః = నాశమగును, ఏవం = ఇట్లు, త్రిధా = మూడురీతులుగ, ఆత్మమాయాచ = తనమాయయును, నశ్యతి = నశించుచున్నది.

తా॥ మొదట గురూపదేశమునను శాస్త్రమునను గలుగు జ్ఞానమున జగత్తు సత్యమనుబుద్ధి నశించును. జగత్తు మిథ్యయని తెలియును పిమ్మట 'అహంబ్రహ్మస్మి' యను సహోక్షజ్ఞానమున కభిమానపూర్వకమైన జగద్వ్యవహారము నశించును. తాను బ్రహ్మమని తెలియఁగనే జగద్వ్యాపారము స్వప్నగతవృత్తాంతము ప్రబోధమునఁ దోచి నట్లుండును. అదియే జీవన్ముక్తి. పిదప బౌరబంధనాశమున శరీరము నశింప ఘటాకాశము మహాకాశమైనట్లు ప్రత్యగ్యాత్మ స్వరూపుడగు తాను బ్రహ్మమగును. అదియే విదేహము క్తి యనఁబడును.

అహినిర్లయినీసర్వనిర్మోకో జీవవర్జితః

౪౫

వల్మీకేపతిత స్తిష్ఠే తం సర్వోనాభిమన్యతే

౪౬

(కృ- య; ౯౨ వరాహ)

టీ. అహినిర్లయినీ = పాముండనట్టి యు, జీవవర్జితః = జీవములేనిదియునగు, సర్వనిర్మోకః = పాముపార, వల్మీకే = పుట్టయందు, పతితః = పడినవై, తిష్ఠేత్ = ఉండును, సర్వః = పాము, తం = అనిర్మోకమున, నాభిమన్యతే = తలపడు.

తా॥ తనచే విడువబడిన పొరపై పామున కభిమానముండదు. అట్లే జ్ఞానికి తాను శరీరవిలక్షణుడని తెలియఁగనే శరీరమందభిమానముండదని ముందువాక్యమున జెప్పబడుచున్నది.

ఏవంస్థూలంచసూక్ష్మంచ శరీరంనాభిమన్యతే

౪౭

ప్రత్యజ్ఞానశిఖిర్వస్తే మిథ్యాజ్ఞానేన హేతుకే

౪౮

(కృ- య; ౯౨ వరాహ)

టీ. సహేతుకే = కారణముతోగూడిన, మిథ్యాజ్ఞానే = మిథ్యయగుజగత్తు, కలదనుజ్ఞానము, ప్రత్యజ్ఞానశిఖిర్వస్తే = అత్మజ్ఞానము నన్నిచే ధ్వంసముచేయబడ

గా, ఏవం = ఈరీతిగ (పాముతనచే విడువబడిన నిర్మోదకముదలచనట్లు) స్థూలంచ = స్థూలమయినట్టి యు, సూక్ష్మంచ = సూక్ష్మమయినట్టియు, శరీరం = శరీరమున, నాభిమన్యతే = తలపడు.

తా॥ పాముతనచే విడువబడిన పొర యోమగుచున్నను దానిదలచ నట్లు, జ్ఞానిమాయాకార్యమైన జగత్తువిషయమై గలిగిన మిథ్యాజ్ఞాన మాత్మజ్ఞానమున నశింప దాను శుద్ధచైతన్యస్వరూపుడై స్థూలసూక్ష్మ శరీరముల దలపడు. కారణశరీరమయిన యవిద్యమొకట నశించె గావున నాత్మజ్ఞానమున గారణ శరీరమునుగూర్చి యిక్కడ చెప్పలేదు కారణమైన యవిద్యనశించినను దానికార్యమైన సూక్ష్మస్థూలశరీరములు మఱికొంతకాలముండు గావున జ్ఞానివానిగూర్చి చింతింపడు. కారణము నశించి కార్యము మఱికొంత కాలమెట్లుండునని శంక కలుగును. ఉపాదానకారణము నశించినను కార్యము త్క్షణమాత్రముండునని తార్కికులు చెప్పుదురు. అట్లే వేదాంతశాస్త్రమునను నావృత్తి స్వరూపమైన యవిద్యనశించినను విక్షేపరూపమై యవిద్యాకార్యమైన సూక్ష్మస్థూలశరీరములు కొంతకాలముండును. తార్కికులు త్క్షణకాలమని చెప్పిరిగాని కొంతకాలమని చెప్పలేదనిన కొన్నిదినములనుండి యున్నతంతువులు నశించిన త్క్షణమున నస్త్రము నశించునని తార్కికులు చెప్పదురు. అనాదినుండియున్న యవిద్యనశించిన మఱికొంత కాలమునకు విక్షేపస్వరూపము నశించును. ఇది యనాది కార్యము కావున నట్టిత్క్షణమే యిక్కడకొంత కాలమనిచెప్పబడెను. ఇట్టిశంకకే మాపక్షమున విద్యారణ్యులవారు, ఉపాదానేవినష్టేఽపిత్క్షణం కార్యం ప్రతీత్యతే, ఇత్యాహుస్తార్కికాస్తన్వ దస్మాకం కింనసంభవేత్, తంతూనాం దినసంఖ్యానాంతైస్తద్భక్ త్క్షణకారితః॥ భ్రమస్యాసంఖ్యకల్పస్య యోగ్యః త్క్షణఇహేవ్యతాం,, అని సమాధానము జెప్పుచున్నారు.

, నేతి నేతిరూపత్వా దశరీరోభవత్యయం

౧౯

(కృ-య; ౯౦ వరాహ)

టీ. అయం = ఈజ్ఞాని; నేతి నేతిరూపత్వాత్ = నేతి నేతివాక్యములచే నమస్తమును నిషేధించగ పరమాత్మ నేపించిన స్వయాపుడౌటవంన; అశరీరః = శరీరము లేనివాడు భవతి = అగుచున్నాడు.

తా॥ నేతి నేతివాక్యములచే సమస్తదృశ్యపదార్థములను నిషేధింపగ పరమాత్మయే శేషించిన స్వరూపముగలవాడౌటచే, నీజ్ఞాని శరీరములేని విదేహము క్తుడౌచున్నాడు.

‘విశ్వశ్చైత్రైజసశ్చైవ పాఙ్గిశ్చేతిచతేత్రయః’ ౫౦

‘విరాడ్ధిరణ్యగర్భశ్చైవ్వరశ్చేతితేత్రయః’ ౫౧

‘బ్రహ్మాండంచైవపిండాండం లోకాభూరాదయఃక్రమాత్’ ౫౨

‘స్వస్వోపాధిలియాదేవ లీయంతేప్రత్యగాత్మని’ ౫౩

(కృ-య; ౮౬ యోగకుండలీ)

టీ. విశ్వశ్చ = విశ్వము; త్రైజసఃచైవ = తేజసుడును, పాఙ్గిఃచేతిచ = పాఙ్గిడునను, తేత్రయః = ఆముగ్గురుజీవులును, విరాట్ = వైశ్వానరుడును, హిరణ్యగర్భశ్చ = నూతాత్మయును, ఈశ్వరశ్చేతి = ఆంతర్యామియునను, తేత్రయః = ఆముగ్గురీశ్వరులును, బ్రహ్మాండంచైవ = బ్రహ్మాండమును (బాహ్య పరిపంచము) పిండాండం = పిండాండమును; (అంతఃప్రపంచము) భూరాదయః = భూమిమొదలయిన, లోకాః = లోకములును, క్రమాత్ = క్రమముగ; స్వస్వోపాధిలియాదేవ = తమతమ యుపాధులు నశింపగనే; ప్రత్యగాత్మయందు; లీయంతే = లయించుచున్నవి.

తా॥ స్థూలసూక్ష్మకారణోపాధికులగు విశ్వత్రైజసపాఙ్గిలను జీవులును విరాడ్ధిరణ్యగర్భేశ్వరులను నీశ్వరులును మాయాకార్యమైన బ్రహ్మాండమును మనఃకార్యమయిన పిండాండమును భూరాది లోకములును నుపాధులు నశింపగ ప్రత్యగాత్మయందు లయించును. ఉపాధులన్నియును నశింప ప్రత్యగాత్మయే పరమాత్మ స్వరూపమున శేషించుగావున నయ్యాత్మయందే సమస్తమును లయించుచు.

‘తూష్ణీమేవస్థితస్తూష్ణీం తూష్ణీంసత్యంనకించన’ ౫౪

(కృ-య; 32 తేజోబిందు)

టీ. తూష్ణీం = నిర్వాసనాహవమ్. సత్యం = కాలత్రయాబాధ్యమైనది. తూష్ణీమేవ = నిర్వాసనాహవమ్, స్థితః = పరమార్థమున నున్నది. తూష్ణీం = నిర్వికల్పముగనున్నది, నకించన = దానికన్ననితరము కొంచెములేదు.

తా॥ పరమార్థమున దృశ్యములు మిథ్యలుగావున తూష్ణీంభావమే

యున్నది. దానికదియెనాటి. అది త్రికాలాబాధ్యము. దానికన్న సన్యము కొంచెమును లేదు.

‘జీవేశ్వరేభివాక్యేతి వేదశాస్త్రాః కథంత్యహి’ గృ

ఇదంచైతన్యమేవేతి అహంచైతన్యమిత్యపి’ గృ

‘ఇతినిశ్చయకూన్యోయో వై దేహీముక్తవనః’ గృ

‘బ్రహ్మభూతః ప్రశాంతాత్మా బ్రహ్మనందమయస్సుభి’ గృ

(కృ-య; 32 తేజోవిందు.)

టి. జీవేశ్వరేతి = జీవేశ్వరులనియు, వాక్యేతి = వాక్యములనియు, వేదశాస్త్రాః = వేదశాస్త్రములు, కథంత్యహి = ఎట్లనియు, ఇదం = ఇది, చైతన్యమేవేతి = చైతన్యమేయనియు, అహంచైతన్యమిత్యపి = నేను చైతన్యమనియు, ఇతినిశ్చయకూన్యః = ఇట్టి నిశ్చయములేనివాడు, యః = ఎవడో, సః = వాడు, వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు, బ్రహ్మభూతః = బ్రహ్మమైనవాడు, ప్రశాంతాత్మా = శాంతస్వరూపుడు, బ్రహ్మనందమయః = బ్రహ్మనందమును పొందునుభవంతుడు.

తా॥ పాండబ్రహ్మత్వీంచు బ్రహ్మము బొందువానికి, మీరు జీవేశ్వరులు, వేదశాస్త్రము లిట్లున్నవి, నేను చైతన్యస్వరూపుడనను నిట్టి తలంపులుండవు. అట్టి తలంపులుగలవాడభ్యాసీయకాను. బ్రహ్మమైన పిదప నట్టితలంపులుండవు గావునవాడు విదేహముక్తుడు. వేదశాస్త్రాణి యనియుండవలయును. వేదశాస్త్రాః అనియు, వాక్యేతియనియు వేదప్రయోగములని యనుకొనవలెను.

కాలభేదం వస్తుభేదం దేశభేదం స్వభేదకం గృ

కించిద్భేదంనతస్యాస్తి కించిద్వాపివద్యతే, ౬౦

(కృ-య- 32 తేజోవిందు.)

టి. తన్యః = అవిదేహముక్తునకు, కాలభేదం = కాలభేదమును, వస్తుభేదం = వస్తుభేదమును, దేశభేదం = దేశభేదమును, స్వభేదకం = స్వగతభేదమును, కించిద్భేదం = మరేదైన కొంచెము భేదమును, నాస్తి = లేవు, కించిద్వాపి = అభిమానము మొదలైనది మరియుకటి కొంచెమయినదియును, నవిద్యతే = లేదు.

తా॥ అనంతమైన బ్రహ్మస్వరూపుకంటచే విదేహముక్తునకు దేశ

కాలవస్తు భేదములుండవు స్వగతభేదముండదు. ఇతరమైనదేదియు నుండదు.

స్వచ్ఛరూపోమహామానీ వై దేహీముక్తవసః ౬౧

బ్రహ్మైవాహంచిదేవాహం ఏవంవాపినచింత్యతే ౬౨

(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు, స్వచ్ఛరూపః = శుద్ధచైతన్యస్వరూపుడు, మహామానీ = సత్త్వంద్రియములు లేమిచే మహామానముగలవాడు, సఏవ = ఆతడే, బ్రహ్మైవాహం = నేనుబ్రహ్మను, చిదేవాహం = నేను చిద్రూపుడను, ఏవంవాపి = ఈప్రకారమునైనను, నచింత్యతే = చింతించుడు.

తా॥ శరీరత్రయము లేదుగావున, మహామానీ నేను బ్రహ్మయని చింతజేయువాడు గాడు. కేవల బ్రహ్మమే యతడని యభిప్రాయము.

చిన్మాత్రేనైవయస్మిష్టే ద్వై దేహీముక్తవసః ౬౩

(కృ-య- 32 తేజోబిందు.)

టీ. యః = ఎవడు, చిన్మాత్రేనైవ = చిద్రూపముననే, తస్మిత్ = ఉండుచున్నాడో, సఏవ = వాడే, వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు.

తా॥ శరీరత్రయము నశింప నితరసంబంధములేక కేవల చిన్మాత్రుడుగా నీవిదేహముక్తుడుండును.

చైతన్యమాత్రసంసిద్ధ స్వాత్మారామస్సుఖాసనః ౬౪

తుర్యతుర్యఃపరానందో వై దేహీముక్తవసః ౬౫

(కృ-య- 32 తేజోబిందు)

టీ. చైతన్యమాత్రసంసిద్ధః = శుద్ధచైతన్యస్వరూపుడును, స్వాత్మారామః = ఆత్మయందే క్రీడించువాడును, సుఖాసనః = నిరతిశయసుఖమే ఆసనముగాగలవాడును, తుర్యతుర్యః = తురీయమునకు దురీయమైనవాడును (తురీయాతీతుడు) పరానందః = బ్రహ్మానందస్వరూపుడు నెవడో, సఏవ = వాడే, వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు.

తా॥ ఇందుకొన్ని జీవన్ముక్తలక్షణములు చెప్పుబడినవి. స్వాత్మారామః సుఖాసనః ఈమొదలయినవి మోక్షమున జీవన్ముక్త విదేహముక్తులకు భేదములేదు. కావున కొన్ని వేళలందు జీవన్ముక్తుడు విదేహముక్తుడు.

ముక్తుడుగా గణించబడుచున్నవాడు, వాస్తవమున ముక్తి ఇన్ని విధములు లేదు. జీవన్ముక్తియనియు విదేహముక్తియనియు వ్యావహారికమున జెప్పబడుచున్నవి.

యస్యప్రపంచభానం సబ్రహ్మకారంసచాపిహి ౬౬

అతీతాతీతభావోయో వై దేహీముక్తవసః ౬౭

(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. యస్య = ఎవనికి, ప్రపంచభానం = ప్రపంచస్ఫురణము, స = ఉండవో, బ్రహ్మకారమపి = బ్రహ్మకారమును, సహి = ఉండవో, అతీతాతీతభావః = సమస్తమున కతీతమైన తురీయమున కతీతమైనవాడు, యః = ఎవడో, సవన = వాడే, వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు.

తా॥ శరీరములేదు గావునప్రపంచస్ఫురణముండదు. తానేబ్రహ్మముగావున బ్రహ్మకారస్ఫురణముండదు. సర్వాతీతుడుండును, అట్టివాడే విదేహముక్తుడు.

చిత్తవృత్తేరతీతోయ శ్చిత్తవృత్త్యనభాసకః ౬౮

సర్వవృత్తివిహీనాత్మా వై దేహీముక్తవసః ౬౯

(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. యః = ఎవడు, చిత్తవృత్తేః = చిత్తవృత్తికి, అతీతః = అతీతుడో, చిత్తవృత్త్యనభాసకః = చిత్తవృత్తిని ప్రకాశింపజేయువాడో. సర్వవృత్తివిహీనాత్మా = సమస్తవృత్తులు లేనివాడో, సః = వాడు, వై దేహీముక్తవసః = విదేహముక్తుడే.

తా॥ ఈవాక్యమున వృత్తిరహితుడై సమాధియందుండువాడే విదేహముక్తుడని చెప్పబడెను. దీనివలన జీవన్ముక్తునకు వ్యవహారముండుననియు విదేహముక్తునకుండదనియు దెలియబడుచున్నది. సుషుప్తియందు నట్లే యుండువాడు విదేహముక్తుడు స్వప్నవృత్తాంతమును మేల్కొనిన పిదప నెంచునట్లు వ్యవహరించుచున్నచు కర్మఫలములయెడ నిస్పృహుడై జగత్తు మిథ్యగజూచువాడు జీవన్ముక్తుడు.

సర్వమాత్మాహమాత్మస్మి పరమాత్మాపరాత్మరః ౭౦

నిత్యానందస్వరూపాత్మా వై దేహీముక్తవసః ౭౧

(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. సర్వమాత్మా = సమస్తమాత్మయనియు, అహం = నేను, ఆత్మాస్మి = ఆత్మనగుచున్నానని, పరమాత్మా = పరమాత్మగను, పరాత్పరః = ప్రకృతికి పరఁడుగను, నిత్యానంద స్వరూపాత్మా = సదానందస్వరూపుఁడుగ నుండునట్టి, సవన = వాడే, వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు.

తా॥ సర్వము నాత్మా నేను నాత్మచే యని యెవడు బ్రహ్మముగ నుండునో వాడువిదేహముక్తుడు.

జీవాత్మపరమాత్మేతి చింతాసర్వవివర్జితః 2౨

సర్వసంకల్పహీనాత్మా వై దేహీముక్తవనః 23

(కృ-య; 32 తేజోబిందు.)

టీ. జీవాత్మపరమాత్మేతి = ఇది జీవాత్మ యిదిపరమాత్మయను, చింతాసర్వవివర్జితః = సమస్తచింతలులేనివాడును, సర్వసంకల్పహీనాత్మా = సమస్తసంకల్పములు లేనివాడును ఎవడో, సవన = వాడే; వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు.

తా॥ సర్వసంకల్ప శూన్యుడై బ్రహ్మరూత్రముగ నుండువాడు విదేహముక్తుడు.

ఆత్మజ్ఞేయాదిహీనాత్మా యత్కించిదిదమాత్మకః 2౪

భావాభావవిహీనాత్మా వై దేహీముక్తవనః 2౫

(కృ-య; 32 తేజోబిందు.)

టీ. ఆత్మజ్ఞేయాదిహీనాత్మా = తనవలన చెలినుబడునది మొదలయినది లేక యాత్మరూపమున నుండువాడు; యత్కించిదిదమాత్మకః = ఏకొంచెము నస్తువు నాత్మయని తలచి యాత్మగనుండువాడును; భావాభావవిహీనాత్మా = విషయనిర్విషయములు లేనివాడును; (ఎవడో); సః = వాడు; వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు.

తా॥ ఇది విషయమిది నిర్విషయమను భేదజ్ఞానములేక సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైన యాత్మగనుండును వాడేవిదేహముక్తుడు. అని అభిప్రాయము.

ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః 2౬

అవస్థాత్రయహీనాత్మా వై దేహీముక్తవనః 2౭

(కృ-య; 32 తేజోబిందు.)

టీ. వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడను; సవన = అతడే; ఓంకారవాచ్య

ముక్తుడుగా గణించబడుచున్నవాడు, వాస్తవమున ముక్తి ఇన్ని విధములులేదు. జీవన్ముక్తియనియు విదేహముక్తియనియు వ్యావహారికమున జెప్పబడుచున్నవి.

యస్యప్రపంచభానం నబ్రహ్మకారంనచాపిహి ౬౬

అతీతాతీతభావోయో వై దేహీముక్తవసః ౬౭

(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. యస్య = ఎవనికి, ప్రపంచభానం = ప్రపంచస్ఫురణము, న = ఉండవో, బ్రహ్మకారమపి = బ్రహ్మకారమును, నహి = ఉండవో, అతీతాతీతభావః = సమస్తమున కతీతమైన తురీయమున కతీతమైనవాడు, యః = ఎవడో, సవర = వాడే, వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు.

తా॥ శరీరములేదు గావునప్రపంచస్ఫురణముండదు. తానేబ్రహ్మముగావున బ్రహ్మకారస్ఫురణ ముండదు. సర్వాతీతుడుండును. అట్టివాడే విదేహముక్తుడు.

చిత్తవృత్తేరతీతోయ శ్చిత్తవృత్త్యనభాసకః ౬౮

సర్వవృత్తివిహీనాత్మా వై దేహీముక్తవసః ౬౯

(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. యః = ఎవడు, చిత్తవృత్తేః = చిత్తవృత్తికి, అతీతః = అతీతుడో, చిత్తవృత్త్యనభాసకః = చిత్తవృత్తిని ప్రకాశింపజేయువాడో, సర్వవృత్తివిహీనాత్మా = సమస్తవృత్తులు లేనివాడో, సః = వాడు, వై దేహీముక్తవసః = విదేహముక్తుడే.

తా॥ ఈవాక్యమున వృత్తిరహితుడై సచూఢియందుండువాడే విదేహముక్తుడని చెప్పబడెను. దీనివలన జీవన్ముక్తునకు వ్యవహారముండుననియు విదేహముక్తునకుండదనియు దెలియబడుచున్నది. సుషుప్తియందు నల్లె యుండువాడు విదేహముక్తుడు స్వప్నవృత్తాంతమును మేల్కొనిన పిదప నెంచునట్లు వ్యవహరించుచున్నను కర్మఫలముల యెడ నిస్పృహుడై జగత్తు మిథ్యగజూచువాడు జీవన్ముక్తుడు.

సర్వమాత్మాహమాత్మస్మి పరమాత్మాపరాత్మరః ౭౦

నిత్యానందస్వరూపాత్మా వై దేహీముక్తవసః ౭౧

(కృ-య-32 తేజోబిందు.)

టీ. సర్వమాత్మా = సమస్తమాత్మయనియు, అహం = నేను, ఆత్మాస్మి = ఆత్మనగుచున్నానని, పరమాత్మా = పరమాత్మగను, పరాత్పరః = ప్రకృతికి పరుడుగను, విత్పానంద స్వరూపాత్మా = సదానందస్వరూపుడుగ నుండునట్టి, సవీవ = వాడే, వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు.

తా॥ సర్వము నాత్మా నేను నాత్మయే యని యెవడు బ్రహ్మముగ నుండునో వాడువిదేహము క్తుడు.

జీవాత్మపరమాత్మేతి చింతాసర్వవివర్జితః 2౨

సర్వసంకల్పహీనాత్మా వై దేహీముక్తవీవసః 23

(కృ-య; 32 తేజోబిందు.)

టీ. జీవాత్మపరమాత్మేతి = ఇది జీవాత్మ యిదిపరమాత్మయను, చింతాసర్వవివర్జితః = సమస్తచింతలు లేనివాడును, సర్వసంకల్పహీనాత్మా = సమస్తసంకల్పములు లేనివాడును ఎవడో, సవీవ = వాడే; వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు.

తా॥ సర్వసంకల్ప శూన్యుడై బ్రహ్మమాత్రముగ నుండువాడు విదేహముక్తుడు.

ఆత్మజ్ఞేయాదిహీనాత్మా యత్కించిదిదమాత్మకః 24

భావాభావవిహీనాత్మా వై దేహీముక్తవీవసః 25

(కృ-య; 32 తేజోబిందు.)

టీ. ఆత్మజ్ఞేయాది హీనాత్మా = తనవలన చెలియబడునది మొదలయినది లేక యాత్మరూపమున నుండువాడు; యత్కించిదిదమాత్మకః = ఏకొంచెము వస్తువు నాత్మయని తలచి యాత్మగనుండువాడును; భావాభావవిహీనాత్మా = విషయనిర్విషయములు లేనివాడును; (ఎవడో); సః = వాడు; వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడు.

తా॥ ఇది విషయమిది నిర్విషయమను భేదజ్ఞానములేక సత్యజ్ఞానానంద స్వరూపమైన యాత్మగనుండును వాడేవిదేహముక్తుడు. అని అభిప్రాయము.

ఓంకారవాచ్యహీనాత్మా సర్వవాచ్యవివర్జితః 26

అపఘాత్రయహీనాత్మా వై దేహీముక్తవీవసః 27

(కృ-య; 32 తేజోబిందు.)

టీ. వై దేహీముక్తః = విదేహముక్తుడగు; సవీవ = అతడే; ఓంకారవాచ్య

హీనాత్మా = ఓంకారవాచ్యుడుకాడు; సర్వవాచ్యవివక్షితః = సమస్తశబ్దవాచ్యత్వమును లేనివాడు; అవస్థాత్రయహీనాత్మా = జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులులేనివాడు.

తా|| విదేహముక్తుడు పరబ్రహ్మయౌటవలననే శబ్దముచేనైనను జెప్పబడువాడుకాడు శుద్ధచైతన్యస్వరూపుడు గావున నుపాధులు వాని యవస్థలునగు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులు లేనివాడు జీవన్ముక్తునకు పాగిరబద్ధతయమున స్థూలశరీరము నశింప విదేహము కిగలుగుచున్నది. సమస్తభూమికలలో నంత్యభూమికయైన తృప్తిజెందువాడు జీవన్ముక్తుడు సమస్తభూమికల నతిక్రమించి యుపాధిరహితమైనవాడు విదేహముక్తుడు. అవిద్య ఆవృత్తి విక్షేపము పరోక్షజ్ఞానము అపరోక్షజ్ఞానము దుఃఖనివృత్తి తృప్తియనునవి జీవునకు సప్తభూమికలు కూటస్థబ్రహ్మము నెఱుగకనుండుట యవిద్య. ఇవికారణశరీరము. కూటస్థబ్రహ్మము కలనని పండితులు బోధించినను నెఱుగక విశ్వసింపకయుండుట యావృత్తి. ఇది కారణ లింగశరీరములకు సంధియైంది. తాను జీవుడని సంసారమ్యవహరించుట విక్షేపము. ఇదిస్థూలసూక్ష్మశరీరస్వరూపమైనది. ఇదియంతయు నవిద్యాకార్యము ఈభూమికల జ్ఞానభూమికల నెఱుగును సంసారమున విసికి మోక్షపేక్షగలవాడై సద్గురువురాశిమించి యతనివలన కూటస్థబ్రహ్మమున్నదని యెరుగుట పరోక్షజ్ఞానము శ్రవణ మననాదుల దానే కూటస్థబ్రహ్మమని యెరుగుట యపరోక్షజ్ఞానము తాను కూటస్థబ్రహ్మమని నెఱిగినతోడనే యంతకు ముందు శరీరాదులందుగల యహంకార మమకారములు నశించును తాను శరీరాదులుగాడని యెఱుగునపుడు ఆశరీరాదులకు గలుగు జనన మరణాదులకు దానుదుఃఖంపడు, ఇదియే దుఃఖనివృత్తి నడుమవచ్చిన యాదుఃఖము నివృత్తి నొందుచుండగా దానేబ్రహ్మమను నిరతిశయ సుఖము సదా స్ఫురించుచుండును సుఖస్థితినున్న యొకనికి దాహమగు నపుడా సుఖము మఱుగవడి దుఃఖముపైకిస్ఫురించుచున్నది శీతలజలము ద్రావగ దుఃఖము బోయియదివరికున్న సుఖమే యెప్పటియట్లుస్ఫురించుచున్నది కావున శాశ్వతిమైనది సుఖమనియు దుఃఖమాగంతకమనియు దెలియవలెను ఇట్లునిరతిశయానందముస్ఫురించుచుండుటయేతృప్తి

ఇందు మొదటి మూడుభూమికలును మూఁగుల కుండును ఈమూఁగులే
 పాపాత్ములు నాల్గవభూమికమధ్యమునకుండును ఈమధ్యముడే పరిపక్వ
 మైన పుణ్యముగలవాడు తక్కిన మూడుభూమికలు నుత్తములకుండును
 వీరేజ్ఞానులు అభ్యాసపాటవమున గ్రమక్రమముగా దుఃఖనివృత్తియై
 తృప్తిగలుగును వైరాగ్యము భోద యపరతి యీమాడును హేతు
 స్వరూప కార్యములను భేదముతో నుండును వీనిని దృఢముగ నభ్య
 సించిన దృష్టిగలుగును విషయములందు దోషదృష్టి గలుగుట వైరా
 గ్యమునకు హేతువేగను భోగములను విడచుట వైరాగ్యమునకు
 స్వరూపమగును మఱల భోగములను గోరకయుండుట వైరాగ్యము
 నకు గార్యమగును శ్రవణమనన నిదిభ్యాసలు భోధకు హేతువులగును
 శరీరాహంకారాదులకంటె కూటస్థుడు విలక్షణుడై యున్నాడని కూట
 స్థుఁడగుట భోధకు స్వరూపము. ఇట్టి జ్ఞానము మఱుగుపడక యజ్ఞాన
 ముదయింపక యుండుటయే భోధకుకార్యము. యమనియమాసన
 ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారములను యోగపంచాంగములు నుపరతికి
 హేతువగును. చిత్తవృత్తి నిరోధమే యపరతికి స్వరూపము. సర్వ
 వ్యవహర సంత్యమే యపరతికి కార్యమగును. హేతువుకన్నను
 స్వరూపమును స్వరూపముకన్న గార్యము ప్రబలమైంది. ఈవైరాగ్య
 బోధోపరతులలో భోధము ప్రధానమై ప్రత్యక్షమోక్ష ప్రదమగును.
 భోధగలిగిన వానికి వైరాగ్యోపరతు లెంతయుండిన సంతి సుఖముగలు
 గును. భోధలేక వైరాగ్యోపరతులుండినను బ్రయోజనములేదు.
 ఈమూడు భూమికలలోనుండు వారికి బునర్జన్మములేదు. నిత్యానిత్య
 వివేకము. ఇహముత్ర ఫలభోగవిరాగము శమాదిపట్కు సంపత్తి
 ముముక్షుత్వము నివినాధన చతుష్టయ మనంబడును. ఈసాధన చతు
 ష్టయసంపన్నుడే వేదాంతశాస్త్రమున కధికారి. ఈయధికారికి గురు
 శుశ్రూష యీవశ్యకము. గురుప్రలేనిది బ్రయోజనములేదు. గురు
 శుశ్రూషవలన దనకు గల యహంకారము, నభిమానము, గోపము
 మొదలయిన దుర్గుణములు నశించును. వినయము విధేయత, శాంత
 ము, మొదలగు సద్గుణములు హ్టుబడును. సద్గురుసన్నిధిని బ్రహ్మము

సత్యము జగత్తు మిథ్యయని యెఱుగుటయే నిత్యానిత్యవివేకము. ఐహికాముష్మిక భోగము లశాశ్వతములు దుఃఖప్రదములని యెంచి కక్కిన యన్నములు వాని జూచుట ఇహముత్ర ఫలభోగవిరామము. ఇది యే వైరాగ్యము, శమము, దమము, తితిక్ష, ఉపరతి, శ్రద్ధ. సమాధానము ఇవి శమాది షట్కమనబడును. శమమనగా సంతరిండ్రియ నిగ్రహము దమమనగా బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము. ప్రతిక్రియ చేయుక విలసింపక సర్వదుఃఖముల నోర్చుట తితిక్ష. గురువేదాంత శాస్త్రవాక్యములగల దృఢవిశ్వాసము శ్రద్ధ. విధ్యుక్తముగ గర్మ సన్యాసమొనర్చుట యుపరతి. చిత్తవృత్తి కవకాశ మీయక బ్రహ్మమున బుద్ధి నిల్పుట సమాధానము. ఈశమాదులందు కొన్ని మొదట లేకయున్నను గ్రమక్రమముగా వేదాంతవిచారము జేయుచు కక్కిన వానిని గూర్చుకొనవలయును. సంసారమున జిక్కితి, దీనినుండి ఎల్లు తప్పించుకొనగలను ఎవడు రక్షించును మోక్షము నాకు గలుగును? అని యత్యాతురతతో మోక్షము జెందగోరుటయే ముముక్షుత్వము. ఇట్టి సాధనచతుష్టయ సంపన్నుడైన యధికారికి సద్గురుకటాక్షమున బ్రహ్మసాక్షాత్కారము శీఘ్రమున సాధించును. వేదాంతవిచార ముచేయు సుకృతాత్ములు తమయందు వైరాగ్యభోధోపరతు లెల్లు న్నవని తలచుచు, జ్ఞాన భూమికలందు నుత్తరోత్తర భూమికనుండ బ్రయత్నింపవలయును. ఈమహావాక్యములను సతాత్పర్యముగ శ్రద్ధా భక్తులతో బఠించు గురుశిష్యులకు మనస్సంశయము నశించును. అప రోక్షజ్ఞాన ముదయించును. జీవన్ముక్తిలభించును. ప్రాగ్భక్తయమున విదేహముక్తి ప్రాప్తించును. సాదేహములేదు. బ్రహ్మముకన్న సస్య పెద్దదియునులేదు ఉన్నట్లు తోచిననది యెడమావియండలి జలము వలె మిథ్యయగును. తానే బ్రహ్మము, ఇదియే వేదాంతసిద్ధాంతము.

ఇది సార్థాంతికవిదేహముక్తి వాక్యాని సప్తసప్తతి:

ఇల్లు సార్థాంతిక విదేహము వాక్యములు డెబ్బది యేడు

ఇతి వింశం ప్రకరణము సమాప్తము.

ఇత్యేవంసార్థాంతిక విధ్యాది విదేహము క్త్యంత మహా
 వాక్యా న్యప్టో త్తరసహస్రం
 ఇట్లు సార్థాంతిక విధివాక్య ప్రభృతివిదేహ
 ము క్తివాక్యపర్యంతము మహావాక్యములు వెయిన్నియెనిమిది
 ఇతి శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య శ్రీవాసుదేవేంద్ర
 సరస్వతీ చరణి కమల మకరంద తృప్తాన్వాంత రామ
 చంద్రేంద్ర గ్రథితేశావాస్యా ద్యప్టో త్తరశతో
 పనిషత్సార సంగ్రహభూతాప్టో త్తరసహస్ర
 . ర .

సంపూర్ణా

హరిః ఓం తత్సద్బ్రహ్మర్షణమస్తు

ఉపసంహారము.

మహావాక్యకలేబరము.

విధ్యంఘ్రిర్బంధముగ్ధుల్భహ్యవిద్యద్ధేయజంఘకః।
 జగన్నిధ్యా జానుదేశస్తూపదేశోరుదేశకః।
 బ్రహ్మత్కైక్యకటి దేశోవిద్యన్యననాభికః।
 జీవన్ముక్తాఖ్యదహరః స్వానుభూతికరద్వయః।
 స్వసమాధిస్కంధదేశః స్వస్వరూపాఖ్యకంఠరః।
 ఫలభూతమహావాక్య ఫాలవైదేహమస్తుకః।

ఏవంవిధ్యాద్య దేహంత మహావాక్యకశేబరః।
 వస్తుతోనిర్విశేషాత్మా త్రిపాన్నారాయణోఽస్మ్యహం।
 యస్మహావాక్య సిద్ధాంతం ముక్తచిత్తైకగోచరం।
 వాసుదేవేంద్రసంజ్ఞంతంనామి సర్వాత్మకంమహాః॥

ఇత్యుపసంహరః.

హరిః-ఓం-తత్సద్బ్రహ్మార్పణమస్తు.

పారాయణసమాప్తేఽనుసంధేయశ్లోకాః.

శ్లో॥ లాభస్తేషాం జయస్తేషాం కుతస్తేషాం పరాధవః । యేషా
 మిందివరశ్యామో హృదయే సుప్రతిష్ఠితః॥ కాలేవర్షతుషర్జన్య॥ పృథి
 వీసస్యశాలిసి। దేశోయంతోభరహితో బ్రాహ్మణాస్సంతువిర్భూయాః॥
 స్వస్తిప్రజాభ్యఃపరిపాలయంతాన్యాయేన మార్గేణమహీమహీశాః।
 గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభమస్తు నిత్యంలోకాస్సమస్తాస్సుఖినో భవంతు.

వేదవేదాంతవేద్యాయ మేఘశ్యామలమూర్తయే ।

పుంసాంమోహన రూపాయ పుణ్యశ్లోకాయమంగళం।

పితృభక్తాయసతతం భ్రాతృభిస్సహసీతయా।

నందితాఖిలలోకాయ రామభద్రాయమంగళం।

హనుమత్సమవేతాయ హరిశాభీష్టదాయినే।

వాలిప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయమంగళం॥

హరిః-ఓం,

హనుమత్ సీతాలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్న పరివారసమేత

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మార్పణమస్తు.

ఓం-తత్సత్.

మ హా వా క్య ర త్న ప్ర భ వా వ ౧౦ .

(ఈసూచిక మహావాక్యముల యుత్పత్తి స్థానములను కనుపర్చును.)

మహావాక్య రత్నావళియొక్క ప్రకరణమును వేదమును ఉపనిషత్తును తెలియజేయు అకారాదివాక్య ప్రతీకాక్షరసూచిక,

—†ఇందలి సాంకేతికములు†—

ఋ—ఋగ్వేదము.

శు-య—శుక్లయజుర్వేదము.

కృ-య—కృష్ణయజుర్వేదము.

సామ—సామ వేదము.

అధర్వ—అధర్వణ వేదము.

అ—అధ్యాయము.

ప్ర—ప్రసాదము.

ఖం—ఖండము.

ఉ—ఉపదేశము.

వ—వల్లి.

ముం—ముండకము.

బా—బాహ్యము

ఈ యకారాది సూచికను గూర్చుటలో విద్యాదిప్రకరణక్రమమునున్న వాక్యక్రమముగానున్న కూర్చడమైనది. అట్లు చేయు

టలో చదువరులకు కొంత సౌలభ్యము నాలోచించి చేయడమైనది ఒక యక్షరములో తిరిగితిరిగి అకారాది క్రమ మాలోచింపబడలేదు. గనుక నేదైన వాక్యము చూడవలయునంటే ఆ వాక్యముయొక్క అద్యక్షరము యావత్తున్నూ చూడవలెను. విశేషవాక్యములుగల అక్షరములు కొద్దిగనుండును గాని చాలయుండవుగాన సామాన్యముగ విశేషకష్టమునూ యుండదు ఉత్పత్తిస్థానము లుపనిషత్తులలో అనేకములుండినను గ్రంథవిస్తరభీతిచే కొన్నియే సగుపర్చడమైనది, కొన్ని చోట్ల సంపూర్ణవాక్యము లగుబడక నెంతవర కగుపడితే యంతవరకే యత్పత్తిస్థానములు కనుపర్చడమైనది. కొన్నివాక్యములు బొత్తుగ సగుపడనేలేదు. వాటికి స్థలము వదలివేయడమైనది. ఇట్లు అగుపడక పోవుటకు కారణము దేశభేదములనుబట్టి సంభవించిన పాఠభేదములు ఆయుండవచ్చును. ఇట్టివాక్యములు సుమారు యిరువయైదుండవచ్చున్న అని మహానీయులు సాధించి తత్థానములందు వ్రాసికొనవచ్చును.

అకారాద్యనుకృమణిక

మహావాక్యసంబంధ మైనట్టిన్ని వేదాంతశాస్త్రమందు ప్రసిద్ధమైనట్టిన్ని కొన్ని పారిభాషిక పదములునున్న సంకేతితపంఖ్యాతశబ్దములునున్న మరికొన్ని ముఖ్యవిషయములనున్న కనపరచు అకారాద్యనుకృమణిక ఈ ఆనుకృమణికలో ప్రథమమున చర్చించిన సంఖ్యాసహితమహావాక్య ప్రసరణమున్న తత్ప్రకరణవాక్యసంఖ్యయున్న మాదా యివ్వబడ్డవికనుక ఆపదములనుగూర్చి యెక్కువసంగతులను తెలియగోరు నెడల ఆవితీసిజూచి గ్రహించవలయును.

అ

అవసాత్రయము = జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తలు ౧ విధి ౫
అపరోక్షజ్ఞానము = ఆత్మఅద్వితీయమని యనుభవమువలన గల్గిన జ్ఞానము-౧విధి ౫
అస్పృశ్యమోగము = నిర్వికల్పసమాధి- ౧ విధి ౧౩.
అణిమాద్యప్తసిద్ధులు = అణిను, మహిను, లఘును, గరిను, పాప్తి, ప్రాకామ్యము, ఈశత్వము, వశిత్వము, ౨ బంధమోక్ష ౪
అప్రాంగములు = విశ్వత్రైజనపాప్తిజ్ఞ విరాడ్ధీరణ్య గర్భాంతర్యామి మాటస్థ పరమాత్మలు - ౩ అవిద్యన్నిందా ౭.

అవధూత. ఇందుకర్థము ౮ జీవన్ముక్తి ౫౩, ౫౪, ౫౫, ౫౬.
= అహంవృత్తి, ఇదంవృత్తి, మొదటిదియహంకారము
రెండవది మమకారము. ౮ జీవన్ముక్తి ౮౨-౮౩.

అరిషడ్వర్గము - కామక్రోధలోభమోహ మదమాత్సర్యములు - ౫ ఉపదేశ
౧౭-౧౮.

అహంబ్రహ్మస్మి ఇందుకర్థము. ౬ జీవబ్రహ్మైక్యా ౧౪, ౧౫, ౧౬, ౧౭,
అయమాత్మాబ్రహ్మ. ఇందుకర్థము. ౬ జీవబ్రహ్మైక్యా ౨౨, ౨౩, ౨౪ ౨౫
అభావకళలు = అంతఃకరణవృత్తులు. ౮ జీవన్ముక్తి ౧౧.

అమనస్కము = ఇందుకర్థము - ౧౦ సమాధి ౬.

అసంప్రజ్ఞాతసమాధి = ౧౦ సమాధి ౪౫, ౪౬.

అతద్వాద్యవృత్తి = బ్రహ్మతిరిక్తమాయాతత్కార్యనిరసనము. ౧౦ సమాధి
౪౭-౪౮.

అమూర్తములు = కనబడని వాయ్వాకాశకాలమనములు ౧౧ నానాలింగ
స్వరూప ౨౫-౨౬.

అంతఃప్రజ్ఞ = తైజసుడనుజీవుడు- ౧౨ పులింగ స్వరూప ౨.

అనిర్వచనీయము = ఇందును గురించినచర్చ, ౧౪ నపుంసక లింగస్వరూప౨

అష్టప్రమాణములు = ప్రత్యక్షము, అనుమానము, శబ్దము, ఉపమానము,

అధాపత్తి, అనుపలబ్ధి, సంభవము, విలిహ్యము, ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౨౯

అపన్నావము = అపన్నాతి = విభక్తి, ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౩౪

అర్చము = పంచధూతములున్నా వానికార్చమైన జగత్తున్ను, ౧౮
అవశిష్ట- ౩౧-౩౨.

అంతఃకరణ చతుష్టయము = మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారములు ౨౦ విదేహ
ముక్తి - ౩౫-౩౬.

అనాకాశ్యములు = కోరతగనివి-ధర్మార్థకామములు. ౧౪ నపుంసలింగక౧౨.

అస్తీభాతిప్రియములు = ఇవినచ్చిదానందములు. ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౬౩-౬౪.

అహంకారము = ఇది ౩ విధములు. ప్రభ, మనస్సు, బుద్ధియని. ౧౦
సమాధి ౪౭-౪౮.

అ

అకాశత్రయము = చిత్తాకాశ చిదాకాశ భూతాకాశములు. ౫ ఉపదేశ౧౫.

అకాశచతుష్టయము = మహాకాశము, మేఘాకాశము, ఘటాకాశము,
జలకాశము. ౯ స్వానుభూతి. ౯౫ ౯౬.

అవృత్తి = దీనికర్థము ౯ స్వానుభూతి- ౯౫, ౯౬

అకాశ్యము = కోరతగినది = మోక్షము ౧౪ నపుంసలింగ స్వరూప ౧౨.

ఆ

ఈ షణ్డత్రయము = దారేషణ, పుత్రేషణ, ధనేషణములు ౧ విధి ౬౦.
ఈశ్వరత్రయము = విరాడ్ధిరణ్యగర్భేశ్వరులు = వైశ్వానరమాతృత్వ అంతర్యా
ములు - ౧౬ స్వరూప - ౧౧ ౨౦ విదేహముక్తి ౩

అమూర్తములు = కనబడని వాయ్వాకాశకాలమనములు ౧౧ నానాలింగ
స్వరూప ౨౫-౨౬,

అంతఃప్రజ్ఞ = లైజసుడనుజీవుడు- ౧౨ పుంలింగ స్వరూప ౨.

అనిర్వచనీయము = ఇందును గురించినచర్చ, ౧౪ నపుంసక లింగస్వరూప౮

అష్టప్రమాణములు = ప్రత్యక్షము, అనుమానము, శబ్దము, ఉపమానము,

అర్థాపత్తి, అనుపలబ్ధి, సంభవము, వితిహ్యము, ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౨౯

అపన్నావము = అపన్నాతి = మిథ్య. ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౭౪

అర్చము = పంచభూతములున్నా వానికార్యమైన జగత్తున్నా, ౧౮
అవశిష్ట- ౩౧-౩౨.

అంతఃకరణ చతుష్టయము = మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారములు ౨౦ విదేహ
ముక్తి - ౩౫-౩౬.

అనాకాశ్యములు = కోరతగనివి-ధర్మార్థకామములు, ౧౪ నపుంసలింగక౧౨.

అస్తిభౌతిప్రియములు = ఇవినచ్చిదానందములు. ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౬౩-౬౪.

అహంకారము = ఇది ౩ విధములు. ప్రభ, మనస్సు, బుద్ధియని. ౧౦
సమాధి ౪౭-౪౮.

అకాశత్రయము = చిత్తాకాశ చిదాకాశ భూతాకాశములు. ౫ ఉపదేశ౧౫.

అకాశచతుష్టయము = మహాకాశము, మేఘాకాశము, ఘటాకాశము,
జలకాశము. ౯ స్వానుభూతి. ౯౫ ౯౬.

ఆవృత్తి = దీనికర్థము ౯ స్వానుభూతి- ౯౫, ౯౬

ఆకాశ్యము = కోరతగినది = మోక్షము ౧౪ నపుంసకలింగ స్వరూప ౧౨.

ఈ మణిత్రయము దారేమణ, పుత్రేమణ, ధనేమణములు ౧ విధి ౬౦.
ఈశ్వరత్రయము విరాడ్ధిరణ్యగర్భేశ్వరులు వైశ్వానరనూతాత్మ అంతర్యా
ములు - ౧౬ సర్వస్వరూప - ౧౧ ౨౦ విదేహము.

ఉ

ఉన్మన్యవస్థ = మనస్సుయొక్క సుస్థిరభావము. ౧౦ నహాధి ౧౧,
౧౨ సంకల్పములేని యవస్థ. ౮ జీవన్ముక్తి ౯
ఉభయతఃప్రజ్ఞ = జాగ్రత్స్వప్నములు సంధికాలమందుండు ప్రాజ్ఞాదను
జీవుడు- ౧౨ పుంలింగస్వరూప ౨

ఋ

ఋణక్రయము = దోపిత్వ ఋషిఋణములు - ౧ విధి ౬౦ ఋతసత్వములు =
వ్యావహారిక పారమార్థికయదార్థములు- ౧౩ బ్రహ్మస్వరూప ౮౧

ఏ

ఏకరసః = కేవలఅనుభవ స్వరూపుడు- ౧౨ పుంలింగస్వరూప- ౧౦
ఏకమేవా ద్వితీయం = ఈ వాక్యములో ఏకం అనుటవల్ల స్వగతభేదము
లేదనుట ఏవఅనుటవల్ల సజాతీయ భేదములేదనుట. అద్వితీయం అనుటవల్ల జాతీయ
భేదము లేదనుట. ఈ భేదక్రయమున్నూ వాటి యర్థమున్నూ - ౧౪ నపుంసకలింగ
స్వరూప ౩:౧౩, బ్రహ్మస్వరూప ౧౪

క

కూటస్థుడు = ప్రత్యగాత్మ - ౧ విధి ౨౯ దీనికి వ్యుత్పత్త్యర్థము ౧౩ బ్రహ్మ
స్వరూప ౩

కారణద్వయము = ఉపాద ననిమిత్త కారణములు- ౪ జగన్మిథ్యా ౧౩
కర్మేంద్రియములు = వాక్పాణిపాద పాయూపథలు- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య.
౨౬:౨౭

కాలక్రయము = భూతభవిష్యద్వర్త మానకాలములు ౧౧ నానాలింగ
స్వరూప ౨౭

కుంభకము = రేచకపూరకములు, లేక వాయువు నిల్పుట ౧ విధి ౬౧
క్షేత్రకర్మ విపాకాశములు - వీరికర్మము. ౨౦ విదేహముక్తి ౨౨

గ

గుణక్రయము = సత్త్వరజస్తమో గుణములు. నానాలింగస్వరూప ౨౫:౬
జీవబ్రహ్మైక్య ౨౬:౨౭,

ఘ

ఘన = సాంద్ర = సద్ధన, చిద్ధన, ఆనందఘనములు. దట్టమైనదని అర్థము.
౯ స్వానుభూతి ౩.౮.

ఘోషస్యంజనాద్యక్షరములు = ౧౪ సపుంసకలింగ స్వరూప ౧౫, ౧౬.

చ

చతుర్వింశతితత్త్వములు = పంచభూతదేశేంద్రియ పంచపాణ్డారాంతః కరణ
చతుష్టయములు. ౮ జీవన్ముక్తి ౨౬.

చిత్తవృత్తులు = ప్రమాణము, విపర్యయము, వికల్పము, నిందస్కృతి అని
అయిదువిధములు. ౯ స్వానుభూతి ౯౧.

చతుష్పాదములు = అకారోకారమకారాగ్ర మాత్రలు = ౧౬ సర్వస్వరూప ౧.

చైతన్యసిద్ధకము = శుద్ధచైతన్యము, ఈశ్వరచైతన్యము, జీవచైతన్యము,
ప్రమాతృచైతన్యము, ప్రమాణచైతన్యము, ప్రమేయచైతన్యము, ఫలచైతన్యము ౧౭,
బ్రహ్మస్వరూప ౯౨.

జి

జీవః = పంచవింశతివదు - ౮ జీవన్ముక్తి ౬.

జరతత్త్వములు = పంచభూతములు, పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచకర్మేం
ద్రియములు, పంచతన్మాత్రలు, అంతఃకరణచతుష్టయము, అను నిరుపదినాలుగు
తత్త్వములు. ౧౦ సమాధి ౪౫, ౪౬.

జీవత్రయము = విజ్ఞతైజససాక్షులు. ౧౧ నానాలింగస్వరూప ౨౮

జగత్రయము = లోకత్రయముచూడుము - సర్వస్వరూప ౩౮.

త

తజ్జలాని = తిజ్జత్వాత్, తల్లత్వాత్, తన్నిష్ఠత్వాత్, తజ్జ
లాని యుజుబును. అనగా వీటియందు బుద్ధ్యగమువంటిది. వేదాంత
మందు జగత్తునకు అన్వయము. విధి ౧.

త్రిపుటి = ద్రష్టృదర్శన దృశ్యములు. ౧ విధి ౫౫-౫౬ ఇంకొక
విధమైన త్రిపుటికి ౧౦ సమాధి ౧ చూడవలెను. అనగా ధ్యానము
యము ధ్యాతే యని.

త్రిషానములు = జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులు ౩ అవిద్యన్నిందా ౭.

త్రిధామలు- జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులు ౯ స్వానుభూతి ౧౦-౧౨
తత్త్వమసి= దీనికర్థము-౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౧౮, ౧౯, ౨౦, ౨౧
త్రివృత్తులు= సద్వృత్తి, అసద్వృత్తి, సదసద్వృత్తి జీవన్ముక్తి
తురీయడు= తురీయాతీతుడు= వీటికర్థము. ౯ స్వానుభూతి ౧౦

త్రిపుటి= ధ్యాతృ- ధ్యాన-ధ్యేయము. ౧౦ సమాధి ౩౦౬౯
విధమయిన త్రిపుటికి ౧ విధి ౧౧- ౧౬ చూడవలెను. అనగా ద్రష్టు
దర్శనదృశ్యములు.

తాపత్రయము. ఆధ్యాత్మికాధిదైవికాధి భౌతికములు. ౧౧
నానాలింగస్వరూప ౨౮.

త్రిమూర్తులు = బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రులు. ౧౪ నపుంసకలింగ
స్వరూప ౧౨ ౧౬ బ్రహ్మస్వరూప ౧౬

క్రీపురములు జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులుగ ౩ స్త్రీలింగస్వరూప ౨
తారకము= త్రిమూర్తులు ౧౬ బ్రహ్మస్వరూప ౧౬

ద

గ్రవాత్మ=ఉపాధులయందు బ్రవేశించిన యాత్మ ౯ స్వానుభూతి ౩
దేశాత్మయము=పరిణామ తాపసంస్కారదుఃఖములుగ ఉపదేశ ౩౧
దేశాత్మయము= స్థూల సూక్ష్మ కారణదేశములు ౧౧ నానా
లింగస్వరూప ౨౬

దోషత్రయము = అభివ్యాప్తి, అవ్యాప్తి, అసంభవము ౧౪
నపుంసకలింగ ౮

న

నియమములు= శౌచము, సంతోషము, తపస్సు, స్వాధ్యాయము
ఈశ్వరప్రణీధానము ౧ విధి ౬౧

ననానాకాయ = దీనియవయవార్థము ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౩౧
3౨- 33- 3౪

నిర్వికల్పసమాధి ౧౦ సమాధి ౪౧- ౪౬

నారాయణః= దీనిస్వత్వస్వరూపము. పరస్వత్వం = నారం- నారం
అయం యస్యసః= నారాయణః ౧౬ సర్వస్వరూప ౬

ప

పరోక్షజ్ఞానము = శాస్త్రమువలన గలిగిన జ్ఞానము ౧ విధి గా

ప్రాజ్ఞాదు = బ్రహ్మత్వైక్యమున గలిగిన చిత్తైకాగ్రత ప్రజ్ఞ. అట్టి

ప్రజ్ఞ గలవాడు ప్రాజ్ఞాదు. ౧ విధి ౧౨

ప్రత్యగత్మ = కూటస్థుడు- ౧ విధి ౧౩.

పూరకము = వాయువునుపూరించుట. ౧ విధి ౧౪

ప్రాణాయామము = శ్వాసకపూరకకుంభకములు- ౧ విధి ౧౫

పంచదైవతములు = బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరరుద్రసదాశివులు- 3

అవిద్యన్నిందా ?

ప్రజ్ఞ = దీనికర్థము- ౮ జీవన్ముక్తి 2౯, ౮౦

ప్రమాతృప్రమాణమేయములు- పనికే సూత్రమూసమేయము:

లనిన్సి పేర్లు- పీనియర్లము ౯ స్వానుభూతి ౧౩

ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ దీనియర్థము- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౧౧, ౧౨

ప్రజ్ఞ = దీనికర్థము- ౮ జీవన్ముక్తి 2౯, ౮౦

మాతృప్రమాణ ప్రమేయములు- పనికేమాతృమాన ప్రమేయములన్ని పేర్లుపీని
యర్థము ౯ స్వానుభూతి ౧౩

ప్రజ్ఞానం = దీనియర్థము- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౧౧, ౧౨

ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ = దీనియర్థము- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య- ౧౨-౧౩

పంచప్రాణములు = ప్రాణోపానవాతసోదానకమానములు ౬ జీవబ్రహ్మైక్య.

౨౬-౨౭

పంచజ్ఞానేంద్రియములు = శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వమాణములు- ౬ జీవబ్ర
హ్మైక్య- ౨౬, ౨౭

పంచజ్ఞానేంద్రియములు = శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములు- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య
౨౬, ౨౭

పంచకర్మేంద్రియవిషయములు = వచనాదానగమన విస్మయనందములు ౬ జీవ
బ్రహ్మైక్య ౨౬, ౨౭

శరమాతృ = చుడ్చింకతిరుడు- ౮ జీవన్ముక్తి ౩

పరిచ్ఛేదత్రయము = దేశకాలవస్తుపరిచ్ఛేదములు ౯ స్వానుభూతి ౬౬ । ౧౪
వపుంసకలింగస్వరూప - ౩౫, ౩౬

ప్రమాణత్రయము = ప్రమాణము, అనుమానము, శబ్దము ౯ స్వానుభూతి ౯౧
ప్రభామనోబుద్ధులు = జాగ్రత్స్వప్నమునుపులు - ౧౦ సమాధి - ౪, ౩౯, ౪౦, ౪౧, ౪౨

పంచతన్మాత్రలు - శబ్దస్పృశరూపరసగంధములు ౧౦ సమాధి ౪౫, ౪౬

ప్రజ్ఞానసునము = సుఖప్రియందుండు ప్రాజ్ఞుడనుజీవుడు. ౧౨ పుంలింగ
స్వరూప ౨

పూర్ణమదః = ఇదిశుక్లయజుశ్శాంతి ౧౨ అవశిష్ట ౩, ౪

పంచరూపములు = బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరుడ్రాక్షిణ రూపములు ౧౨ అవశిష్ట
స్వరూప ౩౧, ౩౨

పంచశ్లేశములు - అవిద్యా, అస్మిత, రాగము, ద్వేషము, అభినివేశము. ౨౦
విదేహముక్తి ౨౧, ౨౨

బి

జహిఃప్రజ్ఞ = విస్మయము జీవుడు - ౧౨ పుంలింగస్వరూప ౨

బ్రహ్మము = ఏకబ్రహ్మచర్యమున్నూ గాదు, అనుభవైక్యవేద్యము ౧౬ సర్వస్వరూప ౩౯
బ్రహ్మాండపిండాండములు = పీఠీకీయర్థము ౨౦ విదేహముక్తి ౫౦, ౫౧, ౫౨, ౫౩

భ

భేదత్రయము = సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదములు ౪ జగన్మిత్యా ౬

భావాభావములు = విషయనిర్విషయములు - ౯ స్వానుభూతి ౫౩

భావకళలు = జ్ఞానేంద్రియ గాఢ్యావిషయములు ౮ జీవన్ముక్తి ౧౧

భూమానందం = సాంద్రానందము ౯ స్వానుభూతి ౮౯

భావన = ఇది ౨ విధములు తత్త్వోపాసన, ఈశ్వరోపాసన అని ౧౦ సమాధి
౪౫, ౪౬

సూరదయః = భూలోక భువనలోక స్వనలోకములు ౨౦ విదేహముక్తి ౫౦, ౫౧, ౫౨, ౫౩

మ

మాయా = యామాసామాయా ౪ జగన్మిథ్యా ౭.

మాతృమాస ప్రమేయములు = ప్రమాతృ ప్రమాణ ప్రమేయములు-౯ స్వాస భూతి ౬౩

మనోనాశము = సరూపనాశము - అరూపనాశము అని ౨ విధములు ౧౦ సమాధి ౧౩, ౧౪

మూర్తములు కనబడుచున్న పృథివ్యజేజస్సులు ౧౧ నానాలింగ స్వరూప ౨౫-౨౬

మాతృత్రయము = అకార, ఉకార మకారములు ౧౨పుంలింగ స్వరూప ౩

మిథ్యా = ఇందుకుసూన్యము అని యర్థముకాదు. రెంటికిన్నీ భేదమున్నది. ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౪౭, ౪౮. ఇది ౨ విధములు. అధిష్ఠానసహితము, అధిష్ఠానరహితము మొదటి మిథ్యాసూన్యము. రెండవది శుద్ధసూన్యము. మొదటిదాని కుదాహరణము జగత్తు. రెండవదాని కుదాహరణము గగనారవిందము.

య

యమములు అహింస, అస్తేయ, బ్రహ్మచర్య సత్యతపరిగ్రహములు-విధ ౬౧.

యోగాష్టాంగములు = యమనియమాసన పాజ్ఞానాయామ ప్రత్యాహారధ్యాన ధారణ సమాధులు- ౨ బంధమోక్ష ౫

యోగమత్స్థులు అర్థమునకు ౮ జీవన్ముక్తి ౩౨, ౩౩.

యోగపంచాంగం = యమ నియమాసనపాజ్ఞానాయామ ప్రత్యాహారములు-౨౦ విదేహము ౩౭.

ఁ

శేచకము = వాయువును విడుచుట ౧ విధి ౬౧

రామవీర = ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప- ౭౮, ౭౯

ల

లక్షణాశ్రయము = జహల్లక్షణము, అజహల్లక్షణము, జహదజహల్లక్షణము అనగా భాగలక్షణము ౫ ఉపదేశ ౪

లోకత్రయము- స్వర్గమర్త్య పాతాళలోకములు ౧౧ నానాలింగస్వరూప ౨౯.

వ

వివర్తము = ఒకవస్తువుమార్పు నొండక మరొక రూపముగా దోచునపుడు
అట్టి రూపము అవస్తువుయొక్క వివర్తమనబడును ౧ విధి ౧
వాసనాక్రయము = లోకవాసన, దేహవాసన, శాస్త్రవాసన-అబంధమోక్ష ౨౫
వాసన = చిత్తసృష్టికి హేతువైన బీజరూపముననుండు సంస్కారము ౨
బంధమోక్ష ౨౩

వికారము = నామరూపాదులు ౪ జగన్మిత్యా ౨

వృత్తి = అంతఃకరణ వృత్తులు చూడు.

విక్షేపశక్తి = ౨ మనన ౭౯ స్వానుభూతి ౯౫, ౯౬

వాసుదేవుడు దీనికర్థము, ౯ స్వానుభూతి ౭౫

విక్షేపశక్తి = ౯ స్వానుభూతి ౯౫, ౯౬॥ ౨ మనన ౭

వాక్యార్థపునరుక్తి = దోషములేనందును స్వానుభూతి ౧౦౭, ౧౦౮ వాచ
క్రయం=ఆరంభవాదము, పరిణామవాదము వివర్తవాదము ౧౭ బ్రహ్మస్వరూపం
వేదశాస్త్రాః వాక్యేతి = ఇవివేదప్రయోగములు ౨౦ విదేహముక్తి ౫౫.
వైరాగ్యబోధోపరతులు = వానిభేదములు' స్వభావములు ౨౦ విదేహముక్తి
౭౬ | ౭౭.

శ

శరీరక్రయము = నూలనూత్న కారణశరీరములు, ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౩౭.
శమాదిపట్కుసంపత్తి = శమము, దమము, తీతీక్ష, ఉపరతి' శ్రద్ధ, సమాధా
నము. ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౮౯, ౯౦, ॥౨౦ విదేహముక్తి ౭౭,

ష

షడ్భావవికారములు = అస్తి, జాయతే, వర్ధతే, పరిమళితే, అపక్షీయతే, విస
స్యతి. ౯ స్వానుభూతి ౬౫.

షోడశకశలు = పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, పంచస్మా
ణములు, అంతరింద్రియములు- ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౯.

షడూర్ములు = జననమరణత్పత్తిపాసశోకమోహములు- ౭ మనన ౨౩, ౨౪.

వట్కేశములు = త్వక్కుమాంసము, రుధిరము, స్నాయువు, మజ్జ అస్తి. ౯
స్వానుభూతి ౬౫.

సె

సాంఖ్యాయనులు = దీనియర్థము- ౮ జీవన్ముక్తి ౩౦, ౩౧.

సుఖత్రయము = ప్రియమేదప్రమేదములు. ౭ మనన ౧౯.

సవికల్పసమాధి = ౧౦ సమాధి ౪౫, ౪౬

సమాధి = ఇది ౨ విధములు. సంప్రజ్ఞాతసమాధి. అసంప్రజ్ఞాతసమాధి అని.
వేదాంతులు వ్యవహరించు ప్రకారము నిర్వికల్పసమాధి- సవికల్పసమాధి అని.
అర్థములకు ౧౦ సమాధి ౪౩, ౪౪, ౪౫, ౪౬.

సంప్రజ్ఞాతసమాధి = వితర్కము, విచారము, ఆనందము, అస్మితము నాలుగు
గింటితో గూడినది ౧౦ సమాధి ౪౫, ౪౬.

స్వయం = బ్రహ్మ, స్వయంకృతవాచ్యుడు. ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౯

సప్తచైతన్యములు = శుద్ధ, ఈశ్వర, జీవ, సమాత్మ, ప్రమాణ, ప్రమేయ ఫల
చైతన్యములు అని. ౧౭ బ్రహ్మస్వరూప ౨ ఇంద్రియములు చూడుము. శుద్ధచైతన్యము
తప్ప తక్కిన ౬ ను బ్రహ్మమునకు నుపాధిభేదమువలన గలిగినవి.

సప్తభూమికలు = ఆవిద్య, ఆవృత్తి, విక్షేపము, పరోక్షజ్ఞానము, అపరోక్ష
జ్ఞానము, దుఃఖనివృత్తి, తృప్తి వీనికర్థములు అచ్చటనేయున్నవి. చూడుము ఇంగు
మొదటి ౭ భూమికలు మాధులకుండును నాలుగవది శుద్ధ్యనునకుండును చివరది ౭
మూర్ఖజ్ఞానలకుండును ౨౦ విదేహముక్తి ౭౭

సాధనచతుష్టయము = ౧నిత్యానిత్య వస్తువివేకము అవిహముత్కృష్ట ఫలభోగవి
రామము ౩౪ మాదివట్కరసంపత్తి ౪ మునుకుత్వము వీటికర్థము ౨౦ విదేహముక్తి ౭౭

సకలనిష్కళములు = వీనికర్థము ౨౦ విదేహముక్తి ౨౯

మా

మాంసః = దీనికర్థము ౬ జీవబ్రహ్మైక్య ౨౮, ౨౯, ౩౦

హరిః. ౬౦-తత్వత్-శిక్వస్వార్పణమస్తు.

అంకశ్చానోక్తి	గ	ఉపదేశ	సామ	అ	మైత్రేయ	అ. ౨
అమనస్యం	గ	ఉపదేశ	కృ. య	౯౮	వరాహ	అ. ౪
అనాత్మేతిపదం	గ	ఉపదేశ	అధర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ. ౫
అనాత్మేతిజగద్వా	గ	ఉపదేశ	కృ. య	౩౩	తేజోబిందు	
అతిస్పర్శం	గ	ఉపదేశ	కృ. య	౩౪	తేజోబిందు	
అహంబ్రహ్మాతి	గ	ఉపదేశ	కృ. య	౩౬	అక్షి	
అద్వితీయపదం	గ	ఉపదేశ	కృ. య	౪౦	తేజోబిందు	అ. ౩
అహంబ్రహ్మాత్తి	గ	ఉపదేశ	కృ. య	౫౦	వరాహ)	అ. ౩
	౬	జీవబ్రహ్మాత్తి	శు. య	౬	బృహదారణ్యక	అ. ౬
అస్మిత్వేతి	౬	జీవబ్రహ్మాత్తి	అధర్వ	౫౨	మహానాయణ	
అహంకారాది	౬	జీవబ్రహ్మాత్తి	కృ. య	౩౫	శుకరహస్య	
అఖండసచ్చి	౬	జీవబ్రహ్మాత్తి	కృ. య	౩౫	శుకరహస్య	
అశోరా	౬	జీవబ్రహ్మాత్తి	శు. య	౭౩	అధ్యాత్మ	అ. ౫
అనీకత్వం	౬	జీవబ్రహ్మాత్తి	అధర్వ	౫౪	రామరహస్య	అ. ౫
అహమన్న	౭	జీవబ్రహ్మాత్తి	అధర్వ	౫౪	రామరహస్య	అ. ౫
అహమన్మ	౭	మనన	కృ. య	౭	తైత్తిరీయ	భృగువతి
అహమన్మిశ్వాదా	౭	మనన	కృ. య	౭	తైత్తిరీయ	భృగువతి
అహమన్మ	౭	మనన	శు. య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ. ౩; బా. ౬
అహమేదం	౭	మనన	శు. య	౧౦	బృహదారణ్యక	అ. ౮; బా. ౩
అనాత్మ	౭	మనన	కృ. య	౩౫	శుకరహస్య	
అతేవ	౭	మనన	అధర్వ	౭౦	అన్నపూర్ణ	అ. ౫
అధ్యాత్మరతిరాశీనోని	౮	జీవబ్రహ్మాత్తి	అధర్వ	౪౩	సారదాపరివ్రాజక	
అస్మాదం	౮	జీవబ్రహ్మాత్తి	సామ	౬౦	మహా	అ. ౪

అహమనస్	౯	స్వానుభూతి	౯౫	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. 3
అహంజివస్	౯	డిటూ	౯౬	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. 3
అహంకాల	౯	డిటూ	౯౭	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. 3
అహంతాక్తి	౯	డిటూ	౯౮	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. 3
అహమేవపరంబ్రహ్మహ్య	౯	డిటూ	౧౦౮	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. 3
అలేపకం	౯	డిటూ	౧౧౨	కు. య	౧౦౮	ముక్త	అ. ౨
అహంబ్రహ్మస్మినుంతో	౯	డిటూ	౧౧౩	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. 3
యంజన	౯	డిటూ	౧౧౪	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. 3
అహంబ్రహ్మస్మినుంతో	౯	డిటూ	౧౧౫	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. 3
యంభేద	౯	డిటూ	౧౧౬	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. 3
అహంబ్రహ్మస్మినుంతో	౯	డిటూ	౧౧౭	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. 3
యంభాటి	౯	డిటూ	౧౧౮	కు. య	౪౪	త్రిభువ్యాహుణ	అ. 3
అహంబ్రహ్మస్మినుంతో	౯	డిటూ	౧౧౯	కృ. య	౪౪	అన్నపూర్ణ	అ. ౧
యంభాటి	౯	డిటూ	౧౨౦	కు. య	౪౪	ముక్త	అ. ౨
అహంబ్రహ్మస్మినుంతో	౯	డిటూ	౧౨౧	కు. య	౪౪	ముక్త	అ. ౨
యంభాటి	౯	డిటూ	౧౨౨	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. ౨
అహంబ్రహ్మస్మినుంతో	౯	డిటూ	౧౨౩	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. ౨
యంభాటి	౯	డిటూ	౧౨౪	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. ౨
అహంబ్రహ్మస్మినుంతో	౯	డిటూ	౧౨౫	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. ౨
యంభాటి	౯	డిటూ	౧౨౬	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. ౨
అహంబ్రహ్మస్మినుంతో	౯	డిటూ	౧౨౭	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. ౨
యంభాటి	౯	డిటూ	౧౨౮	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. ౨
అహంబ్రహ్మస్మినుంతో	౯	డిటూ	౧౨౯	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. ౨
యంభాటి	౯	డిటూ	౧౩౦	కృ. య	32	లేజోబిందు	అ. ౨

అవినీతి	౧౪	నభుంధకలింగ స్వరూప	౩౬ భర్త	౨౭ స్త్రీసంహార తరతాపన	భం-౬
అవినీత	౧౪	డిటూ	రాశు-య	౪౫ సంకలనబాహుళ్య	అ-౨
అద్వైతమునా	౧౪	...	౧౩ అభర్త	౪౭ స్త్రీసంహార	అ-౨
అశ్వి	౧౪	...	౧౪ శు-య	౧౦౫ ముక్తి	అ-౨
			కృ-య	౪౬ మోక్ష సంకలన	అ-౧; ౪-౩
అహోమ	౧౪	డిటూ	కృ-య	౩౬౪	అ-౩
అశ్వ	౧౪	...	శు-య	౫౯౦౦౦౦	
అగోచరం	౧౪	...	౧౫ కృ-య	౨౧ అమృత సాధ	
అహోయమునా వాదేయము	౧౪	...	౧౬ కృ-య	౨౧ చమృత సాధ	
సామో	౧౪	...	౨౦ సామ	౨౯ మేత్రేయ	అ-౧
అనానుయమునా భా	౧౪	డిటూ	౨౨ సామ	౨౯ మేత్రేయ	అ-౧
అప్రమాణ	౧౪	...	౨౪ సామ	౬౨ ముహ	అ-౫
అహోయమునా వాదేయము	౧౪	...	౩౨ కృ-య	౬౩ మోక్ష శిఖ	అ-౨ 1-౩
సాధో	౧౪	...	౩౬ శు-య	౭౩ అభాగ్య	
అనుభూత	౧౫	అత్యస్వరూప	౫ అభర్త	౨౭ స్త్రీసంహార తరతాపన	
అనుభూత	౧౫	...	౬ ...	౨౭ ...	
అవిశ్వా	౧౫	...	౭ ...	౨౭ ...	
అఖండ కరసాహ్య	౧౫	...	౮ ...	౨౭ ...	
అనాద్యసం	౧౫	...	౧౬ ...	౨౦ అనుభూత	అ-౨
అపరిచ్ఛిన్న రూపాత్మ	౧౫	...	౩౩ కృ-య	౩౭ తేజో బిందు	

అశీష	అవశిష్టస్వరూప	సామ	మహా	అ. ౪
అభ్యాసేన	డిటూ	అధర్వ	అన్నపూర్ణ	అ. ౨
అధిష్ఠానం	డిటూ	బుగ్గ	బహ్యుచ	
అశబ్దస్వరూప	డిటూ	కు. య	పైంకల	
		కృ. య	యోగకుండలీ	
అనాద్యనంతమహతఃపరం				
ధృవంతకేవ	డిటూ	కు. య	పైంకల	
		కృ. య	యోగకుండలీ	
అనాద్యనంతమహతఃపరం				
ధృవంతకేవ	ఫలస్వరూప	కు. య	కథ	అ-౧; ౨-౩
అనంతత్వ	డిటూ	సామ	మహా	అ. ౪
అథాకామయ	విజేహముక్తి	కు. య	బృహదారణ్యక	అ-౬; బా-౪
అశరీర	డిటూ	అధర్వ	నృసింహలోతరతాపనీ	ఖ-౨
అధమన్య	డిటూ	కృ. య	కథ	వ-౬
అజమయ	డిటూ	అధర్వ	అన్నపూర్ణ	అ-౩
అహ్నిర్మలయనీ	డిటూ	కు. య	వరాహ	
అతీతాతీతభావ	డిటూ	కృ. య	తేజోబిందు	
అవస్థాత్రయహీ	డిటూ	కృ. య	తేజోబిందు	

ప్ర

అతీతమేవ	విధి	ప్ర	అతీతమేవ
అతీతమేవ	౦	౩	అతీతమేవ
అతీతమేవ	౦	కు. య	అతీతమేవ
అతీతమేవ	౦	కు. య	అతీతమేవ

అప్త కావ్య	క స్యానుభూతి	32 క్క. య	30 బ్రహ్మవిద్య	అ. 3
అత్తాళిరామ	క స్యానుభూతి	౨౫ క్క. య	౩2 తేజోబిందు	డిటూ
అదిమధ్యాంతకూక్కుళ్య	క స్యానుభూతి	౨౫ క్క. య	32 డిటూ	డిటూ
అనందపున	క స్యానుభూతి	౨౫ క్క. య	32 డిటూ	డిటూ
అత్తాళి నాథర్	క స్యానుభూతి	౧౦౦ క్క. య	32 డిటూ	డిటూ
అత్తాళి దామి	క స్యానుభూతి	౧౦౦ క్క. య	32 డిటూ	డిటూ
అదిశైతవ్య	క స్యానుభూతి	౧౦౫ క్క. య	32 డిటూ	అ. ౨
అదిరంతం	౧౧ నానాలింగస్వరూప	౨౫ క్క. య	32 డిటూ	అ-౫
అత్తాళి నాథర్	౧౨ పులింగస్వరూప	౨3 క్క. య	౩౨ మహా	ప్రహ:౫౦-౧౪
అత్తాళి	౧3 స్త్రీలింగస్వరూప	౫ సామ్య	౨౫ ఛాండోగ్య	ప్ర-౩; ౪౦, ౨౫
అత్తాళి హ	౧౪ అత్తాళిస్వరూప	౧ సామ	౩2 తేజోబిందు	అ-౪; కా-౫
అనందాత్తాళి	౧౫ డిటూ	౨౫ క్క. య	32 డిటూ	అ. ౫
అత్తేలి	౧౫ డిటూ	32 క్క. య	౨౫ ఛాండోగ్య	అ. ౧
అత్తే నాథ	౧౬ కర్కరూప	౪ సామ	౧౦ బృహదారణ్యక	అ. ౪
అత్తే వేదం	౧౬ ...	౫ పయ	32 తేజోబిందు	
అత్తే నోవ్యగతి	౧౬ ...	౨3 క్క. య	32 తేజోబిందు	
అత్తే నోవ్యవృత్తు	౧౬ ...	౨౪ క్క. య	౫ సుహానారాయణ	
అత్తాళి వత్సాక్షుం	౧౭ బ్రహ్మస్వరూప	౧౨	౨౦ అన్నపూర్ణ	
అదిమధ్యాంతకూక్కుళ్య	౧౭ ...	౨3 అధర్వ	32 తేజోబిందు	
అత్తాళి కాళ	౨౦ విదహముక్తి	3౪ అధర్వ		
అత్తే శ్లేయాది	౨౦ ...	౩౪ క్క. య		

శ్రీ సాలం	రాజీవన్మర్మి	౧౮ ఆధర్వ	౨౩	సారదనరవాళ	అ. ౨
కుర్మవృషి	డిటూ	౨౨ ఆధర్వ	౨౩	అత్తి	
శ్రీవలం	డిటూ	౨౬ సామ	౬౦	మహా	
ప్రీయనాకాత్	డిటూ	౨౮ శు. య	౨౩	అధాత్తి	
కుర్మవృషి	డిటూ	౨౯ శ్రీ. య	౯౮	వరాహ	అ. ౨
శ్రీమదన్ద	డిటూ	౧౦౨ శ్రీ. య	౩౨	శ్రీశోభిందు	అ. ౨
శ్రీవలంసచ్చి	శ్రీ సామధూతి	౨౨ సామ	౨౨	కుండిక	
కాలాత్రయవిమలశాస్త్రి	డిటూ	౨౬ శు. య	౯౮	వరహ	అ. ౩
శ్రీవలంజ్ఞాన	డిటూ	౨౭ సామ	౨౯	మైత్రేయ	
శ్రీవలంకాంత	డిటూ	౨౦ శ్రీ. య	౩౨	శ్రీశోభిందు	అ. ౩
శ్రీవలంవిద్య	...	౨౮ ...	౩౨	శ్రీశోభిందు	అ. ౩
శ్రీవలంనక్ష	...	౨౯ ...	౩౨	శ్రీశోభిందు	అ. ౩
శ్రీవలంకుర్మ	...	౩౦ ...	౩౨	శ్రీశోభిందు	అ. ౩
శ్రీవలంకాంత	...	౩౧ శ్రీ. య	౩౨	శ్రీశోభిందు	డిటూ
శ్రీవలం	...	౩౦ శ్రీ. య	౩౨	శ్రీశోభిందు	డిటూ
శ్రీవలం	౧౨ పుంలింగస్వరూప	౧౮ శ్రీ య	౧౦	బ్రహ్మ	
శ్రీమద్య	౧౬ సరస్వరూప	౩౦ సామ	౧౨	శ్రీతాశ్రీతర	
శ్రీమద్య	౧౭ బ్రహ్మస్వరూప	౩౮ శ్రీ. య	౬౦	మహా	అ. ౬
శ్రీమద్య	౧౮ ఆద్యస్వరూప	౨౯ శ్రీ. య	౩౨	శ్రీశోభిందు	
శ్రీమద్య	౧౯ డిటూ	౩౦ శ్రీ. య	౩౨	శ్రీశోభిందు	
శ్రీమద్య	౧౯ డిటూ	౧౭ సామ	౬౨	శ్రీశోభిందు	
శ్రీమద్య	౨౦ విద్యమయ	౨౬ శ్రీ. య	౩౨	శ్రీశోభిందు	

లింగబోధం	అంబిడేహముక్తి	ఓంకృ.య	38 టేబిల్ నిండు
పు			
భాదపూర్తి	గ.ఉ.పడేశ	౨౮ అధ్యాయ	౨౦ అన్నపూర్ణ
శ్రీహరిస	గ.అ.క.ప.సర్వరూప	౧3 సామ	౬౦ మహా
౫			
గ.ఉ.ప.	౧ విధి	3౬ సామ	౨౪ కుండిన
గంధర్వ	౪ జగత్పూర్ణ	౨౪ కృ.య	3౨ టేబిల్ నిండు
గ.గ.శ్రీనివాస	౪ డిటా	౨౫ కృ.య	3౨ డిటా
గో.స.నాథ్	౪ డిటా	౨౬ కృ.య	3౨ డిటా
గ.తా.	౬ డిటా (బ్రహ్మకృతి)	౪ అధ్యాయ	౫ ముంజక
గంధర్వ	౯ స్వామిభూతి	౨౨ సామ	౨౯ మే.తే.య
గురుశిష్యుని	౧౩ బ్రహ్మసర్వరూప	౨౬ అధ్యాయ	౨౬ అధ్య.
గ.ఉ.ప.గంధ.	౨౦ విడేహముక్తి	౨ అధ్యాయ	౫ ముంజక
ముం-3; ౫౦-౨			
పు			
భూటా.కాశం	గ.ఉ.పడేశ	౪౦ శు.య	౨3 అధ్యాయ
భూమిస.పే.	౬ డిటా (బ్రహ్మకృతి)	3౩ అధ్యాయ	౨౬ అధ్య.
భూటా.కాశమినా	౧౯ శల	౨౯ శు.య	౫౯.౨౦౦౦
అ. ౪			
పు			
చి.త్ర.మే.కహి	౧ విధి	౨3 శు.య	౯౯ కాట్యాయనము
		కృ.య	౯౮ వరాహ
		సామ	౨౪ మే.తా.య.డి

జీవస్మర	౨౦	విదేశముకి	౪౦	అధర్వ	౩౭	అధర్వ
జీవస్మర	౨౦	డిటా	౨౦	అధర్వ	౩౭	అధర్వ
జీవాత్మపర	౨౦	డిటా	౨౦	అధర్వ	౩౭	అధర్వ

ప్ర

జీవాత్మపర	౨౦	విదేశముకి	౪౦	అధర్వ	౩౭	అధర్వ
జీవాత్మపర	౨౦	డిటా	౨౦	అధర్వ	౩౭	అధర్వ
జీవాత్మపర	౨౦	డిటా	౨౦	అధర్వ	౩౭	అధర్వ

[illegible]

నీతావళి	అబంధమోక్ష	కృష్ణ-య	3 ర నిరాలంబ	అ-౨
నమోక్ష	౨	౨ అభర్య	౨౦ అన్నపూర్ణ	అ-౨
నానాత్	౪ అగ్నిపూర్ణ	౧ ఋశ్య	౨౦ బుధాదరణ్య	అ-౨-౨-౩
నకురద్యితం	౪	౪ శు-య	౨౨ న సింహలో త్తరతాపసి	అ-౨
నాత్	౪	౪ అభర్య	౨౨ డిటా	అ-౨
నైవత్ర	౪	౪ అభర్య	౩౨ కేతోబిందు	అ-౪
(నాస్తి ప్రాతః సర్వత్ర	౪	౩ శ్లో-య	౨౩ అధ్యాత్మ	అ-౪
నకాస్తి మాదరతనం)	౪	౩ శు-య	౪౪ రామరహస్య	అ-౪
నాస్తి నాస్తి	౪	౩౩ అభర్య	౪౨ అత్తబోధ	అ-౪
విద్యా	౪	౧౦ ఋశ్య	౪౨ అత్తబోధ	అ-౪
నమ స్వ	౪	౨౦ ఋశ్య	౩౩ వర్గసార	అ-౪
నమెబంధ	౪	౨౩ శ్లో-య	౩౩ డిటా	అ-౪
నకంఠిమహ	౪	౨౪ శ్లో-య	౨౦ అన్నపూర్ణ	అ-౪
నాహంధేహ	౪	౩౩ అభర్య	౨౦ డిటా	అ-౨
నాహంధేత	౪	౩౪ అభర్య	౪౨ మండలబ్రాహ్మణ్య	అ-౨-౩
నర్హారం	౪	౩౪ అభర్య	౩౨ కేతోబిందు	అ-౨
నసామి	౪	౩౪ శ్లో-య	౪౩ నారదవర్ణ ప్రాజ్ఞ	అ-౪
నగుంఠి నాస్తి	౪	౪ శు-య	౪౩ వర్ణ	అ-౪
నిర్గుండ్య	౪	౧౦ శ్లో-య	౪౩ వర్ణ	అ-౪
నిమిషారం	౪	౨౦ అభర్య	౪౩ వర్ణ	అ-౪
నిరాసక్తి	౪	౨౦ అభర్య	౪౩ వర్ణ	అ-౪
నకాస్తి గాయతి	౪	౨౦ అభర్య	౪౩ వర్ణ	అ-౪
యోగ్యకాంత	౪	౨౦ అభర్య	౪౩ వర్ణ	అ-౪

నిరిందియో	స్వామిభూతి	రక క్రి. య	రం బ్రహ్మవిద్యా	
నానాత్మ	...	౫౬ స్వామి	౨౯ మె శ్రీయ	అ. ౩
నిర్వికల్పస్వరూపాస్మి	...	౨౩ క్రి. య	౩౨ తేజోబిందు	అ. ౩
నిత్యకుసలవిదావంద	డిటా	౨౩ క్రి. య	౩౨ డిటా	అ. ౩
నిత్యకుసలవిశుద్ధైక	డిటా	౨౨ డిటా	౩౨ డిటా	అ. ౩
నామరూపవిము	డిటా	౧౦౪ డిటా	౩౨ డిటా	అ. ౩
నిదాభు	౧౦ సమాధి	౧౪ అధర్వ	౩౦ అన్న పూర్ణ	అ-౪
నైతజ్ఞాగ్రన్	౧౦ డిటా	౧౨ అధర్వ	౩౦ డిటా	అ-౫
నిర్వికారతయా	౧౦ ...	౨౧ క్రి. య	౩౨ తేజోబిందు	అ-౧
నిశ్చితా	౧౦ డిటా	౩౩ అధర్వ	౩౦ అన్న పూర్ణ	అ-౧
నిర్వికల్పసమాధి	౧౦ డిటా	౪౬ క్రి. య	౧౦౬ కర్మ ప్రపంచ	అ-౪-౫-౪
నీతి శేతి	౧౦ నానాలింగస్వరూప	౪ కు.య	౧౦ మృహదారణ్యక	ఉ-౫
ననిరోధో	౧౦ డిటా	౨ అధర్వ	౨౦ త్రిపురాతాపనీ	
		క్రి. య	౨౬ అత్త	
			౨౯ అత్తపూత	
నముముత్తు	౧౦ డిటా	౯ అధర్వ	౨౧ ఆత్మబిందు	ఉ-౫
		క్రి. య	౨౦ త్రిపురాతాపనీ	
			౨౬ అత్త	
			౨౯ అత్తపూత	
			౨౦ ఆత్మబిందు	
			౬ మాండుక్య	ఉ-౩
నా సోప	౧౨ పులింగస్వరూప	౨ అధర్వ	౫౫ రామోత్తరతాపనీ	
			౨౨ న్యసింహోత్తరతాపనీ	అ-౪

నిల్వీడితో	౧౭ పులింగపర్వయాప	౭౯ సాగు	౬౦ మహా	అ. ౬
నా సమేతి	౧౩ ప్రిలింగపర్వయాప	౬౯ సాగు	౬౦ డిటా	అ. ౫
నచయోతి	౧౩ డిటా	౭ డిటా	౬౦ డిటా	అ. ౫
నిమ్మలంకా	౧౩ డిటా	౧౦ అధర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౫
నిత్యింగదం	౧౩ పులింగపర్వయాప	౫ అధర్వ	౭౦ పులింగపర్వ	పులింగ
నిమ్మలంబిరలం	౧౩ డిటా	౭౯ క్లియ	౭౦ మోక్షత్య	అ. ౨
నకునల్లిం	౧౩ ...	౭౯ సామ	౬౦ మహా	అ. ౩
నికేవకం	౧౩ డిటా	౩౩ క్లియ	౬౩ మోక్షతి	
నిరుణసాక్షి	౧౫ అధర్వయాప	౧౦ అధర్వ	౭౬ అత్తి	
నిక్కబం	౧౫ డిటా	౧౭ ముగ్ధ	౩౮ నాడలిందు	
నిత్యిపర్వ	౧౫ డిటా	౧౭ సామ	౯౦ దశక	పులింగ-౧౦
నిర్వికల్ప	౧౫ డిటా	౭౯ అధర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౫
నామరూపలిహ	౧౫ డిటా	౭౯ క్లియ	౩౨ కేక్సలిందు	అ. ౫
నిమ్మలాతా	౧౫ ...	౩౯ క్లియ	౩౨ కేక్సలిందు	అ. ౫
శారాయణ	౧౬ పర్వపర్వయాప	౩౬ క్లియ	౩౨ కేక్సలిందు	అ. ౫
నత్సంసాహం	౧౬ డిటా	౭ డిటా	౧౮ నారాయణ	
నత్సం	౧౬ డిటా	౭౯ క్లియ	౩౨ కేక్సలిందు	అ. ౫
నదేవనవ	౧౬ డిటా	౩౯ క్లియ	౩౨ డిటా	అ. ౫
(శారాయణ-౦ పర్వపర్వయాప)				
లోభాగం	౧౭ బహుపర్వయాప	౫౭ అధర్వ	౭౦ అన్నపూర్ణ	అ. ౫
నశించివా	౧౭ డిటా	౭౦ క్లియ	౩౨ కేక్సలిందు	
నిత్యివందు				

బంధనం

బంధనం

బ్రహ్మచర్య

బుద్ధిసాగర్

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

బ్రహ్మచర్య

అధర్వ

సామ

కృ. య

అ. స. య

3 సామ

౧౫ కృ. య

౨౫ డిటా

౧౫ యు. శ్లో

౧౦ అధర్వ

౫౦ అధర్వ

౧౦౩ కృ. య

౧౩ కృ. య

౫౩ సామ

౮౫ కృ. య

3౦ అధర్వ

3౨ అధర్వ

3౪ డిటా

౪౧ స. య

౧౬ అధర్వ

3౫ కృ. య

3౬

3౭

3౮

రాం. త్రిపురా. రా. పసి

౨౪. మై. త్రి. య. పసి

౨౦. అ. స. త్రి. య. పసి

౧౦౮. మ. క్షి. క.

౧౬. గు. ధ. ర. పసి

3౫. క. ర. పసి

3౫. డి. టా

౪౨. అ. త్రి. య. పసి

౬౬. ప. ర. మ. పసి

౩౩. ప. ర. మ. పసి

3౩. త్రి. య. పసి

3౩. వ. ర. పసి

౨౪. మై. త్రి. య. పసి

3౫. క.

౩౦. అ. స. త్రి. య. పసి

౩౦. డి. టా

౩౦. క్షి. టా

౧౦౮. మ. క్షి. క.

౫. మ. క్షి. క.

3౩. త్రి. య. పసి

అ. ౨

అ. ౪

అ. 3

అ. ౨-౪-౬

అ. ౧

అ. ౧

అ. ౧

అ. ౨

ము. ౦-3-౪-౧-౧

మూలకాపిగ మరుదభ్యసనం మనదీగ	గ.విధి గ.విధి అ.బంధమోక్ష	౪౪ అధర్వ ౬౫ డిటా ౧౦ శు-య అధర్వ సామ కృ-య ౧౨ సామ కృ-య శు-య సామ ౧౩ డిటా కృ-య శు-య సామ ౨౪ అధర్వ ౨౯ అధర్వ ౪ కృ-య ఋగ్వేదం శు-య ౧౦ అధర్వ	౪౩ సూరదశహిహాజక ౫౮ శాండిల్య ౯౯ శాట్వాత్యనీయ ౮౦ త్రిపురాతాపనీ ౨౪ మేతాతానీ ౨౦ అమృతచిందు ౬౧ సుహ ౯౮ వరాహ ౫౯ పైంకల ౪౬ యోగమాదామణి ౬౧ సుహ ౯౮ వరాహ ౫౯ పైంకల ౪౬ యోగమాదామణి ౩౦ అన్నపూర్ణ ౩౦ డిటా ౩ కృ ౪౨ అత్యుభోధ ౧౦ బృహదారణ్యక ౬ మాండూక్య-క్షిప్రాడపాణి యోగనిషత్కారికాంత గ్రంథం ౩౩ తేజోబిందు	అ-౪ అ. ౪ అ. ౪ అ-౩ అ. ౨ అ. ౨ అ. ౨ అ-౬-బా-౪ అ. ౫
మమేతి	అ.బంధమోక్ష			
మమత్యేన	అ.డిటా			
మూక్షిమే మనతోచ్ఛే మృత్యోర్వి	అ.డిటా అ.డిటా ౩ అవిద్యనిష్ఠిందా			
మాయామాత్రమిదం	౪ జగన్విధాన్			
మాయాకార్యం	౪ డిటా			

పుగత్తెస్తా	రజగన్మూర్తి	అకృష్ణుడు	32 తేజోలింగు	అ. 1
మాసాల్పం	ర	అల	అ. మేలేయ	అ. 1
మాధవ	ర	గం సామ	అ. వరాహ	అ. 2
		కృ. య	20 అన్న పూర్ణ	
		అధర్వ	అ. మహా	అ. 2
మనోమాయ	ర	గం సామ	32 తేజోలింగు	అ. 3
మత్తెక్కం	ర	30 కృ. య	32 డిటా	అ. 3
మయాతరక్కం	ర	32 డిటా	32 అధర్వ	
మాయావిద్య	అ. చంద్రమౌళిక	అల	32 అధర్వ	
మాయామాత్రలికా	2 మనన	అ. శు. య	32 అధర్వ	
మానవా	2 శీవస్మృతి	అ. సామ	అ. మహా	అ. 2
మయిసర్వా	2 డిటా	అ. కృ. య	అ. వరాహ	అ. 2
మయ్యేవ	అ. సామధూతి	గం కృ. య	అ. కృ. య	
మయినర్మం	...	గం కృ. య	అ. కృ. య	
మానావ	డిటా	గం సామ	అ. మేలేయ	అ. 3
మాతృమాన	డిటా	అ. సామ	అ. డిటా	అ. 3
మదితా	...	అ. సామ	అ. డిటా	అ. 3
మక్తిహాస్య	డిటా	20 సామ	అ. డిటా	అ. 3
మనప్ర	గం సమాధి	3 సు. య	32 మండలబాహ్యులు	అ. 3
మాయలే	...	గం		అ. 3
మృత్యురాస్తి	గం నానాలింగస్వరూప	3 అ. కృ. య	32 తేజోలింగు	అ. 2
మహావాక్య	గం పుంలింగస్వరూప	అ. కృ. య	32 డిటా	అ. 2
మహానిజ్జ	గం క్షీలింగస్వరూప	అ. అధర్వ	30 అన్న పూర్ణ	అ. 2

మనోవచోభి	గరివపుంసకలింగస్వరూప	అశామ	ఒగ్రమహా	అ-౪
మూత్రాదుర్	గమ్రాత్మస్వరూప	౩౨ కృ. య	౩౨ లేజోలిండు	అ-౪
మరుర్మాహ	గమ్రస్వస్వరూప	గరి కృ. య	౯౦ వరాహ	అ-౪
మాయాతీతం	గరిబ్రహ్మస్వరూప	అశామ	ఒగ్రమహా	అ-౪
మనోవాచామ	గరిడిటో	అశామ	౫౦ మహానారాయణ	అ-౪
మహాప్రళయ	గరాఅవశిష్టస్వరూప	గరి ఆధర్వ	౨౦ అన్నపూర్ణ	అ-౨
మహాప్రళమ	గరాడిటో	౨౨ ఆధర్వ	౨౦ డిటో	అ-౨
మహానశ్	గరాడిటో	౨౨ ఆధర్వ	౫౦ కాండిల్య	అ-౨

య

యజ్ఞేద్యోత్	గరివిధి	గరి కృ. య	౩ కర	అ-౧, ౪-౩
యజ్ఞోవిర్	గరివిధి	౨౦ కృ. య	౨౦ అమృతబిందు	అ-౩
యజ్ఞోత్తీ	గరివిధి	ఆధర్వ	౨౦ త్రిపురాతాపనీ	అ-౩
యజ్ఞోపురూ	గరివిధి	౩౦ శామ	ఒగ్రమహా	అ-౩
యజ్ఞోత్తీ	గరివిధి	౩౨ శామ	౯౨ యాజ్ఞకల్ప	అ-౩
యజ్ఞోత్తీ	గరివిధి	౪౯ కృ. య	౨౫ కుండినీ	అ-౩
యజ్ఞోత్తీ	గరివిధి	౫౦ డిటో	౪౦ మోగతత్వ	అ-౩
యజ్ఞోత్తీ	గరివిధి	ఒగ్రశు-య	౪౦ డిటో	అ-౩
యజ్ఞోత్తీ	౨బంధమోక్ష	౫ ...	౪౨ త్రిశిఖిబాగ్మ్యా	అ-౩
యజ్ఞోత్తీ	౩ అవిద్యన్విండా	గరి కృ. య	౩౪ నిరాలంబ	అ-౩
యజ్ఞోత్తీ	౩ డిటో	గరి శామ	౯౦ వరాహ	అ-౩
యజ్ఞోత్తీ	౩ డిటో	గరి శామ	ఒగ్రమహా	అ-౩

యస్సానో

యస్సమస్సా

యస్సచిత్తే

యస్సచిత్తోవి

యస్సదేహో

యోసావసో

యవాపసా

యోమనస్సు

యస్సమత్తం

యోమై భూమాకత్తుఖం

యోమై భూమాకదమ్మతం

యస్సవాస్సత్తే

యత్తదజ్ఞో

యత్తస్సత్తం

యస్సకింఛత్తే

యస్సలింగం

యస్సకింఛిద్ద

యస్సయోవస్స

యదేకమత్త

యస్సీకసంప్ర

యదిద్దంబవాసో

రాజీవన్దుక్కి

రాజీటో

రాజీటో

రాజీటో

రాజీటో

రాస్సాన్దుప్పాతి

గంసమాధి

గంసమాధి

గంసమాధి

గంసావాలింగస్సరూప

గంసావాలింగస్సరూప

గంప్రలింగస్సరూప

గంసప్రలింగస్సరూప

గంజీటో

గంజీటో

గంజీటో

గంజీటో

గంజీటో

గంజీటో

గంజీటో

గంజీటో

రాజీకల్పియ

గంకల్పియ

సామ

గంకల్పియ

గంకసామ

గంకల్పియ

గంకయ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

కల్పియ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

రాజీవవాహ

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

మ, ర

రూపం నామం	కా. స్యామభూతి	గతాకృ. య	33 సర్వసార
రత్నరూప	౧౦ సమూహ	౨౪ సామ	౬౦ మహా
రాజ్యరూప	౧౦ నానాలింగస్వరూప	౫౬-య	౧౦ బృహదారణ్యక
రసరూప	౧౨ పుంలింగస్వరూప	౬౪-య	౧౦ బృహదారణ్యక
రామవీరపరంబ్రహ్మ	౧౩ బ్రహ్మస్వరూప	౩౮ అధర్వ	౫౪ రామరహస్య
రామవీరపరంత్రప్రసం	౧౩ బ్రహ్మస్వరూప	౩౯ అధర్వ	౫౪ డిటా

అధిక	౧ విధి	౫౦ కృ. య	౪౦ యోగతత్త్వ	అ. 3
లింగదేహ	౩ మనన	౧౮ ఋగ్వేదం	౪౨ అత్తబోధ	
లక్ష్మీలక్ష్మి	౯ స్యామభూతి	౬౦ సామ	౨౯ మేధేయ	
లోకత్రయ	౧౦ నానాలింగస్వరూప	౨౯ కృ. య	౩౩ శ్లోకబిందు	
లక్షణాత్రయ	౧౬ సర్వస్వరూప	౩౩ కృ. య	౩౩ డిటా	
లోకోబ్రహ్మ	౧౩ బ్రహ్మస్వరూప	౬౦ డిటా	౩౩ డిటా	అ. ౬

వేదాంత	౧ విధి	౧౩ అధర్వ	౫౮ కాండిల్య	ప్ర-౬-౪౦-౧
విశ్వయోగ	౧ విధి	౨౯ శు-య	౫౯ డిటా	
విహాయ	౧ విధి	౩౦ శు-య	౫౯ డిటా	
వేదకాస్త్ర	౧ విధి	౪౦ కృ-య	౪౦ బ్రహ్మవిద్యా	
వాసనాతా	౨ విధి మోక్ష	౨౫ సామ	౬౦ మహా	
నాచారంబం	౪ విధి నిర్మా	౨౫ సామ	౬౦ మహా	
వికల్పవిని	౪	౧౦ అధర్వ	౬౦ మహా	ప్ర-౬-౪౦-౧

[illegible]

